

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 32

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ
Ο ΠΕΤΡΟΣ ΕΙΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΝ
ΟΤΙ ΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΔΕΝ ΔΙΟΙΚΟΥΝ
ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ
ΟΤΙ ΕΚ ΡΑΘΥΜΙΑΣ Η ΚΑΚΙΑ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΕΤΡΑΗΜΕΡΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ
Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Κείμενον: B. de Montfaucon,

Μετάφρασις—Σχόλια
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
πτυχιούχου
Θεολογίας, Φιλολογίας, Ιστορίας—Αρχαιολογίας

21.

Περὶ Προσευχῆς	9	(107)*
Ὁ Μίτρος εἰς Ἀναστάσιον	18	(119)
Ὅτι ὁ Δαβιδουκὸς τὸν εὐχόμετο τῶ ἀνθρώπινῳ	48	(150)
Ὅτι ἐκ παλαιῆς ἡ κακία	70	(175)
Εἰς τὸν τετραήμερον Δέκαρον	86	(194)
Ἐ μεταβολὴ τοῦ Παύλου	91	(200)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	107	

* Οι εντός παραθέσεως αριθμοί παραπέμπουν εις τας αντίστοιχας α. β. βιβλ. του κειμένου.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Ἡ ὁρμή ἡ πρῶτη ἀποτελεῖ τὴν κορυφὴν ὧν τῶν ἀγαθῶν καὶ μᾶς προσφέρει τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν, κατέβη δὲν τὸ θύνασι. Ἐλθὼν ὁμοῦς ἀνάγκη νὰ ἀμυλῇ-σμεν κατὰ δύναμιν αὐτοῦ τὸ θέμα αὐτό, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἄποιοι συστήσαν νὰ ζοῦν μὲ πρῶτον καὶ μὲ τὴν λα-τρίαν τοῦ Θεοῦ νὰ γίνων ἐπιμελετέστεροι περὶ τὸ θρη-σκευτικὰ τὴν καθήκοντα, καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς ζοῦν μὲ κά-ποισιν ἀδιαφορίαν καὶ ἀφισπῶν τὴν ψυχὴν τὴν ἑρμῶν ἀπὸ τὴν πρῶτον. Ἐν νὰ κατανοήσωμεν τὴν ἑρμῶν τὴν ἀπὸ μίαν τοιαύτην ζωὴν κατὰ τὸ παρελθόν καὶ νὰ μὴ στερί-ψων πλέον τὸν ἑαυτὸν τὸν ἀπὸ τὴν σωτηρίαν κατὰ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς τῶν.

ὀπλοῦν χρόνον τῆς ζωῆς τῶν.
Τὸ πρῶτον λοιπὸν καὶ μέιστον ποῦ ἔχομεν νὰ εἰπω-
μεν διὰ τὴν προσευχὴν εἶναι, ὅτι κάθε ἄνθρωπος ποῦ προ-
σευχεται, συνομιλεῖ μετὰ τὸν Θεόν. Πόσον δὲ μέγα πρόβλημα
εἶναι νὰ εἶσαι ἄνθρωπος καὶ νὰ συνομιλῇς μετὰ τὸν Θεόν
ὁὐδεὶς τὸ ἀγνοεῖ. Καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ παραστήσῃ κα-
νείς μετὰ τὸν λόγον αὐτὴν τὴν τιμὴν. Διότι αὐτὴ ἡ τιμὴ ὁ-
περβαίνει καὶ τὴν μεγαλαυτερίαν τῶν ἁγγέλων. 784 Α
Ποῦγαν· τὸ ὅποιον ἐκείναι γνωρίζουν καλῶς καὶ βλοῖ πα-
ρουσιάζονται ἀπὸ τοὺς προφῆτας νὰ ἐνισχυοῦν τοὺς ὁ-
νιμοὺς καὶ τὰς λατρεῖας πρὸς τὸν Κύριον μετὰ πολλὸν φόβον.
καλύπτοντες καὶ τὰ πόσωτα καὶ τοὺς πόδας μετὰ μέγα
λην εὐλάβειαν, ἐνῶ δεκνύουν τὸν μεγάλον τὸν φόβον με-
τὰ τὴν πτῆσιν καὶ τὴν διαρκή κίνησιν τῶν. Καὶ νομίζω, ὅτι
παροτρύνουν καὶ ἡμᾶς νὰ λατρευομένον, κατὰ τὴν ὁσὺν
τῆς προσευχῆς, τὴν ἀνθρωπίνων ὁσὺν μας καὶ συνηγόμε-
νι ἀπὸ τὴν εὐλάβειαν καὶ τὸν φόβον νὰ μὴ ἐλθῶμεν τι-
ποτα ἀπὸ τὰ παρόντα, ἀλλὰ νὰ ἐκωστήναι τὴν αἰσθησὶν καὶ
ἰστανθῇ ἐν μέσῳ τῶν ἀγγέλων καὶ ἐμπνελοῦμεν τὴν ἰδίαν
λατρεῖαν μετ' ἐκείνους. Βεβαίως εἰς ὅσα τὰ ἄλλα ὑπόκεινται
μεγάλῃ ἀπάστασι μετὰ τῶν ἡμῶν καὶ ἐκείνων, εἰς τὴν ὥ-
σιν π.χ., τὸν τρόπον τῆς ζωῆς, τὴν σοφίαν καὶ τὴν συνέ-

σιν και γενικώς εις ό,τι δύναται τις να ειπεί. **Β** Το καθή-
κον όμως της προσευχής είναι κοινόν των αγγέλων μαζί
και των ανθρώπων. Και εις ό,τι αφορά εις την προσευχήν
δεν υπάρχει τίποτε που να χωρίση τας διαφορετικές
ψυχάς.

ἡ προσευχή οὐ ξεχωρίζει ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔργα, καὶ οὐ συνίδει μετὰ τοὺς ἀγγέλους. Καὶ ἐκεῖνος εἰς τὰς προσευχάς καὶ τὴν ζωὴν ἀφιερώνει μετὰ θερμῆν εἰς τὴν πόσιν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, ταχέως δὲ μετατεθεὶς εἰς τὴν πόσιν λατρείαν τῶν ἀγγέλων, τὴν ζωὴν καὶ τὸν τρόπον διαβιβάσει καὶ τὴν σέβειν. Διότι τὶ δύναται νὰ εἶναι δοκιμασίας καὶ τὴν σέβειν. Διότι τὶ δύναται νὰ εἶναι καίστερον; Τὶ κοσμιώτερον; Τὶ σωφύτερον; Διότι, ἐὰν οἱ δοκίμους μετὰ σοφούς ἀνθρώπους, μετὰ συνεχῆ συναναστροφῇ μετ' αὐτοῦς, γίνονται ταχέως ἄριστοι ὡς πρὸς τὴν φρόνησιν, τότε τὶ πρέπει νὰ εἰπωμεν Ὁ Θεὸς ἐκεῖνος ποῦ ἀμιλῶν μετὰ Θεοῦ καὶ προσεύχονται; Μὴ πόνους ποῦ ἀμιλῶν μετὰ Θεοῦ καὶ προσεύχονται; Μὴ κατὸν σοφίαν, καὶ σωφροσύνην καὶ πραΰτητα, καὶ γαίμειν ὡς ἡ προσευχή καὶ ἡ θέσις; Ὡστε δὲν δὲ σφάλη κανεὶς ἂν ἐξέλεγε τὴν γνῶσιν, ὅτι ἡ προσευχή εἶναι ἀπορία καὶ θεοσεύς τὴν δικαιοσύνην καὶ κανεὶν ἀπὸ ἐξέλιξις εἰς τὴν σωφροσύνην δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόσιν, ἡ ὅποια εἶναι ἔργον ἀπὸ προσευχῆν καὶ ἀπὸ θέσις. Ἀλλὰ ὡς ἀνοχώρητος πόλις εὐκόλως δύναται νὰ ὑποτασσῇ εἰς τοὺς ἔχθρους ἀπὸ ἑλλείψιν παντός ἐμποδίου. Τὸ ἴδιον λατρεῖν καὶ ψαλμῶν, ποῦ δὲν εἶναι ἀχωρημένη μετὰ πειρασμῶν, εὐκόλως ὁ θυσιολὸς τὴν ὑποτάσσει καὶ τὴν γαίμειν εὐχαρίστως μετὰ κάθε ἀσπασίας.

γελῶς ἐνερῶς καὶ κατὰ ἀνάγκην.
 Δ Ποῦτον μὲν, ὅταν 78 ψυχὴν θωρακισμένην με προσ-
 σευγας, δὲν τοῦλῃ καὶ τὴν πληροσφίη. διότι φοβείται τὴν
 ἰσχυρὴν καὶ τὴν δύσμανον, τὴν ὅταν πορεύοντα ἀ προσευ-
 γαι, ἀ ἀποῖται πρὸς τὴν ψυχὴν περισσότερον ἀπὸ ὅσων
 καὶ ἡ προφ' ὀφείει τὸ σῶμα. "Επειτα δοσι προσερχονται με
 ἀποσπασίον δὲν ἀνεχονται νὰ ὑποστοῦν τίποτε ἀνδύειν τῆς
 προσευχῆς, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐντρέπονται τὸν θεόν, με τὸν
 ὅταν ὁδὸς ἐπεκονήσων, ἀπακρούουν ἀμέσως κάθε
 δόλον τοῦ πνεύμα. Καὶ τοῦτο διὰ διὰ διαλογίζονται πόσον
 κακὸν εἶναι, ἕως ποῦ μάλιστα πρὸ ὀλίγου ὥληται πρὸς τὸν
 θεόν καὶ τὸν προσέειλε νὰ τοῦ γρη῏ει σωσθῶσιν καὶ
 ἀνίστηται, καὶ μεταπέθῃ ἀμέσως εἰς τὸν δόδολον Ε καὶ
 νὰ δεχθῇ εἰς τὴν ψυχὴν τὸν τὰς αἰσχράς ἡδονὰς καὶ νὰ

ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν δεινότητά του, τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου ἐπεσκέψῃς ὁ Θεός, καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς δαίμονας νὰ εἰσχωρήσουν εἰς ψυχάς, διὰ τὰς ὁποίας ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος 705 Ἀ ἐπέδρασε μεγάλην φιλοφροσύναν καὶ πρόνοιαν. Καὶ ἀκούσε τῆς. Εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν ἀνθρώπου νὰ κατορθώσῃ τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν Θεὸν χωρὶς τὴν ἐπενέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ πρέπει μὲ τὴν παρουσίαν τῆς καὶ τὴν συνασπρῆσιν τῆς εἰς τοὺς ἁγίους ἀγάπης νὰ προσελθῶμεν καὶ νὰ κληνωμεν τὰ γόνατά καὶ νὰ παρακαλέσωμεν καὶ νὰ προσευχηθῶμεν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ, εἶναι κάτι πού υπερβαίνει τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸν Θεόν, πρέπει νὰ ἐλθῃ εἰς ἡμᾶς ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ νὰ μᾶς ἐνδυναμώσῃ καὶ νὰ μᾶς ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ μᾶς διδάξῃ τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς. Ὅταν λοιπὸν ἐνωήσῃς, ὅτι ἐπικοινωνεῖς μὲ τὸν Θεὸν καὶ ἐδέχθῃς τὴν ἐπενέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δταν πούκεται νὰ προσερχθῇς, δὲν θὰ ἐπιτρέψῃς εἰς τὸν διδύλλου κομίσαν δι-
οδοὺς εἰς τὴν ψυχὴν σου, ἡ ὁποία εἶναι ἡγιασμένη ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ὅσοι συνωμύλησαν μὲ τὸν βασιλεῖα καὶ ἐγάρῃσαν μίαν συλλήψεσιν φιλικὴν καὶ τιμη-
τικὴν, δὲν καταδίδονται νὰ συνασπαστρεφῶνται μὲ ἐπώ-
τας καὶ ἄλλους ἀποδόλους, β τὸ ἴδιον καὶ ἐκείνους πού
ὁμίλησε μὲ τὸν Θεὸν καὶ προσευχήθη, δὲν θὰ κατ-εχθῇ
τὴν συνασπαστροφίαν μὲ τὸν πονηρὸν καὶ τὸν δαεθλόν, καὶ πρά-
γματι ὅσοις εἶναι δοῦλος τοῦ ἁγίου συνασπαστρεφεται
καὶ δαίμονας καὶ ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν ἀφροσύνην ἐκείνων,
ὅπως ἀκριβῶς ὁ σαρκὶν πού δοκεῖ τὴν δικαιοσύνην, συγ-
κατακεῖ μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν μεγα-
λοπρέπειαν ἐκείνων. Καὶ νομίζω, ὅτι ἂν εἴπῃ κανεὶς ὅτι
αὶ προσευχὰς εἶναι τὰ νεῦρα τῆς ψυχῆς, δὲ εἴπῃ τὴν ἀλη-
θεῖαν. Ὅπως δηλαδὴ τὸ σώμα συγκρατεῖται μὲ τὰ νεῦρα
καὶ πρέπει καὶ ἰσχυρὰ καὶ ἕξ καὶ συνασπαστρεῖται σφοδρῶς,
καὶ ἂν κανεὶς τὸ κόψῃ, κατασπαστρεῖ ἅλῃν τὴν ὁμοιότητα
τοῦ σώματος. Ἐπὶ καὶ αὐ ψυχὰ ἀποκτείνῃ μὲ τὰς ἀνάγ-
προσευχὰς ἀρμονικῶς ὁυστασιν Ἐ καὶ πούλῃν μὲ εὐχόρει-
αν εἰς τὸν δρόμον τῆς εὐσεβείας. Ἄν δὲ ἀσπαστρεθῇς
τοῦ αὐτοῦ σου ἀπὸ τὴν προσευχὴν, εἶναι τὸ ἴδιον ὡπὼν
νὰ βγάλῃς τὸ ψαλὶ ἐξω ἀπὸ τὸ νερό. Ὅπως δὲ τὸ ψαλὶ
ζωή εἶναι τὸ νερό, τὸ ἴδιον εἶναι διὰ τὴν αὐτοπροσυχίαν. Μὲ
αὐτὴν δύνασαι, τρόπον τινὰ διὰ μέσου τοῦ ὁσώτος, νὰ
πετάξῃς καὶ νὰ ὑπερβῇς τοὺς οὐρανούς καὶ νὰ ἐλθῃς πλη-
ροῦν τοῦ Θεοῦ.

Καὶ αὐτὰ ποῦ εἶπα εἶναι ἱκανὰ νὰ δείξουν τὴν δύναμιν τῆς ἁγίας προσευχῆς. Ὡς ὅμως εἶναι καλὺτερον νὰ ἔλθωμεν καὶ εἰς τὰς θείας Γραφάς καὶ νὰ μαθώμεν ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ τὸν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον ἀποθησαυρίζουν αἱ προσευχαὶ εἰς ἐκείνους ποὺ θέλουσι νὰ διαγούνη δαψινὴν τῶν τῶν ζωὴν μετὰ τὰς προσευχάς. **Δ** «Ἐλεγε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς του καὶ παραβολὴν εἰς τὸ ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ προσεύχωνται. Ὑπῆρχε εἰς μίαν πόλιν ἕνας δικαστής, ὁ ὁποῖος δὲν ἐφοβᾶτο τὸν Θεόν, καὶ δὲν ἐντρέπετο ἄνθρωπον. Ὑπῆρχε ἐπίσης εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν μία χήρα, ἡ ὁποία ἤρχετο πρὸς αὐτὸν καὶ τοῦ ἔλεγε. «Δός μου τὸ δικαίόν μου ἀπέναντι εἰς τὸν ἀποδώσει τὸ δικαίον εἰς τὴν χήραν ὁ δικαστής. Ἐπειτα εἶπε μέσα του: «Ἄν δὲν φοβούμαι τὸν Θεόν καὶ δὲν ἐντρέπομαι ἄνθρωπον, ἀπειθῇ ἡ χήρα αὐτῇ με ἐνοχλεῖ, θὰ τῆς ἀποδώσω τὸ δικαίον, διὰ νὰ μὴ ἔρχεται συνεχῶς καὶ με ταλαιπωρεῖ». Εἶπε δὲ ὁ Κύριος, ἀκούσατε τί λέγει ὁ ὀδίκος κριτής. **Ε** Καὶ ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἀποδώσει τὸ δικαίον εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι φωνάζουν πρὸς αὐτὸν ἡμέραν καὶ νύκτα, καὶ δεῖκναι δι' αὐτοὺς ὑπομονὴν καὶ ἐπιείκειαν; Σὺς λέγω ὅτι γρήγορα θὰ τοὺς ἀποδώσει τὸ δικαίον». **Ἄν** ἐννοήσωμεν, ἀδελφοί, τὴν σοφίαν, ἡ ὁποία κρύπτεται εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ὅς τὴν διερευνήσωμεν μετὰ τὴν ἰδικὴν μας δύναμιν, ὅχι ὅση εἶναι, ἀλλὰ ὅση ἐννοήματα νὰ προσεγγίσωμεν. **Ἦ** **Α** Ὅσοι ἐργάζονται εἰς τὴν θάλασσαν, κατερχόμενοι εἰς αὐτὸν τὸν θυτὸν, φέρουσι εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆρας τοὺς πολυτίμους λίθους. Ἡμεῖς δὲ διὰ νὰ ἀνερευνηθώμεν τὸ πέλαγος τῶν θείων Γραφῶν, ὅς κατέλθωμεν ὅσον εἶναι δυνατόν εἰς τὸν θυτὸν τῆς πνευματικῆς σοφίας, διὰ νὰ σὰς φέρωμεν ἀγαθὸν θησαυρὸν, ὁ ὁποῖος στολίζει τὰς ψυχὰς καλὺτερον ἀπὸ στεφάνους στολισμένους μετὰ πολυτίμους λίθους, ποὺ κοσμοῦν τὰς κεφαλὰς τῶν βασιλέων. Διότι τὸ κάλλος ἐκείνων περιρίζεται εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἐνῷ ἐκείνους ποὺ στεφανώνει τὴν ψυχὴν μετὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν διέρχεται μετὰ ἀσφάλειαν καὶ μετὰ θάνατον προσέρχεται εἰς τὸ θῆμα τοῦ Χριστοῦ μετὰ θάρρους, πλήρης ἀρετῆς καὶ καθαρὸς ἀπὸ κάθε κακίαν.

Β Ποῖον λοιπὸν θησαυρὸν σὰς φέρομεν ἀπὸ τὸν θυτὸν τῶν Γραφῶν, χωρὶς νὰ φαῖσθωμεν τὸν ἴδιον τὸν θυτὸν

1. Λοκκ. 18, 1-8.

τῆς σοφίας, ἀλλὰ κατελθόντες εἰς πόσον βάθος, ὅσον ἐπιτρέπεται (ἀπὸ τὰς δυνάμεις μας!). Ὁδηγῶν ὁ Χριστὸς τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν προσευχὴν καὶ θέλων νὰ παροστήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς μας τὴν ὑφέλειαν ποὺ προκύπτει ἀπὸ αὐτὴν, παρουσιάζει ἕνα πονηρὸν καὶ ἀδίστακτον δικαστὴν, ὁ ὁποῖος ἀπέρριψεν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς του κάθε ἐντροπὴν καὶ ἀπέβαλεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν του τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Καὶ θεοδικῶς ἦτο ἀρκετὸν νὰ προσβάλῃ εἰς τὴν παραβολὴν του ἕνα δίκαιον καὶ ἐλεήμονα ἄνθρωπον καὶ συγκρίνων τὴν δικαιοσύνην ἐκείνου μετὰ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν τῆς δεήσεως. **Ε** Διότι, εἰς ἕνα ἀνθρώπου ἀγαθὸς καὶ πρὸς δεχεται μετὰ ἀγαθότητα ὅσους τὸν παρακαλοῦν, πόσον μάλλον ὁ Θεός, τοῦ ὁποῖου τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας ὅχι μόνον υπερβαίνει τὴν ἰδικὴν μας σκέψιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ; Ἐφθανε, λοιπὸν, καθὼς εἶπα, νὰ προσβάλῃ ἕνα πρόσωπον δικαίου δικαστοῦ. Τώρα ὅμως παρουσιάζει ὡμὸν καὶ ἀσεδῆ καὶ μισάνθρωπον κριτὴν, ἔναντι μὲν τῶν ἄλλων σκληρόν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς παρακαλοῦντας αὐτὸν καλὸν καὶ πρᾶον, διὰ νὰ μάθῃ, ὅτι κάθε παράκλησις καὶ πονηρὸν φύσιν τὴν σῶρει οὐκ ὀκλύως εἰς οἶκτον καὶ συμπάθειαν. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν τὸ ἔκανε αὐτὸ ὁ Χριστός; Διὰ νὰ μὴ ἀγνοῇ κανεὶς ἀπαλύντως τὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς. **Δ** Διὰ τοῦτο παρουσίασε τὴν χήραν ἐμπρὸς εἰς δικαστὴν πονηρότατον ἐξ ὅλων καὶ, δεικνύων αὐτὸν παρὰ τὴν φύσιν του φιλανθρωπον, μετέφερε τὴν εἰκόνα ἀπὸ τοῦ πονηροῦ δικαστῆν εἰς τὸν ἴδιόν του Πατέρα, τὸν ἀγαθόν, τὸν πρᾶον τὸν ἡμερον, τὸν φιλάνθρωπον, ποὶ παραδέχεται τὰς ἡννομίας, ποὺ συγχωρεῖ πολλὰς ἁμαρτίας, ποὺ θλασφημεῖται κάθε ἡμέραν καὶ τὸ ὑπομένει, ὁ ὁποῖος ἀνέχεται νὰ δλέπῃ νὰ τιμῶνται οἱ δαίμονες, αὐτὸς δὲ νὰ ὀβριζέται, ὁ Υἱὸς νὰ θλασφημῆται, ὅππειρα ἄλλα δεινὰ, ρητὰ καὶ ἄρηττα. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀνέχεται μετὰ τόσην πραότητα τὰς θλασφημίας, δὲν θὰ μᾶς ἐλεῇσθαι ἀμέσως, εἰς ὅσον ἴδῃ νὰ προσπίπτωμεν μετὰ τὸν προσήκουσα φόβον; **Ἀ**κούσατε, λέγει ἐπὶ λέγει ὁ δικαστὴς τῆς ἀδικίας. **Ε** Ἄν καὶ δὲν φοβούμαι τὸν Θεόν καὶ δὲν ἐντρέπομαι ἄνθρωπον, ἐπειδὴ με ἐνοχλεῖ, θὰ τῆς δώσω τὸ δικαίόν της. Τί λέγετε; Αὐτὸ ποὺ δὲν ἐπέτυχεν ὁ φόβος, τὸ ἐπέτυχεν ἡ δέησις; Καὶ ἡ ἀπειλή μὲν καὶ ὁ φόβος τῆς τιμωρίας δὲν ἔφερε τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν δικαιοσύνην. Ἡ χήρα ὅμως ποὺ παρουσιάσθη μετὰ παρακλήσεως, τὸν ἄγριον τὸν ἡμέρωσε. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ συμπεράνωμεν, διὰ τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, ἀφοῦ αὐ-

τὸν τὸν σκληρόν τὸν κατέστησεν ἡ χίρα τόσοι πρῶον μὲ τὰς δεήσεις τῆς: 787 Ἀ πόσῃ καλῶσύνῃ, πόσῃ φιλάνθρωπιαν θά δειξῇ πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος θέλει πάντοτε μόνον νὰ ἐλεῇ καὶ ποτὲ νὰ τιμωρῇ: Ὁ ὁποῖος καὶ τὰς τιμωρίας ἐπιστείλει καθ' ἡμῶν διὰ τὴν μεγάλην τοῦ φιλάνθρωπιαν, καὶ προεταίμασε δι' ἡμᾶς μεγάλας τιμὰς, ὥστε καὶ ὁ φόβος καὶ ἡ προσδοκία τῆς τιμῆς ἡ μὲν προσδοκία τῆς τιμῆς νὰ μᾶς κινή πρὸς τὴν ἀρετὴν, ὁ δὲ φόβος νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὰς πονηρὰς πράξεις: Δὲν δύναμαι νὰ ἀπομακρύνω τὴν σκέψιν μου ἀπὸ τὸν δικαστὴν τῆς δικίας, διότι βλέπω εἰς τὴν πορὰ φύσιν πραότητα ἐκείνου τὴν ἀπερίγραπτον φιλάνθρωπιαν τοῦ Θεοῦ.

Διότι, ἐάν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ποῦ δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ δεῖξῃ κανένα καλόν, αἰφνιδίως μετεβλήθη καὶ εὐσπλαγχνισθῇ τὴν χίραν ποῦ τὸν παρεκάλει, πόσῃ ἐξ οὐρανοῦ φροντίδα θά φέρουν εἰς ἡμᾶς αἱ προσευχαί: 788 Δύναται τις ἐννοήσῃ τὴν ἰσχύϊ καὶ τὴν δύναμιν τῶν ἁγίων προσευχῶν, ὅν ἀναλογισθῇ καὶ παρατηρήσῃ πόσα ἀγαθὰ ἀπολαμβάνουν κάθε ἡμέραν καὶ ὥραν αὐτοὶ ποῦ προσπίπτουν πάντοτε εἰς τὸν Θεόν. Διότι, ποῖος δὲν γνωρίζει, ὅτι καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστρῶν καὶ τοὺς καλοὺς καιροὺς καὶ τὰς παντοειδεῖς τροφάς, καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ζωὴν καὶ ἅπαντα ἀγαθὰ χαρίζει ὁ Θεὸς ὁμοίως εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς δικαίους καὶ εἰς ἀσεβεῖς διὰ τὴν μεγάλην τοῦ φιλάνθρωπιαν, τὴν ὅποιαν ἐλεῇ καὶ πρὸς ἡμᾶς: Ἐάν λοιπὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλεῇ καὶ ἀναικαυφίῃ καθημερινῶς αὐτοὺς ποῦ δὲν τὸν παρακαλοῦν οὔτε τοῦ τὸ ζητοῦν, πόσα ἀγαθὰ εἶναι ἐλλογον νὰ ἀπολαύσων αὐτοὶ ποῦ διέρχονται ὅλην τὴν ζωὴν των μὲ προσευχὰς καὶ δεήσεις:

Εἰ ἂς οἷς ἀναφέρω τώρα πόσοι δίκαιοι ἡδυνήθησαν μὲ τὰς προσευχὰς νὰ σώσων καὶ ἔθνη καὶ πόλεις καὶ ὅλην τὴν οἰκουμένην. Καὶ ἀφού ὁ λόγος περὶ προσευχῆς, πρῶτος ἀξιωματικόν εἶναι ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀπληστός εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ὁ κοινὸς πατήρ καὶ πρόγονος τῶν δοῦλων τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖνος λοιπὸν ὁ φύλαξ τῆς οἰκουμένης, διέσωσε ὅλα τὰ ἔθνη μὲ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν συνεχή δεήσιν, λέγων πάντοτε πρὸς ἡμᾶς: «Δι' αὐτὸν τὸν λόγον γονατίζω προσευχόμενος ὑμῶν. «Δι' αὐτὸν τὸν λόγον γονατίζω προσευχόμενος ὑμῶν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ κάθε γέφυρος εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, διὰ νὰ σὰς δώσῃ κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ νὰ ἐνισχυθῇτε διὰ τοῦ τοῦ Πνεύματος

αὐτοῦ εἰς τὸν ἐσωτερικόν σας ἀνθρώπον καὶ διὰ τῆς πίστεως νὰ κατοικήσῃ ὁ Χριστὸς εἰς τὰς καρδίας σας». 789 Βλέπετε πόσον ἰσχύει ἡ προσευχή καὶ ἡ δεήσις: Καθιστὰ τοὺς ἀνθρώπους ναοὺς τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅπως ὁ χρυσὸς καὶ οἱ πολύτιμοι λίθοι καὶ τὰ μάρμαρα κάμνουν τοὺς οἴκους τῶν βασιλέων, ἔτσι καὶ ἡ προσευχή κάμνει ναοὺς τοῦ Χριστοῦ. «Νὰ κατοικήσῃ», λέγει, «ὁ Χριστὸς εἰς τὰς καρδίας σας». Τί μεγαλύτερον ἐγκώμιον τῆς προσευχῆς δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ κατασκευάζει ναοὺς τοῦ Θεοῦ: Αὐτὸς, τὸν ὁποῖον δὲν χωροῦν οἱ οὐρανοί, εἰσέρχεται εἰς ψυχὴν, ἡ ὁποία ζῇ μέσα εἰς τὰς προσευχὰς. «Ὁ οὐρανός», λέγει, «εἶναι θρόνος μου καὶ ἡ γῆ εἶναι ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. Εἰ ποῖον οἶκον θά μοῦ οἰκοδομήσετε, λέγει ὁ Κύριος, ἡ ποῖος ὁ τόπος τῆς διαμονῆς μου;» Ποῖον οἶκον οἰκοδομεῖ ὁ Παῦλος μὲ τὰς ἁγίας εὐχὰς; Ἐγονατίζω προσευχόμενος, λέγει, «πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ κατοικήσῃ ὁ Χριστὸς διὰ τῆς πίστεως εἰς τὰς καρδίας σας».

Ἀκόμη καὶ ἐκ τούτου δύναται τις νὰ ἴδῃ τὴν δύναμιν τῶν ἁγίων προσευχῶν, ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Παῦλος 790 Ἀ ἐνθ' ἐπείρεν ὅλην τὴν οἰκουμένην ὡς περὶ τὰς καὶ ἐκλείετο εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ ὑπέμενε μαστιγώσεις καὶ ἐφόρει ἀλυσίδας καὶ ἔζη μέσα εἰς τὰ αἶμα καὶ τοὺς κινδύνους, καὶ ἐξεδίωκε δαίμονας καὶ ἀνέστανε νεκροὺς καὶ κατέπαυε νόσους, εἰς οὐδὲν ἐκ τούτων ἐσθίριζε τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐτείχισε τὴν γῆν μὲ προσευχὰς καὶ μετὰ τὰ θαύματα καὶ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, ἐπείρεν εἰς τὰς προσευχὰς, ὡς ἀνὰ ἀθλητὴς εἰς τὴν παλαίστραν μετὰ τὴν νίκην. Διότι καὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ ὅλων τῶν ἄλλων χορηγὸς ὑπῆρξεν ἡ προσευχή. Αἱ προσευχαὶ ἀκούον εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἁγίων τὴν ἰδίαν ἐπίδρασιν ποῦ ἀκούον τὰ ὕδατα εἰς τὰ δένδρα. Κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ὁ Παῦλος ποτίζων τὴν ψυχὴν του μὲ τὴν προσευχὴν ὑπέμεινεν εὐκόλως ὅλα τὰ δεινὰ, παρέχων τὰ νύκτα εἰς τὰς μαστιγώσεις, ὡς νὰ ἦτο ἀγαλμα. 791 Ἐτσι εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐοίσατο τὸ δεσμωτήριον, ἔτσι ἔσπασε τὸ δεσμὸν ὡς λέων, μὲ τὰς προσευχὰς. 792 Ἐτσι ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὴν πλάνην τὸν φύλακα τοῦ δεσμωτη-

2. Ἐφεσ. 3, 14-17.

3. Ἠσαϊ. 63, 1.

4. Ἐννοεῖ τὴν δύναμιν τῆς φυλακῆς τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα εἰς φυλακὴν τοῦ δεσμωτηρίου.

5. Πρὸς Κορ. 16.

ρίου. Ἐτεῖ κατέλυσε τὴν τυραννίαν τῶν δαιμόνων. Β Καὶ γνωρίζομεν ἀκόμη ἄκενα ποῦ γράφει εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους: «Ὡς ἐπιμένετε σταθερὰ εἰς τὴν προσευχήν, νὰ ἀγρυπνᾶτε εἰς αὐτὴν μὲ εὐχαριστίαν προσευχόμενοι συνεχῶς δι' ἐμὲ νὰ μὴ δοθῇ λόγος καὶ ἀνοίξῃ τὸ στόμα μου νὰ ὁμιλῶ μὲ παρησίαν, διὰ νὰ κηρύξω τὸ μυστήριον τοῦ Εὐαγγελίου.» Τί λέγεις; Τόσην παρησίαν μᾶς δίδουν αἱ προσευχαί, ὥστε νὰ τολμῶμεν νὰ ἱκετεύωμεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ Παύλου. Ποίος στρατιώτης τολμᾷ νὰ ποταλίῃ τὸν βασιλέα ὑπὲρ τοῦ μεγάλου στρατιγού; καὶ δεδωῖς κανεὶς στρατιγὸς δὲν εἶναι τόσο φίλος μὲ τὸν βασιλέα, ὅσον εἶναι ὁ Παῦλος μὲ τὸν Θεόν. Γ Ἀλλ' ὅμως αἱ προσευχαί μᾶς ὁδηγοῦν εἰς τοιαύτην τιμὴν, ὥστε νὰ τολμῶμεν νὰ ἱκετεύωμεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ Παύλου.

Ἐπίσης καὶ ὁ μέγας Πέτρος, ὁ λαμπρότερος τοῦ αἰῶνος, κατὰ τοῦ ἰδίου τρόπου διέφυγε τὴν φυλακὴν κυρίως θεθαλῶς διὰ τὴν ἰδικήν του ἀρετὴν καὶ τὴν κοινὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἔπειτα καὶ τὴν προσευχὴ τῆς Ἐκκλησίας ἤνοιξε ταχέως τὰς κλειστάς θύρας τῆς φυλακῆς. Διότι δὲν ἔγραψεν ἀνευ λόγου ὁρῶς τῆς φυλακῆς. Διότι δὲν ἦτο διαρκὴς ἡ προσευχὴ ὅλης τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν ἡμεῖς πόσην ἰσχὺν ἔχουν αἱ προσευχαί εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὥστε νὰ ἀπαλλάσσουν ἀπὸ κινδύνου καὶ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Πέτρον, τοὺς ἀγγέλους τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων, τοὺς περιφήμους εἰς τὸν οὐρανόν, τὸ τέλει τῆς οἰκουμένης. Δ τὸ κοινὸν φρούριον ὅλης τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης.

Εἰπέ μοι, πῶς ὁ Μωυσῆς δίκασε τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τοὺς πολέμους; Δὲν παρέδωκε τὰ ὅπλα καὶ τὴν στρατιάν εἰς τὸν μάθητήν καὶ αὐτὸς παρέταξεν εἰς τὰ πλῆθη τῶν ἀντιπάλων τὰς προσευχάς; Καὶ μᾶς διδάσκει, ὅτι αἱ προσευχαί τῶν δικαίων ἔχουν πολὺ μεγαλυτέραν δύναμιν καὶ ἀπὸ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ χρήματα καὶ ἀπὸ τοὺς στρατοὺς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ὅλος ὁ στρατὸς καὶ πολὺαι μυριάδες ἐστηρίξαν τὴν ἑλπίδα τῆς σωτηρίας εἰς τὴν προσευχὴν τοῦ προφήτου. Διότι ἐν ὁσῷ ὁ Μωυσῆς προσήχετο, ἐνίκηον οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν ὁμοῦς ἐσταμάτα τὴν

5. Κατ. 4, 2-3.
6. Πράκτ. 13, 6.
7. Πράκτ. 17, 10-11.

προσευχήν, ἡττῶντο ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους.* Ἐ Ἐτεῖ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς μὲ τὴν προσευχὴν εὐκόλως θὰ νικήσωμεν τὸν διάβολον, ἐνῷ μὲ τὴν ἀδιαφορίαν ἀσχοῦμεν τὸν διάβολον ἐναντίον μας. Ἀκόμη καὶ τὸν λαόν, ὅταν ἠσέθησε, μὲ μόνην τὴν προσευχὴν διέσωσεν ὁ Μωυσῆς, καὶ τὰ βεῖα δράματα καὶ τὰ ἀπειρα ἀγαθὰ μὲ αὐτὴν μόνον τὰ ἐπέτυχε. 790 Α Αὕτη κατέστησε καὶ τὴν ζωὴν τοῦ παραπλησίαν πρὸς τὴν ζωὴν αὐτῶν ποῦ κατοικοῦν τὸν οὐρανόν. Ἡ προσευχὴ ἐνίκησε τὴν δύναμιν τοῦ πυρός καὶ ἡμέρωσε καὶ τοὺς λέοντας. Τὸν μὲν λέοντα ἡμέρωσεν εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Δαυὶδ, τὸ δὲ πῦρ ἐνίκησεν εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν τριῶν παίδων. Μὲ αὐτὰ, νομίζω, κατέστησε φανερόν εἰς ὅλους, ὅτι ὅλους ὅσους εὗρεν εἰς τοὺς κινδύνους, τοὺς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ δεινὰ ποῦ τοὺς ἐπαπειλοῦν.

Ἡ προσευχὴ γίνεται ἀφορμὴ τῆς σωτηρίας μας καὶ πρόξενος τῆς ἀθανάσιος τῆς ψυχῆς, εἶναι τὸ ἀρραγὲς τεῖχος τῆς Ἐκκλησίας, ἀκλόνητον φρούριον, φοβερόν μὲν εἰς τοὺς δαίμονας, σωτήριο δὲ δι' ἡμᾶς τοὺς ἐσθελούς. Αὕτη ἐγέννησε τὸν ἅγιον προφήτην Σαμουὴλ.⁹ Β Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ φύσις ἀπέκλειεν εἰς τὴν τὴν μητέρα του τὰς γεννας, μόλις ἐφάνη ἡ προσευχὴ, ἐπανόρθωσεν ἀμέσως τὸ ἐλάττωμα τῆς φύσεως. Τοιοῦτος εἶναι ὁ καρπὸς τῆς προσευχῆς, τοιοῦτον προφήτην ἐγέννησεν ἡ προσευχὴ. Δι' αὐτὸ ὁ Σαμουὴλ ἐγενε περίφημος εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἡλωτὴς τῶν ἀγγέλων, ἀνώτερος ἀπὸ ὅτι δὲ ἡδύνατο ἑνθρωπος. Διότι ἔπρεπε, νομίζω, νὰ ἀναδειχθῇ τοιοῦτος ὁ στάχυς τῆς προσευχῆς, νὰ νικᾷ τοὺς ἄλλους εἰς τὴν καλοκαγαθίαν καὶ εἰς τὰς ἀρετὰς τῶν τρόπων καὶ νὰ ὑπερβῇ τόσο πολλοὺς τοὺς πρὸ αὐτοῦ ὁμίους, ὅσον ὑπερέχουν οἱ ἀκακοὶ στάχυες τῶν ἄλλων εἰς ἀδελφιστοὺς ἀγρούς. Μὲ αὐτὴν ὁ Δαυὶδ διεξήγαγε νικηφόρους τόσους καὶ τοιαύτους πολέμους, χωρὶς νὰ κινή ὅπλα οὔτε νὰ σείῃ δόρυ, οὔτε νὰ σῦρη ξίφος, ἀλλὰ ὀχυρούμενος μὲ προσευχάς. Γ Μὲ τὴν προσευχὴν ὁ Ἐζεκίας ἔσπευε ταχέως εἰς φυγὴν τὸ πλῆθος τῶν Περσῶν. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἔφεραν πλησίον τοῦ τείχους πολεμικὰς μηχανάς, ἐπὶ αὐτὸς ἀχώρωσε τὸ τεῖχος μὲ τὰς προσευχάς. Καὶ ἐτελείωσεν ὁ πόλεμος χωρὶς ὅπλα, μὲ τὴν προσευχὴν, δίχως νὰ ἤχηται σάλπιγξ, μὲ τὸν στρα-

8. Πρόκειται περὶ τῶν Ἀμαληκίων κατὰ τὴν εἰς Ραββὴν μάχην.
9. Πράκτ. 13, 6, 14 καὶ.
10. Πράκτ. 1, Βασιλ. 1.
11. Πράκτ. 1, Βασιλ. 18.

τὸν ἡσυχάζοντα, δίχως νὰ κινεῖται τὰ δπλα, δίχως νὰ φραγῇ μὲ αἵματα ἢ γῆ. Ἦρκεσε μόνον ἡ προσευχή νὰ ἐμπνεύσῃ τὸν φόβον εἰς τοὺς ἀντιπάλους. Ἡ προσευχή διέσωσε καὶ τοὺς Νινευίτας,¹⁹ καὶ ἀπέκρουσε ταχέως τὴν ὀργὴν, ἡ ὁποία ἤρχετο ἀπὸ τὸν οὐρανόν, καὶ ἐπανώρθωσε ταχέως μίαν ζωὴν διεφθαρμένην. Ὡς τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δύναμιν ἔχει, ὥστε ἐνὶ ἑξήσαν αἱ Νινευίται ὅλην τὴν ζωὴν αἰσχροῦς καὶ πονηρῶς, ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἡ προσευχή ταχέως μετέβαλε τὰ πάντα καὶ ἔφερεν εἰς αὐτὴν καὶ σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην καὶ φίλαν καὶ ἀμύνην καὶ φροντίδα διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ γενικῶς ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Ὅπως δηλαδὴ, ἐὰν μία βασίλισσα εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, κατ' ἀνάγκην τὴν ἀκολουθεῖ καὶ ὅλος ὁ πλῆθος, ἔτσι καὶ ὅταν εἰσέλθῃ ἡ προσευχή εἰς τὴν ψυχὴν, εἰσέρχεται μαζί καὶ κάθε ἀρετή. Ὅ,τι εἶναι διὰ τὴν αἰκίαν τὸ θεμέλιον, τὸ ἴδιον εἶναι διὰ τὴν ψυχὴν ἡ προσευχή. Καὶ πρέπει αὐτὴν πρῶτα νὰ στερεώσωμεν εἰς τὴν ψυχὴν, ὡς βάσιν καὶ θεμέλιον, καὶ νὰ οικοδομήωμεν ἐπάνω της μὲ ἐπιμέλειαν Ἐ καὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν πραότητα, καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν φροντίδα διὰ τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς νόμους τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου βόξα καὶ δύναμις εἰς τὸν Πατέρα μαζί καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

19. Πρὸς Ρωμ. Β.

Ο ΠΕΤΡΟΣ ΕΙΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΝ*

Α. ὍΤΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΝ ΣΥΝΑΞΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΑΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΣΥΝΗΝΤΗΘΗ ΜΕΤΑ ΤΟΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ, ΕΞΕΦΩΝΗΣΕ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΛΙΑΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ, ΜΕ ΘΕΜΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΚΟΠΗΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ: «ὍΤΑΝ ΔΕ ΠΑΡΕΝ Ο ΠΕΤΡΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΝ, ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙΣΤΗΝ ΚΑΙ ΔΙΕΦΩΝΗΣΑΝ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ.» ΚΑΙ ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΕΙ, ΟΤΙ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΑΥΚΤΕΣΕΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗΝ ΔΙΑΦΩΝΙΑΝ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΟΥΣΙΝ, ΑΛΛΑ ΕΡ- ΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΠΡΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΝ.

Μίαν ἡμέραν εἰλεῖφα ἀπὸ κοντὰ σας καὶ κατειχόμεν διαρκῶς ἀπὸ ἓνα αἰσθημα λύτης καὶ ἀθρημονίας, ὥσάν νὰ σὰς εἶχα ἀποχωρισθῇ ὁλόκληρον ἔτος. Καὶ διὰ αὐτὸ εἶναι ἀληθές, τὸ γνωρίζετε καὶ ἀπὸ τὰ αἰσθήματα, πού ἔδοκιμάσατε καὶ σεις. Ὅπως δηλαδὴ τὸ δρέφος, πού θηλάζει, ἀν' ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὴν θηλὴν τοῦ μητρικοῦ μαστοῦ, ὁποῦδήποτε καὶ ἀν' μεταφερθῇ, ὅ σπρέφεται συνεχῶς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ παρατηρεῖ πάντοτε τὴν μητέρα του, ἔτσι καὶ ἐγὼ ἀπομακρυνθεὶς ἀπὸ τοὺς μητρικοὺς κόλπους, συχνὰ ἐκοίταξα γύρω μου καὶ ἀνεζήτουν τὴν ἁγίαν αὐτὴν σύν- δον σας. Ἀλλὰ δι' ὅλα αὐτὰ εἶχα μίαν σημαντικὴν παρη- γορίαν, τὸ γεγονὸς ὅτι ὑπέφερα ὅλα αὐτὰ ὑπακούων εἰς φιλόσταργον πατέρα¹ καὶ ὅτι μισθὸς αὐτῆς τῆς ὑπακοῆς ἦταν τὸ ὅτι ἀπέκλειε τὴν ἀμεριμνησίαν ἀπὸ αὐτὸν τὸν χωρισμὸν. Τὸ γεγονὸς αὐτό, δηλαδὴ τὸ ὅτι περιεφερόμην πανταῶς μαζί μὲ τὸν γεννήτορα, ἦτο δι' ἐμὲ λαμπρότερον ἀπὸ οἰουδιόποτε διάδημα καὶ ἐνδοξότερον ἀπὸ οἰουδιόπα- τε στέφανον. Αὐτὸ εἶναι δι' ἐμὲ καὶ στολισμὸς καὶ ἀσφα- λεια. Ὁ Στολισμὸς μὲν, διότι τὸσον τὸν κατέκτησα καὶ ἀπέκτησα τὴν ἀγάπην του, ὥστε ποτὲ καυθεὺς νὰ μὴ ἀ- νέχεται νὰ ἐμφανίζεται χωρὶς τὸν υἱόν. Ἀσφάλεια δέ, δι-

* Ἐλθὼν εἰς τὴν Πόλιν ἐν ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀντιοχείας, εἰς συγκέντρωσιν πραγματικοῦ λαοῦ μετὰ τὴν ἀποκρούσιν τοῦ Χριστοῦ- μου ἐκ τῆς οἰκῆς τοῦ ἐπισκόπου ἀπασχολητικῶς του.

1. Γαλ. 2, 11.

2. Ἐννοεῖ τὸν ἐπίσκοπον.

ὅτι βλέπων αὐτὸν νὰ ἀγωνίζεται ὅπου εὐρίσκομαι, εἰμαι θεόβαιος, ὅτι θὰ μᾶς παράσχη τὴν βοήθειάν του κατὰ τὰς προσευχάς. Καὶ ὅπως τὸ πλοῖον τὸ ὀδηγοῦν μὲ ἀσφάλειαν εἰς τὸν λιμένα τὰ χεῖρα τῶν κυβερνητῶν καὶ τὸ τιμὸν καὶ ἡ πνοὴ τοῦ ζεφύρου,³ ἔτσι καὶ ἡ εὐνοια αὐτοῦ καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ βοήθεια τῶν εὐχῶν κατευθύνουσι τὸν λόγον μας καλύτερον καὶ ἀπὸ τὸν ζεφύρον καὶ ἀπὸ τὸν κυβερνήτην.

Β Ἀλλὰ ἐμένα μὲ ἐπαρηγοροῦσε ἐπὶ πλέον καὶ τὸ γεγονός, ὅτι αἰεὶ ἀπολαύσατε τότε μίαν λαμπρὰν τράπεζαν καὶ εἶχατε ἕνα ἐστιάτορα φιλότιμον καὶ πολυτελεῖ. Καὶ γνωρίζομεν τοῦτο ὅχι μόνον ἐξ ἀκοῆς, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἰδίαν τὴν πείραν μας. Διότι ὑπῆρξαν ὄνθρωποι, πού μετέφεραν εἰς ἡμᾶς τὰ λεχθέντα καὶ ἀπὸ τὰ ὀλίγα πού μᾶς εἶπαν ἠμπορέσαμε νὰ φαντασθῶμεν ὁλόκληρον τὴν εὐωχίαν. Ἐπῆνεσα μὲν αὐτὸν πού σὰς προσέφερε αὐτὴν τὴν εὐωχίαν καὶ τὸν θαύμασα διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ ἐμακάρισα καὶ σὰς διὰ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειάν σας, πού μὲ τὴν προσοχὴν διατηρεῖτε εἰς τὴν μνήμην σας ὅσα ἐλέγχθησαν, ὥστε νὰ τὰ μεταδώσετε καὶ εἰς ἄλλους. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ὁμιλοῦμεν μὲ προθυμίαν πρὸς τὴν ἰδικὴν σας ἀγάπην.⁴ Α Διότι ἐκεῖνος πού ρηττε τοὺς σπόρους εἰς τοιοῦτον ἔδαφος, δὲν πετὰ τοὺς σπόρους εἰς τὸν δρόμον, οὔτε τοὺς σκορπίζει εἰς τὰς ἀκάνθας, οὔτε σπείρει εἰς τὴν πέτραν.⁵ Διότι ὁ ἰδικός σας ἀγρός εἶναι τὸσον παχύς καὶ εὐφορός, ὥστε δλους τοὺς σπόρους, πού δέχεται εἰς τοὺς κόλπους του, τοὺς παλλαπλασιάζει. Ἀλλὰ τὴν μεγάλην προθυμίαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πού εἰδείξατε διὰ τὴν ἀκρόασιν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, τὴν ἰδίαν σὰς παρακαλῶ νὰ ἐπιδείξητε καὶ σήμερον πρὸς χάριν μου. Διότι δὲν πρόκειται νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ πράγματα συνηθισμένα, ἀλλὰ διὰ σπουδαῖα ζητήματα. Δι' αὐτὰ χρειάζομαι ὀφθαλμοὺς ὀξυτερκοί, νοῦν ἀγρυπνῶν, ὠψιλὸν φρόνημα, σκέψιν προσεκτικὴν, ἢ ψυχὴν ἀνήσυχον καὶ ἀγρυπνῶν. Διότι ἤκουσατε ὅλοι τὸ ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμα. Καὶ ὅποιος ἤκουσε τὰ ἀναγνώσθέντα μὲ προσοχὴν, γνωρίζει ὅτι σήμερον εὐρίσκονται μπροστὰ μας μεγάλοι ἀγῶνες καὶ ἰδρώτες. «Ὅταν ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν», λέγει, «ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν

ἀντίστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν».⁶

Ἀρὰ γε καθέναν πού τὸ ἀκούει αὐτὸ δὲν τὸν ἀνησυχεῖ, ὅτι δηλαδὴ ὁ Παῦλος ἀντίστη καὶ διεφώνησε πρὸς τὸν Πέτρον, ὅτι οἱ στυλοὶ τῆς Ἐκκλησίας συγκροτοῦνται καὶ πίπτει ὁ εἰς ἐπάνω εἰς τὸν ὅλλον. Διότι πράγματι αὐτοὶ εἶναι στυλοὶ, οἱ ὅποιοι συγκροτοῦν καὶ βαστάζουν τὴν ὁροφὴν τῆς πίστεως, εἶναι καὶ στυλοὶ καὶ προμαχῶνες καὶ ὀφθαλμοὶ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πηγαὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧ καὶ θησαυροὶ καὶ λιμένες καὶ, ὅτι δὴποτε ἀνέπη κανεῖς, θὰ ὑπολείπεται τῆς μεγάλης ἀξίας των. Ἀλλὰ ὅσον μεγαλύτερα εἶναι τὰ ἐγκώμια αὐτῶν, τὸσον μεγαλύτερος εἶναι καὶ ὁ ἰδικός μας ἀγὼν. Συγκεντρώσατε λοιπὸν τὴν προσοχὴν σας. Διότι ὁ λόγος εἶναι περὶ πατέρων, ὥστε ν' ἀποκρούσωμεν τὰς κατηγορίας, αἱ ὅποιαί ἐκτοξεύονται ἐναντίον ἐκείνων ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρους καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως. «Ὅταν δὲ ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀντίστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν, διότι ἦτο ἀξιοκατάκριτος». Καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ αἰτία τῆς κατακρίσεως. «Καὶ ἦτο ἀξιοκατάκριτος, διότι προτοῦ νὰ ἔλθουν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς τῶν Ἱεροσολύμων, ὅπου ὁ Ἰάκωβος ἦτο ἐπίσκοπος, συνέτρωγε μὲ τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς. Ὅταν δὲ ἦλθον οὗτοι, ἀπέφυγε καὶ ἀπεχωρίζετο, φοβούμενος μήπως σκανδαλίσῃ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς. Β Καὶ ὑπεκρίθησαν μαζί του καὶ οἱ λοιποὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανῶν, ὥστε συμπαρεσέβη εἰς τὴν ὑπεκρίσιν των ἐκείνην καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Βαρνάβας. Ἀλλὰ ὅταν εἶδα ὅτι δὲν βαδίζουν ὀρθῶς ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, εἶπα εἰς τὸν Πέτρον ἐμπρός εἰς ὅλους. Καὶ ἀνωτέρω λέγει «κατὰ πρόσωπον» καὶ ἐδῶ λέγει «μπροστὰ εἰς ὅλους». Προσέχετε παλὺ αὐτὸ τὸν «μπροστὰ εἰς ὅλους». «Ἐάν οὐ, καίτοι εἰσαι ἐκ γενετῆς Ἰουδαῖος, ζῆς καὶ πολίτευεσαι τώρα, πού ἐγενες μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, ὅπως οἱ ἐξ ἐθνικῶν Χριστιανοὶ καὶ ἄχι ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι, διατί μὲ αὐτὸ πού κάνεις τώρα, ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς νὰ ἀπολοῦσθαι τὰ ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις τῶν Ἰουδαίων;»⁷ Ἰσως ἐπαινέσατε τὸν Παῦλον διὰ τὴν παρηγορίαν, διότι δὲν ἐσεδάσθη τὸ κύρος τοῦ προσώπου καὶ ἔδιδεν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου δὲν ἐντράπηκε τοὺς παρόντας. Ἀλλὰ αὐτὸ, ἂν καὶ εἶναι ἐγκώμιον τοῦ Παύλου,

5. Γαλ. 2, 11.

6. Γαλ. 2, 11-14.

3. Ἀνεμὸς πνέων ἐν θαλάμῳ, κυρτός κατὰ τὸ πηλοκατεῖ, κοινὸς καὶ νινὸς λεγόμενος.

4. Πρὸς Ἀποκ. 8, 4 ἐξῆς.

γίνεται όμως ιβική μας αίσχυνή. Πώς όμως γίνεται, εάν ο Παῦλος ἐνήργησε καλῶς; Ἀλλὰ ὁ Πέτρος ἐνήργει κακῶς, ἐφ' ὅσον δὲν ἐδόξισε τὴν ὀρθὴν ὁδόν. Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ ὄφελος δι' ἐμέ, ὅταν χωλαίνῃ ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο ἱπποὺς τῆς ἀμάξης; Διότι ἡ μάχη δὲν εἶναι πρὸς τὸν Παῦλον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀπίστους. Διὰ τοῦτο, σὰς παρακαλῶ νὰ προσέξετε. Πραγματικὰ, ἐγὼ θὰ αὐξήσω τὴν κατηγορίαν καὶ θὰ τὴν μεγαλοποιήσω, διὰ νὰ ἐπιτείνω τὴν προθυμίαν σας. Διότι αὐτὸς ποὺ κατέχεται ἀπὸ ἀγωνίαν μένει ἀγρυπνῶν καὶ ὁ φοβούμενος διὰ τὸν πατέρα προσέχει. Ὅποιος ἀκούει τὴν κατηγορίαν, ἐπιθυμῇ νὰ ἀκούσῃ καὶ τὴν ὑπεράσπισιν. ^{30α} Α. Ἄν λοιπὸν ἀρχίσω νὰ ἐπαυξάνω τὴν κατηγορίαν, μὴ νομίζετε, ὅτι τὰ λεγόμενα πηγάζουν ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου σκέψιν. Καθ' ὅσον μὲ τὸν λόγον αὐτὸν θαυθῶ τὴν σκέψιν σας, σκάπτω τὸν νοῦν σας, ὥστε καταθέτων τὰς σκέψεις μου εἰς τὸ δάθος τῆς ψυχῆς, ὥστε καταστήσω ασφαλὴ τὴν διατήρησίν των. Ἀλλὰ καὶ ἐγκώμιον τῆς πάλευς σας ἀποτελοῦν αὐτὰ ποὺ θὰ λεχθῶν. Ἀφοῦ αὕτῃ ἐδέχθῃ τὸν ἀγῶνα, τὴν μάχην, μάλλον ὅχι τὴν μάχην, ἀλλὰ τὴν φαινομενικὴν μάχην, ἡ ὁποία ὅμως εἶναι χρησιμωτέρα ἀπὸ οἰανδήποτε εἰρήνην. Διότι τὰ μέλη μας δὲν συγκρατοῦνται τόσο σφιχτὰ μεταξύ των μὲ τὴν σύνδεσιν τῶν νεύρων, ὅσον ἦσαν συνδεδεμένοι μεταξύ των οἱ ἀπόστολοι μὲ τὰ δεσμὰ τῆς ἀγάπης.

Β. Ἐπαινέσατε τὸν Παῦλον; Ἀκούσατε όμως πῶς αὐτὰ ποὺ εἶπαμε ἀποτελοῦν κατηγορίαν κατὰ τοῦ Παύλου, ἂν δὲν ἀναζητήσωμεν νὰ συλλαβώμεν τὴν βαθυτέραν ἐννοιαν ποὺ εἶναι κρυμμένη εἰς τοὺς λόγους. Τί λέγεις, ὦ Παῦλε; Ἐπετίμησες τὸν Πέτρον, ὅταν τὸν εἶδες νὰ μὴ θαυρίῃ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου; Καλῶς ἐπράξεις. Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον «κατὰ πρόσωπον»; Καὶ διὰ ποῖον λόγον «ἐμπρός εἰς ὅλους»; Δὲν ἐπρεπε ὁ ἑλεγχος νὰ μὴ γίνῃ δημόσιος; Σὺ όμως πῶς ἐγκαθιδρύεις δημόσιον δικαστήριον καὶ καθιστᾷς πολλοὺς μάρτυρας τῆς κατηγορίας; Καὶ πῶς δύνασαι νὰ ἐμποδίσῃς τὸν ἄλλον νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ κάμνεις αὐτὸ ἀπὸ μῆκος, ἀπὸ φθόνον καὶ ἐριστικότητα; Δὲν ἦσαν οὐ ποὺ ἔλεγες: «ἔγινον εἰς τοὺς ἀσθενεῖς κατὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν γνῶσιν Χριστιανούς σὺν ἀσθενείᾳ, διὰ νὰ τοὺς φέρω εἰς τὸν Χριστόν»; Τί σημαίνει δὲ «εἰς τοὺς ἀσθενεῖς σὺν ἀσθενείᾳ». Σημαίνει νὰ τοὺς φέρεσαι μὲ συγκρατάσιν καὶ νὰ καλύπτῃς, λέγει, τὰ τραύματά των καὶ

1. Α' Κορινθ. 9, 29.

νὰ μὴ τοὺς ἀφίνης νὰ ἐκπέσουν εἰς ἀναισχυντίαν. Σὺ λοιπὸν ποὺ ἦσαν τόσο προσεκτικός καὶ φιλόφρωνος ἀπέναντι εἰς τοὺς μαθητάς σου, ἐφάνης ἀπάνθρωπος εἰς τὸν συναπόστολόν σου; Δὲν ἤκουσες τὸν Χριστόν νὰ λέγῃ: «εἰς τὸν ποῖόν σου εἰς κατὰ τὸν ἀδελφόν σου, πῆγαναι καὶ ὑπόδειξί του τὸ πταίσιμόν του αὐτὸ ἰδιαίτερώς, μεταξύ σου καὶ αὐτοῦ, χωρὶς νὰ εἶναι παρὼν κανένας ἄλλος;». Καὶ σὺ καὶ δημόσια τὸν ἔλεγξας καὶ ὑπερηφανεύεσαι δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; «Ὅταν ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν», λέγει, «ἐπὶ παραύσια τοῦ ὀντέστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν». Καὶ δὲν τὸν ἔλεγξας μόνον δημόσια, ἀλλὰ καὶ ἐχώραξες τρόπον τινὰ εἰς στήλην μὲ γράμματα ἢ τὴν διαφωνίαν αὐτὴν καὶ κατέστησες ἀθανάτον τὴν μνήμην τῆς, ὥστε ὅχι μόνον οἱ τότε παρόντες, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς οἰκουμένης, νὰ μάθουν τὸ γεγονός αὐτὸ μὲ τὴν ἐπιστολήν. Ἔτσι σοὺ ἐφέρθησαν οἱ ἀπόστολοι εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα, ὅταν μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη ἀνέβης νὰ ἀνακοινώσῃς εἰς αὐτοὺς τὸ Εὐαγγέλιον; Δὲν λέγεις οὐ ὁ ἴδιος, ὅτι «μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη ἀνέβην πάλιν εἰς Ἱερουσόλυμα καὶ ἀνεκοίνωσα εἰς τοὺς Χριστιανούς τῶν Ἱερουσόλυμων τὸ Εὐαγγέλιον, ποὺ κηρύττω μεταξύ τῶν ἔθνικῶν, ἰδιαίτερώς δὲ ἐξέθεσα τοῦτο εἰς τοὺς ἐπιστήμους καὶ περιφανεῖς ἐκ τῶν Ἀποστόλων;». Τί λοιπόν; Ἐνῷ ἤθελες νὰ τὸ ἐκθέσῃς ἰδιαίτερώς, σὲ ἐμπόδισαν νὰ τὸ πράξῃς καὶ τὸ ἔφερον εἰς τὴν μέσσην καὶ τὸ κατέστησαν φανερόν εἰς ὅλους; Δὲν δύνασαι νὰ τὸ ἰσχυρισθῇς. Ἐνῷ λοιπὸν σὺ ἀνακοινώεις ἰδιαίτερώς καὶ κανεῖς δὲν σοὺ φέρει ἀντίρρηση. Ἐ τὸν ἀπόστολον τὸν διαπομπεύεις;

Ἄρα γε εἰς ἐκείνην μόνον τὴν περίπτωσιν ἀπήλαυσε τῆς ἐννοίας τῶν ἀποστόλων; Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἦσαν τόσοι μυριάδες Ἰουδαίων, δὲν σὲ ἐχειρίσθησαν μὲ τόσην σοφίαν; Δὲν σὲ ἔλαβαν ἰδιαίτερώς καὶ σοὺ ἔλεγαν: «Βλέπεις, ἀδελφέ, πόσον μεγάλος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἰουδαίων ποὺ ἔχουν πιστεῦσαι εἰς τὸν Κύριον. Καὶ ὅλοι αὐτοὶ μὲ ζῆλον ὑπερασπίζονται τὸ κύρος τοῦ νόμου. Ἐπληροφόρησάν σε καὶ ἐσχημάτισαν τὴν πεποιθήσιν διὰ σέ, ὅτι διδάσκεις ὅλους τοὺς Ἰουδαίους, ποὺ εἶναι διεσπαρμένοι καὶ ἐγκατεστημένοι μεταξύ τῶν ἐθνικῶν, νὰ ἀποστατήσουν ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ γίνῃ τώρα;

9. Ματθ. 18, 15.

9. Γαλ. 2, 11.

10. Γαλ. 2, 1-2.

Κάμε λοιπόν αυτό που σου λέγομαι. Έχουμε τέσσαρες άνδρες, που έχουν τάξιμον ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ των καὶ διατηροῦν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς των, διὰ νὰ τὰς ἀφιερῶσιν εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐγκρατεύονται 365 Α Ἀφοῦ τοὺς παραλάβῃς μαζί σου, φρόντισε νὰ φυλάσῃς οἱ ἄνθρωποι τὰς κεφαλὰς των καὶ κάμε καὶ σὺ μαζί με αὐτοὺς τοὺς ὠρισμένους ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξαγνισμούς, διὰ νὰ μάθουν τότε ὅλοι, ὅτι ἐκεῖνα που ἔχουν πληροφόρηθῇ διὰ σὲ εἶναι ἀνυπόστατοι.¹¹ Εἶδες πῶς φροντίζουν διὰ τὴν ὑπόληψίν σου; Εἶδες πῶς σὲ καλύπτουν με τὴν μεθόδευσιν ἐκείνου τοῦ προσώπειου, με τὴν θυσίαν, με τοὺς ἐξαγνισμούς; Διὰτὶ καὶ σὺ δὲν ἐπέδειξες ἀνόλογον φροντίδα:

Ἀλλὰ, ἐὰν αὐτὰ που συνέδεσαν, ἀποτελοῦσαν πραγματικὰ μάχην καὶ φιλονικίαν, δὲ εἶχαν κάποιον λόγον αἱ κατηγορίαι αὐταί. Τώρα δὲ δὲν πρόκειται περὶ μάχης, ἀλλὰ φαίνεται μὲν ὅτι εἶναι μάχη, ἀλλὰ εἶναι μία συγκρούσις, που δεικνύει τὴν μεγάλην σοφίαν τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Πέτρου καὶ τὴν μεταξύ των ἀγάπην. Ἀλλὰ ὡς ἀκούσωμεν αὐτὴν τὴν φαινομενικὴν κατηγορίαν: «Ὁταν ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐπὶ παρουσίᾳ του ἀνέστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν.¹² Διὰτὶ: Β «Διότι ἦτο ἀξιοκατάκριτος». Καὶ ποῖον ἦτο τὸ εἶδος τῆς κατακρίσεως; «Καὶ ἦτο ἀξιοκατάκριτος, διότι προσεῖχεν νὰ ἔλθουν μερικαὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς τῶν Ἱεροσολύμων, οὗτοι ὁ Ἰάκωβος ἦτο ἐπίσκοπος, συνέτρωγε με τοὺς ἐξ ἐθνικῶν Χριστιανούς. Ὅταν δὲ ἦλθεν οὗτοι, ἀπέφυγε καὶ ἀπεχωρίζετο, φοβούμενος μήπως σκανδαλίῃ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς.¹³ Τί λέγεις; Ὅποτε ὁ Πέτρος ἦτο δειλὸς καὶ ἀνάνδρος. Δὲν ὠνομάσθη λοιπὸν Πέτρος διὰ τοῦτο ἀκριδῶς, ἐπειδὴ ἦτο ἀκλόνητος εἰς τὴν πίστιν του; Τί κόμεις, ἄνθρωπε. Σεβάσαι τὴν δυναστείαν που ἔδωκεν ὁ Κύριος εἰς τὸν μαθητήν.¹⁴ Δειλὸς ὁ Πέτρος καὶ ἀνάνδρος; Καὶ ποῖος θὰ σὲ ἀνεχθῇ νὰ λέγῃς αὐτὰ; Ἀλλὰ αὐτὰ δὲν τὰ ἐπιβεβαιώνουν δι' αὐτὸν τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸ πρῶτον ἐκεῖνα θέατρον καὶ ἡ Ἐκκλησία, εἰς τὴν ὁποῖαν εἰσῆλθε πρῶτος καὶ πρῶτος ἐξέβαλε τὴν μακαρίου ἐκείνου φωνὴν καὶ εἶπε: Γ «Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεὸς καὶ ἔλωσε τὰς λύπας που τοῦ ἐπροξένυσεν ὁ θάνα-

11. Πρᾶξ. 21, 31-34.

12. Γαλ. 2, 11.

13. Αὐτὸς 2, 12.

14. Πρᾶξ. 13, 1, 48.

τος».¹⁵ Καὶ πάλιν: «Διότι ὁ Δαυὶδ δὲν ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Λέγει δὲ ὁ ἴδιος: Ἐπὶ τοῦ Κυρίου εἰς τὸν Μεσσίαν, ὁ ὁποῖος εἶναι μὲν ἀπόγονός μου ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ συγχρόνως εἶναι καὶ Κύριός μου ὡς Θεός: Κάθισε εἰς τὰ δεξιὰ μου διὰ νὰ ἀπολαμβάνῃς καὶ ὡς ἄνθρωπος θείας καὶ μοναδικῆς τιμῆς, ἕως ὅτου ὑποτάξω τελείως εἰς σὲ τοὺς ἐχθρούς σου καὶ τοὺς κάτω στήριγμα, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον θὰ πατοῦν τὰ πόδια σου».¹⁶

Πές μου, λοιπόν, αὐτὸς εἶναι δειλὸς καὶ ἀνάνδρος, ὁ ὁποῖος μέσα εἰς τόσον φόβον καὶ τόσους κινδύνους εἰσῆλθε με τὴν παρρησίαν πρὸς τοὺς αἰμοδαίμονες ἐκείνους σκύλους, που ἔβραζαν ἀπὸ θυμὸν καὶ ἀνέντενον ἀκόμη τὸν φόνον, καὶ τοὺς εἶπεν, ὅτι ὁ Χριστὸς που ἐσταυρώθη ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἀνεστήθη καὶ εὐρίσκειται εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ κάθεται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς καὶ περιβάλλει τοὺς ἐχθρούς του με ἀμέτρητα κακά: Δ Τὸ ὅτι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ λύσῃ τὸ στόμα του, νὰ ἀνοίξῃ τὰ χεῖρά του, νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ ἐμφανισθῇ μετὰ ἐκείνων που τὸν ἐσταύρωσαν, πές μου, δι' ὅλα αὐτὰ δὲν τοῦ θαυμάζεις καὶ δὲν τὸν στεφανώνεις; Διότι ποῖος λόγος, ποῖος νοῦς θὰ δυνηθῇ νὰ παραστήσῃ τὴν παρρησίαν που ἐπέδειξε κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἐλευθεροστομίαν του; Κανένας ἀπολύτως. Ἐκιν πρὸ τοῦ πάθους συνώμασαν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ κηρύξουν ὑποσυνάγωγον αὐτὸν που θὰ ὁμολογήσῃ πίστιν εἰς τὸν Χριστόν,¹⁷ μετὰ τὴν σταύρωσιν καὶ τὴν ταφὴν, ὅταν τὸν ἤκουον, ὅχι μόνον νὰ ὁμολογῇ τὴν πίστιν του εἰς τὸν Χριστόν, Ἐ ἀλλὰ καὶ νὰ κηρύττῃ με ὅλον τὸ σῆμα καὶ τὴν σταθερότητα τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ τὸν διαμελίσουν αὐτὸν που πρῶτος ἀπὸ ὅλους ἐτόλμησε νὰ προκαλέσῃ τὴν μανίαν των:

Διότι τὸ πλέον σημαντικὸν ἦτο τοῦτο, ὅχι τὸ ὅτι ὁμολογῇ πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ τὸ ὅτι, πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, ἐνῷ οἱ Ἰουδαῖοι ἐμείναντο καὶ ἦσαν φουντωμένοι ἀπὸ τοῦ φόβου, ὁμολογῇ τὴν πίστιν του με παρρησίαν. Ὅπως λοιπὸν εἰς τὸν πόλεμον ἐν ὧρα μάχης, ὅπου ἡ ἐχθρική φάλαγξ εἶναι ἀρματωμένη, θαυμάζομεν κυρίως ἐκείνον που ὁρᾷ πρὸ τῶν ἄλλων.¹⁸ Α καὶ προκαλεῖ ρήγμα εἰς τὸ ἐχθρικὸν μέτωπον (διότι αὐτὸς εἶναι ὁ αἴτιος ὅχι μόνον τοῦ ἰσικοῦ του καταρρώματος, ἀλ-

15. Πρᾶξ. 2, 34.

16. Πρᾶξ. 2, 31-35, Γαλ. 1, 169, 1.

17. Πρᾶξ. 13, 2, 12.

λά και τῶν καταρθεμάτων τῶν ἄλλων ποι. ἀκολουθοῦν αὐτόν. αὐτός ποῦ ἔκαμε τὴν ἀρχὴν καὶ ἤνοιξε τὸν δρόμον κα. εἰς τοὺς ἄλλους) ἔτο πρέπει νὰ ἀκεπώμεθα καὶ διὰ τοῦ Πέτρου, διότι πρῶτος αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν μάχην, διέρρηξε τὴν ἰουδαϊκὴν φάλαγγα κα. με τὴν μακρὰν του ἐκείνην δημηγορίαν, ἔδωσε θάρρος καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀποστόλους νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν μάχην.²³ Καὶ ἂν ὁ Ἰωάννης ἢ ὁ ἄκωδος ἢ ὁ Παῦλος ἢ ὁποιοσδήποτε ἄλλος μετῆς ἐπεὶ φαίνεται ὅτι πράττει κατὰ σημαντικὸν ἀπο δλους ὑπερέχει αὐτός, ὁ ὁποῖος ἤνοιξεν εἰς αὐτοὺς πρῶτος τὸν δρόμον με τὴν παρηγορίαν του, διήρμηκε τὴν ἐξοδὸν καὶ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν μάχην με τὴν ἀλὴν ἀνεσιν. B κα. εἰς ὁμηρικὸν ποταμὸν, ὁ ὁποῖος ποταμὸς ὄρε δρους ἐναντιωνόντα εἰς τὴν ὁρμὴν του, ἐνὶ ὁρδεῖαι συνεχῶς τὰς ψυχὰς ἐκένων τοῦ ἀκούουν με συμπάθειαν τὴν διδασκαλίαν. Αὐτὸς λοιπὸν ποῦ ὑπῆρξε τοιοῦτος μετὰ τὴν σταυρώσιν, δὲν ἦτο ὅρα γε πρὸ τῆς σταυρώσεως ὁ θερμότερος ἀπὸ δλους. Δὲν ἦτο αὐτός τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων, δὲν ἦτο αὐτός ποῦ ὠμῶς, δταν δλοι εἰσιωπων, «Ποῖος νομίζουν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι εἶμαι, ἐγὼ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», λέγει ὁ Χριστός. Καὶ ἄλλοι μὲν ἔλεγον, ὅτι ἦτο ὁ Ἥλίας, ἄλλοι δὲ ἦτο ὁ ἱερομεν. ἄλλο δὲ ἦτο ὁ εὐας, ἐκ τῶν προφητῶν «Σεῖς δὲ ποῖος λέγετε, ὅτι εἶμαι. Ἀπεκρίθη μετὰ ὁ Πέτρος καὶ εἶπε «εἰ, εἰσα. ὁ Χρ. στός, ὁ φυσικὸς καὶ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ποῦ δὲν εἶναι, νεκρὸς σάν τὰ εἶδωλα, ἀλλὰ ζῇ παντοτεινός»²⁴ «Σεῖς» εἶπε ὁ Χριστός, κα. ἐξ ὁνόματος δλων ὠμῶς αὐτός C «Ὅπως δηλαδὴ τὸ στόμα ὠμῶς, δ ἡ λαγαρσασμὸν δλου τοῦ σώματος. ἔτοι καὶ ὁ Πέτρος ἦταν ἡ γλῶσσα τῶν ἀποστόλων καὶ ἀπεκρίθη αὐτὸς διὰ λαγαρσασμὸν δλων.

²³ Ἀρὰ γε μόνον εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ὁπῆρξε τοι αὐτός εἰς ἄλλας δὲ περιπτώσεις χαμηλῶν τὸν ζῆλον του. Καθόλου Ἄλλὰ παντοῦ καὶ πάντοτε ἐμφανίζε, τὴν ἰστέν θερμὴν καὶ πράγματι, δταν ὁ Χριστός εἶπε «θὰ παρωθῶσιν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ θὰ τὸν μαστιγώσιν καὶ θὰ τὸν σταυρώσιν», αὐτὸς λέγε «Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάξῃ ἀπὸ αὐτοῦ Κυρίε. Δὲν πρέπει εἰς σὲ τὸν Μεσσίαν νὰ γίνῃ αὐτὸ ποῦ εἶπες»²⁵ Κα. ἄς μὴ περὶ ὁρ

8. 102. 102. 3 11 47
19. 102. 10. 16
20. 102. 10. 16
21. 102. 10. 16
22. 102. 10. 16

τοῦ τοῦν μας, δτι ἡ ἀπόκρισις ἦταν ἀπερίσκεπτος, ἀλλὰ προήρχετο ἀπὸ γνήσιον καὶ φλογερὸν πόθον. Πάλιν ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος καὶ μετεμορφώθη. D καὶ ἐγινον ὄρατοι ἐκεῖ ὁ Ἥλίας καὶ ὁ Μωϋσής, με τοὺς ὁποῖους συνειλίτε. Καὶ ἐκεῖ πάλιν ὁ Πέτρος λέγε «Ἐάν θέλῃς, ἄς κάμωμεν ἐδῶ τρεῖς σκηνάς»²⁶

Καὶ πρόσεχε νὰ ἴδῃς πῶς ἡγάπα τὸν διδάσκαλον καὶ πρόσεξε τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν σπουδαίαν του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τότε ἀπεκρίθη ἀπὸ τῶν καὶ ἀπεστομώθη, ἐδῶ ἀναβῆται τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ διδασκάλου λέγων «ἐάν θέλῃς» Διότι, λέγει, τὸ πρᾶγμα νὰ εἶναι δυνατόν νὰ σμῶν καὶ τώρα νὰ ὁμολήσω ἀπερισκέπτως κινούμενος ἀπὸ τὸν πόθον διὰ νὰ μὴ ἀντιμετώπισῃ τὴν ἰδίαν ἐπιτίμησιν, λέγει «ἐάν θέλῃς». Ἐπειτα ἦταν πάλιν ἐκεῖνο τὸ ἀγίου καὶ φρικτοῦ συμπτώσιν. Κα. τότε, δταν εἶπε ὁ ἱησοῦς, E «ἐνὰς ἀπὸ σῶς θὰ με παρωθῶσιν μετὰ προδοσίαν εἰς τοὺς ἐχθρούς μου», πάλιν ὁ Πέτρος, ἐξ αἰτίας τῆς προηγουμένης ἐπιτίμης, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐρωτήσῃ τὸν διδασκάλον, Ἀπὸ τὸν πόθον ὡς, τὸν ὁποῖον εἶχε, δὲν ἠνέχθη νὰ σιωπῇ. Ἀλλὰ ἐφρόντισε καὶ νὰ μάθῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ φανῇ ὅτι εἶναι προσηγορὸς καὶ ἀπερίσκεπτος. Πῶς λοιπὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν του ἐξεπλήρωσε καὶ ἐπροσέταξε διὰ τὴν ἀσφάλειάν του, Μετὰ τὸ νὰ θέλησιν νὰ μάθῃ ἐδεξε τὸν ἀσυνκράτητον πόθον του, ἀλλὰ μετὰ τὸ γεγονὸς δτι αὐτὸ δὲν τὸ ἐπραξε ὁ ἴδιος, ἀλλὰ ἐπρόβαλε ἄλλον ἰδεῖν τὴν εὐλαδεῖάν του καὶ δλὴν του τὴν μετριοφοροσύνην.²⁷ A «Ὅλα γύρω μου με πνίγουν, λέγει. Ὁ λόγος εἶναι περὶ προδοσίας τοῦ Κυρίου. Ὁ κίνδυνος εἶναι μέγας, ὁ κρημνὸς κα. ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς. Ἀν σιωπῶμαι ἡ ἀγωνία μου κατατρώγει τὴν ψυχὴν. Ἀν ὁμολήσω, φοβεῖμαι μήπως δεχθῶ νέαν ἐπιτίμησιν. Ἠκολούθησε λοιπὸν μετῶν ὁδὸν κα. αὐτὸς ποῦ παντοῦ ἐπῆδα πρῶτος, τότε ἔχρε ἀξέστο τὴν παρηγορίαν τοῦ Ἰωάννου, ὥστε νὰ μάθῃ τὸ λεγόμενον. Διότι τίποτε ἄλλο δὲν ἀνέτειλε καὶ τίποτε ἄλλο δὲν εἶχε δ ἀρκῶς εἰς τὴν ψυχὴν του παρὰ τὸν διδασκάλον μόνον. Διὰ τοῦτο ὑπέμεινε με θάρρος καὶ φυλακὰς καὶ μυστοὺς θανάτους κατόπιν καὶ κατεγέλα τὴν παρούσαν ἱστέν Χάριν ἐκεῖνου καὶ δταν ἐμαστιγώθη καὶ εἶχε μώλωτας εἰς τὴν πλάτην, ἔλεγε πρὸς τοὺς μαστιγωτάς του B «διότι

23. 102. 17 4
24. 102. 26 21
25. 102. 102. 13 28 24

δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μὲ δεδοῖντητα γνωρίζομεν περ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὰ ὁποῖα εἶδαμε μὲ τὰ μάτια μας καὶ ἠκούσαμε μὲ τὰ αὐτιά μας, νὰ μὴ τὰ κηρύττωμεν.²⁶ Εἶδες ἀδελφεὺν φρόνημα Εἶδες παρηγοίαν ἀκατάληπτον Εἶδες ψυχὴν γεμάτην οὐράνιον πόθον καὶ ἔρωτα Πῶς λοιπὸν, τοῖσι νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἀπέφυγε τοὺς ἄλλους καὶ ἀπεχωρίζετο, φοβούμενος μήπως σκανδαλίῃ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς. Καὶ πολλὰ ἄλλα ἠδυνάμεθα νὰ εἰπώμεν διὰ τὸν Πέτρον δεκνύοντα τὴν θερμότητα αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνδρείου του καὶ τὸν πόθον ποὺ εἶχε διὰ τὸν Χριστὸν Ἀλλὰ ἀρκοῦμεθα εἰς αὐτὰ διὰ νὰ μὴ ἐπιμνησκώμε τὸν λόγον ἀκαίρως, οὔτε σκοπὸς μας εἶναι σήμερον νὰ πλέξωμεν τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ. Ὁ ἀλλὰ νὰ λύσωμεν τὸ θέμα ποὺ ἐρευνῶμεν καὶ νὰ το φέρωμεν εἰς πέρας.

Σὺ τώρα εξέτασε τὸ θέμα καὶ ἀπὸ ἄλλην πλευράν. διὰ νὰ ἰδῇς πῶς δὲν εἶναι λογικὴ ἡ κατηγορία. Διότι τότε, εἰς τὴν ἀρχὴν ὅταν ἔλεγε αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν, τὸν ὁποῖον οὗτοι ἐσταυρώσαντε ἀνέστησεν ὁ Θεὸς καὶ ἔλυσε τὰς λύπας, ποῦ τοῦ ἐπροξένησεν ὁ θάνατος;²⁷ εὐρισκετο μεταξὺ ἐχθρῶν, οἱ ὁποῖοι ἀκόμη ἀνέπνεον φόνον, οἱ ὁποῖοι ἔβραζον ἀπὸ θυμῶν, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νὰ κατασπαράξουν τοὺς μαθητάς. Διότι, τὸ πάθος των ἦταν ἀκόμη εἰς τὴν ἀκμὴν του καὶ ἡ ψυχὴ των ἦταν φουντωμένη ἀπὸ τὸν θυμὸν. Ὁ Τώρα ὁμοίως, ὅταν ἔγραψεν αὐτὸς ὁ Παῦλος, ἦσαν τὸ δεκάτον ἑβδομὸν ἔτος ἀφ' ὅτου ἤρχισε τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Διότι, ὅταν εἶπε «μετὰ τρία ἔτη ἀνέβην εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα»,²⁸ λέγει πάλι «μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη ἀνέβην εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα». Αὐτὸς λοιπὸν ποῦ τότε, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ κηρύγματος, δὲν ἐφοβήθη, φοβεῖται τώρα, ὕστερα ἀπὸ τὸν χρόνον. Αὐτὸς ποῦ δὲν ἐφοβήθη εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐφοβήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Αὐτὸς ποῦ δὲν ἐφοβήθη τότε ποῦ τοῦ ἐκύκλωσαν οἱ ἐχθροί, τώρα ποῦ δὲν εἶναι παρόντες ἐχθροί, ἀλλὰ πιστοὶ μαθηταί, ἄγων ὃ καὶ φοβεῖται καὶ δὲν βαδίζει τὴν ὁρθὴν ὁδόν. Καὶ πῶς δύναται νὰ συμβιβασθῶν λόγῳ κῶς αὐτὰ, νὰ ἐπιδοκῇ μεγαλὴν τολμὴν, ὅταν ἡ πύρξ εἶναι ἀναμμένη καὶ ὑψώνη τὰς φλόγας της, καὶ ὅταν αὐτὴ ἔχη σφῆσε, καὶ μὲ

26 Πρῶτ. 4, 20
27 Πρῶτ. 2, 24
28 Γαλ. 1, 18
29 Γαλ. 2, 1

τεβλήθη εἰς τέφρον, νὰ φοβῆται καὶ νὰ τρέμῃ. Ἐάν ὁ Πέτρος ἦτο δελὸς καὶ ἀνδρὸς, θὰ ἐδέκνυε τὸν φόβον του κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος εἰς τὴν μητρόπολιν τῶν Ἰουδαίων, ὅπου οἱ πάντες ἦσαν ἐχθροί, καὶ ὅχι ὥστε ἀπὸ τῶσαν χρόνον εἰς τὴν χριστιανικωτάτην ἀκείνην πόλιν, ὅπου ἦσαν παρόντες φίλοι καὶ οἰκεῖοι. Ὡστε οὔτε ἡ περιστάσις οὔτε ὁ τόπος, οὔτε ἡ ποιότης τῶν προσώπων μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὰ λεγόμενα, καθ' ὃν τρόπον ἐλέχθησαν, καὶ νὰ κατακρίνωμεν τὸν Πέτρον διὰ δειλίαν.

Ἐγκρίνατε αὐτὰ ποὺ ἐλέχθησαν. 308 Α καὶ ὁμοίως εἰς τὴν ἀρχὴν ἐθαυμάζετε τὸν Παῦλον καὶ ἐμένατε κατὰ πληκτο μὲ τὴν παρηγορίαν τοῦ Ἰησοῦ λοιπὸν ὁ λόγος ἀνέστρεψε τὴν κατηγορίαν. Ἀλλὰ, ὅπως ἔλεγα εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένα σφάλμα, ἐάν ὁ Παῦλος ἔκαμνε καλὰ καὶ ἀποδεχθῇ ὅτι δὲν ἔκαμνε καλὰ ὁ Πέτρος (διότι αἱ κατηγορίαι καὶ ἡ εἰς ἄραος μας κατασχυρὴ παραμένει, εἴτε ὁ ἓνας εἴτε ὁ ἄλλος ἔσφαλε), ἔτσι, καὶ τώρα ἐπαναλαμβάνω τὸ ἴδιον, ὅτι δὲν ἔχομεν κανένα σφάλμα, ἀν' ἀνασκευάζωμεν τὴν κατηγορίαν εἰς ἄραος τοῦ Πέτρου μὲ ἀποτέλεσμα νὰ φανῇ, ὅτι ὁ Παῦλος κατηγοροῦσε τὸν συναποστόλόν του μὲ θρασύτητα καὶ ἀπερσεκείαν. Ἐμπρός, λοιπὸν, ἀς ἀπαλλάξωμεν καὶ αὐτὸν ἀπὸ τὰς κατηγορίας. Διότι, τι νόημα ἔχει ὁ μὲν Πέτρος ἦτο τοιοῦτος, ὁ δὲ Παῦλος δὲν ἦτο. Καὶ ποῖος ἦτο θερμότερος ἀπὸ τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἀπεθυνοῦσε διὰ τὸν Χριστὸν κάθε ἡμέραν. Β. Ἀλλὰ τώρα ὁ λόγος δὲν εἶναι περ ἀνδρείας (διότι τὸ ρόλον παίζει τοῦτο διὰ τὸ θέμα μας), ἀλλὰ ἐάν ἔτρεφε μίσος πρὸς τὸν ἀπώστολον, ἢ ἀν' αὐτὴν ἡ διαμάχη προήρχετο ἀπὸ καμμίαν κενοδοξίαν ἢ ἐρστικὴν διαθέσιν. Ἀλλὰ οὔτε αὐτὰ εἶναι, δυνατόν νὰ εἰπώμεν μὴ γέννηται. Διότι ὁ Παῦλος ἦτος δοῦλος ὅχι μόνον τοῦ Πέτρου, τοῦ κορυφαίου ἐκείνου τῶν ἀγίων, ἀλλὰ καὶ γενικῶς ὅλων τῶν ἀποστόλων καὶ τοῦ ὑπερεῖχε ὅλων εἰς τοὺς μὀχθους. Ἐν τοῦτοις ὁμοῖως ἐθεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἑσχατοῦ ὅλων «ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ πρῶτος μὲτὰ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀποστόλους, ποῦ δὲν εἶμαι ἀξίος νὰ λέγωμαι ἀπώστολος»,³¹ λέγει ὁ «Ὁχι μόνον ἀπὸ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀγίους. Διότι εἰς ἐμὲ, λέγει, «τὸν πρῶτον ἐλάχον ἀπὸ ὅλους τοὺς Χριστιανούς ἐδόθη ἡ χάρις αὐτῇ»³²

30 Α Κορινθ. 13, 2
31 Εφεσ. 3, 5.

Εἶδες ψυχὴν συντετριμμένην. Εἶδες πῶς τοποθετεῖ τὸν αὐτὸν τοῦ εἰς τὴν κατωτέραν θεοῦ ἀπὸ θαλάσσης τοῦ ἀγίου, ὅχι μόνον ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου. Αὐτὸς λοιπὸν ποῦ ἐτοποθετεῖτο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐναντ' ὧν, ἐ γνωρίζε και πόσῃ διακριτικῇ τὴν ἐπρεπε νὰ ἀπολαμ- δάνη ὁ Πέτρος, και τὸν ἐσέθετο περισσότερο ἀπὸ θαλάσσης τοῦ ἀνθρώπου και, ὅπως ἀκριβῶς ἦτο ἀξίος ἔσται, και τοῦ ἐδῶκετε Ὅλη ἡ οἰκουμένη εἶχε ἐστραμμένα τὰ ὄμματα εἰς αὐτόν. Αἱ φροντίδες τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς ἦσαν ἐξηρημαίναν ἀπὸ τὴν ψυχὴν ἐκεῖνου. Ὡς ἀμεριμνα δὲ ἀναριθμήτους ὑπαθέσεις κάθε ἡμέραν, ἀπὸ παντοῦ τὸν ἐκύκλωναν κηδεμονία, καθοδηγήσεις, διορθώσεις, συμβουλαι παρακλήσεις, δασκαλῆαι ἢ διευθετήσεις μυρίων ὑπαθέσεων. Καὶ ὅπως εἶπα αὐτὰ και ἀπῆλθεν εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα, και δὲν ὑπῆρχε κανένας δόλος λόγος διὰ τὸ ταξιδεῖν παρὰ μόνον νὰ ἴδῃ τὸν Πέτρον, καθὼς λέγει ὁ ὁδὸς «Ἀνέθην εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα, διὰ νὰ γνωρίσω τὸν Πέτρον»³⁴. Τόσων παλὺ τὸν ἔτιμα και τὸν ἐθεώρε ἄνωτερον ἀπὸ θαλάσσης. Τί λοιπὸν, Ἄφου τὸν εἶδε, ἀνεχώρησεν ἀμέσως. Καθόλου Ἀλλὰ ἔμεινε πλησίον του δεκαπέντε ἡμέρας. Εἰς τὰς μὲν, λοιπὸν, ἐάν ἴδῃ στρατηγὸν γυναικὸν και θαυμαστόν, τὴν στιγμήν ποῦ ὁ πάλαι μὲν ἐκρήνυτο, οἱ στρατοὶ παρετάχθησαν ἀντιμέτωποι, ἡ μάχη ἐδραῖε, ἀπειρα προβλήματα πανταχόθεν τὸν ἐκύκλωναν νὰ εὐρίσκηται ἐκεῖ, νὰ ἀφίη τὸν στρατὸν και νὰ μεταδραῖν πρὸς ἐπισκοπὴν ἑνὸς φίλου, ζητῇ μὴπως ἄλλην μεγαλύτεραν ἀπὸ αὐτὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀνάγκης του πρὸς τὸν ἀνθρώπον ἐκεῖνον, Ἐγὼ δεδαίως δὲν νόμιζα. Τὸ ἴδιον λοιπὸν φαντάσου και διὰ τὸν Παῦλον και τὸν Πέτρον. Διότι και ἐς τὴν περιπτῶσιν μας εἶχε κηρυχθῇ σκληρὸς πόλεμος και ὑπῆρχε και στρατὸς και μάχη ὅχι μόνον πρὸς ἀνθρώπους³⁵. Ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους εἰς τὴν ἐποχὴν μας,³⁶ και μάχη διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ πόσον ἐσέθετο τὸν Πέτρον, ὥστε, ἐνῷ ὑπῆρχε τόσον κατεπείγουσα ἀνάγκη, ἐξέδραμε δὲ ἐκεῖνον εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα και ἔμεινε πλησίον του δεκαπέντε ἡμέρας, και μετὰ ἐπέστρεψε. Ἐγνωρίσατε τὴν ἀνδρείαν τοῦ Πέτρου, μάθετε τώρα και τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Παύλου πρὸς θαλάσσης τοῦ ἀποστόλου, ἰδιαίτερος ἐκεῖνον πρὸς τὸν Πέ-

34. Γαλ. 1, 18.

35. Πρὸς Ἐφεσ. 6, 12.

τρον. Πρέπει ὁμως νὰ ἐλθωμεν πλέον εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος. Διότι ἐάν και αὐτὸς ἡγάπα τὸν Πέτρον, και ἐκεῖνος δὲν ἦτο πάλι δεῖλός και ἀνάνδρος, και ἡ φιλονικία και ἡ ἀντίστασις δὲν ἐπίνναξεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῶν, Ὡς τί νόημα ἔχει τέλος πάντων τὸ χωρεῖν αὐτὸ και ἀπὸ ποιῶν σκοπιμότητα αὐτὰ συνέβησαν ἔσται.

Ἐδῶ προσέξατε και προσηλώσατε τὸν νοῦν σας και συγκεντρώσατε θαλάσσης σας τὰς πνευματικὰς δυνάμεις, ὥστε νὰ ἐνοήσατε σαφῶς τὴν ἀπολογίαν. Διότι εἶνα, ὅτι- πον ἐγὼ μὲν ποῦ σκάπτω τὸ δορυχεῖον νὰ ὑπομένω τόσον μόχθον, σὺ δὲ ποῦ πρόκειται μὲ ἀνεοῖν νὰ ἴδῃτε τὸ χρυσοῖον, νὰ χάσετε αὐτὰ τὸ κέρδος ἀπὸ ἀμέλειαν. Εἶναι ὁμως ἀνάγκη νὰ κόμωμε μὲν μὴ κρῖν ἀναδρομὴν, ὥστε ἡ διδασκαλία μας νὰ γίνῃ περισσότερο σαφής. Ὅταν δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἀφ' οὗ ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολὴν τοῦ χάρι-ν ἡμῶν, ἐνεπὶ στευθῇ τὴν δόξαν τῆς διδασκαλίας του εἰς τοὺς ἀποστόλους του καθὼς λέγει ὁ Παῦλος· Ὁ κύριός ἀνέβησεν εἰς ἡμῶς τὸ κηρυγμα τῆς συμφωτισσεως.³⁷ Καὶ πάλιν «Ἀντιπροσωπεύοντες λοιπὸν τὸν Χριστὸν ἐνεργῶμεν ὡς ἀπεσταλμένοι του και ὡς πρεσβυτεῖαι του. Διότι ὁ Θεὸς παρακαλεῖ διὰ μέσου ἡμῶν»³⁸. δηλαδὴ αὐτὸ τοῦ Χριστοῦ. Ὅτε λοιπὸν ποῦ αὐτοὶ ἐκήρυτταν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, δὲν ὑπῆρχε καμμία αἵρεσις. Ὅλη δὲ ἡ ἀνθρωπότης εἶχε τὰ δύο αὐτὰ δογματά, τὸ ἓνα ὀγιῆς και τὸ ἄλλο διεφθαρμένον. Διότι ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς γῆς ἦσαν ἢ εἰδωλολάτραι ἢ ὀυδαῖοι. Δὲν ὑπῆρχε δὲ οὔτε ὁ Μανιχαῖος, οὔτε ὁ Μαρκιανός, οὔτε ὁ Βαλεντινός, οὔτε κανεὶς ἄλλος γενικῶς. Διότι δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς λόγος ν' ἀναφέρω θαλάσσης τὰς αἵρέσεις. Κα πρῶ- γιστι, μετὰ τὸν σίτον, Ὡς τότε ἐσπάρησαν τὰ ζιζάνια, ἡ ποικίλη διαφθορά τῶν αἱρέσεων.

Τοὺς μὲν ὀυδαίους λοιπὸν τοὺς ἀνέβησεν εἰς τὸν Πέτρον, ἐνῷ διὰ τοὺς εἰδωλολάτρους ὤρισεν ὁ Χριστὸς τὸν Παῦλον. Καὶ τοῦτο δὲν τὸ λέγω αὐθαρέτως, ἀλλὰ δύνασθε νὰ τὸ ἀκούσατε ἀπὸ τῶν ἴδιον τὸν Παῦλον ποῦ λέγει «Διότι, ὁ αὐτὸς Κύριος, ὁ ὁποῖός ἐκαμε σῆμα τὸν Πέτρον νὰ εἶναι ἀπόστολος εἰς τοὺς περιτμημένους ὀυδαίους, ἀ- θῶσε και ἐμὲ νὰ ἀποσταλῶ εἰς τοὺς ἀνέκτους»³⁹. Ὅταν λέγῃ «περιτομὴν» ἐννοεῖ τὸ ἴδιον τὸ ὀυδαϊκὸν ἔθνος

34. Β Κορινθ. 5, 19.

35. Β Κορινθ. 5, 20.

36. Γαλ. 3, 8.

Και από που γίνεται φανερόν. Από την συνέχειαν διότι αφού εἶπε «ὁ αὐτός Κύριος ὁ ὁποῖος ἔκαμε θεῖον τὸν Πέτρον νὰ εἶναι ἀπόστολος εἰς τοὺς περιτμημένους Ἰουδαίους», συνεχίζει, «ἀξίωσε καὶ ἐμὲ νὰ σταλῶ εἰς τοὺς ἔθνικους». Αὐτὸ δείκνυε σαφῶς ὅτι ἀναφέρει τὴν «περιτομήν», εἰς ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς ἔθνικους. Πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἔθνικων ὅμως δὲν εἶναι «περιτομήν», ἀλλὰ Ἰουδαῖοι, τοὺς ὁποίους ὑπηνοῦθη μετὰ τὴν «περιτομήν». Ἐν ὅσον νὰ εἴλεγε «ὁ αὐτός Κύριος, ὁ ὁποῖος ἔκαμε θεῖον τὸν Πέτρον νὰ εἶναι ἀπόστολος εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀξίωσε καὶ ἐμὲ νὰ σταλῶ εἰς τοὺς ἔθνικους». Ὅπως δηλαδὴ ἕνας σοφὸς καὶ θεὸς, ἀναβέβαι εἰς ἄλλον τοὺς ἡπτεῖς καὶ εἰς ἄλλους τὴν ἀρχηγίαν τῶν περὶ, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς, αφού ἔχω ρισε τὸν στρατὸν τοῦ εἰς τὰ δύο αὐτὰ μέρη, τοὺς μὲν Ἰουδαίους τοὺς ἀνέβησεν εἰς τὸν Πέτρον, τοὺς δὲ ἰδωλολάτραις εἰς τὸν Παῦλον. 37^ο Α. Ἄν οἱ στρατοὶ εἶναι, διαφορετικοί, ὁ βασιλεὺς ὅμως εἶναι. Ὅπως δηλαδὴ εἰς τοὺς στρατοὺς ἡ διαφορὰ εὐρίσκεται εἰς τὸν διαφορετικόν ὁπλισμὸν καὶ ὄχι εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἔτσι καὶ ἐδῶ ἡ διαφορὰ ἐγκείται εἰς μικρόν τι σχῆμα τῆς σαρκὸς (τὴν περιτομήν) καὶ ὄχι εἰς τὴν διαφορὰν τῆς οὐσίας, δηλαδὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Καθὼς ἔλεγα λοιπὸν καὶ οἱ δύο ἦσαν ἐπίτροποι εἰς τὰ δύο αὐτὰ στρατόπεδα. Καὶ ἂν δὲν νομίζετε ὅτι παραινῶ πολὺ τὴν ὁμιλίαν μου, ἂν δὲν ἐκουράσθητε δηλαδὴ, θὰ σᾶς εἰπῶ καὶ διὰ πικρὸν λόγον εἰς τὸν ἕνα ἐνεπιστευθῇ τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς τὸν ἄλλον τοὺς ἔθνικους. Καὶ πρῶτος γινάσκει εἶναι θεῖον ἔρευνῃς, διαπ. τέλος πάντων ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἐδιδάχθη μετὰ τὴν ἀκριβεῖαν τὸν πατρῷον νόμον, ὁ ὁποῖος ἐμαθήτευσεν εἰς τὸν Γαμαλῆλ, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν δικαιοσύνην ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, δὲν ἐπιφορτίζεται μετὰ τὴν ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἰδωλολάτραις. Ἐνταῦθα καὶ ὁ ἀλιεὺς, ὁ ἀγράφματος ὁ Πέτρος ποὺ δὲν ἐγνωρίζε καθόλου τὸσον πολλὰ, ἐπιφορτίσθη μετὰ τὴν ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Διότι συντελεῖ εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητουμένου αὐτοῦ ποὺ λέγεται, ἂν δυναθῶμεν νὰ εἰπώμεν τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἔπειθ' εἰς τὸν Παῦλον διστακτικὸν καὶ ἀποφεύγοντα ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν πείσῃ καὶ νὰ τὸν ἐξαναγκάσῃ Ἀπεναντίας, ἔπειθε ξεν ἀπολύτως ἀντιθετὸν δόγμα ν' Ὅχι μόνον δὲν ἀπέφυγε τὴν

ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ πρῶτος ὤρμησε καὶ ἐνῷ ὁ Χριστὸς τὸν διέτασσε νὰ ἀπέλθῃ εἰς τοὺς ἔθνικους, αὐτὸς ἀξίωσε νὰ τοῦ ἐμπιστευθῇ τὴν ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους. C. Καὶ ἐνῷ εἰς πολλὰ μέρη ὑπέφερε μωρία διὰ νὰ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἐνῷ ἦτο ἐντεταλμένος διὰ τὴν δ. δασκαλίαν τῶν ἔθνικων, δὲν παύει νὰ παρακαλῇ ὅπερ τῶν Ἰουδαίων καὶ νὰ λέγῃ, ἄλλοτε μὲν «θὰ πύχομαι δὲ ἐγώ, τὸν ὁποῖον τιποτὴ δὲν θὰ ἡμποροῦσι νὰ χωρίσῃ ἀπὸ τὸν Χριστὸν νὰ χωρισθῶ ἀπὸ αὐτὸν διὰ παντός, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ αὐτὸ χάριν τῶν ἀδελφῶν μου Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι εἶναι συγγενεῖς μου ἐκ σαρκικῆς καταγωγῆς». Καὶ ἄλλοτε «Παρ' ὅλον ὅμως, ἀδελφοί, τοῦ οἱ Ἰσραηλιταὶ ἀπιστήσαν καὶ ἀπεξενώθησαν ἀπὸ τὴν σωτηρίαν τοῦ Μεσσοῦ, ἡ μὲν σφοδρὰ ἐπιθυμία καὶ εὐαρέσκεια τῆς καρδίας μου καὶ ἡ δεξιὴ τοῦ ἀπευθύνω πρὸς τὸν Θεόν, εἶναι, ὑπὲρ τῶν Ἰσραηλιτῶν διὰ νὰ ἐπιπύχουν τὴν σωτηρίαν». Διὰ πικρὸν λόγον, λοιπὸν, ἐνῷ αὐτὸς ἠθέλε καὶ ἐπέθυμει νὰ δόξῃ ἐκεῖνους, δὲν τὸν ἄφρισε νὰ κηρύξῃ εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ ἀντὶ ἐκείνων τὸν ἐπέλεξε διδάσκαλον εἰς τοὺς ἔθνικους. Ἄς ἀκούσωμεν λοιπὸν τὸν ὅσον τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ καὶ τὸν Παῦλον νὰ διηγῆται ὅλον τὸ θέμα. «Ὁ τὸν δὲ κατόπιν ἐπέστρεψε εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς ὧρον ποὺ προσηυχόμενος εἰς τὸ ἱερὸν, μοῦ συνέθετο νὰ περιέλθω εἰς ἑκστάσιν εἰς κατάστασιν δηλαδὴ ποὺ οἱ αἰσθήσεις τοῦ σώματός μου ἔπαυσαν νὰ ἐνεργοῦν καὶ ἀπέβηνον ἀπὸ τὸν ὕλικόν κόσμον, ὁ νοῦς μου ὅμως καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐβλέπον καὶ ἀντιλαμβάνοντο καὶ ᾔδον ἐκτάκτως δι' αὐγὰς. Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν τὸν εἶδον νὰ μοῦ λέγῃ D. Στεῦσε καὶ φύγε γρηγορὰ ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ, διότι δὲν θὰ παραδεχθῶς τὴν μαρτυρίαν, ποὺ θὰ διδῇς δι' ἐμὲ». Καὶ εἶπε τὴν αἰτίαν τῆς ἀποδημίας. Θὰ σὲ μισήσουν, λέγει, καὶ θὰ σὲ ἀποστραφῶν. Διὰ τοῦτο δὲν θὰ ἀναχθῶν νὰ τοὺς δάσκης, καὶ ὅμως τὸ γεγονός αὐτὸ ἦταν ἱκανὸν νὰ τὸν καταστήσῃ ἀξίπιστον δάσκαλον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἱκανὸν νὰ πείσῃ ἐκεῖνους ὅτι ἡ μεταστροφή του δὲν ἦταν πρῶξις ἀνθρωπίνῃ. Διότι δὲν θὰ καταβῶν ποτὲ ἀνθρώπος, ἕνα λαὸν ποὺ εὐρίσκειτο εἰς τὸ ἀποκορυφωμὴ τῆς ματίας του, ποὺ ἔδραζε ἀπὸ θυμόν, ποὺ ἐπινεε φόνον, ποὺ δὲν ἐπίστευσεν εἰς τὸν Χριστὸν, ποὺ ἔβαμμα

97. Ρωμ. 9, 8.
98. Ρωμ. 10, 1.
99. Πράξ. 22, 17—18.

τούργει, οὔτε εἰς τοὺς ἀποστόλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀνεστήσαν νεκροὺς εἰς τὴν ἐξαιρὶν λοιπὸν τῆς ματίας τοῦ δὲν εὖ καταβαλεῖν νὰ τὸν μεταπέμψῃ, ἀκόμη καὶ ἂν τὸν φανατισμὸν ποῦ ἐπέβη ξανὴν ἐναντίον τοῦ κηρύγματος, Ἐ δὲ λον αὐτὸν καὶ πολὺ περισσότερον ἂν ἐπιδείξῃ διὰ νὰ περὶ πάλιν ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Αὐτὸ, λοιπόν, ἦταν ἀδύνατον, δι' αὐτὸ ἡ μεταστροφή καὶ μεταβολὴ τοῦ Παύλου ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος ἦτο ἔργον θείας δυνάμεως.

Πρῶγμα, τὸ ὅποιον καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἐπεθύμει νὰ ἀναλάβῃ τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἰουδαίων, ἐπρόβαλλε πρὸς τὸν ἡσούν λέγων «Κύριε, γνωρίζουν καλὰ αὐτοὶ οἱ Ἰῆσοι, δι' ἐγὼ ἐπὶ πολὺν καιρὸν, ἐφυλάκιζα καὶ ἔδερνα ἀπὸ τὴν μίαν συναγωγὴν εἰς τὴν ἄλλην, ἐκείνους ποὺ ἐπίστευσαν εἰς σέ. Καὶ ὅταν ἐχύνετο τὸ αἷμα τοῦ Ἰεφάνου, τοῦ μαρτυρὸς σου, καὶ ἐγὼ ὁ Ἰῆσος ἤμουν τότε παρών καὶ εὐχαριστοῦν διὰ τὸν θάνατον τοῦ καὶ ἐπεδοκίμασα αὐτόν»⁴⁰ ὅτι ἡ μεγάλη ἐκείνη μανία ἀποτελεῖ ἐγγύησιν ὅτι τὴν ἀπόστολον μεταβολήν, ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι μίαν ἀνθρωπίνην ἐκδηλώσει, ἀλλὰ θεία, ἡ ὅποια ἐξεπορεύθη ἀπὸ τοὺς οὐρανούς. Ἦ εἶπε λοιπόν ὁ Χριστὸς «Γίγαινε, ὅτι ἐγὼ θὰ σὲ στείλῃ εἰς ἔθνη μακράν»⁴¹ «Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν δὲν εἶναι ἱκανά, λέγει, νὰ πείσουν καὶ τοὺς πλεον ἀναισθητοὺς, ὅτι τοῦτο τὸ κήρυγμα δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, ἀλλὰ ὅτι ὅλα ὅσα ἐγίναν ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ὅτι οὕτως ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς ποῦ ἐπέφερεν αὐτὴν τὴν μεταβολήν. Εἶναι θεαίως ἱκανά, ὡ μακάριε Παῦλε, ἂν ἐξετάσῃς τὴν ἰδίαν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ οἱ Ἰουδαῖοι εἶναι ἀφρονέστερον ὅλων, διότι δὲν ἐξετάζουν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. Ἐ δὲν σκέπτονται τὸ εὐλογεῖν καὶ τὸ ἀναγκασίον, ἀλλὰ ἀποβλέπουν εἰς ἕνα μόνον, νὰ ἱκανοποιηθῶν τὴν ἰδίαν των φιλονικίαν.

Καὶ σὺ μὲν βλέπεις τὴν λογικὴν τῶν πραγμάτων εἰς μίαν διαδοχὴν σειράν, ἐνῶ ὁ Θεὸς γνωρίζει τὰ μυστικά τῆς ψυχῆς των διὰ τοῦτο λέγει «Γίγαινε, διότι, ἐγὼ θὰ σὲ στείλῃ εἰς ἔθνη μακράν», ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἀπόστασιν νὰ κατευθύνῃ τὸ μίαν. Ἀ δὲ τοῦτο ὁ Παῦλος, ὅταν ἔγραφε πρὸς ὅλους τοὺς ἄλλους, προσέθετεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς τὸ ὄνομα τοῦ, ἐνῶ ὅταν ἔγραφε πρὸς τοὺς Ἑβραίους, δὲν ἔκαμε κατὰ τέτοιον, ἀλλὰ ἀπλῶς χωρὶς νὰ εἰπῇ ποῖος εἶναι ἢ πρὸς ποῖους ἀπευθύνεται, ὅπως συνήθιζε

40. Πρὸς 22, 19—20.

41. Πρὸς 22, 21.

νὰ κάμνῃ, ἤρχισεν ὡς ἑξῆς. «Παλλὰς φορὰς καὶ μετὰ πολλοὺς τρόπους κατὰ τὸν πρό Χριστοῦ παλαιότερον χρόνον ὠμίλησεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς προγόνους μας»⁴² Καὶ τοῦτο ἐπίσης εἶναι ἔκφρασις τῆς σοφίας τοῦ Παύλου. Δηλοδὴ δὲ νὰ μὴ ἐκδηλωθῇ τὸ μίσος των καὶ εἰς τὰς ἐπιστολάς, κρυπτεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ὀνόματος, σὺν μετὰ προσκυτῖον τρόπον τινά, καὶ ἔτι χωρὶς νὰ φαίνεται, τοὺς παρέχει τὸ φάρμακον τῆς παρανεύσεως. Διότι, ὅταν κάποιος μὲς εἶναι δυσάρεστος, καὶ ὅταν λέγῃ κάτι ὀρθόν, δὲν δεχόμεθα τὰ λεγόμενά του, οὔτε προθυμῶν οὔτε μετὰ εὐχαριστήσιν. Καὶ ἀκριβῶς διὰ νὰ μὴ συμβῇ καὶ τότε αὐτὸ, ἀφήρισε τὸ ὄνομα τοῦ ἀπὸ τὴν ἐπιστολῆς, ὥστε τοῦτο νὰ μὴ ἐμποδίσῃ τὴν ἀκρόασιν τῆς ἐπιστολῆς. Διότι ὅχι μόνον οἱ ἄπιστα Ἰουδαῖοι, ὡ ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐπίστευσαν τὸν ἔμυσον καὶ τὸν ἀπεστρέφοντο. Ὅταν λοιπὸν ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἱεροσόλυμα, ἄκουσε τί τοῦ λέγε ὁ Ἰουδαῖος καὶ ὁλοὶ αἱ ἄλλοι. «Βλέπετε, ἀδελφε, πόσον μεγάλη εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἰουδαίων ποὺ ἔχουν πιστέυσαι εἰς τὸν Κύριον. Καὶ ὅλοι αὐτοὶ μετὰ ζήλου ὑπερασπίζονται τὸ κύρος τοῦ νόμου. Ἐπληροφόρησαν δὲ καὶ ἐσχημάτισαν τὴν πεποιθῆσιν διὰ σέ, ὅτι δίδασκες ὅλους τοὺς Ἰουδαίους ποὺ εἶναι δεσποταμένοι καὶ ἐγκατεστημένοι μετὰ τῶν ἔθνικων, νὰ ἀποστατήσουν ἀπὸ τὸν Μωσαιοὺν νόμον»⁴³ Δὲ τοῦτο τὸν ἐμίσησαν πάρα πολὺ καὶ τὸν ἀπεστρέφοντο.

Αὐτὴ λοιπὸν ἦτο ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὅποισιν ὁ Παῦλος δὲν ἐπιμύθη τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ τῶν ἔθνικων. Ἀναλαβὴν λοιπὸν τὴν διδασκαλίαν ἐκείνων δὲν τοὺς καθωδῆγε πρὸς τὴν πίστιν καθ' ὁμοῖον τρόπον μετὰ τὸν Πέτρον, οὔτε διὰ τῆς ἰδίας ὁδοῦ. Ἐ ἀλλὰ δι' ἄλλης. Ὅταν ἀκούσῃς ἄλλην ὁδόν, μὴ νομίσῃς ὅτι πρόκειται περὶ διαφορᾶς εἰς τὴν οὐσίαν τῆς διδασκαλίας. Διότι καὶ οἱ δύο ἐκήρυττον τὰ ἴδια καὶ εἰς τοὺς εἰδωλωλότερος καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Παραδείγματος χάριν δι' ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, ὅτι ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη καὶ ἀνέστη καὶ ἐκρίνεται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὅτι πρόκειται νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ τὰ παρόμοια. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἴδια ἐκήρυττε καὶ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος. Εἰς τί συνέστατο τότε ἡ διαφορά. Εἰς τὴν παρατήρησιν τῶν τροφῶν, εἰς τὴν περιτομήν καὶ τὰ ἄλλα. Ἰουδαῖοι ἔθιμα. Ὁ Πέτρος δηλα-

42. Ἐβρ. 1, 1.

43. Πρὸς 21, 20—21.

δὴ, δὲν ἐτόλμα νὰ εἰπῇ ἀπεριφράστως εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ ὅτι πρέπε νὰ τὰ ἐγκαταλείψουν διὰ μᾶς 732 Α Διότι ἐφοβείτο μήπως, ἐπιθυμῶν νὰ ἐκρίζωσιν προωρῶς τὴν συνήθειαν αὐτὴν, συμπαράσῃ καὶ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, διότι ἡ ψυχὴ τῶν Ἰουδαίων δὲν ἠνεχέτο ἀκόμῃ νὰ ἀκούῃ παρομοίους λόγους ἐξ αἰτίας τῆς μακροχρονίου διαπαιδαγωγήσεως εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου καὶ νὰ εἶπαι διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Πέτρος ἠνεχέτο νὰ ἰουδαΐζον. Καὶ ὅπως ἕνας ἀριστὸς γεωργός, ποὺ ἔχει φυτεύσει ἕνα τρυφερόν δένδρον πλησίον ἐνὸς γειρασμένου, δὲν τολμᾷ οὔτε ἀνέχεσθαι νὰ ἐκρίζωσιν τὸ γερασμένον δένδρον διότι φοβείτο μήπως, καθὼς ἀναστῶντα, αἱ ρίζαι ἐκείνου συμπαραινῶσιν καὶ τὸ νεώφυτον, ἀλλὰ περιμένει πρῶτα νὰ δυναμώσῃ καλὰ καὶ νὰ ριζωσῇ εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς. Ὡς καὶ τότε ἀναστῶν ἀποδώσῃ τὸ παλαιὸν δένδρον, χωρὶς πλέον νὰ φοβῆται τίποτε διὰ τὸ νεοφυτευμένον. Ἔτσι λοιπὸν ἔκανε καὶ ὁ μακάριος Πέτρος. Ἐπερίμενε νὰ στερεωθῇ καλὰ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκρατῶν ἡ πίστις, ποὺ ἦτο νεοφυτευμένη, ὥστε, ἀφοῦ ριζωσῇ αὐτή, νὰ ἐκρίζωσιν εἰς τὸ ἔξῃς μὲ ἀνεσιν καθεὶ Ἰουδαϊκὴν πρόληψιν.

Ἀλλὰ ὁ Παῦλος δὲν ἠκολούθει αὐτὴν τὴν τακτικὴν. Καὶ τοῦτο, διότι ἦτο ἀπηλλαγμένος ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνάγκην διὰ τὴν ἀπηλυμένην πρὸς εἰδωλολάτρας, οἱ ὅποιοι τότε δὲν εἶχον ἔτι τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, οὔτε εἶχαν ἀκούσει διὰ Ἰουδαϊκὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν τροφῶν. Τὸ ὅτι ἠκολούθουν ἕκαστος ἑῶν τακτικὴν, οὐχὶ διότι ἐκόμουντο εἰς ἀντίθεσιν ἐπὶ τῆς οὐσίας τῆς διδασκαλίας, ὅτι ἀλλὰ ἀπὸ συγκατάθεσιν πρὸς τὴν ἀνωριμότητα τῶν μαθητῶν, καταφαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὰ ὅσα πράγματα ἐπέτρεπε καὶ ὁ Παῦλος ὁμοίως μὲ τὸν Πέτρον καὶ δὲν τὰ ἐπέτρεπε μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος συνήγαγε, καὶ ὁ Πέτρος πάλι καθιέρωνε τὴν ἰδίαν ἐλευθερίαν, τὴν ὅποιαν ἡ καλούθει καὶ ὁ Παῦλος εἰς ὅλους τοὺς ἐθνικούς. Καὶ πού εἶναι δυνατόν νὰ τὰ ἴδωμεν αὐτὰ καὶ τὰ δύο νὰ ἐφαρμοζῶνται. Εἰς τὰ ἱεροσόλυμα. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Παῦλος ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐξυρίσθη καὶ ἐθυσίασε καὶ ἐτέλεσεν ἐξαγνισμὸν διότι αὐτὸ ἐπέβαλλον αἱ περιστάσεις καὶ τὸ γεγονός ὅτι παρευρίσκοντο πολλοὶ Ἰουδαῖοι. Διότι λέγει· «Βλέπετε, ἀδελφε, πόσον μεγάλος εἶναι ὁ ὄμιλος τῶν Ἰουδαίων, ποὺ ἔχουν συγκεντρωθῇ, καὶ ὅλοι αὐτοὶ μετὰ ζήλου ὑπεραστίζοντα τὸ κύρος τοῦ νόμου. Ἐπληροφορήθησαν δὲ καὶ ἐσχισμάτισαν τὴν πεπαισθησιν διασέ, ὅτι διδάσκεις ὅλους τοὺς Ἰουδαίους, ποὺ εἶναι δεσπο-

μένοι καὶ ἐγκατεστημένοι μετὰ τῶν ἐθνικῶν, νὰ ἀποστατήρουν ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον.» 44

Ὁ ἑκεῖνος λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς συγκατάθεσεως ἰουδαΐζε. Ἀλλὰ ἡ στάσις αὕτη δὲν ἐπηγάγε ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην ἐξοικονομήσεως τῶν πραγμάτων. Ὁ Πέτρος πάλιν, ὁ διδάσκαλος τῶν Ἰουδαίων, καὶ παντοῦ ἐπέτρεπε τὴν περιτομὴν καὶ τὰς Ἰουδαϊκὰς παρατηρήσεις, ἐξ αἰτίας τῆς ὀδυνηρῆς τῶν μαθητῶν τοῦ. Καὶ ὅταν εἶδε, ὅτι ἐφθάσε καιρὸς ποὺ τὸν ἀπῆλθασεν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην αὐτὴν, καὶ δὲν ἦταν ἀσφαλὲς νὰ συνεχίσῃ πλέον τὴν συγκατάθεσιν, ἀλλὰ ἦτο καιρὸς νὰ προδῇ καθαρά τὰ δόγματα καὶ ὁ νόμος, ἔκρινε τί λέγει. Ὅταν ἀνέδρασαν ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας, διὰ νὰ μάθουν τὴν ἀκρὸν ὅπιν ἀλήθειαν δι' αὐτά, ὅταν ἔγνε μεγάλη συζήτησις, ἐσηκώθη ὁ Πέτρος καὶ εἶπε· «Ἄνδρες ἀδελφοί, σὲς γνωρίζετε, ὅτι, πρὸ πολλοῦ χρόνου ὁ Θεὸς ἐξέλεξε μετὰ τῶν ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων ἐμέ, διὰ νὰ ἀκούσωμι διὰ τοῦ κηρύγματός μου οἱ ἔθνη καὶ τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου καὶ νὰ πιστευσουν.» 45 Ἐπειτα εἶπε καὶ μερὰ ἄλλα καὶ προσέθεσε· «Ὁ ἀπὸ πρὸκαλεῖτε καὶ θέτετε εἰς δοκιμασίαν τὸν Θεόν, ὥσάν νὰ μὴν εἶχεν ἐκφράσει σαφῶς τὸ θέλημά του καὶ, διὰ τὴν ζητείτε νὰ ἀποσπᾶτε ἀπ' αὐτοῦ ἄλλην νεωτέραν καὶ καταπληκτικωτέραν ἐκδηλώσιν τοῦ θελήματός του. Ζητεῖτε ν' ἀλλάξῃ γνώμην ὁ Θεός, ὅς νὰ ἐπιβάλλετε εἰς τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν τὸν ζυγὸν τῆς τηρησεως τοῦ νόμου καὶ ὅλων τῶν τελετῶν καὶ τυπικῶν διατάξεων τοῦ, τὸν ὅποιον ζυγὸν οὔτε οἱ προπάτορές μας, οὔτε ἡμεῖς ἠμπορέσαμε νὰ τὸν βαστάσωμεν. Ἀλλὰ πιστεύομεν, ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι θά σωθῶμεν μὲ τὴν πίστιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον κατὰ τὸν ὅποιον θὰ σωθῶν καὶ ἐκεῖνοι, ἡτοι οἱ ἔθνη.» 46 Βλέπετε, ὅτι ὅταν ἦσαν καρὸς συγκατάθεσεως, ἰουδαΐζε καὶ ὁ Παῦλος. Ὅταν ὁμοῦ δὲν ἦταν καιρὸς συγκατάθεσεως, 47 Α ἄλλα ἐπρεπε νὰ τηρηθῶν τὰ δόγματα καὶ οἱ ἱεροὶ νόμοι, καὶ ὁ Πέτρος ἀπηλλάγη ἀπὸ ἐκείνην τὴν συγκατάθεσιν καὶ παρέδιδε καθαρά καὶ ἀκέραια τὰ δόγματα. Καὶ ἐνῷ ἐλέγοντο αὐτά, ὁ Παῦλος ἦταν παρών καὶ ἤκουε καὶ ὁ ἴδιος παρελάβε τὴν ἐπιστολὴν καὶ τὴν μετέφερε παντοῦ καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἰπωμεν,

44. Ἰω 31, 20-31

45. Ἰω 16, 7

46. Ἰω 16, 10-11

διηγήσει τὴν γνώμην τοῦ ἀποστόλου. Διὰ τοῖον λόγον λοιπὸν τώρα τὸν κατηγορεῖ λέγων, «φροβούμενος μήπως σκανδαλίση τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς»⁴⁹.

Διὰ τὴν γνώμην τὴν ἱστορίαν τῶν λεγομένων, θὰ σὰς διηγηθῶ συντόμως ἀπὸ παλαιὰ τὸ πρᾶγμα. Ἀλλὰ, παρακαλῶ, προσέχετε. Διότι ἐφθάσαμεν εἰς αὐτὸ τὸ δόγμα τῆς λύσεως τοῦ ζητήματός μας. Β. Ἐπίσκοπος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων ἦτο τότε, εἰς τὴν ἀρχὴν, ὁ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος πρόστατο καὶ ἔλυνε τῶν ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανῶν Συνέδριον. Συνέδριον δὲ τὸ ὑπάρχον καὶ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν Ἰουδαῖοι, οἱ ὅποιοι, ἐπιστεύσαν εἰς τὸν Χριστόν, διότι ἐβρίσκοντο μακρὰν τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ νὰ ἐλπίουν πολλοὺς πιστούς, προερχομένους ἐξ ἐθνικῶν, οἱ ὅποιοι ἔζων ἀπόδωξ καὶ χωρὶς τὰς Ἰουδαϊκὰς παρατηρήσεις. Ἐταί ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἡ συγχωρεσμένη καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν συνήθειαν καὶ ἐτήρουν καθαρὰν καὶ ἀνύβητον τὴν διδασκαλίαν τῆς πίστεως. Ὅταν κατέβη λοιπὸν ὁ Πέτρος καὶ εἶδε ὅτι, δὲν ὑπῆρχε κοίμη ἀνάγκη συνκαταβάσεως, ἔφη τοῦ λοιποῦ κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἐθνικῶν. Ὅταν λέγῃ ὁ Παῦλος, ὅτι ἔφη κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἐθνικῶν, ἔννοε⁵⁰ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἔφη χωρὶς νὰ τηρῇ τὰς Ἰουδαϊκὰς συνήθεις, δὲν ἐτήρει κανένα ἀπὸ τὰ ἔθιμα ἐκεῖνα πλὴν τὴν περιτομὴν ἢ τὸ Σάββατον ἢ ἄλλο τι παρόμοιον.

Ἐνῷ λοιπὸν ὁ Πέτρος ἔφη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κατήλθον μερικοὶ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἰακώβου, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ Ἱεροσολύμα. Οἱ ὅποιοι, ἐπειδὴ διέμεναν συνεχῶς εἰς τὴν μητρόπολιν καὶ δὲν ἐδέχοντο κανένα νὰ ζῇ ἔξω ἀπὸ τὰς Ἰουδαϊκὰς συνήθεις, διετήρουν ἀκόμη κόπον οὐκ ἐλαττωμένον πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν νόμον καὶ πολλὰς ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις ἐκεῖνας τὰς ἐσέβοντο καὶ μετὰ τὴν πίστιν τῶν εἰς τὸν Χριστόν. Αὐτοὺς, δὲν τοὺς εἶδε ὁ Πέτρος, αὐτοὺς δηλαδὴ πού εἶχαν κατεβῇ ἀπὸ τὰ Ἱεροσολύμα, ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἰακώβου καὶ ἦσαν ἀκόμη ἀνύβητοι καὶ ἀσθελεῖς εἰς τὴν πίστιν τῶν, φοβήθη⁵¹ μήπως σκανδαλισθῶν καὶ ἀποσκηπίσων. Ὁ ἡλλαξεν γὰρ τακτικῶς καὶ ἐγκαταλείψας τὸν τρόπον ζωῆς τῶν ἐθνικῶν ἐπανήλθεν εἰς τὴν προηγουμένην συγκατάθεσιν καὶ ἐφυλάττει τὰς παρατηρήσεις εἰς τὴν τροφὴν τοῦ συνήθους οἱ Ἰουδαῖοι. Ὅταν εἶδον τώρα οἱ Ἰουδαῖοι, πού ἔμεναν μονίμως εἰς τὴν

Ἀντιόχειαν, ὅτι ἐκαμνε τέτοιο πρᾶγμα, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζαν τὰ βαθύτερα κινήτρα τοῦ τὸν ὠθοῦσαν νὰ πράττῃ αὐτά, παρεσῴρθησαν καὶ αὐτοὶ καὶ ἠναγκάζοντο νὰ Ἰουδαίσουν ἐξ αἰτίας τοῦ διδασκάλου. Καὶ τοῦτο εἶναι πού κατηγορεῖ ὁ Παῦλος. Καὶ διὰ τὴν νὰ γίνω σαφέστερος εἰς αὐτὸ πού λέγω, θὰ σὰς ἀναγνώσω τὰ ἴδια τὰ ἀποστολικά κεμένα. Ὅταν ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀντίστοιχου καὶ διεφώνησε πρὸς αὐτόν, διότι ἦτο ἀξιοκατὰ κριτος. Ε. Καὶ ἦτο ἀξιοκατὰ κριτος, διότι προτοῦ νὰ ἐλθῶν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς τῶν Ἱεροσολύμων, δέπου ὁ Ἰάκωβος ἦτο ἐπίσκοπος, συνέτρωγε με τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς. Ὅταν ἦλθαν ὁμοῦ μερικοὶ νομομαθεῖς ἀπὸ τὰ Ἱεροσολύμα, ἀπέφωγε καὶ ἀπεχωρίζετο, φοβούμενος μήπως σκανδαλίση τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς. Ποῖους, αὐτοὺς πρὶν κατέβησαν ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἰακώβου. Καὶ παρεσῴρθησαν μαζί με αὐτόν καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι. Ποῖοι Ἰουδαῖοι. Αὐτοὶ πού δέμεναν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν πρὶν νὰ ἐλθῶν οἱ ἄλλοι ἀπὸ τὰ Ἱεροσολύμα, καὶ οἱ ὅποιοι, δὲν ἐτήρουν καμμίαν Ἰουδαϊκὴν παρατήρησιν. Ὅποτε συμπαρεσῴρθη εἰς τὴν ὑποκρισίαν τῶν ἐκείνων καὶ αὐτὸς ὁ Βαρνάβας⁵². 374 Α. Καὶ αὐτὸ εἶναι πού ἀποτελεῖ τὴν κατηγορίαν.

Ἐὰν τώρα θέλετε, ἀφ' οὗ ἐκείνους πᾶς ἐξηγήσεις πού ἔχουν ἐπινοηθῇ ἀπὸ ἄλλους, τότε θα προσπαθῶ νὰ σὰς ἀναπτύξω καὶ τὴν ἰδικήν μου ἐρμηνείαν, ὥστε νὰ δυνήθῃτε νὰ κρίνετε εἰς, ἀφ' οὗ τὰ ἀκούσετε ὅλα. Πᾶς ἔλυσεν λοιπὸν μερικοὶ τὸ ζήτημα αὐτό. Δὲν ἦταν, λέγουσιν αὐτοὶ ὁ Πέτρος ὁ ἴδιος μετὰ τὸν γνωστὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων εἰς τὸν ὅποιον ὁ Κύριος ἐνεπιστεύθη τὰ πρόβατα, ἀλλὰ κάποιος ἄλλος ἀσημαντός καὶ εὐτελής, ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλούς. Ἀπὸ πού γινεταί, φανερὸν τοῦτο. Ὅταν εἶπε ὁ Παῦλος, ὅτι, «συμπαρεσῴρθησαν μετ' αὐτόν οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι», συνέχισε, «ὥστε συμπαρεσῴρθη εἰς τὴν ὑποκρισίαν τῶν ἐκείνων καὶ αὐτὸς ὁ Βαρνάβας». Β. Αὐτὴ ἡ φράσις «ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Βαρνάβας», δηλώνει, ὅτι, τοῦτο ἦταν πολὺ θαυμαστότερον καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι παρεσῴρθη ὁ Πέτρος. Ὁ τρόπος, μετὰ τὸν ὅποιον ὡμίλησε τοποθετεῖ τὸν Βαρνάβαν ὡς ἡμιόλον ὥσάν νὰ λέγῃ ὅτι μόνον ὁ Πέτρος, ἀλλὰ καὶ ὁ Βαρνάβας. Ἀλλὰ ὁ Βαρνάβας δὲν ἦταν σημαντικώτερος ἀπὸ τὸν Πέτρον ἐκεῖνον. Ἀλλὰ

⁴⁹ Γαλ. 2, 11
⁵⁰ Γαλ. 2, 13

τὸ πρῶγμα δὲν ἔχει. ἔτσι, ὄχι. Διότι δὲν θαυμάζει μᾶλλον, ἐπειδὴ ὁ Βαρνάβας ἦτο σημαντικώτερος, ἀλλὰ διὰ ποίον αἰτίαν, διότι ἐκεῖνος εἶχε ἀποσταλῆ νὰ διδάξῃ τοὺς Ἰουδαίους, ἐνῶ ὁ Βαρνάβας μαζί με τὸν Παῦλον ἐκηρυττε εἰς τὰ ἔθνη καὶ παντοῦ ἀναφέρεται μαζί με τὸν Παῦλον. Ὅπως λοιπὸν ἀλλοῦ λέγει: «Ἡ μὴπως μόνος ἔγω καὶ ὁ Βαρνάβας δὲν ἔχομεν δικαίωμα νὰ μὴ ἐργαζώμεθα ἐπάγγελμα διανοητικὸν διὰ νὰ κερδιζώμεν ἀπὸ αὐτὸ τὰ ἔξοδά μας»⁵⁰ Καὶ πάλιν ἀλλοῦ: «Ἀνέβην εἰς τὰ ἱεροσόλυμα μαζί με τὸν Βαρνάβαν»⁵¹ Καὶ παντοῦ τὸν ἐλέγχει νὰ δόσκει μαζί με τὸν Παῦλον. Δὲν θαυμάζει λοιπὸν διότι εἶναι σημαντικώτερος ἀπὸ τὸν Πέτρον καὶ ἐν τούτοις συμπαρεσυρθὴ καὶ αὐτός, ἀλλὰ θαυμάζει διὸ συμπαρεσυρθὴ καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος, κηρύττων πάντοτε μαζί με τὸν Παῦλον, δὲν εἶχε κανένα κοινὸν με τοὺς Ἰουδαίους, διότι ἐξέδωκε τοὺς ἔθνικοὺς. Ὅτι, τώρα αὐτός, διὰ τὸν ὁποῖον τὰ λέγει ὅλα αὐτά, εἶνα, ὁ Πέτρος γίνετα φανερόν καὶ ἀπὸ τὰ προηγουμένα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἐπόμενα. Διότι τὸ γεγονός, ὅτ' εἶπε «ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀντιέστην καὶ δὲ ἐφωνήσα» καὶ τὸ θεωρεῖ, πολλὸ σπουδαῖον, δὲν φανερωνε ἄλλω παρὰ ὅτ' δὲν ἐσεδόθη τὸ κύρος τοῦ προσώπου. Ὁ ἔαν ὠμίλει δὲ ἄλλον, δὲν θὰ τὸ ἐθεωρεῖ τὸσον σημαντικόν ὅτ' ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀντιέστην καὶ διεφωνήσα. Πάλ' ἔαν ἐπρόκειτο περ ἄλλου Πέτρου, δὲν θὰ εἶχε τὸ σὺν δύνωμιν ἢ ἀλλαγὴ τῆς στάσεως του, ὥστε νὰ ἴσχυε σὺν τούτοις τοῖς Ἰουδαίοις. Διότι οὕτε παρήγεσε καὶ τ' οὕτε συνεβούλευσε, ἀλλὰ μόνον «ἀπέφωγε καὶ ἀπεχωρίζετο». Καὶ ἡδυνήθη αὐτὴ ἡ ἀποφυγὴ καὶ ὁ ἀποχωρισμὸς νὰ παρασυρῇ ὅλους τοὺς μαθητὰς ἐξ αἰτίας τοῦ κύρους τοῦ προσώπου.

Ὅτι αὐτὸς ἦταν ὁ Πέτρος φαίνεται ἀπὸ αὐτά. Τώρα ἂν θέλετε, θὰ εἰπωμεν καὶ τὴν ἄλλην ἀπάντησιν, ποὺ εἴδουν μερικοί. Παιὰ εἶναι αὕτη. Ἐ Καλῶς, λέγουσιν ὁ Παῦλος ἐπέτιμψε τὸν Πέτρον διότι ἐπροχώρησε πολὺ πέραν ἀπὸ τὸ ἐπιβαλλόμενον μέτρον εἰς τὴν συγκατάθεσιν του. Διότι, καθ' ὃν τρόπον αὐτός, ὅταν ἦσαν εἰς τὰ ἱεροσόλυμα, ἔκαμε συγκατάθεσιν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἔπρεπε καὶ ἐκεῖνος, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, νὰ μὴ καθορίσῃ τὴν στάσιν του μεθ' ὅσων τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ τοὺς ἔθνικοὺς. Ὅπως δηλαδὴ τότε τοῦ

⁵⁰ 1. Α. Κορινθ. 9, 6.
⁵¹ 1. α. 2. 1.

ὅλοι ἦσαν Ἰουδαῖοι, ἠναγκάσθη καὶ ὁ Παῦλος νὰ Ἰουδαίῃ. ἔτσι καὶ ἐδῶ τοῦ περισσώτεροι ἦσαν οἱ ἔθνη καὶ καὶ ἡ πόλις δὲν εἶχε καμμίαν ἀνάγκην ἀπὸ συγκατάθεσιν, δὲν ἔπρεπε χάριν τῶν ὀλίγων Ἰουδαίων νὰ σκανδαλίσῃ τὸσους Χριστιανούς προερχομένους ἐξ ἔθνικων. 375 Α. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ἀπάντησιν καὶ λυσιν τοῦ ζητήματος, ἀλλὰ μεγαλυτέραν περὶ πλοκήν του. Ὅπως εἶπα καὶ εἰς τὴν ἀρχήν, τὸ ζήτημά μας δὲν εἶνα νὰ ἀποδεξώμεν, ὅτ' καλῶς τὸν κατηγορήσῃ ὁ Παῦλος. Διότι ἔτσι τὸ ζήτημα θὰ παραμείνῃ ἄλυτον. Καὶ θὰ φανῇ, ὅτι εἶνα ὑπεύθυνος ὁ Πέτρος διὰ τὴν εἰς ὁδὸν τοῦ κατὰ κρῖν. Ἐνῶ τὸ ζητούμενον εἶνα, ν' ἀπαλλάξωμεν τὸν κατηγοριῶν καὶ τὸν ἑνα καὶ τοῦ ἄλλου. Πῶς ὅμως θὰ γίνῃ τούτο, ἂν κατανοήσωμεν τὰ βαθύτερα κίνητρα, ποὺ ὤθησαν τὸν ἑνα νὰ ἐπιτιμήσῃ τὸν ἄλλον καὶ τὰ διερευνήσωμεν.

Ποῖα λοιπὸν ἦτο ἡ βασικὴ ἰδέα αὐτῆς τῆς ἐνεργείας; Ἐπεθύμει σφόδρα ὁ Πέτρος ν' ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν Ἰουδαίᾳ κτὴν παρατήρησιν. Β καὶ αὐτοὺς ποὺ κατέβησαν ἀπὸ τὰ ἱεροσόλυμα ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ ἱακώβου. Ἀλλὰ ἔαν ὁ ἴδιος εἰσηγεῖτο αὐτὴν τὴν ἀποφιν καὶ ἐνεφανίζετο καὶ ἔλεγε «παύσατε ν' ἀκολουθεῖτε τὰ οὐδ' ἑκά ἔθιμα», θὰ ἐσκανδαλίζε τοὺς μαθητὰς, διότι θὰ εἰσηγεῖτο ἀντίθετα πρὸς τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ πρὸς ὅλα δόξα ὁ ἴδιος ἔπραξε κατὰ τὸν προηγούμενον χρόνον. Ἐάν πάλι ἀπὸθύνετο πρὸς αὐτοὺς ἡν σύστασιν αὐτὴν ὁ Παῦλος, οὕτε θὰ ἔδιδαν καμμίαν προσοχήν, οὕτε κἂν θὰ ἠνείχοντο νὰ τὸν ἀκούσουν. Διότι, αὐτοὶ ποὺ καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἔμειναν τὸν Παῦλον καὶ τὸν ἀπεστρέφοντο διὰ τὴν φήμην ποὺ εἶχε διαδόχῃ εἰς θάρος τοῦ ἔαν τὸν ἤκουον καὶ νὰ τοὺς συμθυλεῖν τοιαῦτα πράγματα, θὰ ἀπισκιστοῦσαν. Τί γίνετα λοιπὸν. Τούτοις Ἰουδαίοις ποὺ εἶχαν ἔλθε ἀπὸ τὸν ἀκωβὸν δὲν τοὺς ἐπιτιμῶν ἀπὸ αὐτοῦ, ὅτ' ἐδέχεται ὅμως τὴν ἐπιτίμησιν ὁ Πέτρος ἀπὸ τοῦ Παύλου, ὥστε κατακρινόμενος ἀπὸ τὸν συναπώστολον, νὰ ἔχῃ εἰς τὸ ἔθις δικαιολογημένην παρηγορίαν νὰ ἐπιπλήξῃ καὶ τοὺς μαθητὰς. Καὶ ἔτσι ἐπιτιμᾶται μὲν ὁ Πέτρος, διορθωνοῦνται ὅμως οἱ μαθηταὶ. Ἰδὲ ἱδὺν συμβαίνει καὶ εἰς τὰς συναλλαγὰς μας εἰς τὴν ζωὴν. Διότι ὅταν ὠρισμένον ἀφελῶμεν μερικὰ ὑπόλοιπα δημοσίων φόρων καὶ αὐτὰ, ποὺ πρόκειται νὰ τοὺς ἐκσπράξουν ἐντρέπονται νὰ ἐπιδείξουν μεγάλην ἀσθηρότητα, θέλοντες νὰ εὗρουν μεγαλυτέραν ἀφορμὴν καὶ εὐχέμεσθαι νὰ ἐπιδείξουν ἀσθηρότητα, συνειννοῦνται μετ' ἄλλους ἐκ τῶν συστρατιωτῶν τῶν νὰ τοὺς γυμνώσουν,

νά τους υβρίσουν και νά τους υποβάλλουν εἰς μῦρια ἄλλα δεινά πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων, ὥστε ὅσπερ ἀπὸ αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἐπιτίθεντα σφοδρότερον ἐναντίον τῶν ὀφειλετῶν ἢ ἀπὸ ἰδικῆν των διώκεσιν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀνάγκης, τὴν ὅποιαν ἐπέβαλλαν ἄλλοι. Καὶ ἔτο ἡ ὕβρις των ἄλλων γίνεται δι' αὐτοὺς δικαιολογία πρὸς τοὺς ὑπευθύνους ἐναντὶ αὐτῶν.

Τὸ ἴσον συνέβη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Πέτρου. Ὡφελαν δηλαδὴ μερικά ὑπόλοιπα οἱ Ἰουδαῖοι. Ποῖα λοιπόν, ἦσαν αὐτά; Ἡ πλήρης ἀποιμῶνταις ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμόν. Ὁ Πέτρος ἤθελε νὰ εἰσπράξῃ αὐτὰ τὰ ὑπόλοιπα μὲ μεγαλυντίαν αὐστηρότητα καὶ νὰ γίνῃ τελείως καθαρὰ καὶ ἀκεραία ἡ πίστις των. Ἐθέλων λοιπόν νὰ λάβῃ μεγαλυντίαν εὐχέρειαν καὶ ἀφορμὴν δι' αὐτὴν τὴν εἰσπράξιν τῆς καθαρᾶς πίστεως, ἐφρόντισεν, ὥστε ὁ Παῦλος νὰ τὸν ἐπιτιμήσῃ μὲ αὐστηρότητα καὶ νὰ τὸν ἐπιτίλῃ ὥστε αὐτὴ ἡ ἐπιπλοκή ἐπιτίμης νὰ τοῦ παρέχῃ μιαν ὁκαιαν πρόφασιν καὶ ἀφορμὴν νὰ ἐπιδείξῃ παρηγοίαν πρὸς ἐκείνους. Διὰ τοῦτο καὶ λέγει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν «ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀντιέστην καὶ διεφωνητὰ πρὸς αὐτόν» Καὶ πάλιν ἔδω: «Εἶπα εἰς τὸν Πέτρον ἐμπρός εἰς ὅλους». Ἐάν μὲν ἤθελε νὰ δαρθῶσιν τὸν ἠπόστολον, θὰ τὸ ἔκαμνε κατ' ἴδιον Ἐπειδὴ ὁμως δὲν ἦτε αὐτὸς ὁ σκοπὸς τοῦ (ὅ ὅτι ἐγνωρίζε τὴν σκεψίν του, μὴ θάσιν, τὴν ἀπορίαν ἐνὶ ἑργῷ ἔται), ἀλλὰ ἐπεδίωκε νὰ στηρίξῃ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπὶ πολὺ χωλοῖσιν καὶ δι' αὐτὸ κάμνει τὴν ἐπιτίμησιν ἐμπρός εἰς ὅλους 376 Α. Ὁ Πέτρος ἀνέχετα τὴν ἐπιτίμησιν καὶ σιωπῇ, καὶ δὲν φέρε ἀντίρρησην. Δὲν ἐγνωρίζε διὰ ποῖον λόγον τὸν ἐπετίμα ὁ Παῦλος. Καὶ κατατιρωθῶσε τὸ πᾶν ὁ Πέτρος μὲ τὴν σιωπὴν. Διότι ἡ σιγὴ τοῦτου ὑπῆρξε διδασκαλία διὰ τοὺς Ἰουδαίους νὰ μὴ ἀκολουθοῦν πλέον τὰ Ἰουδαϊκὰ ἔθιμα. Διότι ὁ διδασκαλὸς, ἐσκέπτοντο, δὲν θὰ εἰσῇ, ἐάν δὲν ἐγνωρίζε καλῶς ὅτι ὁ Παῦλος τὸν ἐπιτιμᾷ δικαίως. Ἀλλὰ, ἂν θέλῃς, ὡς ἀκούσῃμεν καὶ τὴν ἰδίαν τὴν ἐπιτίμησιν. «Εἶπα εἰς τὸν Πέτρον ἐμπρός εἰς ὅλους». Ἐάν σὺ, καίτοι εἶσαι ἐκ γενετῆς Ἰουδαῖος ζῆς καὶ πολιτεύεσαι τωρὰ πού ἐγ νεὺς μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ ὅπως οἱ ἐξ ἔθνῶν Χριστιανοὶ καὶ ἄχ, ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι»³⁷⁷ Βλέπε σύνεσιν. Δὲν τοῦ εἶπε, ὅτι, πρᾶττε κακῶς πού ζῆτε κατὰ τοὺς Ἰουδαϊκὸν τρόπον, ὅ ἀλλὰ τὸν ἐλέγχε διὰ τὴν παλαιάν του Ἰουδαϊκὴν ἀνατροφήν, ὥστε ἡ

παραινέσις καὶ ἡ συμβουλὴ νὰ φανῇ, ὅτι, δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ Παύλου, ἀλλὰ ὅτι εἰσφέρεται ἀπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Πέτρου, τοῦ ἔχει ἤδη ἐκφρασθῇ. Διότι, ἐάν εἶλεγε, ὅτι, κάνεις κακὰ πού τρεῖς τὸν Ἰουδαϊκὸν νόμον, θὰ τὸν ἐπετίμων οἱ μαθηταὶ τοῦ Πέτρου. Τωρὰ ὁμως πού ἤκουσαν ὅτι ἡ παραινέσις καὶ ἡ διόρθωσις αὐτὴ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ Παύλου, ἀλλὰ ὅτι ὁ θεὸς ὁ Πέτρος συνέβη νὰ ζῇ ἔτσι καὶ εἶχεν εἰς τὴν ψυχὴν του αὐτὰ τὰ βόγματα, ἐκόντες ἄκοντες ἡσυχάζον. Διὰ τοῦτο οὐτε ὁ Πέτρος εἰσηγείσθαι αὐτὴν τὴν γνώμην, ἀλλὰ ἀνέχεταὶ νὰ ἐλέγχεται, ἀπὸ ἄλλων, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Παῦλον, καὶ σιωπῇ, ὥστε ἡ διδασκαλία νὰ γινῇ εὐκόλως παραδεκτή.

Ε. Ὁχι, μόνον ἀπὸ αὐτὴν τὴν περίπτωσιν εἶνα δυνατόν νὰ κατανοήσωμεν τὴν σύνεσιν τοῦ Παύλου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα πού εἶπε. Διότι δὲν εἶπε «ἐάν σὺ, καὶ ἡ ἐλπίς ἐκ γενετῆς Ἰουδαῖος, ἔζη καὶ ἐπὶ οὐρανῷ, ὅπως οἱ ἐξ ἔθνῶν Χριστιανοὶ καὶ ἄχ οἱ ἐξ Ἰουδαίων», ἀλλὰ τοῦ εἶπε, ὅτι «ζῆς καὶ πολιτεύεσαι». Ὡστε καὶ τωρὰ ἔχεις τὴν ἰδίαν γνώμην. Ἀλλὰ τὴν μεγάλην τοῦ σύνεσιν δεῖκνουν τὰ ἀκόλουθα. Διότι, ὅταν εἶπε «ζῆς καὶ πολιτεύεσαι ὅπως οἱ ἐξ ἔθνῶν Χριστιανοὶ, ἐνῶ εἶσαι, Ἰουδαῖος ἐκ γενετῆς», δὲν προσέθεσε «διὰ, ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς νὰ Ἰουδαῖζον», ἀλλὰ τί λέγει, «διὰ, ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ ἔθνῶν Χριστιανούς νὰ Ἰουδαῖζον, ὥστε μὲ τὸ νὰ φανέται, ὅτι, προσσπιζοὺς τοὺς Ἰουδαίους τοῦ μαθητῆς καὶ μὲ τὸ πρόσχημα τῆς κηδεμονίας τῶν ἐξ ἔθνῶν Χριστιανῶν, νὰ πείσῃ τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς παλαιὰς συνήθεις».

Ὅτι αἱ κατηγορίαι, εἶναι πλαστοί, εἶναι φανερόν ἀπὸ αὐτὰ πού ἐλέχθησαν. Ὁ Διότι, ἐνῶ ἀνωτέρω λέγει «συμπαρεσώρθησαν μαζί τοι καὶ οἱ λοιποὶ, Ἰουδαῖοι» ἔδω λέγει «διὰ, ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ ἔθνῶν Χριστιανούς νὰ Ἰουδαῖζον». Καὶ ὁμως ἔπρεπε νὰ εἴπῃ «διὰ, ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς νὰ Ἰουδαῖζον». Διότι αὐτὸ πού συμπαρεσώρθησαν δὲν ἦσαν οἱ ἐξ ἔθνῶν Χριστιανοὶ, ἀλλὰ οἱ ἐξ Ἰουδαίων. Ἀλλὰ ἐάν τὸ εἶλεγε αὐτό, θὰ ἐφαίνετο ὁ λόγος τραχὺς καὶ ἀνάρμοστος δι' αὐτόν. Διότι, ἦτο διδασκαλὸς τῶν ἔθνῶν καὶ τωρὰ, μὲ τὸ πρόσχημα τοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τοὺς ἰδικούς τοι μαθητάς κάμνε μιαν ἐλευθέρωσιν καὶ ἀνεύθυνον ἐπιτίμησιν. Καὶ διὰ νὰ μάθῃτε ὅτι τὰ λεγόμενα τοῦ δὲν ἦσαν ἐπιτίμης κατὰ τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ ἦσαν παραινέσις καὶ διδασκαλία πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἐπιτίμης

κατά τοῦ Πέτρου, ἀκούσατε καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐ «Ὡμεῖς εἴμεθα ἐκ γενετῆς Ἰουδαῖοι καὶ δὲν εἴμεθα ἔθνη, τοῦ ἀγνοοῦν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ δουλεύουσιν εἰς τὴν ἁμαρτίαν»⁵³ Αὐτὰ δεικνύουσιν ἄνθρωπον τοῦ διδάσκει καὶ δὲν περιορίζει τὸ πᾶν εἰς τὸν Πέτρον, ἀλλὰ γενικεύει τὸν λόγον διότι, ἐάν ἐνεφανίζετο ἐξ ἀρχῆς ὡς διδάσκων, δὲν θὰ τὸν ἦνευον οἱ Ἰουδαῖοι. Τώρα δμως τοῦ τὸ πρᾶγμα ἤρχισε μετ' ἐπιτιμῆς καὶ ἀφῆσε τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι δικαίως ἐπιτιμᾷ τὸν Πέτρον, ὅτι παρέσυρε τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς πρὸς τὴν ἀστήρησιν τῶν παλαιῶν συνηθειῶν.⁵⁴ Ἀ μετὰ τὴν λοιπὴν ἀφοδὺς εἰς τὴν παραίτησιν καὶ τὴν συμβουλὴν, ὅτ' εἴθευ ἡ ἰδία ἡ ἀκολουθία τῶν λόγων τὸν ὠδήγεε. Ἐκεῖ γὰρ νὰ μὴ ἀκούσῃ λοιπὸν κανένας ὅτ' ἀνανγκάζει τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς νὰ Ἰουδαίωσιν καὶ νομίσῃ, ὅτι μόνον εἰς ἐκείνους δὲν ἐπιτρέπεται νὰ Ἰουδαίωσιν, ἐνῷ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐπιτρέπεται, περιορίζει τὸν λόγον εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς διδασκάλους. Ὅσαυτὸ νὰ λέγῃ, τί ἐμὲ περ' ἐθνῶν καὶ περ' Ἰουδαίων. Ἀφοῦ ἡμεῖς οἱ διδάσκαλοι καὶ ἡμεῖς οἱ ἀποστόλοι δὲν ἔχομεν αὐτὸ τὸ δικαίωμα. Καὶ οὐ μόνον ἡμεῖς οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ ἀποστολοι ἀλλὰ καὶ οἱ καταγόμενοι ἀπὸ προγόνους Ἰουδαίους ἀπεμακρύνθημεν ἀπ' αὐτοῦ διὰ παντός ἀπὸ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Ποιαν δικαιολογίαν λοιπὸν ἔχομεν, ὅταν παρασυρῶμεν ἄλλους εἰς τοῦτο. Βλέπετε πόσον λανθάνοντως ἐπιτιμᾷ καὶ τοὺς Ἰουδαίους. Β κα. συνθέτε, μὴν ὠλοκληρωμένῃ διδασκαλίᾳ. Ὅταν εἴπῃ δηλαδὴ ἡμεῖς εἴμεθα ἐκ γενετῆς Ἰουδαῖοι καὶ δὲν εἴμεθα ἔθνη, τοῦ ἀγνοοῦν τὸν ἀληθινὸν Θεόν καὶ δουλεύουσιν εἰς τὴν ἁμαρτίαν»⁵⁵ προσθέτει καὶ τὴν εὐλογον αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποιαν ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. «Διότι ἐμάθαμε ἀπὸ τὴν προσωπικὴν μας πείραν, ὅτ' οὐκ ἔστιν εὐδοκίαν ὁ ἀνθρώπος, μετὰ τὴν τήρησιν τῶν τυπικῶν διατάξεων τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ἀλλὰ μόνον διὰ μέσου τῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἡμεῖς ἐπιστευσάμεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ νὰ γίνωμεν δικαίοι ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν καὶ οὐκ ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Διότι καθὼς ἀναφέρεται καὶ εἰς τοὺς ψαλμούς, διὰ τῶν ἔργων τοῦ νόμου δὲν θὰ δικαιωθῇ κανένας ἄνθρωπος, παρὰ διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν»⁵⁶

53. Γαλ. 2, 15.

54. Γαλ. 2, 15.

55. Γαλ. 2, 16. Παράμ. 142, 2.

Βλέπετε πῶς μνημονεύει συνεχῶς καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καὶ τὴν δικαιοσύνην ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν. Καὶ συχνὰ συμπλέκει τὰ ὀνόματα αὐτά, ὅτι πρᾶγμα τοῦ προσιδιᾶζε εἰς ἄνθρωπον τοῦ δὲν ἐπ' ἐμ. ἀλλὰ διδάσκει καὶ συμβουλεύει. Ἀλλὰ, ὅπως ἔλεγα, ἐάν ἔλεγον αὐτὰ ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, θὰ εἶχε χαθῇ τὸ πᾶν, διότι ἐκείνοι δὲν ἠνείχοντο τὴν διδασκαλίαν τοῦ. Ἐπειδὴ δὲμος ἐστρεψε τὸν λόγον πρὸς τὸν Πέτρον, κατὰ τρόπον λανθάνοντα ἐκαρποῦντο ἐκείνοι τὴν ὠφέλειαν, ἐφ' ὅσον ὁ Πέτρος ἐπετιμᾶτο καὶ εἰσαγαγεῖν καὶ ἀπακαλυπτετο ὅλη ἡ γνῶμη τοῦ οὐκ ἀπὸ τὸν ἴδιον, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν συναποστόλων καὶ ἤρχετο εἰς τὴν μέσσην ἢ προτέραν τοῦ στάσιος. Ἐπειτα διὰ τὴν νὰ μὴ λέγουν μεταξὺ τῶν, τί νὰ κάμωμεν λοιπὸν ἡμεῖς, ἀφοῦ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος ἐκὼς ἐπράξαν. προσθέτει δικαίως καὶ ἀναμφισβήτητους αἰτίας. Ὁ διὰ τὰς ὁποίας πρέπει νὰ μὴ συνεχίζωμεν τὰ Ἰουδαϊκά ἔθνη. Αὐτοὶ εἶνα, τὸ ὅτι δὲν δύναται ὁ μωσαϊκὸς νόμος νὰ μᾶς κάμῃ δικαίους, ἀλλὰ μόνον ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστόν. Καὶ ἐδῶ χρησιμοποιοῖ τὸν λόγον κάπως ἡπιώτερα. Καὶ καθὼς προχωρεῖ γίνετα ὀξύτερος καὶ σφοδρότερος. «Ἀλλ' ἐάν ὑποθέσωμεν, ὅτ' ἡ τήρησις τοῦ νόμου εἶναι ἐπιβεβλημένη καὶ συνεπὶς ἡμεῖς, τοῦ ἀφήσαμεν τὸν νόμον, ἡμαρτήσαμε καὶ εὐρέθημεν ἁμαρτωλοὶ νόμον καὶ μόνον διότι ἐζητοῦμεν τὴν δικαιοσύνην ὅτι τῆς πίστεως καὶ κοινωνίας μας μετὰ τὸν Χριστόν, τότε γεννᾶται τὸ αἴτιον ἔρωτημα. «Ἀρὰ γὰρ ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ πρῶτος ἁμαρτίας, ἀφοῦ αὐτὸς συνετέλεσε νὰ ἀφῇ τὸν νόμον.»⁵⁷ Καὶ αὐτὸ τοῦ λέγει, ἔχει τὴν ἐξῆς ἐννοίαν. Ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστόν οὐ καθιστᾷ δικαίον καὶ δι' αὐτὸ διατάσσεται νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὰ Ἰουδα καὶ ἡθνη ὡς κατηγορημένα πλέον. Διότι ἐάν ἰσχυρὴ ἀκόμη ὁ μωσαϊκὸς νόμος καὶ ἔχει κύρος, καὶ αὐτὸς τοῦ τὸν ἀγνοεῖ κρίνεται ἐνοχος παραβάσεως τοῦ. Ἐ τότε θὰ εὐρεθῇ ὁ Χριστός, τοῦ μᾶς διέταξε νὰ τὸν ἐγκαταλείψωμε, ὅτι ὑπῆρξεν ὁ αἴτιος τῆς παραβάσεως τοῦ καὶ ἀπὸ ἡμῶν, καὶ ὅτι οὐ μόνον δὲν μᾶς ἀπῆλλαξε ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ μᾶς ἐνέβαλεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Διότι ἐάν ἐγκαταλείψωμε τὸ νόμον διὰ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν καὶ ἡ ἐγκαταλείψις τοῦ νόμου συνιστᾷ ἁμαρτίαν, τότε ἡ πίστις, χάριν τῆς ὁποίας ἐγκαταλείψαμε τὸν μωσαϊκὸν νόμον, αὐτὴ ὑπῆρξεν αἰτία τῆς ἁμαρτίας μας. Καὶ ἔπε δὴ ἡ λογικὴ αὐτὴ ὠδήγησε εἰς ἕνα αἰτοπον συμπέρασμα.

δ' αὐτό δὲν ἐχρειάσθη κἀν μιαν ἐπιχειρηματολογίαν δ' αὐτὸ νὰ ἀνατρέψῃ, ἀλλὰ ἠρκέσθη ἀπλῶς εἰς τὸ «μὴ γένου-
τον», διότι τὸ ἄτοπον ἦταν πασιδηλόν 378 Α «Διότι» λέ-
γει, «ἐάν ἐκεῖνα τὰ ὅποια κατήγγηρα καὶ ἠθέτησα ὡς ἀνω-
φελῆ, δηλαδὴ τὰς τυπικὰς διατάξεις τοῦ νόμου, ταῦτα πα-
λιν τῇρᾷ ὡς ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητα διὰ τὴν σωτηρίαν,
μὲ τὴν ἐπ' αὐτοῦ μου αὐτὴν εἰς τὴν τήρησιν τοῦ νόμου
ἀποδοῖ κενὴν παραβάτην τὸν ἑαυτὸν μου, διότι θεσάω ἑμ-
πράκτως ὅτι κακῶς πρότερον ἠθέτησα τὸν νόμον καὶ ἡ-
μάρτησα ὅταν ἐπρωτμήσα τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ σωτηρί-
αν»³ Ἔτσι λοιπὸν ἀνέστρεψε τὸν λόγον καὶ ἀπέδειξεν,
ὅτι οἱ ἡ παραβάσις τοῦ νόμου ἀλλὰ ἢ μὴ ἀγκατάλειψις
τοῦ νόμου, αὐτὰ κάμνε τὸν παραβάτην. Καὶ ὁμολῶν πάλιν
διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς πρῶτον πρόσωπον, ὑπαίνισσε
ταὶ τὸν Πέτρον Ἄλλὰ πῶς κατήγγησε τὴν παρατήρησιν
ἐπὶ τῶν τροφῶν ὁ Πέτρος, ὁ ὁποῖος ἀπεφάσκει νὰ ζῇ κατὰ
τὸν τρόπον τῶν ἐξ ἔθνικων Χριστιανῶν. Διότι, ὅταν ἔπαι-
νῆθε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ ζῇ τώρα μαζί με αὐτούς,
θὰ εὐρεθῇ νὰ ἐπανέρχεται εἰς ἐκεῖνα τὰ ὅποια κατέλυσε.

Βλέπετε πῶς παντοῦ καθάπτει τὸν Πέτρον καὶ, ὅπο-
καλύπτει τὴν προηγουμένην του στάσιν διὰ νὰ μὴ φαίνε-
ται, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι δέχοντα, τὴν παραινέσιν ἀπὸ τὴν γλῶσ-
σαν τοῦ Παύλου, ὅ ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ Πέτρον, τὴν
ὁποῖαν ἐνεφάνισεν ἑμπράκτως. Διὰ ταῦτα λέγει «φοβοῦ-
μενος μήπως σκανδαλίσῃ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς»
καὶ ὅτι «ἔγω ἀξιοκατακρίτως» καὶ ὅτι «δὲν θεδίζε, ὁρθῶς
ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου» Ὅχι διότι πρά-
γματι ἔτσι συνέβαινε «μὴ γένουτο» διότι αὐτὸ τὸ ἀπεδεί-
ξαμε πολλάκις. Ἀλλὰ ὅπως τότε τὸν ἐπετίμα ὁ Παῦ-
λος καὶ ὁ Πέτρος ἤκουε τὴν ἐπιτίμησιν καὶ εἰσῆλθε, διὰ νὰ
μὴ ἀνατρέψῃ τὴν ἐπιτίμησιν τοῦ Παύλου καὶ συγκατένευε
νὰ δεχθῇ τὴν ἐπιτίμησιν, ὅτι τάχα δὲν ἔπραττε ὁρθῶς, διὰ
νὰ ἀποτελέσῃ αὐτὸ δικαιολογία του πρὸς τοὺς μαθητάς,
ἔτσι καὶ αὐτὸς τώρα μετὰ τὴν ἴδιαν γνώμην μετὰ τὴν ὁποῖαν
ἐπετίμησε τὸν Πέτρον, γράφει αὐτὰ, ὅτι τὰ ὅποια ἔγραψεν
εἰς τοὺς Γαλάτας. Διότι ἐάν τότε τὸ νὰ ἐπιτιμῇ ὁ Πέ-
τρος καὶ νὰ σιγήσῃ, ἦτο κρίσιμον εἰς τοὺς Ἰουδαίους,
πολύ περ σφόδτερον θὰ ἦτο κρίσιμον νὰ λεχθῶν καὶ τώρα
αὐτὰ ὅτι τοὺς διεφθαρμένους ἐκ τῶν Γαλατῶν Ὅπως δη-
λαδὴ αὐτοὶ ποὺ ἔμεναν τότε εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, βλέπον-
τες τὸν Πέτρον νὰ ἐπιτίμῃ μετὰ αὐστηρότητα καὶ νὰ σιω-

³⁷⁸ Γαλ. 2, 18.

πῶ, διαρβάνοντο μετὰ τὴν κατάκρισιν τοῦ Βασκαλίου καὶ
τὴν σιωπὴν του ἔτσι καὶ τώρα οἱ Γαλάται τοῦ ὑπέφερον
ἀπὸ τὴν ἴδιαν νόσον μετὰ τοὺς Ἰουδαίους, ἀκούοντες τὸν
Παῦλον νὰ λέγῃ ὅλα αὐτὰ δι' αὐτὸν, ὅτι δηλαδὴ «ἦτο ἀξιο-
κατακρίτως» καὶ ὅτι «δὲν ἐδεδίξεν ὁρθῶς ὡς πρὸς τὴν
ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου» καὶ ὅτι ἐπετιμήθη δ' ὅλα αὐτὰ
καὶ ἐσιώπησε, ἐλάμβανον ὁ μεγίστην διδασκαλίαν ἀπὸ
τὴν κατάκρισιν αὐτὴν εἰς τὸ νὰ μὴ προσέχουν πλέον τὰ
ἰουδαϊκά ἔθνη.

Διὰ ταῦτα καὶ ὁ Παῦλος καὶ τότε ἐπετίμησε καὶ τώρα
κάμνει μνησιν τῆς ἐπιτίξεως ἐκείνης. Καὶ δὲν πρέπει νὰ
θαυμάσωμεν ὀλίγωτερον τοῦτου τὸν Πέτρον, ὁ ὁποῖος
ἐδέχθη ἀδικαμαρτυρήτως ὅλα τὰ λεχθέντα διότι αὐτὸς ποὺ
κατάρβωσε τὸ πᾶν ἦταν αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὁ ὁποῖος ἠνέχθη
νὰ κατηγορηθῇ καὶ νὰ σιγήσῃ. Αὐτὸ εἶναι τὸ κέρδος τῆς
οἰκονομίας τῶν πραγμάτων Ἔτσι λοιπὸν καθένας ἀπὸ
τοὺς δύο ἀποστόλους εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὰς κατη-
γορίας καὶ εἶναι ὅπως μυρίων ἐγκωμίων, διότι ἔμαθε νὰ
λέγῃ καὶ νὰ ἀκούῃ ὅλα διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων. Ἡ-
μεῖς δὲ τώρα δὲ παρακαλέσωμεν τὸν Θεὸν τοῦ Παύλου ἔ-
καὶ τοῦ Πέτρον, ὁ ὁποῖος συνέδεσεν ἐκείνους μετὰ τῶν
μετὰ τοὺς δεσμούς τῆς ὁμολογίας, νὰ συσφιγῇ περισσότερον
καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν ἀγάπην μετὰ τῶν ἡμεῶν. Ὅποτε ἔχοντες μετὰ
ξυμᾶς τὴν ὁμολογίαν του πηγάζει ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν
Θεόν, νὰ κρβώμεν ἕξ αὐτὰ νὰ ἴδωμεν τοὺς ἁγίους ἐκείνους
καὶ νὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὰς αἰωναῖς ρυτῶν σκητὰς μετὰ τὴν
χάριν καὶ τὴν φανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα
καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνῆκε ἡ δόξα, ἡ δυνάμις, ἡ τιμὴ καὶ
προσκύνησις, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΤΙ ΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΔΕΝ ΔΙΟΚΟΥΝ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΕΛΟΥΤΑΣ, ΟΤΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΟΙΚΟΥΝ
ΚΑΙ ΑΓΓΕΛΟΙΣΤΟΥΝΤΑΣ ΔΙΑ ΤΑΣ ΔΙΜΕΡΙΑΣ ΤΟΙ ΘΕΟΙ ΚΑΙ ΞΑΝ-
ΔΑΔ ΖΟΜΕΙΟΥΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΥΜΕΡΙΑΝ ΤΩΝ ΦΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΥΤ-
Υ ΑΝ ΤΩΝ ΣΙΓΑΙΩΝ *

Α "Εγώ πράγματι φοβόμην, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς παρα-
τεταμένης ὁμολίας μου, θά σᾶς εἶχε καταλάβει ἕνα αἰσθημα-
χορτασμοῦ ἀπὸ τούτων λόγων μου βλέπω ὅμως ὅτι συμ-
βαίνει τὸ ἀντίθετον, ὅτι, ὅχι μόνον δηλαδὴ δὲν αἰσθάνεσθε
χορτασμό, ἀλλὰ αὐξάνετε ὁ πόθος τῆς ἀκροάσεως, ὅχι
μόνον δὲν αἰσθάνεσθε χορτασμόν ἀλλὰ ἀπόλαυσιν. Καὶ
συμβαίνει μὲ σᾶς τὸ ἴδιον τοῦ συμβαίνει μὲ τοὺς οἰνοπό-
τας εἰς τὰ συμπόσια 247 Α Καὶ πράγματι, ἐκείνοι, ὅσον
περισσότερον γνῆναι οὖνον πίνουν, τόσοι περισσότερον
ἐξάπτουν τὴν διψάν. Καὶ εἰς σᾶς, ὅσον περισσότερον
ἡ διδασκαλία ἀντῆχῃ εἰς τὰ ὡτά σας, τόσοι περισσότερον
θερμαινόμεν τὴν ἐπιθυμίαν, καθιστώμεν μεγαλύτερον τὴν
δρεξίν και σφοδρότερον τὸν ἔρωτα τῆς ἀκροάσεως. Διὰ
τοῦτο, ἂν καὶ ἔχω αἰσθημα μενάλως πτωχείας δὲν παύω
νὰ μιμνήσκω, τοὺς γεννα ὁδωροὺς ἐκείνους ἐστιάτορας
καὶ νὰ παραβῶ συνεχῶς φαγητὰ εἰς τὴν τράπεζαν
καὶ νὰ διατηρῶ γεμάτον τὸ ποτήριον τῆς διδασκαλίας. Δι-
ὅτι βλέπω, ὅτι ἀφοῦ τὰ ἄδε ἀσπετε, ἀναχωρεῖτε πάλιν δι-
ψασμένοι. Καὶ τοῦτο ἐγὼ φανερόν ἀπὸ ἄλλας τὰς περ-
στάσεις, πρὸ παντὸς ὁμοῦ ἀπὸ τὴν παρελθούσαν Κυρια-
κήν Β "Ὅτι πράγματι, σῆς ἀκοῦτε μὲ ἀχόρταστον εἶπον
τὸν θεῖον λόγον, τὰ ἀπέδειξε κυρίως ἐκείνη ἡ ἡμέρα κατὰ
τὴν ὅποιαν ἔλεγαν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κακολογοῦμεν ὁ
ἕνας τὸν ἄλλον, ὅποτε σᾶς προσέφερα μίαν ἀσφαλεστάτην

* Ἡ ἡμετέρα ἀντὶ τοῦ ἱεροστανόμου πραγμάτων τοῦ θεοῦ τῆς συνέ-
μεως, τὴν ὅποιαν ἐκθέτουν οἱ δαίμονες, εἰς τὸν κόσμον ὑπάρχουν μερ-
πο. τὸν ἀντικειμένου νὰ διοικῶν μὴν ἐξήγηται εἰς τὰς δοκιμασίας τῆς
ζωῆς, παρακλίνονται καὶ ὑποστηρίζουν εἰς αὐτοὺς προσέρχονται ἀπὸ τοῦ
δαίμονα, ὁ δὲ αὐτοὶ κυβερνοῦν τὸν κόσμον. Ἡ ἱστορία καὶ τὸ γένος, δὲν πολ-
λάκις οἱ φαῖται καὶ ὁ ἀμαρτωλὸς ἐπηρεάζει, ἐντὶ οἱ θύματα ἀποσπάζει,
ἀποσπάζει ἱερὸν λόγον σαρκαλισμοῦ. Ἐντὶ αὐτοὺς ἀποσπάζει ἡ ἀρετὴ καὶ
ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τῆς ἱστορίας.

Ἡ ἡμετέρα ἀντὶ τοῦ ἱεροστανόμου τῆς ἐν Αὐτοῦ χρόνον περὶ τὸ 388 (ἱερο καὶ ἀπο-
μνήνη ὁμιλίου)

ἐκκαιρίαν κατηγορίας, δταν δηλαδὴ σᾶς συνιστοῦσα νὰ
κατακρινετὲ τὰ ἱδικά σας ἀμαρτήματα καὶ νὰ μὴ ἀσχολεῖ-
σθε μὲ τὰ ξένα. Τότε σᾶς ἔφερα ὡς παράδειγμα τοὺς ἀγί-
ους, οἱ ὅποιοι κατηγοροῦν τὸν ἑαυτὸν τῶν καὶ ἔδειχναν
φε δὲ ἐναντὶ τῶν ἄλλων. Καὶ πρῶτα τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος
ἔλεγε αὐτὶ εἶμαι, πρῶτος ἐκ τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ὅτι, ἐνῶ
ἤμην διδάσκαλος καὶ διωκτὴς καὶ ὀδριστης, ὁ θεὸς μὲ ἐλυ-
πήθη, ἀπέκαλει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἑκπνομα C καὶ ἐπιστεψε,
ὅτι δὲν ἦτο ἀξίος τῆς προσηγορίας τῶν ἀποστόλων. 2 "Ε-
πειτα τὸν Πέτρον ὁ ὁποῖος ἔλεγε. "Ἐξέλεθε ἀπὸ ἐμέ, δὶ-
εἶμαι ἄνθρωπος ἀμαρτωλός. 3 Τὸν Ματθαῖον, ὁ ὁποῖος
ἀπέκαλει τὸν ἑαυτὸν τοῦ τελώνου καὶ μάλιστα κατὰ τὴν
ἐποχὴν τῆς ἀποστολῆς. 4 Τὸν Δαυὶδ, ὁ ὁποῖος ἐφώναζε καὶ
ἔλεγε. «Αἱ ἄνομα μου ὑπερυψώθησαν τῆς κεφαλῆς μου
Ἰσὺν δαρυ φορτίον βαρύνουν ἐπάνω μου». 5 Καὶ τὸν Ἰ-
σοῖαν ὁ ὁποῖος ἔκλειε καὶ ὠδύρετα λέγων. «Εἶμαι ἀκάθαρ-
τος καὶ ἔχω ἀκάθαρτα χεῖρες». 6 Τους τρεῖς παιδᾶς μέσας εἰς
τὴν κάμινον τοῦ πυρός νὰ ἐξομολογοῦνται καὶ νὰ λέγουν,
ὅτι ἡμάρτησαν καὶ παρενόησαν καὶ δὲν ἐφύλαξαν τὰς ἐν-
τολάς τοῦ θεοῦ D Ἐπίσης τὸν Δαυιδ νὰ θρηνῇ καὶ αὐ-
τὸς διὰ τὸν ἴδιον λόγον.

"Ὅταν, μετὰ τὸν κατάλογον τῶν ἁγίων αὐτῶν, ἀπε-
κάλεσα καὶ μίαν τοὺς κατηγοροῦς καὶ ἠτιολόγησα τὴν
νομιμότητα τῆς παρομοιωσεως λέγων, ὅτι, καθὼς ἐκεῖνα,
ἐπικαθόντα εἰς τὰ ξένα πράγματα, ἔτσι καὶ οἱ φλοκατῆ-
γοροι δαγκνουν τὰ ξένα ἀμαρτήματα καὶ ἀποκομίζουν
ἀφρώστ ἂν τὴν ὅποιαν μεταδίδουν εἰς αὐτοὺς μὲ τοὺς ὅποι-
ους συναναστρέφονται, καὶ τοὺς ἄλλους οἱ ὅποιοι πράτ-
τουν τὰ ἀντίθετα τοὺς ὠνόμαζον μελίσας, αἱ ὁποῖαι δὲν
παρακαλοῦν νοσήματα, ἀλλὰ παρασκευάζουν κηρία μεγί-
στου σεβασμοῦ καὶ δι' αὐτὸ πετοῦν εἰς τὸ λιθάδι τῆς ἀρε-
τῆς τῶν ἁγίων. Τότε λοιπόν, τότε εἰδείξατε τὴν ἀσθεσίαν
οἶψαν τῆς ἀκροάσεως. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ λόγος μὲς ἐπεξε-
τάθη E καὶ εἰς μῆκος πολὺ, ὅσον οὐδὲ πεπετε, πολλοὶ ἐφο-
βοῦντο μήπως ἐκλείψῃ ἡ προθυμία σας ἀπὸ τοῦ πλῆθους
τῶν λεγομένων συνέβαινε ὁμοῦ τὸ ἀντίθετον. Διὰ τὴν ἡ κα-
θὼς εἰς ἐθερμαίνεται περισσότερον καὶ περισσότερον ὁ πό-

- 1 Α Τιμόθ. 18 καὶ 19.
- 2 Πρὸς Α Κορ. 15, 9.
- 3 Λουκ. 5, 8.
- 4 Ματθ. 10, 3.
- 5 Ψαλμ. 87, 5.
- 6 Ψαλμ. 6, 6.

θος ηύξανε. Καί ἀπὸ τοῦ τοῦτο κατεφάνη. Τὰ κατὰ τὸ τέλος τῆς ἡμιλίας χειροκροτήματα ἦσαν ἐντονωτέρα, αἱ φωναὶ ἱκανοποήσεως σαφέστεραι. Καὶ συνέβαινε τὸ ἴδιον τοῦ συμβαίνει μετὰ τὰς καμίνους. Καθὼς δηλ. ἐκεῖ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἡ λάμψις τῆς φωτὶδος δὲν εἶνα πολὺ φωτεινὴ, ²⁴⁸ Ἄδων όμως ἡ φλόξ ἀπλωθῇ εἰς ὅλα τὰ ξύλα τοῦ εἶνα, ἐπὶ σωρευμένα τότε ἡ λάμψις ὕψωνετα· εἰς μέγα ὕψος, ἔτσι ἀκριδῶς συνέθη καὶ τότε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην Ἄρχικὸς δηλαδὴ ἡ ἀνθρώποις αὐτῇ δὲν μὴ ἐφάνετο νὰ εἶχε συγκινήθῃ πολὺ. Ὅταν όμως ὁ λόγος μου παρετάθη καὶ ἀνεφέρθη εἰς ὅλα τὰ θέματα καὶ ἡ διδασκαλία κατέστη ἐκτενεστέρα, τότε ἀκριδῶς, τότε ἀρχ. σε νὰ αὐξάνετα ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀκροάσεως καὶ τὰ χειροκροτήματα ἐγένοντο σφοδρότερα. Διὰ τοῦτο, ἂν καὶ εἶχα προετοιμασθῇ διὰ νὰ εἰπω ὀλιγώτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἀνέπτυξα, τότε ὑπερέβην τὸ μέτρον ἢ μᾶλλον ἐγὼ ποτὲ δὲν ὑπερέβην τὸ μέτρον. Β. Διότι συνηθίξω νὰ μετρώ τὴν ποσότητα τῆς διδασκαλίας διὰ τὸ πλῆθος τῶν λόγων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διάθεσιν τῶν ἀκροατῶν. Ὅταν κανεὶς ἔχει ἀκροατὰς κατεχομένους ἀπὸ ναυτίαν, καὶ ἂν περιορίσῃ τὴν διδασκαλίαν, φαίνεται ἐνοχλητικὸς. Ἐκεῖνος όμως ποὺ ἀπενθυνετα εἰς ἀκροατὰς ποὺ ἔχουν θερμανθῇ καὶ ἔχε διαγεσθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τους καὶ εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὸν ὁμιλητὴν, καὶ ἂν παραταῖ νῆ τὴν ὁμιλίαν οὔτε τότε χορταίνεται τὴν ἐπιθυμίαν των. Ἀλλ' ἔπειθ' συμβαίνει, εἰς τὸσον πλῆθος νὰ ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ ἀδυνατοὶ ποὺ δὲν δύνανται νὰ παρακολουθήσουν τὸν μακρὸν αὐτὸν λόγον, θέλω νὰ τους συμβουλεύσω τὸ ἔξης, ἀφοῦ ἀκούσουν ὅσα εἶνα, εἰς θέσιν νὰ δεχθῶν καὶ λάθουν αὐτὰ ποὺ β. αὐτοὺς εἶνα, ἀρκετὰ, νὰ ἀναχωρήσουν. C. Κανεὶς δὲν τοὺς ἐμποδίζει, οὔτε κανεὶς τοὺς ὑποχρεώνει νὰ παραμένουν πέραν τῆς ἀντοχῆς των. Καὶ δις μὴ μᾶς ἀναγκάζουν νὰ τελειώσωμεν τὸν λόγον πρὶν ἀπὸ τὴν κατάλληλὴν στιγμὴν καὶ τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον. Σὺ ἔχορτασες, ἀλλὰ ὁ ἀδελφός σου πεινᾷ ἀκόμη. Καὶ οὐ μὲ θυμωες ἀπὸ τὸ πλῆθος τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ ὁ ἀδελφός σου δ' ἔφα ἀκόμη καὶ θέλει νὰ πῇ. Μήτε ἐκεῖνος πάλι νὰ σὲ ἀναγκάζῃ νὰ ἀκούῃς περισσότερα ἀπὸ τὴν ἀντοχὴν σου καὶ νὰ καταπέλῃ τὴν ἀδυναμίαν σου, μήτε σὺ νὰ ἐπιτρέψῃς τὴν ἐπιθυμίαν ἐκείνου, ἐμποδίζων αὐτὸν νὰ λάβῃ ὅλα ὅσα δύνανται νὰ δεχθῇ. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ κοσμικὰ συμπτώσια. D. Ἄλλο χορταίνου ἐνωρίτερον καὶ ἄλλοι ἀργότερον καὶ οὔτε αὐτοὶ κατηγοροῦν ἐκείνους, οὔτε ἐκεῖνοι καταδικάζουν τοὺς ἄλλους. Ἀλλὰ εἰς τὴν περι-

πτῶσιν τῶν συμποσίων εἶνα ἐπανετὸν ν' ἀποσυρθῇ κανεὶς τὸ ταχύτερον, εἰς τὴν περίπτωσιν μᾶς όμως δὲν εἶνα ἐπανετὸν ν' ἀποχωρήσῃ κανεὶς τὸ ταχύτερον, εἶνα όμως ἀξ. ον συγγνώμης. Ἐκεῖ τὸ νὰ ἀποσυρθῇ κανεὶς ἀργότερον, ἐπὶ σμερὶ τὴν κατηγορίαν καὶ τὴν μομφήν, ἐδῶ τὸ νὰ ἀποχωρήσῃ ἀργότερον, ἀποσπᾷ τὸν ἔπαυον καὶ τὴν μεγίστην ἐπιδοκίμασιν αὐν. Διὰ τὸ αὐτό, διότι ἐκεῖ μὲν ἡ βραδύτης παρέρχετα ἐκ πολυφαγίας, ἐνῷ ἐδῶ ἡ παραμονὴ καὶ ἡ καρτερία πηγάζει ἀπὸ πνευματικῆς ἐπιθυμίας καὶ θέσιν ἀρετῆν. Ἀλλὰ ἀρκετὰ διὰ τὰ προσημεία. Ἦτοι νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χρέους ἐκείνου, ἢ τὸ ὅποιον ἐμμεῖν ἀνεκτέλεστον ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

Τ. ἔλεγαμε λοιπὸν τότε, ὅτι, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχαν μίαν γλῶσσαν, ὅπως μία εἶνα καὶ ἡ φύσις, καὶ δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ἑτερόφωνος ἢ ἑτερόγλωσσος. Ἀπὸ τοῦ λοιποῦ προήλθεν ἡ τῶν ποικίλων γλῶσσῶν. Ἀπὸ τὴν ἀδ' ἀφορίαν των ἀνθρώπων ποὺ ἐλαβάν τὸ δῶρον. Τότε ὁμιλήσαμε καὶ διὰ τὰ δυο, ἀπεδεξάμε δηλαδὴ διὰ τῆς ὁμογλωσσίας τὴν φιλαυθυμίαν τοῦ Κυρίου καὶ διὰ τῆς πολυγλωσσίας τὴν ἀνθρωπίναν τῶν δούλων. Ἐκεῖνος μὲν ἂν καὶ ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι, θὰ χάσωμεν τὸ δῶρον, ἐν τούτοις τὸ ἔδωκε. ²⁴⁹ Α. Ἐκεῖνο, ὅτι εἰς τοὺς ὅποιους τὸ ἐνεπίστευθη, ἐφάνησαν κακοὶ εἰς τὴν διακρίσιν τῆς παρακαταθήκης. Αὐτοὺς λοιπὸν εἶναι ἕνας τρόπος ἀπολογίας, ὅτι, δηλαδὴ δὲν μᾶς ἐστέργησεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ δῶρον ἐκεῖνο, ἀλλὰ ἡμεῖς μόνοι, ἐχάσαμε αὐτὰ ποὺ μᾶς ἐδόθησαν. Δεύτερος δὲ τρόπος ἀπολογίας μετὰ ἀπὸ ἐκείνου εἶναι ὁ ἔξης. Ὅτι, αὐτὰ ποὺ μᾶς ἐδόθησαν ὑστερον καὶ τὰ ἐλάσαμε εἶναι σημαντικώτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἐχάσαμε. Ἀντὶ προσκαίρων μόνον μᾶς ἐτίμησε μετὰ αἰώνιον ζωὴν, ἂντ. ἀκαθάρτων καὶ τριβάλων, ἐφρόντισεν νὰ διαστήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς μας ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος. Τίποτε δὲν ἦτο εὐπελότερον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τίποτε δὲν ἐννευ ἐνδοξότερον ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸς ἦτο τὸ τελευταῖον μέρος εἰς τὴν σειρά τῆς δημιουργίας. Ἀλλὰ οἱ πόδες ἐγέναν κεφαλὴ καὶ ὤφθησαν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον διὰ τῆς ἀπαρχῆς (δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ). Β. Ὅπως δηλαδὴ ἀκριδῶς ἕνας ἀνθρώπος γενναῖος καὶ μεγαλόκαρδος, ποὺ εἶδε κάποιον, ὁ ὅποιος διέφυγε τὸ ναύγιον καὶ ἤδυνήθη νὰ σωθῇ ἀπὸ τὰ κύματα μόνον τὸ γυμνὸν ῥυμά του, τὸν ὑποδέχεται μετὰ τὰ χερὰ τοῦ ἀπλωμένα, τὸ ἐνδεὲς λαμπρὰν στολὴν καὶ τὸν παραβάλλει μετὰ ὑψίστην τιμὴν, τὸ ἴδον ἔκαμε καὶ ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἰδικὴν μας φύσιν. Ὁ ἀνθρώπος τὰ ἀπέβαλε ὅλα

δσα είχε, τὸ θάρρος, τὴν ἐπικοινωνίαν με τὸν Θεόν, τὴν διαιωνίην του εἰς τὸν Παράδεισον, τὸν ἀταλαίπωρον θίου καὶ ὡσὺν ναυαγὸς ἐξῆλθεν ἀπὸ ἐκεί γυμνός. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς τὸν ὑπεδέχθη ἀμέσως καὶ τὸν ἐφρόντισε καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον κρατῶντας τὸν ἀπὸ τὸ χέρι τὸν ὠδήγησε πρὸς τὸν οὐρανόν. Ὁ Καίτοι δὲν ἦτο τὸ ναυαγίον αὐτοῦ ἄξιον συγκυμῆς. Διότι ὁλος αὐτὸς ὁ κλυδωνισμὸς δὲν προήλθεν ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν πύσιν τῶν ἀνέμων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀδυσφορίαν τοῦ ἰδίου τοῦ πλέοντος. Ἀλλὰ δὲν ἐστάθη εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ὁ Θεός, ἀλλὰ τὸν ἐλυπήθη διὰ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς καὶ αὐτὸν που ἐναυάγησε μέσα εἰς τὸν λυμένο, τὸν ὑπεδέχθη ὁ Θεὸς με τόσῃ φιλοφρόνησιν, ὡσὺν νὰ εἴχε ναυαγήσῃ εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους. Διότι τὸ νὰ ἀλυσθήσῃ καὶ νὰ πέσῃ εἰς τὸν παράδεισον εἶναι ὡσὺν νὰ ναυαγήσῃ εἰς τὸν λυμένο.

Δὲν ἀπὸ τὸν Διότη, ἐνῶ οὕτε ἡ θλιψὶς ἀκόμη, οὕτε ἡ φροντίς, οὕτε πένος καὶ μόχθοι, οὕτε τὰ ἀμέτρητα κυματα τῆς ἐπιθυμίας δὲν εἶχαν ἐφορκήσῃ, ἀκόμη εἰς τὴν Ἰδὴν καὶ πάλιν αὐτὸς ἀνετράπη καὶ κατέπεσε. Ὡ καὶ καθὼς οἱ λησται τῆς θαλάσσης πολλὰς φορὰς με μικρὸν σιδηρὸν διατρυποῦν τὸ πλοῖον καὶ κάνουν νὰ ἐσθάλῃ διὰ τῆς ὀπῆς μέσα εἰς τὸ πλοῖον ὅλη ἡ θάλασσα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τότε ὁ διάβολος, ὅταν εἶδε τὸ πλοῖον τοῦ Ἀδάμ, δηλαδὴ τὴν ψυχὴν τοῦ γεμάτην ἀπὸ πολλὰ ἀγαθὰ, ἐπληθύνε καὶ με γυμνὴν τὴν φωνὴν ὡσὺν με μικρὸν σιδηρὸν τὸ δ' ἐτρυπήσε καὶ ὅδεϊσε ὅλον τὸν πλοῦτον τοῦ καὶ ἐδύθηκε καὶ τὸ Ἰδὸν τὸ σκόφος. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς ἔκαμε ὥστε τὸ κέρδος ν' ἀποδῇ μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ζημίαν καὶ ἀνυψώσε τὴν ἰδικὴν μας φύσιν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον. Δ' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος διακηρύττει, καὶ λέγει. Ἐκ μὲς συνήγαγε καὶ μὰς ἔβαλε δλους μαζί νὰ καθήσῃμε εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ τὸ δεῖξαι εἰς τοὺς ἐπηρεαζομένους αἰῶνας τὸν ὑπερβολικὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ που ἐκδηλώνεται με τὴν καλῶσύνην τοῦ πρὸς ἡμᾶς. Ἀλλὰ τί λέγει; Αὐτὸ τὸ πρῶγμα ἔχει γίνει καὶ ἔχει λάβει τέλος, καὶ οὐ λέγει «διὰ τὸ δεῖξαι εἰς τοὺς ἐπηρεαζομένους αἰῶνας». Δὲν τὸ ἔδειξε δηλαδὴ, βεβαίως τὸ ἔδειξε ἡ δόξα, ἀλλὰ οὐχὶ εἰς δλους τοὺς ἀνθρώπους, παρὰ μόνον εἰς ἐμὲ τὸν πτωχόν. Ὁ ἄπιστος δὲν εἶδε ἀκόμη τὸ θαῦμα. Τότε δὲ, κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὅλη ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἔλθῃ εἰς τὸ μέσον καὶ θὰ θαυμάσῃ τὸ γεγονός, ἐξ ἄλλου καὶ εἰς ἡμᾶς

1 Ἐφεσ. 2, 6, 7

τότε θὰ γίνῃ σαφέστερον τὸ πρῶγμα. Πιστεύομεν βεβαίως καὶ τώρα, ἀλλὰ τὸ θαῦμα δὲν τὸ ἐκφράζε κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἡ ἀκοή καὶ ἡ ὁρασις. 2^{ος} Α. Ἀλλὰ ὅμως διὰ τοὺς βασιλεῖς, ὅταν ἀκουῶμεν ὅτι φοροῦν τὴν βασιλικὴν πορφύραν καὶ τὸ διάδημα καὶ τὰ χρυσὰ ἱμάτια καὶ κάθονται εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον θαυμάζομεν βεβαίως, ἀλλὰ θαυμάζομεν περισσότερο, καὶ πάσχομεν δι' αὐτὸ ὅταν ἀνοιξῇ ἡ αὐλαία καὶ τὸν ἴδωμεν νὰ κάθῃται ἐπὶ τοῦ ὕψιου θήματος, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον συμβαίνει καὶ με τὸν Μωνογενεῖ. Ὅταν ἴδωμεν νὰ σὺνῶνται τὰ παραπετάσματα τῶν οὐρανῶν καὶ τὸν βασιλέα τῶν ἀγγέλων νὰ καταβῇ ἀπὸ ἐκεῖ ἀκολουθούμενον ἀπὸ τὰς οὐρανίους δυνάμεις, τότε τὸ θαῦμα ἐμφανίζεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας σαφέστερον. Σκέψου δηλαδὴ τί πρῶγμα εἶναι νὰ ἴδῃς τὴν Ἰδὴν καὶ μὰς φύσιν νὰ φέρεται. Β' ἐπάνω εἰς τὰ Χερουδὶμ καὶ νὰ περιβάλλεται ἀπὸ ὅλην τὴν δύναμιν τῶν ἀγγέλων.

Σκέψου ἐπίσης καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Παύλου διὰ τὸν ἴδῃς πόσα ὀνόματα χρησιμοποιοῖ διὰ νὰ παραστήσῃ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Δ' ὅτι δὲν εἶπεν ὅπως «τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ», οὕτε ἀπλῶς «τὸν πλοῦτον», ἀλλὰ τι εἶπε: «Τὸν ὑπερβολικὸν πλοῦτον τῆς χάριτος που ἐκδηλώνεται εἰς τὴν καλῶσύνην τοῦ εἰς ἡμᾶς». Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὅτε λειψὴ τῆς πραγματικότητος. Καὶ, ὅπως τὰ ὀλισθηρὰ σωμάτια, ἂν καὶ κρατοῦνται, ἀπὸ ἀμέτρητα χέρια, διαφεύγουν τὴν λαθὴν καὶ ὀλισθαίνουν ἐκόλως, τὸ ἴδιον καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ με δσα ὀνόματα καὶ ἂν τὴν ποροστήσωμεν. Ὁ δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν περιλάβωμεν ἀλλὰ πάντοτε τὸ μέγεθος αὐτῆς ὑπερβαίνει τὴν ἀδυναμίαν τοῦ πλήθους τῶν λέξεων, που ἡμεῖς χρησιμοποιοῦμεν. Τὸ ἴδιον ἔπαθε καὶ ὁ Παῦλος καὶ ἐλέπτω, ὅτι ἡ δύναμις τῶν λέξεων ἦτο πάντοτε κατώτερα ἀπὸ τὸ μέγεθος αὐτῆς, ἡ ἀκρίβεια τελικῶς νὰ εἴπῃ μίαν μόνον λέξιν. Ποία εἶναι, αὕτη χάρις εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀνεκδιήγητον; αὐτοῦ δωρεῖν. Διότι κανεὶς λόγος καὶ κανεὶς νοῦς θὰ δυνηθῇ νὰ παραστήσῃ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ἐδῶ λέγει ὅτι αὕτη εἶναι, «ἀνεκδιήγητος», ἀλλοῦ λέγει, ὅτι ὑπερβαίνει τὸν νοῦν μας. Λέγει δηλαδὴ «Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, που ὑπερέχει πᾶσαν δυνάμιν, θὰ φρουρήσῃ τὰς καρδίας μας».

Ἀλλὰ ὅπως ἔλεγα, ἔως τώρα ἔχουν εὑρεθῇ δύο τρό-

8 Ἐφεσ. 3, 2
9 Π. Κορινθ. 9, 15
10 Φίλ. πτερ. 4, 7

ποι απαντήσεως, Ὡς εἰς εἶναι ὅτι δὲν μᾶς ἐξεδίωξε ὁ Θεός, ἀλλὰ ἡμεῖς ἐξ ἰδίας ἀνοησίας ἐχάσαμε τὸν παράδεισον. Δεύτερος τρόπος εἶναι ὅτι τὰ ἀγαθὰ τοῦ μᾶς ἐδόθησαν εἶναι περισσότερα καὶ μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα τοῦ ἐχάσαμε. Θέλω τώρα νὰ ἀναφέρω καὶ ἕναν τρίτον. Ὅτι δηλαδὴ ἂν καὶ ὅσα μᾶς ἔδωσε κατ'οὐκ, δὲν εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα τοῦ ἐχάσαμε, ἀλλὰ πάντως ἀφαίρεσε μόνον ὅσα μᾶς εἶχαν δοθῇ, καὶ ἡμεῖς ὑπῆρξαμεν οἱ αἴτιοι τούτου (πρέπει νὰ προστεθῇ αὐτό). Καὶ μόνον τοῦτο εἶναι ἱκανὸν νὰ δεῖξη τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ. Ὡς ἡμᾶς διότι δὲν μόνον τὸ γεγονός ὅτι μᾶς ἔδωσε, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός ὅτι μᾶς ἀφῆρεσε αὐτὰ τοῦ μᾶς ἔδωσε, εἶναι δειγμάτων τῆς μενίσσης φιλευθιμίας του. Καὶ ἂν θέλατε ὡς ἀναφέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὸν παράδεισον, δὲ νὰ τὸ ἀποδείξωμεν.

Ὁ Θεὸς μᾶς ἐχάρισε τὸν παράδεισον. Τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς εὐνοίας του. Ἡμεῖς ἐφάνημεν ἀνάξιοι αὐτῆς τῆς δωρεᾶς. Τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς ἀχαριστίας μας. Καὶ καθὼς ὑπῆρξαμεν ἀνάξιοι, μᾶς ἀφῆρεσε τὴν δωρεάν. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἔργον τῆς ἀγαθότητός του. Καὶ τί ἀγαθότης εἶναι αὐτή, θὰ εἴπη τις, νὰ σοῦ ἀφαιρήσῃ τὴν δωρεάν, Περιμένε καὶ θὰ τὸ ἀκούσης πλήρως. Σκέψου τί ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ὁ Κάϊν, ἂν παρέμενεν εἰς τὸν παράδεισον μετὰ τὸν μιστὸν φόνον. Διότι, ἂν καὶ μετὰ τὴν ἐκπτώσιν ἀπὸ τὸν παράδεισον, καίτοι εἶχε καταδρασθῇ εἰς τὸν πόνον καὶ τὸν μόχθον καὶ ἔδωκε τὴν ἀπειλὴν τοῦ θανάτου, νὰ ἐκρέμεται ἐν αὐτοῦ του. 231. Ἀν λοιπὸν ἐνῶ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν συμφωρὰν τοῦ πατρὸς καὶ ἐκλάττε ἀκρόμῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ταύτην τῆς ἀργίας τοῦ Θεοῦ καὶ περιστοιχιζέτο ἀπὸ τόσα κακά, ἂν παρ' ὅλα αὐτὰ ἐφθασεν εἰς τοιαύτην σημείον κακίας, ὥστε νὰ ἀγνοῇ τὴν φύσιν, νὰ ἀλημονήσῃ τὰς κακὰς ὁδούς ποῦ ἐγέννησαν αὐτὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν του καὶ νὰ σφάξῃ ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος εἰς οὐδὲν ἠδίκησε, νὰ χύσῃ ἀδελφικὸν αἷμα καὶ νὰ μόλινῃ τὴν δεξιάν του καὶ ἐνῶ ὁ Θεὸς τὸν προσέτρεπε νὰ μὴν ἀνέχεται νὰ ἡσυχάζῃ, ἀλλὰ ὁδοῖ τὸν δημιουργόν καὶ νὰ ἀτιμάσῃ τοὺς νόμους τοῦ σκέψου εἰς πόσαν κακίαν θὰ εἶχε προχωρήσῃ, αὐτὸς ἂν ἔμενεν εἰς τὸν παράδεισον. Διότι ἂν μὲ τούτους περασμοὺς ἐτόλμησε θανατοῦσαι ἐμυσσάσκει. Ἢ ἂν εἶλαν γκρεμισθῇ καὶ τὰ τε χεῖρα αὐτὰ τοῦ δὲν θὰ ἐκράνηζε τὸν αὐτὸν του.

Θέλεις νὰ μάθῃς καὶ ἀπὸ τὴν μητέρα του πόσον ἀγαθὸν ὑπῆρξεν ἡ ἐκδίωξις ἀπὸ τὴν διαμονὴν εἰς τὸν πα-

ράδεισον, Ἐξέτασε ποία ἦτο ἡ εἶσα πρὸ τῆς πτώσεως καὶ ποία ὑπῆρξε μετὰ τὴν πτῶσιν. Πρὸ τῆς πτώσεως λαλοῦν ἐνόμισεν, ὅτι ὁ ἀπάτων διάβολος, ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος δαίμων, ἦτο ἐξιοσιστότερος ἀπὸ τὰς προσταγὰς τοῦ Θεοῦ καὶ κατεπάτησε τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν ἀπλήν θέαν τοῦ δένδρου. Ὅταν δὲ ἐξεδίωχθῃ ἀπὸ τὸν παράδεισον, σκέψου νὰ ἴδῃς πῶς ἐγενε καλυτέρα καὶ σωφρονεστέρα. Διότι ὅταν ἐγέννησε υἱόν, λέγει, «Ἀπέκτησα ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ». 1. Κατέφυγεν ἡμεῖς εἰς τὸν Κύριον αὐτῇ, Ὡς ἡ ὁποία προηγουμένως εἶχε καταφρονήσῃ τὸν Κύριον καὶ δὲν ἀποδίδει τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν φύσιν, ὅτε ἐρμηνεύει τὸν τοκετὸν ὡς νόμιμον καρπὸν τοῦ γάμου. Ἀλλὰ γνωρίζει τὸν Κύριον τῆς φύσεως καὶ ἀναγνωρίζει χάριτας εἰς αὐτὸν διὰ τὴν γέννησιν τοῦ παιδίου. Καὶ αὐτὴ τοῦ πρώτου εἶχε ἀπατήσῃ τὸν ἄνδρα, κατ'οὐκ ἐμδρόμῳ καὶ τὸ παιδίον καὶ τοῦ ἔθεσεν ὄνομα, τὸ ὅποιον νὰ ἐνθυμίζῃ τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ. Καὶ πάλιν γεννᾷ δεύτερον καὶ λέγει, «Μοῦ ἐχάρισε ὁ Θεὸς σπέρμα ἀντὶ τοῦ Ἀβελ, τὸν ὅποιον ἐφόνευσεν ὁ Κάϊν». 2. Ἐνθυμεῖται τὴν συμφορὰν ἡ γυνὴ καὶ δὲν ἀγανακτεῖ, ἀλλὰ εὐχαριστεῖ πάλιν τὸν Θεόν, καὶ δίδει εἰς τὸ παιδίον ὄνομα τοῦ ἐνθυμίζε, τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ. Ὡς καὶ παρέχει εἰς αὐτὸ διορκίως εὐκαιρίας διδαγῆς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὁ Θεὸς καὶ μετὰ αὐτὴν τὴν ἀφαίρεσιν ἐχάρισε περισσότερα ἀγαθὰ. Ἐξεδίωχθῃ ἡ γυνὴ ἀπὸ τὸν παράδεισον ἀλλὰ διὰ τῆς τιμωρίας αὐτῆς ἐδοθηθή νὰ οδηγηθῇ εἰς τὴν θεογνωσίαν, ὥστε ἀφελήθῃ περισσύτερον ἀπὸ αὐτὸ τοῦ ἐχάσε.

Εἰ Ἀλλὰ θὰ εἴπη τις, εἰς ἡτο χρησίμος ἡ ἐκδίωξις ἀπὸ τὸν παράδεισον διὰ τοῖον λόγον ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὸν παράδεισον εἰς τὴν ἀργίαν, Πρὸς τὸ καλὸν μᾶς ἐγενε τοῦτο ἄνθρωπε διὰ τὴν ἰδικίαν μας ἀδιοφορίαν. Ὅτι ἐὰν ἐκείνοι ἦσαν προσεκτικοὶ καὶ ἐνεθυμοῦντο διορκίως τὸν Κύριον καὶ ἐγνώριζον νὰ εἶναι σωφρονεῖς καὶ μετρίφρονες, θὰ διετήρουν τὴν τιμὴν ἐκείνου. Ἐπεὶ δὲ οἱ μᾶς ἐφάνησαν ἀνόητοι τῆς δωρεᾶς ἐκείνης, τότε ἦτο πλέον χρήσιμον νὰ ἐκδιωχθῶν. Διὰ τοῖον λόγον ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτοὺς τὴν δωρεάν ἐκείνην. Διὰ νὰ δεῖξη τὴν ἰδικίαν τοῦ φιλελευθιμίας καὶ διότι ὁ Θεὸς ἐσκόπευε νὰ μᾶς ἐξυψώσῃ ὁλόκως καὶ εἰς μεγαλύτεραν τιμὴν. Ἡμεῖς ὅμως ὑπῆρξαμεν αἴτιοι τῶν τιμωρίων καὶ τῶν κολασμῶν εἰς ὅλας τὰς περι-

11 Γιν 4. 1

12 Γιν 1. 20

πτωσεις, αποβενωθέντες εξ αιτίας της αδιαφορίας μας από τα αγαθά που μας είχαν δοθή.

Και όπως ένας φιλόσοφος πατήρ εις την αρχήν ἀνε τὸν υἱὸν τοῦ νῦν μένη εἰς τὴν οἰκίαν καὶ νὰ ἀπολαύδῃ τὰ πατρικὰ ἀγαθὰ. Ὅταν δὲ τὸν ἴδῃ μετὰ τὴν αὐτὴν νὰ γίνεταί κοκκός, τὸν ἀποδύκει ἀπὸ τῆς τράπεζαν καὶ θέλει νὰ τὸν ἐλάτῃ εἰς τὰ μέτα του, πολλάκις μάλιστὰ τὸν ἐκδύκει καὶ ἀπὸ αὐτῆς τὴν πατρικὴν οἰκίαν.²⁵² Αὐτὸ τοῦτο μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ πελτιωθῇ μετὰ τὴν ἐκδίωξιν, μὲ αὐτὰς τὰς προσβολὰς καὶ τοὺς ἐξευτελισμούς, καὶ νὰ καταστῇ ἀξίος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ νὰ διαδεχθῇ τὴν πατρικὴν κληρονομίαν. Τὸ ἴδον ἐπράξε καὶ ὁ Θεός. Ἐχώρισεν εἰς τὸν ἀνθρώπον τὸν παραδείσειον. Ὅταν ἀπεδείχθη ἀνάξιος, τὸν ἐξεδίωξε διὰ νὰ πελτιωθῇ ζῶν ἐξω τοῦ παραδείσου εἰς τὴν ταπεινώσιν καὶ νὰ γινῇ σωφρονέστερος καὶ νὰ καταστῇ ἀξίος τῆς ἐπαύσεως. Ὅταν λοιπὸν ὅσπερ ἀπὸ θαλάσσης αὐτὰς τὰς τιμωρίας ἐβελτιώθῃ, τὸν ἐπαναφέρει, πάλιν καὶ τοῦ λέγει. «Σήμερον θὰ εἶσαι μαζί μου εἰς τὸν παράδεισον»²⁵³ Βλέπεις, ὅτι, ὅχι, μόνον ἡ δωρεὰ τοῦ παραδείσου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκδίωξις ἀπὸ αὐτοῦ ἦτο ἔργον τῆς μεγίστης προνοίας τοῦ Θεοῦ. Β. Διότι ἐάν δὲν ἐξεδίωκετο ἀπὸ τοῦ παραδείσου δὲν θὰ ἀνεβίενε πάλιν ὁ ἄξιος τοῦ παραδείσου.

Αὐτὴν τὴν συλλογιστικὴν, διὰ τὴν ἔχουμεν πάντοτε εἰς τὸν νοῦν μας καὶ, ἂν βλέπετε, ὅς ἀναφέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὸ θέμα μας. Ἐθεώσε λοιπὸν ὁ Θεός εἰς δούλους μίαν γλῶσσαν. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἔργον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Ἐκείνου δὲν ἔκαμν τὴν πρόπουσαν χρῆσιν τοῦ σώρου αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐξετράπησαν εἰς μεγάλην ἀνοσίαν. Καὶ ἀσκήρεα πάλιν τὸ δώρον ὁ Θεός. Ἐάν λοιπὸν, ἐπειδὴ εἶχαν μίαν γλῶσσαν, ἐξέπεσαν εἰς τοιαυτὴν ἀνοσίαν, ὥστε νὰ θελήσουν νὰ οἰκοδομήσουν καὶ πύργον τοῦ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, ἂν δὲν ἐπιμαρτύνηται ἡμεῖς, ὅρα γὰρ δὲν θὰ ἐπιθυμοῦν νὰ φθάσουν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλὰ πῶς, ἂν καὶ τὸ πρᾶγμα πρακτικῶς ἦτο δυνατόν, ἀλλ' ὅμως ἡ ἀσέβεια τῶν ἐξεβηλώθη ἡθῇ μετὰ τὴν πρόβειν των. Ὁ αὐτὰ δὲν προδύκων ὁ Θεός, ἐπεὶ δὲ δὲν ἐχρησιμοποίησαν τὴν δημογλωσσίαν πρεπόντως, τοὺς διήρεσε μετὰ τὴν πολυγλωσσίαν. Καὶ πρόσθε, σὲ παρακαλῶ, νὰ ἴδῃς τὴν φιλανθρωπίαν αὐτῆς τῆς ἐνεργείας. Ἡ τοῦ λέγει μίαν γλῶσσαν δι' ὧν καὶ ἀρχσαν νὰ τὸ ἐφαρμό-

ζουν»⁴. Διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐπροχωρήσεν αἰετῶς εἰς τὸν χωρισμὸν τῆς γλώσσης, ἀλλὰ πρῶτα ἀπολογεῖται, ὥσάν νὰ ἐπρόκειτο νὰ κριθῇ εἰς δικαστήριον. Ἄν καὶ αὐτοὶ δὲν τοῦ εἶπῃ «τί ἔκαμες», διότι ἔχει ἐξουσίαν νὰ καμῇ ὅσα θέλει. Ἀλλὰ ὅμως, ὥσάν νὰ ἐπρόκειτο νὰ λογοδοτήσῃ, ἀπολογεῖται διδάσκων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡμᾶς νὰ εἴμεθα ἡμεροὶ καὶ φυλάτουμενοι. Διότι ἐάν ὁ Κυριὸς ἀπολογεῖται, εἰς τοὺς δούλους, ὅ καὶ μάλιστα εἰς δούλους ποὺ ἔχουν ἀδικήσῃ, πολὺ περισσότερον πρέπει ἡμεῖς νὰ ἀπολογούμεθα ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχωμεν τὰ μέγιστα ἀδικήσῃ. Πρόσθε λοιπὸν νὰ ἴδῃς πῶς ἀπολογεῖται. «Ἡ τοῦ χεῖλος ἐν καὶ μία γλῶσσα δι' ὧν», εἶπε, «καὶ ἀρχσαν νὰ τὸ ἐφαρμόζωμεν»⁵. Ὡσάν νὰ ἔλεγε. Κανείς δὲς μὴ με κατηγορήσῃ τοῦ βλέπει, ὅτι, ἡ γλῶσσα ἔχει διαιρεθῇ, κανείς μὴ νομίσῃ ὅτι αὐτὴ ἡ πολυγλωσσία εἶχε ἐξ ἀρχῆς καθιερωθῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ τοῦ χεῖλος ἐν καὶ μία γλῶσσα δι' ὧν». Ἀλλὰ δὲν ἔκαμν τὴν ἀρμόζουσαν χρῆσιν αὐτῆς τῆς δωρεᾶς. Καὶ δὲν νὰ μύθῃς, ὅτι δὲν τὴν ἔμαρψεν τὸ αὐτὸ ποῦ ἐγίνετο, ἔσθον προαποβῇ νὰ διορθώσῃ αὐτὸ ποῦ ἐπρόκειτο νὰ ἀκολουθήσῃ, ἀκούσε τὴν συνέχῃ. «καὶ τώρα δὲν θὰ λείψουν ἀπὸ αὐτοῦ ὅσα ἂν ἐπ' ἐκείνου νὰ κάμωμεν»⁶. Καὶ αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἐάν δὲν τιμωρηθῶν τώρα καὶ δὲν ἀναχωρισθῶν ἀπὸ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς ἀμαρτίας, δὲν θὰ σταματήσῃ τοῦθεν τὴν κακίαν των. Αὐτὸ ἐνωσε, ὅταν λέγῃ. «Δὲν θὰ λείψουν ἀπὸ αὐτοῦ ὅσα ἂν ἐπ' ἐκείνου νὰ κάμωμεν». Ὡσάν νὰ ἔλεγε, ὅτι θὰ προσθέσουν καὶ ἄλλα μεγαλύτερα ἀμαρτήματα. Αὐτὸ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς πονηρίας. Ὅταν ἀρχίσῃ νὰ ἐκδηλώνετα, χωρὶς νὰ ἐμποδισθῇ.²⁵⁴ Αὐτὸς ὁ φῶς, ποῦ ἀπλώνεται εἰς τὸ δάσος, κατὰ τὸν ἴδον τρόπον ἀνέρχεται εἰς τὸ ὕψος ἀπεριγραπτῶν. Βλέπεις, ὅτι καὶ ἡ ἀσέβεια τῆς δημογλωσσίας ὑπῆρξεν ἔργον μεγάλης φιλανθρωπίας. Τοὺς ἔρριπεν εἰς τὴν πολυγλωσσίαν, ὅ νὰ μὴ ἐκπέσουν εἰς μεγαλύτερον κακίαν. Αὐτὴν τὴν ἰδέαν νὰ τὴν διατηρήτε σταθερὰ εἰς τὴν μνήμην σας καὶ νὰ μὴν ἀμετάθετος καὶ καρφωμένη πάντοτε μέσα σας, ὅτι, δηλαδή ὁ Θεὸς εἶναι, ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος ὅχι μόνον ὅταν μᾶς εὐεργετῇ, ἀλλὰ καὶ ὅταν μᾶς τιμωρῇ.

4 Γεν 11, 6.
15 Ἡ τοῦ χεῖλος ἐν καὶ μία γλῶσσα δι' ὧν.
16 Ἡ τοῦ χεῖλος ἐν καὶ μία γλῶσσα δι' ὧν.

Και πράγματα, οί κολασμοί και αι τιμωρίες αὐτοῦ ἀποτελοῦν μέγιστον μέρος τῆς εὐεργεσίας, μεγίστην ἐκδήλωσιν προνοίας. Ὅταν λοιπὸν ἴδῃς νὰ ἐμφανίζεται πείνα καὶ ἐπιδημία, καὶ ξηρασία καὶ πλημμύραι, καὶ ἀσυνήθιστος πνοὴ ἀνέμων, ἢ ἄλλο κάτι ἀπὸ αὐτὰ Β πού τιμωροῦν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μὴ δυσανασχετήσης, οὔτε ν' ἀπογορευθῇς, ἀλλὰ προσκύνῃς αὐτὸν πού τὰ προκαλεῖ, θαύμασε αὐτόν διὰ τὴν φροντίδα του. Διότι ἐκεῖνος τὰ κάμνει, αὐτὰ καὶ τιμωρεῖ τὸ σῶμα, διὰ νὰ σωφρονίσῃ τὴν ψυχὴν. Καὶ ὁ Θεὸς τὰ κάμνει, αὐτὰ τὰ πράγματα. Βά εἴπη τις. Ναι, ὁ Θεὸς τὰ κάμνει. Καὶ μπροστὰ εἰς ὅλην τὴν πόλιν καὶ εἰς ἐλοκλήρον τὴν οἰκουμένην, δὲν θὰ διστάσω νὰ τὸ εἶπω. Μακάρι ἡ φωνή μου νὰ ᾔτο ἰσχυροτέρα καὶ ἀπὸ τὴν ἀλπίγγα καὶ νὰ ἡδυνάμην νὰ σταθῶ εἰς ἓνα ὄψηλον μέρος καὶ νὰ φωνάξω εἰς ὅλους καὶ νὰ βῶ κηρύξω ὅτι, αὐτὰ τὰ κάμνει ὁ Θεός. Καὶ δὲν τὰ λέγω αὐτὰ ἀπὸ ἀλαζονείας, ἀλλ' ἔχω συμπαράστατον τὸν προφήτην, ὁ ὁποῖος φωνάζει καὶ λέγει, μαζί μου, ὅτι «δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν πόλιν "κακία", τὴν ὅποιαν δὲν ἐπροκάλεσεν ὁ Κύριος»¹⁷. Εἶναι δεδωκυῖς ἡ «κακία» ὄνομα ὁμιόητοι C καὶ θέλω νὰ μάθετε σὰς τὴν σημασίαν καθελίξας ἀπὸ τῆς δύο ὁμωνύμων ἐννοίας τῆς «κακίας», διὰ νὰ μὴ σὺν, ἴτε τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἔξ αἰτίας τῆς ὁμωνυμίας αἱ καταλήξετε εἰς θλασφημίαν κατὰ τοῦ Θεοῦ.

Κακία λοιπὸν εἶναι ἡ πραγματικὴ κακία, π.χ., ἡ πορνεία ἡ μοιχεία, ἡ πλεονεξία καὶ τὰ ἀμέτρητα δευρά, που εἶναι αἱ αὐτοὶ μενόντες κατακρίσεως καὶ τιμωρίας. Πάλιν εἶναι, «κακία», μέλλον δὲν εἶναι D ἀλλὰ λέγεται ἡ πείνα, ἡ ἐπιδημία ὁ θάνατος, ἡ ἀρρώστια καὶ τὰ παρόμοια. Αὐτὰ δεδωκυῖς δυνατὸν νὰ μὴ εἶναι κακά. Διὰ τοῦτο εἶπα ὅτι λεγοντο μόνον «κακά». Τί λοιπὸν? Αὐ ἦσαν κακά δὲν θὰ ἐννοῦντο δι' ἡμᾶς αἰτίας ἀγαθῶν, ὅταν σωφρονίζου τὴν ἀλαζονείαν ἐκ ζωόντων τὴν ἀδιαφορίαν καὶ μᾶς ἐπαπαφύρου εἰς τὴν ἀνήσυχον φροντίδα καὶ μᾶς καθιστοῦν περισσώτερον προσεκτικούς «διότι ὅταν, λένει, «τοὺς ἐφόνευε, τότε τὸν ἀνεζήτουν καὶ ἐπέστρεφον πρὸς αὐτόν καὶ ᾔργοντο πρὸς τὸν Θεόν ἀπὸ βλαβερῶς δαθροῦ»¹⁸. Κακίαν λοιπὸν αὐτὴν ἐννοεῖ αὐτὴν ἡ ὁποία μᾶς σωφρονίζει, μᾶς καθιστᾷ λαμπρούς, αὐτὴν πού μᾶς ὑποχρεώνει νὰ γινώμεθα ἐπιμελέστεροι, πού μᾶς ἐπαναφέρει εἰς τὴν χρι-

στιαν κὴν διδασκαλίαν, δὲν ἐννοεῖ τὴν ἄλλην τὴν ἀσθλή τὴν κακίαν καὶ ἀξίαν κατακρίσεως. Ἐ. Διότι ἐκεῖνη δὲν εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἴρημα τῆς ἰδικῆς μας βελήσεως καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀναίρεσιν ἐκείνης. Κακίαν λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐννοεῖ τὴν «κάκωσιν», ἡ ὁποία προκαλεῖται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὰς τιμωρίας, ὀνομάζων αὐτὴν οὕτως ὅχι ἀπὸ τὸν χαρακτήρα της, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γυνωμὴν τῶν ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ δηλαδὴ συνήθισμεν νὰ ὀνομάζωμεν «κακίαν» ὅχι μόνον τὰς κλοπὰς καὶ τὰς μοιχείας, ἀλλὰ καὶ τὰς συμφοράς, ἐκάλεσε τὸ πρᾶγμα μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἐκτίμησιν που κάνουν οἱ ἄνθρωποι. Αὐτὸ λοιπὸν ἐννοεῖ ὁ προφήτης, ὅταν λέγῃ, ὅτι, 234 Α «δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν πόλιν «κακία», τὴν ὁποίαν δὲν ἐπροκάλεσεν ὁ Κύριος»¹⁹. Τοῦτο ἐφανέρωσεν ὁ Θεὸς καὶ διὰ τοῦ Ἰσοαίου ὅταν εἶπεν «Ἐγὼ εἰμὶ ὁ Θεός, πού κάμνω εἰρήνην καὶ ὀνημίαν οὐργὴν «κακία»²⁰. Κακὰ πάλιν ἐβδὶ ἀποκαλεῖ τὰς συμφοράς. Τὴν ἰδὴν «κακίαν» ὑπαίνεισεται καὶ ὁ Χριστὸς εἰς τὰ Εὐαγγέλια, ὅταν λέγῃ εἰς τοὺς μαθητὰς του τὰ ἐξῆς «Ἄρκε' διὰ τὴν ἡμέραν ἡ «κακία» αὐτῆς»²¹, δηλαδὴ ἡ κακία ἡ ταλαιπωρία ἡ πᾶν τοῦ λοιποῦ γινετα φανερόν, ὅτι «κακία» ἐβδὶ ὀνομάζει τὰς τιμωρίας, τὰς ὁποίας ἐκφέρει ἐναντίον μας, ὡς μεγίστην ἐκδήλωσιν προνοίας.

Καὶ πράγματι, καὶ ὁ ἰατρός δὲν εἶναι ἀξὸ ὀθαυμάστος μόνον, ὅταν ὀδηγῇ τὸν ἀσθενῆ εἰς κήπους καὶ λιβάδας, οὔτε ὅταν τὸν φέρῃ εἰς λατρά καὶ κολυμβήθρας, Β οὔτε ὅταν τοῦ παραθέτῃ πλουσίαν τράπεζαν. ἀλλὰ εἶναι εἰς ἱ σου ἰατρός καὶ ὅταν τὸν προστάξῃ νὰ μὴν νηστὶς καὶ ὅταν ὑποφέρῃ ἀπὸ τὴν πείναν, καὶ βασανίζεται ἀπὸ τὴν δίψαν, ὅταν τὸν καθήλων εἰς τὴν κλινὴν καὶ μετατρέπῃ τὸν τρόπον τινὰ τὴν αἰκίαν εἰς φυλακὴν καὶ τὸν ἀποστερεῖ καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τὸ φῶς συσκοτίζων τὴν αἰσθησὶν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη μὲ παρατετάσματα, καὶ ὅταν κόμην χειρουργικὴν ἐπέμβῃ καὶ ὅταν καντηριάξῃ, καὶ ὅταν τοῦ προσφέρῃ πικρὰ φάρμακα. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἀπτοῦν ἐκεῖνον μὲν πού τοῦ προκαλεῖ τόσο κακὰ νὰ τὸν ὀνομάζωμεν ἰατροῦ, καὶ τὸν Θεόν, ἂν κομμὶα φορὰ προκαλέσῃ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ, π.χ. ἐπιδημίαν ἢ θάνατον, νὰ τὸν θλασφημοῦμε καὶ νὰ τοῦ ἀρνούμεθα τὴν πρόνοιαν δ' αὐτὸ συμπτάν. Καὶ ὅμως ὁ ἀληθὴς ἰατρός μόνον αὐτός εἶναι ἰατρός ψυχῶν καὶ σω-

¹⁷ Αμὲν δ. 3.
¹⁸ Πάμ. 7. 34

¹⁹ Αμὲν δ. 6.
²⁰ Πάμ. 46. 7.
²¹ Ματθ. 6. 34

μάτων

Ε Δ αὐτοῖς πολλὰς φορές παραλαμβάνει τὸν ἀνθρώπον, ὅταν σκιρτᾷ ἀπὸ εὐημερίας καὶ προκαλεῖ πνεμάτων ἁμαρτημάτων, καὶ μετὰ τὴν ἐνδοξάν καὶ τὴν πέναν καὶ μετὰ τὸν θάνατον καὶ μετὰ ἄλλας συμφορὰς καὶ μετὰ ἄλλα φάρμακα ποῦ γνωρίζει αὐτός, τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ νοσήματα. Ἀλλὰ θὰ εἴπῃ τις, τὴν πέναν τὴν αἰσθάνοντα, μόνον οἱ πτωχοί. Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν τιμωρεῖ μόνον μετὰ πέναν ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀναριθμητὰ ἄλλα μέσα. Τὸν πτωχὸν πολλὰς φορές τὸν ἐσωφρονίζει μετὰ τὴν πέναν, τὸν πλούσιον καὶ τὸν εὐπόρον γενικῶς μετὰ τοὺς κινδύνους, τὰ νοσήματα, μετὰ πρῶτους θανάτους. Διότι εἶναι ἐπινοητικός καὶ ἔχει ποικίλα φάρμακα διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Τὸ ἴδιον κάνουν καὶ οἱ ὁκασταί. Δὲν τιμῶν μόνον, οὐτε στεφανώνουν τοὺς κατὰ καιρὸν τῶν πολεμῶν, οὐτε παρέχουν μόνον δῶρα, ὁ ἀλλὰ καὶ τιμωροῦν πολλὰς φορές. Διὰ τοῦτο καὶ ξιφὸς ἀκονίζεται, ὁ αὐτοὺς καὶ δάραθρον τοὺς ἀναμένει, καὶ τροχός, καὶ πάσσαλο, καὶ δῆμοι, καὶ ἀναριθμητὰ ἄλλα εἶδη κολασμοῦ. Αὐτὸ ποῦ εἶναι ὁ δῆμιος εἰς τὴν περιπτῶσιν τῶν δικαστῶν, διὰ τὸν Θεὸν εἶναι ὁ λιμός, ὁ ὁποῖος ὡς δῆμιος μᾶς σωφρονίζει καὶ μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν κακίαν. Τὸ ἴδιον δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν καὶ εἰς τοὺς γεωργούς. Διότι δὲν περιποιῶνται μόνον τὴν ρίζαν τῆς ἀμπέλου, οὐτε τὴν περιφράσσουσιν, ἀλλὰ καὶ περικόπτουν αὐτήν καὶ κόπτουν πολλοὺς βλαστούς. Διὰ τοῦτο δὲν ἔχουν μόνον ἀξίνην ἀλλὰ καὶ δρέπανα κατάλληλα νὰ κόττουν. Ἀλλὰ δὲν τοὺς κατηγοροῦμεν καὶ αὐτοὺς δι' ἐλ' αὐτά. Καὶ μάλιστα τότε τοὺς θαυμάζομεν, ὅταν τοὺς βλέπομεν νὰ ἀποκόττουν πολλὰ ἀχρηστά. Ἐξ ὥστε μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν περιπτῶν νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ διεξαίετα σωτηρία τῶν ἄλλων. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι παράλογον, τὸν μὲν πᾶν τέρας καὶ τὸν ἱατρὸν καὶ τὸν δικαστὴν, καὶ τὸν γεωργὸν νὰ τοὺς ἐπιδεκνόμεν καὶ μήτε ἐκείνους, ὅταν ἐκ δυνάμεως τοῦ ἰσχύος τοῦ αἰσίου οὐτε τὸν ἱατρὸν δταν βασανίζῃ τὸν ἀσθενῆ, οὐτε τὸν δικαστὴν, δταν τιμωρῇ, οὐτε τὸν γεωργὸν δταν κλαδεύῃ νὰ ἐπικρινόμεν καὶ νὰ κατηγοροῦμεν. ²¹⁵ Α καὶ τὸν Θεόν, ἂν θελήσῃ καμμιὰ φορά ποῦ εἴμεθα ἀποκορυμμένοι, νὰ μᾶς κἀν νὰ συνέλωμεν ἀπὸ τὴν πολλὴν μέθην, ὡς τὴν γενεᾶ ἢ κακία νὰ τὸν ἐπικρινόμεν καὶ νὰ θάλλωμεν ἐναντίον τοῦ μετὰ ἀναριθμητοῦς κατηγορίας. Δὲν εἶναι ἴδιον τῆς μεγίστης ἀνοησίας νὰ μὴ ἐπιτρέπωμεν εἰς τὸν Κύριον ἴσην δικαιολογίαν πρὸς ἐκείνους, ποῦ ἀναγνωρίζομεν εἰς τοὺς συνδουλοῦς

μας.

Αὐτὰ τὰ λέγω ἀπὸ πρόνοιαν διὰ τοὺς ἰδίους τοὺς κατηγόρους, ὥστε λακτίζοντες πρὸς κέντρα νὰ μὴ αἰματῶν οἱ πόδες των, οὐτε ρήποντες λίθους πρὸς τὸν οὐρανὸν νὰ δεχθῶν τραύματα εἰς τὴν κεφαλὴν των. Δυναμαὶ ἀκόμη νὰ ἀναφέρω καὶ ἄλλο θαυτοτερον ἀκόμη. Ἐὰς παραλεῖν νὰ ἐξετάσω (συμβατὶς τὸ λέγω), ἂν ὁ Θεὸς μᾶς ἀφῆκε τὰ δοθέντα πρὸς ὠφελειάν μας. Λένου ὅμως τοῦτο μόνον, ὅτι, ἂν ἔλαβε αὐτὰ ποῦ ἔδωκε, καὶ πάλιν δὲν ἤδυνστο νὰ τὸν ἐπικρίνῃ κανεὶς δι' αὐτά. Διότι, ἥτο κύριος τῶν ἰδίων του. Μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δταν διδοὺν χρήματα ὡς παρακαταθήκην ἢ δανείζουσιν, συνηθίζουσιν νὰ χρεωστοῦν εὐγνωμοσύνην οἱ λαθόντες. ὁ δὲ τὸν χρέον ποῦ ἐκράτησαν τὰ δανεικὰ καὶ δὲν ἀναγκάζον, δταν ἔρχεται ἡ στιγμή νὰ τὰ στερηθῶν. Ὅταν λοιπὸν ὁ Θεὸς θελήσῃ νὰ λάβῃ ὅπως τὰ ἰδικὰ του θὰ τὸν κατηγορήσωμεν. Εἰπέ μου. Καὶ πῶς νὰ τοιαυτὴ ἀντιλήψις δὲν ἀποτελεῖ μεγάλην ἀνοησίαν. Ἀλλὰ ὁ μέγας καὶ γενναῖος ὡς δὲν ἐνήργει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Οὐχὶ μόνον δταν ἐλάμβανεν, ἀλλὰ καὶ δταν ἀπεστερεῖτο, ἀνεγνωρίζε μεγάλην χάριν. Ὁ καὶ ἔλεγε τὰ ἑξῆς. «Ὁ Κύριός τὰ ἔδωκε, ὁ Κύριος πάλιν τὰ ἀφῆκε». Ἐὰν τώρα καὶ διὰ τὰ δύο αὐτά ἀπολυτῶς πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν καὶ διὰ τὸ καθένα χωριστά, καὶ ἂν ἡ ἀφαιρεσις δὲν εἴναι ὁλγωτερον ὠφέλιμος ἀπὸ τὴν χρηρήσιν, εἰπέ μου, ποῖος θὰ μᾶς συγχωρήσῃ, ἂν αὐτὸν τὸν πόσον ἐπεκτῇ καὶ φιλεάνθρωπον καὶ κηδεμόνα μας, τὸν σφώτερον ἀπὸ κάθε ἱατρὸν, φιλοστοργότερον ἀπὸ κάθε πατέρα τὸν δικαιοτέρων ἀπὸ κάθε δικαστὴν, αὐτὸν ὁ ὁποῖος φροντίζει διὰ τὰς ψυχὰς μᾶς μετὰ μεγαλότεραν ἐπιμέλειαν ἀπὸ κάθε γεωργόν, ἡμεῖς τὸν ἀνταμειβόμεν μετὰ τὰ ἀντίθετα καὶ ἂν δυσανασχετοῦμεν ἐναντίον αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ προσκυνώμεν.

Ὁ Ἄρα γε δυνατὰ νὰ ὑπάρξῃ ἀπερισκεπτότερον καὶ ἀνοητότερον ἀπὸ ἐκεῖνο, ποῦ λέγουσιν μερικοὶ, ὅτι ἐπὶ τῇ μέσῃ εἰς τὴν τάξιν καὶ ἁρμονίαν τοῦ συμπαντος ἡμεῖς στερούμεθα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐπὶ τῇ ἀντιλήψει, ἂν κανεὶς ὑποστηρίξῃ ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι σκοτεινὸς καὶ ψυχρὸς, παρέχει μετὰ τὴν γνωμὴν αὐτὴν δειγμὰ μεγάλης ἀνοησίας, τὸ ἴδιον καὶ ἂν κανεὶς ἀποβάλλῃ διὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, μαρτυρεῖ πολὺ μεγαλότεραν ἀνοησίαν μετὰ τὰς ἐπι-

κρίσεις του. Ούτε ὁ ἥλιος δὲν εἶναι τόσο φωτεινός, ὅσον σαφὴς εἶναι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ τοῖμοι μερικοὶ νὰ ὑποστηρίζουν, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα τὰ κατελθύνουν δαίμονες. Τὴ νὰ κάνω, "Ἐχεις Κύριον φιλόφρονον. Διότι προσιμῶ μᾶλλον νὰ βλασημῇται ἀπὸ σὲ μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς παρά νὰ σὲ παραδώσῃ εἰς τοὺς δαίμονας. Ἐ καὶ νὰ σὲ πείσῃ ἀμπρόσπως πῶς κυβερνοῦν οἱ δαίμονες. Γά- τε, μὲ τὴν πείραν αὐτὴν, θὰ ἐμάνθανες καλῶς τὴν ποιη- ρίαν τῶν. Ἡ μᾶλλον καὶ τώρα εἶνα, δυνατόν νὰ σὰς τὴν παραστήσω μὲ ἓνα μικρὸν παράδειγμα. Συνήντησαν τὸν Χριστὸν μερικοὶ δαιμονιζόμενοι, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τοὺς τά- φους, καὶ τὸν παρεκάλουν οἱ δαίμονες νὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ νὰ εἰσέλθουν εἰς ἀγέλην χοίρων.²¹ Καὶ τοὺς ἐπέτρεψε καὶ εἰσῆλθαν καὶ ἀμέσως τοὺς κατεκρήμνισαν ὅλους. Ἔτσι κυ- βερνοῦν οἱ δαίμονες. Καὶ μὲ τοὺς χοίρους δὲν εἶχαν κανένα ἰδιαίτερον λόγον, ²² Ἄ ἐνὺ πρὸς σὲ ὑπάρχει πάντοτε ὁ σπυνδὸς πόλεμος καὶ ἀσυμφιλίωτος μάχη καὶ ἔχθρα ὀθα- νατος. Ἐάν τοὺς χοίρους, μὲ τοὺς ὁποίους δὲν εἶχον τιπο- τέ κοινόν, δὲν τοὺς ἠνέχθησαν οὔτε μίαν ἑλυσσὴν στὴν γῆν τοῦ χρόνου, τὸ δὲν θὰ ἔκαναν, εἴαν εἶχαν εἰς τὴν ἐ- ξουσίαν τῶν ἡμᾶς, ποὺ εἴμεθα ἔχθροι τῶν καὶ συνεχῶς τοὺς θαγκνισαίμεν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς τοὺς ἀφῆκε νὰ ἐφορμήσουν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων, διὰ νὰ γνωρίσῃς τὴν κακίαν τῶν εἰς τὰ σῶματα τῶν ἀλόγων ζώων. Καὶ εἶ- ναι, εἰς ὅλους φανερόν, ὅτι τὰ ἴδια θὰ εἶχαν κάνει καὶ εἰς τοὺς δαιμονιζομένους ἐκείνους, αὐτὰ δηλαδὴ ποὺ ἔκαμαν εἰς τοὺς χοίρους ἂν οἱ δαιμονιζόμενοι καὶ μέσα εἰς τὴν πρέλλαν πῶν δὲν ἦσαν ἀντικείμενον μεγάλης προνοίας ἀ- πὸ μέρους τοῦ Θεοῦ. Β. Καὶ τώρα λοιπὸν ἂν ἴδῃς ἀνθρώ- πον ταρασσόμενον ἀπὸ δαίμονα, προσκύνῃς τὸν Κύριον καὶ μάθε τὴν κακίαν τῶν δαιμόνων.

Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτῶν τῶν δαιμονιζομένων δύνα- σαι νὰ ἴδῃς καὶ τὰ δύο, καὶ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ, καὶ τὴν κακίαν τῶν δαιμόνων. Τὴν μὲν κακίαν τῶν δαιμόνων τὴν βλέπεις, ὅταν ταρασσούν καὶ ἀναστατώνουν τὴν ψυχὴν τοῦ δαιμονιζομένου. Τὴν δὲ φιλοφροσύνην τοῦ Θεοῦ τὴν βλέπεις, ὅταν ἓνα ὅσον ἄγριον δαίμονα, ποὺ κατοικεῖ μέσα του, τὸν συγκρατεῖ καὶ τὸν ἐμποδίζει, καὶ δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιοῖ τὴν δύναμιν του, ἀλλὰ τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν τοῦ τόσο μόνον, ὅσον ἀρκεῖ καὶ τὸν ἀνθρώπου νὰ τοῦ σωφρονίσῃ

Ἐ καὶ νὰ καταστήσῃ φανεράν τὴν ἰδικὴν του κακίαν. Θε- λεις πάλιν καὶ μὲ ἓνα ἄλλο παράδειγμα νὰ ἴδῃς πῶς κυ- βερνεῖ ὁ δαίμων, ὅταν ὁ Θεὸς τοῦ ἐπιτρέπῃ νὰ χρησιμο- ποιῇ τὴν δύναμιν του, Σκεψοὺ τὰ δοκίμια, τὰ κοπά- δια τοῦ Ἰωβ, πῶς τὰ κατέστρεψεν ὅλα εἰς μίαν μόνον σπι- γμὴν σκέψου τὸν βλ.θερὸν θάνατον τῶν τέκνων του κα- τὰς πληγὰς, ποὺ ἐπροξένησεν εἰς τὸ σῶμά του. Καὶ τότε θὰ ἴδῃς τὴν ὠμότητα καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ τὴν σκλη- ρότητα τῆς κακίας τῶν δαιμόνων καὶ ἀπὸ αὐτὸ θὰ κατα- νοήσῃς σαφῶς, ὅτι, εἴαν ὁ Θεὸς ἀφῆκε τὸ πᾶν εἰς τὴν ἀπό- λυτον ἐξουσίαν τῶν, ὁ θὰ συνέβαινε τὰ πάντα νὰ ἐδρί- σκοντο εἰς μίαν σύγχυσιν καὶ παραχύν καὶ θὰ ἔκαναν καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτά, ποὺ ἔκαναν εἰς τοὺς χοίρους καὶ τὰ δου- κόλια τοῦ Ἰωβ, καὶ δὲν θὰ ὑπελόγισον τὴν ἰδικὴν μας σω- νων εἰς τοὺς δαίμονας, Ἐ Διότι βλέπομεν τὰν ἥλιον ἐπὶ ἅν ἐκυβερνοῦν οἱ δαίμονες, δὲν θὰ εἴμεθα εἰς καθό- λου καλύτεραν κατάστασιν ἀπὸ ἐκείνην τῶν δαιμονιζομέ- νων, μᾶλλον θὰ εἴμεθα εἰς χειρότεραν κατάστασιν ἀπὸ ἐ- κείνους. Διότι καὶ ἐκείνους δὲν ἐγκατέλειπεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἀπώλυτον τυραννίαν τῶν δαιμόνων, διότι, τότε θὰ εἶ- χαν πάθε πολὺ χειρότερα ἀπὸ ὅσα πάσχουν τώρα. Ἐγὼ θὰ ἡρωτῶν νὰ μάθω καὶ τὸ ἐξῆς ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ τὰ λε- γουν αὐτά. Πᾶσαν δηλαδὴ ἀταξίαν βλέπουν εἰς τὰ παρόν- τα, ὥστε νὰ ἀναθέτουν τὴν διοίκησιν ὅλων τῶν ἀνθρωπίν- ων εἰς τοὺς δαίμονας, Ἐ Διότι βλέπομεν τὸν ἥλιον τόσα ἔτη νὰ διαγράφῃ μὲ τάξιν τὴν τροχίον του καὶ ἡμέραν τὸν πακίλον χορὸν τῶν ἀστρῶν νὰ ἐπιτηρῇ τὴν ἰδικὴν του τάξιν, τὴν τροχίαν τῆς σεληνῆς ἀπαρμηπόδι- στον, τὴν διαδοχὴν τῆς νυκτὸς καὶ ἡμέρας νὰ συντελῇται μὲ ἀκρίβειαν, ὅλα, καὶ τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω, κινούμενα ὡς ἓνας ἁρμονικὸς χορὸς, μᾶλλον περισσότερον καὶ ακριδέ- στερον ἀπὸ χορὸν, διότι τὸ καθένα διατηρεῖ τὴν ἰδικὴν του θέσιν καὶ δὲν ἐκτρέπεται ἀπὸ τὴν γενικὴν τάξιν τὴν ὁποίαν καθωρρίσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ποῦ τὰ ἐδημ- ουργήσας.

Ἀλλὰ θὰ εἴτῃ κανεὶς, τί τὸ ὄφελος, ὅταν ὁ οὐρανὸς μὲν καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σεληνὴ καὶ ὁ χορὸς τῶν ἀστρῶν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἔχουν ζηλευτὴν τάξιν.²³ Α. καὶ ἁρμονίαν, ἐνὺ τὰ ἀνθρώπινα εἶναι γεμάτα σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν, Ἀπὸ ποίαν σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν, ἀνθρώπε μου, Ὁ μὲν πλουτίζει, λέγει, καὶ μετέρχεται θίαν, ἀρπάζει καὶ εἶναι πλεονέκτης, καταπίνει κάθε ἡμέραν τὰς περιουσίας τῶν πτωχῶν, καὶ δὲν πάσχει κανένα κακόν. Καὶ ὁ δέ, τοῦ ζῆ

μετριοπαθώς, που είναι κοσμημένος με σωφροσύνη και δικαιοσύνη και με όλα τα άλλα αγαθά υποκείμε. από την πτωχείαν και τὰς ἀσθενείας και τὰ χειρότερα δευτά. Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι που σὲ σκανδαλίζουν. Ναί λέγει, αὐτά. Ἐάν λοιπὸν ἴδῃς καὶ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀρπαγὰς νὰ τιμωροῦνται, καὶ μερικοὺς ἐναρέτους ἢ καὶ ἀναρθητοὺς νὰ ἀπολαμβάνουν τὰ ἀγαθὰ, διατί τότε δὲν ἐγκαταλείπεις αὐτὴν τὴν γνώμην καὶ δὲν ἀποθέχεσαι τὸν Κύριον. Β Διότι αὐτὸ εἶναι τοῦ μὲ σκανδαλίζει περισσότερο. Διατί μεταξύ δυο πονηρῶν, ὁ μὲν ἕνας τιμωρεῖται, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀπέρχεται ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον, ἀφοῦ διέφυγε τὴν τιμωρίαν, καὶ μεταξύ δυο ἀγαθῶν, ὁ μὲν ἕνας τ μὲν, ἐνῶ ὁ ἄλλος τιμωρεῖται, εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ εἶναι μένιστον ἔργον τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐάν δ' αὖτος τοὺς κακοὺς τοὺς ἐτιμώρει, ἐδῶ, εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν, καὶ ἤμειθεν ἐπίσης ἐδῶ ἄλλους τοὺς καλοὺς, τότε θὰ ἦ τοῦ περιττὴ ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως. Καὶ πάλιν, ἐάν δὲν ἐτιμώρει κανένα κακὸν καὶ δὲν ἐτίμα κανένα καλόν, τότε καὶ οἱ φαῦλοι θὰ ἐγίνοντο φαυλότεροι καὶ χειρότερα, καθὼς καὶ περισσότερο ἀδιάφορο ἀπὸ τοὺς καλοὺς. Καὶ αὐτοὶ που ἔχουν τὴν τάσιν νὰ θλασθῶνται, θὰ κατηγοροῦν περισσότερο τὸν Θεόν καὶ θὰ ἐλέγουν, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα στεροῦνται παντελῶς τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐάν καὶ τώρα, που τιμωροῦνται μερικοὶ πονηροὶ καὶ ἀμείδοντα, μερικοὶ ἀγαθοὶ, ἰσχυρίζονται, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα εὐρὶ σκοντα, ἔξω ἀπὸ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἐάν δὲν ἐγίνετο καὶ τοῦτο, καὶ τὸ δὲν θὰ ἐλέγον. Καὶ ποίαν λέξεις δὲν θὰ ἐξεστώμην. Διὰ τοῦτο ἄλλους μὲν ἀπὸ τοὺς πονηροὺς τιμωρεῖ καὶ ἄλλους δὲν τοὺς τιμωρεῖ, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς ἄλλους ἀμείβει καὶ ἄλλους δὲν ἀμείβει. Δὲν τιμωρεῖ δεδαιώς ἄλλους, διὰ νὰ σὲ πείσῃ, ὅτι ὑπάρχει ἀνάστασις. Τιμωρεῖ ὁμῶς μερικοὺς διὰ νὰ καταστήσῃ μὲ τὸν φόβον προσεκτικωτέρους τοὺς ἀμείβεις, μὲ τὴν τιμωρίαν δηλαδὴ τῶν ἄλλων. Ἀπὸ τοῦ ἄλλου μέρους, ἀμείβει μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς, ὥστε μὲ τὰς ἀμοδάς νὰ προσελκύσῃ καὶ ἄλλους εἰς τὸν ὕψλον τῆς ἀρετῆς. Δ Καὶ δὲν τοὺς ἀμείβει ἄλλους διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι ὑπάρχει ἄλλος χρόνος, κατὰ τὸν ὅποσον οἱ πάντες θὰ λάθουν τὸν μισθὸν τῶν ἔργων των. Διότι ἐάν εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν ἀπελάμβανον ὅλον τὴν ἀνταξίαν ἀνταμειβῆν, δὲν θὰ ἐπίστευαν εἰς τὴν δδασκαλίαν τῆς ἀναστάσεως. Ἐάν πάλιν κανεὶς δὲν ἀπελάμβανε συμφωνῶς πρὸς τὴν ἀξίαν του οἱ περισσότεροι θὰ ἐγίνοντο ἀδιάφοροι. Διὰ τοῦτο ἄλλους μὲν τιμωρεῖ, ἄλλους

δὲ δὲν τιμωρεῖ, ὡφελῶν αὐτῶ καὶ τοὺς τιμωρουμένους καὶ τοὺς μὴ τιμωρουμένους. Διότι τῶν πρώτων ἐκρίζωνει τὴν κακίαν, ἐνῶ τοὺς δευτέρους τοὺς καθ' ὅτ' ἀσωφρονεστέρους μὲ τὴν τιμωρίαν τῶν ἄλλων. Ε Καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν ἀπὸ ὅσα εἶπεν ὁ Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Ὅταν δηλαδὴ τοῦ ἀνηγγέλων, ὅτι ἕνας πύργος, που κατέπεσε κατεπλάκωσε μερικοὺς ἀνθρώπους, εἶπε πρὸς αὐτοὺς. «Τί νομίζετε, ὅτι ἐκεῖνοι μόνον ἦσαν ἀμαρτωλοὶ. Ὁχι, σὺς λέγω. Ἀλλὰ ἐάν δὲν μετανοήσετε, θὰ πάθετε καὶ σὺς τὰ ἴδια». Εἶδες πῶς ἐγάθραν καὶ ἐκεῖνοι διὰ τὰς ἀμαρτίας των ἄλλα καὶ οἱ ἄλλοι, που διέφυγαν, δὲν διέφυγαν διὰ τὴν δικαιοσύνην των, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνουν καλότεροι διδασκόμενοι ἀπὸ τὰς τιμωρίας τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ, θὰ εἴπῃς, ἀδικοῦνται οἱ τιμωρούμενοι. ²¹⁸ Α Διότι, ἡδύναντο χωρὶς νὰ τιμωρηθῶν νὰ γίνουν αὐτοὶ καλότεροι ἀπὸ τὰς τιμωρίας τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ ἐάν ὁ Θεὸς ἐγνώριζεν, ὅτι αὐτοὶ θὰ ἐγίνοντο καλότεροι, μὲ τὴν μετένοισιν, δὲν θὰ τοὺς ἐτιμώρει. Διότι ἐάν ἐνῶ γνωρίζῃ, ὅτι τῶν προτέρων ὅτι πολλοὶ δὲν θὰ ἐπωφεληθῶν ἀπὸ τὴν μακροθυμίαν του ἐν τοῦτοις δεκνύει μεγάλην ἀνεξικακίαν καὶ ἐκπληρώνει τὸ χρέος του καὶ τοὺς παρέχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀνανήψουν καὶ νὰ συνέλθουν ἀπὸ τὴν ἀνομίαν των, πῶς θὰ ἀπεστέρη ἀπὸ τὸ κέρδος τῆς μετανόας ὅσους ἐπράξεν νὰ γίνουν καλότεροι, ἀπὸ τὴν τιμωρίαν τῶν ἄλλων, ὥστε δὲν ἀδικοῦνται καθόλου, διότι καὶ ἡ κακία των ἐκρίζωνται μὲ τὴν τιμωρίαν καὶ ἡ κόλασις εἰς τὸν ἄλλον κόσμον θὰ εἶναι ἐλαφρότερα, ὅτι ἐπρόλαβαν καὶ ὑπέφεραν πολλὰ ἐδῶ, εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν.

Β Ἀπὸ τοῦ ἄλλου μέρους, ὅσοι δὲν ἐτιμωρήσαν ἐδῶ δὲν ἀδικοῦνται καθόλου. Διότι εἰχον τὴν δυνατότητα ἐάν ἤθελαν νὰ ἐπωφεληθῶν ἀπὸ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ στραφῶν πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοῦ βασιμάσων τὴν ἀνεξικακίαν νὰ σεβασθῶν τὴν ὑπερβολικὴν ἀνομίαν καὶ νὰ μεταστραφῶν πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀπὸ τὰς τιμωρίας τῶν ἄλλων νὰ κερδίσουν αὐτοὶ τὴν ὁκλήν των σωτηρίας. Ἐάν ὁμῶς ἐπιμένουν εἰς τὴν κακίαν των, δὲν εἶναι αἰτίος ὁ Θεὸς ὁ ὅποιος μακροθυμεῖ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο διὰ νὰ τοὺς ἀνακτήσῃ ἄλλα ὅτι ἴδ' οἱ εἶναι ἀνάξιοι συγκωσώσεως, διότι δὲν ἐχρησιμοποίησαν διεύτικως τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ παρορθῶν ὅχι μόνον αὐτὸν τοῦ λόγου, τοῦ ἐξῆγε' δ' αὐτὸ δὲν τιμωροῦν-

ταί εδώ όλοι οί κακοί, αλλά και άλλον όχ μικροτέρας αξίας Ποιος είναι αυτός, C. "Ότι, εάν ό Θεός έτιμωρε, όλους δι' όλα τά άμαρτήματά τους, από πολλού θα είχε έξαφανισθή τό ανθρώπινον γένος και δεν θα διετήρει τήν συνέχειάν του. Και διά νά ένωσήσης, ότ αυτό είναι, αληθές, άκουσε τόν προφήτην που λέγει, «Εάν λάθης ύπ' όψιν τās άνομίας Κυρίε, ποίος θά άνθεξη;»²⁵ "Αν κρίνης άναγκαιον ός βασανισμέν τήν φράσιν αὐτήν. "Αν εξετάσωμεν μέ ακρίβειαν τήν ζωήν μας (ότιό δεν είναι δυνατόν νά γνωρίζωμεν τήν ζωήν έκαστου) και φέρωμεν εἰς τό μέσον τās άμαρτίας που όμολογουμένως πράττομεν όλοι, θά καταστή φανερόν εἰς ήμάς, D. ότ εάν έτιμωρούμεθα δ' έν έκαστον από τά άμαρτήματά μας, θά είχαμεν άφανισθή πρό πολλού.

"Όστις έκάλεσε τόν αδελφόν του άνόητον, είναι ένοχος εἰς τήν γενναίαν ταύ πυρός, λέγει²⁶ "Υπάρχει λοιπόν κανείς από ήμάς, που δεν υπέπεσεν εἰς αὐτό τό ήμάρτημα, Tί λοιπόν, έπρεπεν άμέσως νά άναρπασθῇ. Τότε θά είχαμεν άναρπασθῇ και άφανισθῇ όλοι από παλαιά και άκόμη παλαιότερα. Πάλιν, λέγει, όστις άρκίετα, και άν αληθώς άρκίετα, κάμνε πράγματα έκ τοῦ πονηροῦ²⁷ "Αλλά ποίος υπάρχει που δεν άρκισθῇ "Η μάλλον υπάρχει, κανείς που δεν παρέδω τόν όρκον του ποτέ "Όποιος, λέγει, κοιτάξῃ γυναίκα μέ άφροσύνην άκαλαστούς, E. εἶναι ἤδη μοιχός²⁸ Και αὐτῆς τῆς άμαρτίας δύναται νά εὐρη κανείς πολλούς ένόχους "Όταν λοιπόν τά άμαρτήματα που όμολογοῦμεν είναι τοιοῦτου είδους τόσον δηλαδὴ άνυπόφορα και έκαστου από αὐτά έπισυρε, έναντίον μας τήν άπαραίτητον τιμωρίαν, άν άναλογισθώμεν και όσα δ' επράξαμεν κρυφίως, τότε κυρίως θά ίδωμεν τήν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ή όποια δέν μάς τιμωρεῖ δ' ά κάθε ήμάρτημα. "Όποτε, όταν ίδης κάποιον νά είναι άρπαξ, πλεονέκτης και νά μή τιμωρηται, διερεύνησε και σύ τήν συνεήρην σου άναλογίσου διην σου τήν ζωήν, ²⁹ A. ένθυμήσου τās άμαρτίας σου και θά μάθης καλώς, ότι εἰς σέ πρώτον δεν συμφέρει νά τιμωρηθῇς δ' έν έκαστου από τά άμαρτήματά σου. Διά τοῦτο οί πολλοί φωνάζουν άμέτρως, έπειδή δεν εξετάζουν τά ιδικά τους άμαρτήματα πριν από

25. Ψαλμ. 139. 8.
26. Ματθ. 5. 22.
27. Ματθ. 5. 27.
28. Ματθ. 5. 28.

τά ξένα, αλλά παραλείπομεν τά ιδικά μας όλοι και έξετάζομεν τά άμαρτήματά των άλλων "Αλλά ός μή κάμνωμεν πάλιν αὐτό, αλλά τό αντίθετον. Και άν ίδης κανένον δικαίον νά τιμωρηται, ένθυμήσου τόν "Ιωβ. Κα. δικαίως νά είναι, κανείς, δεν θά είναι δικαιοτέρας από έκείνον, ούτε καν θά τον πλησιάζῃ. Και άν υπαρέρη άμέτρητα κακά, ποτέ δεν είναι δυνατόν νά έταθεν όσα έταθεν έκείνος.

B. Τοῦτο λοιπόν έχων εἰς τόν νοῦν σου ποῦσε νά καταγαῖς τόν Κύριον, άφού κατανοήσης, ότι, ό Θεός δεν άφίνει τόν δικαίον νά υπαρέρη, διότι τόν έγκαταλείπει, αλλά διότι θέλει νά τον σφεαυώσῃ και νά τον καταστήσῃ ένδοξότερον "Αν πάλιν ίδης άμαρτωλόν νά τιμωρηται, ένθυμήσου τόν παραλυτικόν, ή όποίος επί τριάκοντα άκτῶς εἶπ ήτο κοτάκοπος εἰς τήν κλίνην³⁰ "Ότι πράγματι και έκείνος παρεδόθη τότε εἰς τήν άρρώστιαν έκείνην διά τās άμαρτίας του άκούσε τόν Χριστόν, που τό λέγει «Ιδοῦ, γίνες υγιής, μή άμαρτάνης πλέον, εἰά νά μή σοῦ συμβῇ κάτι χειρότερον»³¹ Διότι ή πληρωόμεν τās άμαρτίας μας τιμωρούμενοι ή λαμβάνομεν εύκαιρίαν διά νά στεφανωθώμεν, άν, άν, ζώμεν άναρτίως, υπαρέρομεν "Όποτε και άν ζώμεν μέ δικαιοσύνην και άν ζώμεν εἰς τήν άμαρτίαν, ή τιμωρία μάς είναι άφελλίμος, C. διότι άλλοτε μέν μάς καθιστά λαμπροτέρας, άλλοτε σωφρονιστέρας και ελαφρώνει τήν μέλλουσαν τιμωρίαν "Ότι πράγματι, όταν τιμωρηθώμεν εἰς αὐτήν τήν ζωήν και όπαμείνωμεν εύχαρίστως τήν τιμωρίαν, συμβαίνει νά μάς άναστήνῃ εἰς τήν άλλην ζωήν ήτιώτερα τιμωρία άκούσε τόν Παῦλον που τό λέγει «Διά τοῦτο υπάρχουν μεταξύ σας πολλοί άδυνατοι και άρρωστοί, και αρκετοί νεκροί Διότι, εάν έκρίναμεν τόν έαυτόν μας, δεν θά έκρινόμεθα Κρινόμενοι όμως από τόν Κύριον τιμωρούμεθα διά νά μή καταδικασθώμεν μέ τόν κόσμον»³² Γνωρίζοντες λοιπόν καλώς όλα αὐτά και έμβαθύνοντες γενικώς εἰς τό θέμα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ νά άποστομνωμεν αὐτούς, που άντιλέγουσιν.

D. Και άν υπάρχη κάτ. που υπερβαίνει τήν ιδικήν μας σκέψιν, νά μή κρίνωμεν από αὐτό και καταλήγωμεν εἰς τό συμπέρασμα, ότι ό Θεός δεν προνοεῖ διά τά άνθρώπινα, αλλά άφού κατενόησάμεν τήν πρόνοιαν αὐτοῦ έν μέρει, εἰς τά σημεία, που παραμένουν άκατανόητα, ός άναλογί-

29. "Ιωάν. 5. 5.
30. "Ιωάν. 5. 14.
31. Α' Κορ. 9. 11, 20. 32

αβύθω, ὅτ' ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνεξερεύνητος. Διότι, ἐάν ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ κατανοήσῃ τὴν τέχνην ἀνθρώπου, πάλυ περισσότερον εἶναι ἀδύνατον ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις νὰ κατανοήσῃ εἰς ὅλον τὸ βάθος τὸ ἄπειρον τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ «Διότι αἱ κρίσεις του εἶναι ἀνεξερεύνητοι, καὶ ἀνεξήγηστοι οἱ δρόμοι του»²⁸. Ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τὰ ὀλίγα, ὅσα ἴδωμεν φανεράν καὶ σαφῆ πίστιν, ὅς ἐν χαριστῶμεν αὐτὸν δι' ὅλα ὅσα γίνονται. Ἐ καὶ πράγματι, ὑπάρχει καὶ ἓνα ἄλλο ἐπιχείρημα, ποὺ δὲν ἐπιδέχεται ἀντίρρησην, δι' ὅσους θέλουν νὰ φιλοσοφήσουν εἰς τὸ θέμα τῆς θείας προνοίας. Ὡς ἐρωτησώμεν ὅσους αὐτὸ λέγουσιν ὅτι «ὡς ἐκείνους, ποὺ ὑποστηρίζουν, ὅτ' οὐκ ὑπάρχει Θεός, ὁ δὲν εἶναι ὁλοκλήρως, ποὺ ἔχει ὁλοκλήρως αὐτὸς καὶ ἐπιβάλλει, δὲν δύναται νὰ διανοηθῇ ὅσον αὐτὸς ἐν στάθει, χωρὶς τὴν χεῖρα τοῦ τοῦ κυβερνῶντος»²⁹. Ἀπολύτως περισσότερον τὸν μέγαν κόσμον, ποὺ περιέχει, τὸς σωματικὰ συγκείμενα ἀπὸ διάφορα στοιχεῖα, δὲν θὰ διεκωλύετο ἐπὶ τὸν χρόνον, ἀν δὲν προέστατο αὐτοῦ κάποια πρόνοια, ποὺ συγκρατεῖ τὸ σύμπαν καὶ διατηρεῖ τὴν συνέχειάν του διαρκῶς. Ἄν ὁ μὲν ἄνθρωπος τὴν κοινὴν γνώμην ὀλοκλήρως καὶ τὴν περὶ τοῦ μᾶλλον προσφέρουν τὰ ἴδια τὰ πράγματα καὶ ὁμολογῇσιν ὅτι ὑπάρχει Θεός, ὅς τοὺς εἴπωμεν, ὅτ' ἐάν ὑπάρχῃ Θεός, ὅπως πράγματι ὑπάρχει, εἶναι ἐπόμενον νὰ εἶναι καὶ δίκαιος. Διότι ἐάν δὲν εἶναι δίκαιος, δὲν εἶναι καὶ Θεός. Ἐάν δὲ εἶναι δίκαιος, τότε ἀποδίδει εἰς τὸν καθένα μισθὸν ἀντάξιον πρὸς τὰ ἔργα του. Ἀλλὰ ἐλπίζομεν, ὅτι ἐδῶ δὲν ἀπολαμβάνουν ὅλοι κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἔργων των. Ἐπομένως εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι ἐπιφυλάσσεται εἰς τὸ μέλλον μὴ ἄλλη ἀμοιβή, διὰ νὰ ἀμειβθῇ ἕκαστος κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἔργων του καὶ φανερὴ τὸ δίκαιον τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἐπιχειρηματολογία μᾶλλον μετὰ τὴν βαθύτεραν ἐπεξεργασίαν τῆς διδασκαλίας διὰ τὴν θεϊαν προνοίαν, μᾶλλον εἰσάγει καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς ἀναστάσεως.

Ὅλ' αὐτὰ λοιπὸν γνωρίζοντες, καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδια νὰ σκεπτόμεθα τὰ περὶ προνοίας καὶ ἀναστάσεως καὶ ὁλοκλήρως νὰ διαφωτίζωμεν καὶ νὰ καταβάλλωμεν κάθε προσπάθειαν νὰ ἀποστρέψωμεν τοὺς ἀνοήτους ἐχθροὺς τοῦ Κυρίου.

²⁸ Ρομ. 11, 33.

οὐ καὶ νὰ τὸν δοξάζωμεν εἰς ὅλα. Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ τύχωμεν μεγαλυτέρας κηδεμονίας του καὶ μεγάλης βοηθείας. Ὅ καὶ θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀπαλλαγώμεν ἀπὸ τὴν πραγματικὴν κακίαν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ δὲ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ἡ δοξὰ εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

ΟΤΙ ΕΚ ΡΑΒΥΜΙΑΣ Η ΚΑΚΙΑ

ΟΤΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΔΙΑΦΟΡΙΑΝ ΠΡΟΕΡΧΕΤΑΙ Η ΚΑΚΙΑ, ΚΑ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ΠΗΓΑΙΝΕΙ Η ΑΡΕΤΗ C ΚΑΙ ΟΤΙ ΟΥΤΕ ΟΙ ΚΑΚΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΟΥΤΕ Ο ΙΔΙΟΣ Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΒΛΑΨΗ ΤΟΝ ΣΗΦΑΔΙΟΝ ΚΑΙ Η ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΑΥΤΟΥ ΠΑΡΕΚΕΙΤΑΙ ΚΑ. ΑΠΟ ΠΟΛΛΑΣ ΑΛΛΑΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΛΟ ΤΑ ΣΚΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΑΔΑΜ ΚΑΙ ΤΟΝ 12Η ΓΕΓΟΝΟΤΑ *

Το θέμα της προχθεσινής ομιλίας μας προς την ιδι-
κήν σας αγάπην ήταν περί τοῦ διαβόλου. Τὴν ἴδιαν ἡμέ-
ραν ἐνῶ εἴς τε συνεζητεῖτο αὐτοῦ τοῦ εἴθους τὸ θέμα, ἀλ-
λοι καθήμενοι εἰς τὰ θέατρα, παρογκοιούσαν τὴν πομπὴν
τοῦ διαβόλου. Ἐκεῖνοι μετείχαν εἰς παρὰ τὰ δαίματα, ἐνῶ
σεῖς μετείχατε εἰς πνευματὰ καὶ ἀκροσμάτα. D Ἐκεῖνοι ἐ-
τρωγαν τὰς διαβολικὰς ἀκαθαρσίας, σεῖς ἐτρέφεσθε μὲ
πνευματικὸν μυστὸν. Ποῖος, λοιπόν, τοὺς παρεπλάνασε,
Ποῖος τοὺς ἀπέκοψε ἀπὸ τὴν ἱερὴν ποίμνην, Ἄρα γε καὶ
ἐκείνους τοὺς ἠπάτησεν ὁ διάβολος. Τότε, δ αὐτὶ δὲν ἐξη-
πάτησε καὶ σὰς. Οἱ ὅσοι ἄνθρωποι εἰσαθε καὶ αὐτὸς καὶ ἐκεῖ-
νοί, ὡς πρὸς τὴν φύσιν ἐννοῶ. Τὴν ἴδιαν ψυχὴν ἔχετε καὶ
σεῖς καὶ ἐκεῖνοι, τὰς ἰδίας φυσικὰς ἐπιθυμίας. Διότι ἡ ἰδι-
κή σας θέλησις δὲν ἦταν ἡ ἴδια μὲ τὴν θέλησιν ἐκείνων. Διὰ
τοῦτο ἐκεῖνοι, ἠπατήθησαν, ἐνῶ σεῖς δὲν ἠπατήθητε. Καὶ
τὰ λέγω αὐτά, ὅχι διὰ νὰ ἀπαλλάξω ἀπὸ τὴν κατηγορίαν
τὸν διάβολον, E ἀλλὰ ὅσῳ ἐπιθυμῶ νὰ σὰς ἀπαλλάξω
ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας. Ὁ διάβολος εἶναι πονηρός, τὸ παρα-
δέχομαι καὶ ἐγώ, ἀλλὰ δὲ τὸν αὐτὸν του, ὅχι δὲ ἡμᾶς.
Ἄν εἰμέθα νηφάλοι. Το αὐτὴ εἶναι ἡ φύσις τῆς κακίας. Εἴ-
ναι δηλ ὁλεθρὰ δι' ἐκείνους τοὺς ἔχουν, ἐνῶ ἡ φύσις

* Ἡ ἀμύνη αὐτῇ τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἁγίου πνεύματος πρὸς ἐκείνους τοὺς
ἐπιτρέποντες τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀμαρτανόχων τῶν αὐτῶν τοῦ θεοῦ ἀπειθῶν ἀφῆ-
ναι τὸν διάβολον νὰ ἐπάρχηται τὸν κόσμον, νὰ κερძῇ τοὺς ἀνθρώπους καὶ
νὰ τοὺς παρασύρῃ εἰς τὸ κακόν. Αὐτοὺς δὲν εἶναι ὁ διάβολος ἀλλὰ ἡ θέλη-
μας ἀπειθαρχεῖν καὶ χλ-ρότης.

Ἡ διὰ τὴν ἐξουσίαν αὐτῇ τὴν ἀντιθέσιν περὶ τὸ 888. Ὅρα καὶ τὴν
ἐν τῇ 29ῃ τῆς παρούσης σελ. 9 10 σκετικὴν εἰσαγωγὴν καὶ
τὴν ἀκολουθοῦσαν ομιλίαν.

τῆς ἀρετῆς εἶναι ἀντίθετος. Δὲν ὠφελεῖ μόνον δοῦναι τὴν
ἐχουν, ἀλλὰ δύναται νὰ ὠφελήσῃ καὶ τοὺς πλησίον. Καὶ
διὰ νὰ ἐννοήσῃς, ὅτι ὁ κακὸς εἶναι κακὸς διὰ τὸν αὐτὸν
του ἐνῶ ὁ καλὸς εἶναι καὶ διὰ τοὺς ἄλλους καλὸς, σοὺ
προσφέρει μίαν παροικίαν ἀπόδειξιν «Τέκνον», λέγει,
ἐάν γίνῃς κακός, ὅα ὑπομείνῃς τὰ κακά μόνος σου, ἐνῶ
ἐάν γίνῃς σοφός, ὅα εἶσαι σοφός καὶ διὰ τὸν αὐτὸν σου
καὶ διὰ τὸν πλησίον σου». Ἐκεῖνοι ἠπατήθησαν εἰς τὰ θέ-
ατρα, 288 A ἀλλὰ σεῖς δὲν ἠπατήθητε. Αὐτὸ ἀποτελεῖ με-
γίστην ἀπόδειξιν στηριζομένην εἰς τὰ γεγονότα, ἀπόδειξιν
σαφῆ καὶ γνώμην ἀδιαμφισβήτητον, ὅτι παντοῦ ἀποφασ-
στικός παράγων εἶναι ἡ θέλησις. Αὐτὴν τὴν λογικὴν τῆς ἀ-
ποδείξεως νὰ χρησιμοποιοῖς καὶ συ. Καὶ ἂν ἴδῃς ἄνθρωπον,
δ ὁποῖος ζῇ εἰς τὴν πονηρίαν καὶ δεικνύει κάθε εἶδους κα-
κίαν, καὶ ἔπειτα κατηγορεῖ τὴν πρόνοιαν τοῦ θεοῦ καὶ λέ-
γει, ὅτ, παρέδωκε τὴν ἰδικήν μας φύσιν εἰς τὴν ἀνάγκην
τῆς τύχης καὶ τοῦ πεπερασμένου καὶ εἰς τὴν τυραννίαν τῶν
δαμόνων, καὶ μὲ κάθε τρόπον ἀποσείει τὴν εὐθύνην ἀπὸ
τὸν αὐτοῦ του διὰ νὰ τὴν ἐπιρρίψῃ εἰς τὸν δημιουργόν, δ
ὁποῖος προνοεῖ δὲ τὰ πάντα, φράξῃ τοῦ τοῦ στόμα καὶ νὰ
τὸ φράξῃς ὅχι, μὲ λόγους, ἀλλὰ μὲ παραδείγματα ἀπὸ τὴν
ζωὴν, δεικνύει εἰς αὐτὸν ἄλλον συνάνθρωπόν του, δ ὁποῖ-
ος ζῇ εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δικαίαν οὐσίαν.

Δὲν χρειάζονται λόγοι μακροί, B δὲν χρειάζονται περ-
ιλοκοὶ συλλογισμοὶ ἀποδεικτικοί. Ἡ ἀπόδειξις γίνεται μὲ
ἔργα. Εἶπε πρὸς αὐτόν. Καὶ σὺ εἶσαι, δοῦλος, καὶ ἐκεῖνος
εἶναι δοῦλος. Καὶ σὺ εἶσαι ἄνθρωπος, καὶ ἐκεῖνος εἶναι ἄν-
θρωπος. Κατοικεῖς εἰς τὸν ἴσον κόσμον, κἀγὼ ἀπὸ τοῦ ἴσου
οὐρανό, τρέφεσθαι μὲ τὰς ἰδίας τροφάς. Πῶς οὐ ζῇς μέσα
εἰς τὴν πονηρίαν, ἐνῶ ἐκεῖνος ζῇ εἰς τὴν ἀρετὴν. Διὰ τοῦ-
το καὶ ὁ θεὸς ἀφῆκε τοὺς πονηροὺς νὰ εἶναι ἀνάμικτοι μὲ
τοὺς ἀγαθοὺς, καὶ δὲν παρεχώρησεν ἄλλην γῆν εἰς τοὺς
πονηροὺς, οὔτε ἐγκατέστησε τοὺς ἀγαθοὺς εἰς ἄλλην οἰ-
κουμένην, ἀλλὰ ἀνέμιξε τοὺς μὲν μὲ τοὺς δὲ ἐνεργῶν κατὰ
τρόπον πολὺ ὠφέλιμον. Διότι, οἱ ἀγαθοὶ φαίνονται γεν-
ναιότεροι ὅταν ζοῦν ἐν μέσῳ ἐκείνων τοῦ τοῦ ἐμπόδιστον
C νὰ δ ἀγῶν ἐναρέτως καὶ τοὺς προκαλοῦν εἰς τὴν κακί-
αν, καὶ ἐν τούτοις μένουσι προσκλημένοι εἰς τὴν ἀρετὴν
καὶ ὅτ, πρέπει, λέγει, νὰ ὑπάρχουν μεταξύ σας καὶ αἰρέ-
σεις, διὰ νὰ καταφανοῦν οἱ ἐνάρετοι». Διὰ τοῦτο λοιπόν

ἄφησε τοὺς πονηροὺς νὰ ὑπάρχουν μεταξύ τῶν ἐναρέτων διὰ νὰ ἀλάμπουν περισσότερο· οἱ ἀγαθοὶ βλέπεις πόσον μεγάλο εἶναι τὸ κέρδος. Ὅμως τὸ κέρδος δὲν προέρχεται ἀπὸ τοὺς πονηροὺς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνδρείαν τῶν ἀγαθῶν. Διὰ τοῦτο θαυμάζομεν καὶ τὸν ἡῤῥε, ὅχι ἐπειδὴ ἦταν δίκαιος, οὕτε μόνον ἐπειδὴ ἦταν τέλειος, ἀλλὰ ἐπειδὴ μέσα εἰς ἐκείνην τὴν διεφθαρμένην καὶ πονηρὰν γενεάν διέσωσε τὴν ἀρετὴν, τότε ποὺ δὲν εἶχε παράδειγμα ἀρετῆς, τότε ποὺ ὅλοι τὸν προσκάλουν πρὸς τὴν πονηρίαν. Καὶ ἐδόθηκε τὴν ἀντίθετον πρὸς ἐκείνους ὁδόν, ὡς εἶναι ἓνας ὁδοπόρος, ὁ ὁποῖος καθίζει ἀντιθέτως πρὸς τὸ ρεύμα μεγάλου πλῆθους κινουμένου εἰς τὴν ἴδιαν ὁδόν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε ἀπλῶς «ὁ ἡῤῥε εἶναι δίκαιος καὶ τέλειος», ἀλλὰ προσέθεσε καὶ τὸ «εἰς τὴν γενεάν του» τὴν διστραμμένην, τὴν ἀπηλπισμένην, τότε ποὺ δὲν ὑπῆρχε καμία προσφορά ἀρετῆς. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ κέρδος εἶχαν οἱ ἀγαθοὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς. Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ τὰ δένδρα ποὺ τὰ δένδρα οἱ ἀνέμοι γίνονται ἰσχυρότερα. Ἔχουν ἐπίσης κέρδος καὶ οἱ πονηροὶ ἀπὸ τὴν ἐπιμύησιν μὲ τοὺς ἀγαθοὺς. Σέβονται, ἐντρέπονται, κοκκινίζουν μπροστὰ εἰς ἐκείνους, καὶ ἂν δὲν ἀπέχουν ἀπὸ τὴν κακίαν, ὅμως τοῖσιν νὰ πράξουν αὐτὰ ποὺ ἀποτολμοῦν κατὰ τρόπον ποὺ νὰ μὴ γίνονται ἀντιληπτοί. Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀσήμενον, νὰ μὴ εἶναι, δηλαδὴ θρασείας εἰς τὰς παρανομίας των. Ἀκούσε λοιπὸν τί λέγουν διὰ τὸν δίκαιον. «Εἶναι ἐπαχθὴς εἰς ἡμᾶς καὶ μόνον νὰ τὸν βλέπωμεν». Καὶ δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ ὅτι δηλαδὴ τοὺς κοστίζει ἡ παρουσία των, ἀσήμεντος αἰτία ποὺ δὴναι εἰς τὴν διόρθωσιν των. Διότι, εἰάν δὲν τοὺς ἐπεραζε ἡ παρουσία τοῦ δικαίου, δὲν θὰ ἐλέγαν αὐτοὺς τοὺς λόγους. Τὸ δὲ γεγονὸς, ὅτ θίγεται καὶ δοκιμάζεται ἡ συνείδησις των ἀπὸ τὴν παρουσίαν ἐκείνου, δυνατὰ, ὡς ἀποτελέσει σημαντικὸν κώλυμα, ὥστε νὰ μὴ ἐκδηλῶν τὴν κακίαν τοῦ ἐλευθέρως. Εἶδες πόσον κέρδος ἔχουν καὶ οἱ ἀγαθοὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς, καὶ οἱ πονηροὶ ἀπὸ τοὺς ἀγαθῶν. Διὰ τοῦτο δὲν τοὺς ἐχώρισε μεταξύ των ὁ Θεός, ἀλλὰ τοὺς ἔθηκε νὰ ζοῦν μαζί.

269 Α. Τὸ ἴδιον λοιπὸν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν καὶ διὰ τὸν δολόλον. Διότι, καὶ αὐτὸν τὸν ἄφησαν ἐδῶ δι' αὐτὸν τοῦ λόγον διὰ νὰ σὲ καταστήσῃ ἰσχυρότερον, δὲ νὰ σὲ ἀναδεῇ λαμπρότερον ἀδελφῇν, διὰ νὰ εἶναι οἱ ὀνῶνες

σημαντικώτερο. Ὅταν λοιπὸν λέγῃ κανείς, διὰτι ἄφησεν ὁ Θεός τὸν διάβολον, νὰ τοῦ ἀπαντᾷ με αὐτὰ τὰ λόγια. Ὅτι τοὺς υἱοὺς τοῦ προσκετικῶς ὅχι μόνον δὲν τοὺς παρέδωκε καθόλου, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ὠφέλησεν, ὅχι μὲ τὴν ἰδικὴν του βέλτην, διότι αὐτὴ εἶναι πονηρὰ, ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν ἀνδρείαν ἐκείνου, οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποιοῦν θεόντως τὴν πονηρίαν του. Διότι καὶ μετὰ τὸν ἰὼβ συνεπλάκη, ὅχι, ἔδωκεν διὰ νὰ τὸν καταστήσῃ λαμπρότερον, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν ὑποσκελίσῃ. Διὰ τοῦτο εἶναι πονηρός, ὅτι πονηρὰ εἶναι ἡ πρόθεσις καὶ ἡ βέλτησις του. Καὶ ὅμως δὲν ἔδωκε καθόλου τὸν δίκαιον, ἀλλὰ ἀπεναντίας καὶ ὠφελήθη ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν μάχην, πράγμα τὸ ὁποῖον ἀπεδείχθη, καὶ ἐφάνερωσεν ὁ μὲν δαίμων τὴν πονηρίαν του, ὁ δὲ δίκαιος τὴν ἀνδρείαν του. Μὰ πολλοὺς τοὺς νικᾷ, λέγεις. Τοὺς νικᾷ ὁ Θεός, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του ἀδυναμίαν καὶ ὅχι ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του ἰσχύιν. Πράγμα ποὺ ἀπεδείχθη ἤδη πολλαπλῶς.

Βάδιζε λοιπὸν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς καὶ κανείς ποτὲ δὲν θὰ σὲ θλάψῃ, ἀλλὰ καὶ θὰ ὠφελήσῃ τὰ μέγιστα, ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς. Διότι δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ὅπως εἶπα προηγουμένως, ὁ Θεός ἔθηκε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ζοῦν μαζί, καὶ μάλιστα τοὺς καλοὺς μετὰ τοὺς κακοὺς, διὰ νὰ ἐπαναφέρουν καὶ αὐτοὺς εἰς τὴν ἰδικὴν των ἀρετὴν. Ἀκούσε, λοιπὸν, τί λέγει ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς μαθητὰς του: «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ τὸ κληροῦμα αὐτῆς ὁμοιάζει πρὸς προζῶμενον, τὸ ὁποῖον ἐπῆρε μίαν γυναῖκα καὶ τὸ ἐκρυψεν εἰς μεγάλην ποσότητα ἀλευρουκᾶ». Ὡστε οἱ δίκαιοι ἔχουν τὴν δύναμιν τῆς ζῴης, διὰ νὰ προσελκύουν πρὸς τὴν ἰδικὴν των ἀρετὴν τοὺς πονηροὺς. Ἀλλὰ οἱ δίκαιοι εἶναι ὀλίγοι, μὰ καὶ ἡ ζῴη πράγματι εἶναι μικρὰ. Ἡ μικρὰ ὅμως ποσότης ἐκείνης δὲν παραδίδεται καθόλου τὴν μάζαν, ἀλλὰ ἀπεναντίας ἡ μικρὸς ἐκείνη διαφοροποιεῖ πρὸς τὴν ἰδικὴν τῆς ποιότη-
τα ὅλο το ἄλευρον, μετὰ τὴν δύναμιν ποὺ ἐνυπάρχει εἰς αὐτήν. Ὡς ἔτο, λοιπὸν, καὶ ἡ δύναμις τῶν δικαίων δὲν ἐρρισκέται εἰς τὴν ποσότητα τοῦ ὀρθοῦ, ἀλλὰ εἰς τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος. Δώδεκα ἦσαν οἱ ἀπόστολοι. Εἶδες πόσον μικρὰ εἶναι ἡ ζῴη. Ὅλη ἡ οἰκουμένη ἔζη εἰς τὴν ἀπιστίαν. Εἶδες πόσον μεγάλη ἦταν ἡ μάζα. Ἀλλὰ ἐκεῖνοι οἱ δώδεκα ἔφεραν πρὸς τὴν ἰδικὴν των πίστιν ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Ἡ ζῴη καὶ ἡ μάζα ἦσαν τῆς ἰδίας φύσεως, ἀλ-

3. Γιν' 8, 9.

4. Σαρ. Σολομ. 9, 14.

5. Ματθ. 13, 33.

λά δὲν ἦσαν τῆς ἰδίας ποιότητος. Διὰ τοῦτο ἔφησε μετὰ τῶν δικαίων τοὺς κακοὺς ὥστε, καθὼς εἶναι ὅλοι τῆς ἰδίας φύσεως νὰ γίνωνται καὶ τῆς αὐτῆς ψυχικῆς διαθέσεως. Αὐτὰ νὰ ἔχετε πάντοτε εἰς τὸν νοῦν σας, μὲ αὐτὰ ν' ἀποστομώνετε τοὺς ἀδελφούς, τοὺς διαλυμένους, τοὺς ἀκηραίους. Ἐ αὐτοὺς ποὺ ἀποφεύγουν τοὺς μύθους τῆς ἀρετῆς, τοὺς κατηγοροῦν τοῦ κοινοῦ μας Δεσπότη. «Ἡμάρτηρες», λέγει, «ἠφύκαζαν»· Μὴ προσθέσης καὶ ἄλλην δαρυτέραν ἁμαρτίαν. Δὲν εἶναι ὥστε θάρυ ν' ἁμαρτήσης, ὅσον εἶναι, μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, νὰ κατηγορήσῃς τὸν Κύριον. Φρόντισε νὰ γνωρῇς τὸν αἴτιον τῆς ἁμαρτίας καὶ θὰ εὕρῃς ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι κανεὶς ἄλλος παρὰ σὺ ποὺ ἠμάρτησας. Παντοῦ χρειάζεται ἀγαθὴ προαίρεσις. Τοῦτο τὸ ἀπέδειξα εἰς σὰς ὁχι μόνον μὲ λογικὰ ἐπ' χειρῶματα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ παρὰ γὰρ συνανθρώπων ποὺ ζοῦν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον.

Αὐτὴν τὴν ἀπόδειξιν νὰ χρησιμοποίησῃς καὶ σὺ. Ἐταί θὰ μᾶς κρίνῃ καὶ ὁ κοινὸς μας Δεσπότης. Μάθετε αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς ἀποδείξεως καὶ δὲν θὰ διυνηθῇ κανεὶς νὰ σὰς ἀντιπρὸς τῇ ὑπόψει κανεὶς ποὺ πορνύει. 270 Α Δεῖξε εἰς αὐτὸν ἄλλον ἐγκρατῆ. Ἄλλος εἶναι πλεονέκτης καὶ ἀρπαξ. Δεῖξε εἰς αὐτὸν ἕκνον ποὺ δίδε. Ἐλεημοσύνην. Ζῇ κανεὶς εἰς τὴν κακὴν τρέχουσιν καὶ τὸν φθόνον. Δεῖξε εἰς αὐτὸν ἄλλον ποὺ εἶναι καθαρός ἀπὸ τὰ πάθη ὅν ἄλλων ποὺ ζῇ εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ἐγκαρτέρησιν. Δὲν πρέπει, νὰ ἀναπαύωμεν μόνον εἰς τὰς παλαιὰς διηγήσεις ἀλλὰ νὰ λαμβάνωμεν τὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν. Διότι καὶ σήμερον μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὰ παραδείγματα τῆς ἀρετῆς δὲν εἶναι κατώτερα τῶν παλαιωτέρων. Εἶναι ἀπαιστος καὶ νομίζει, ὅτι εἶναι ψευδεῖς καὶ ἱεροφάνη. Δὲν πιστεύει ὅτι ὁ Ἰωὴ ὑπῆρξεν αὐτὸς ποὺ ὑπῆρξεν. Δεῖξε εἰς αὐτὸν ἄλλον ἀνθρώπον, ὁ ὁποῖος μιμεῖται τὴν ζωὴν ἐκείνου τοῦ δικαίου. Ἐταί θὰ μᾶς κρίνῃ καὶ ἡμᾶς ὁ Κύριος. Ἐ Συμπαράτασσε συνδούλων μετὰ συνδούλων καὶ δὲν ἀποφασίζε κατὰ τὴν ἰδικὴν τοῦ κρίσι ν, ὅτι νὰ μὴ ἀρχίσῃ ὁ καθενὺς πάλιν νὰ λέγῃ ὅπως ἐκεῖνος ὁ δούλος ποὺ τοῦ ἐνεπιστεύθη ὁ Κύριος τοῦ τὰ τάλαντον καὶ ἀντὶ τοῦ τάλαντου ἀπήγγελε μορφὴν κατὰ τοῦ Κυρίου, λέγων «διότι εἶσα σκληρός». Ἐνὼ δηλαδὴ ἐπρεπε νὰ στενάξῃ, διότι δὲν ἐδιπλασίασε τὸ τάλαντον αὐτὸς κατέστησε δαρυτέραν τὴν

ἁμαρτίαν του, προσέτιν εἰς τὴν ἰδικὴν τοῦ ἀδράνειαν καὶ τὴν κατηγορίαν ἐναντίον τοῦ Κυρίου του. Τι εἶπε δηλαδὴ «Σὺ εἶδον ὅτι εἶσα, σκληρός». Ἐθλίβε, καὶ ταλαιπώρε καὶ ἀχάριστε, καὶ ὀκνηρὴ Ἐνὼ εἶχες χρέος νὰ κατακρίνῃς τὴν ἰδικὴν σου ἀδράνειαν καὶ νὰ μετριάσῃς κάπως τὴν προηγουμένην ἁμαρτίαν σου, σὺ μετεβόλας τὴν κατηγορίαν ἐναντίον τοῦ κυρίου σου καὶ ἀντὶ νὰ διπλασιάσῃς τὸ τάλαντον ἐδιπλασίασας τὴν ἁμαρτίαν.

Ὁ Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς συμπαράτασσε δούλους καὶ δούλους, διὰ νὰ κρίνουν αὐτοὶ ἐκείνους καὶ ἐκείνοι κρίνουν αὐτοὺς νὰ μὴ δύνανται νὰ κατηγοροῦν τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο λέγει «Ἐρχετα, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου περιβεβλημένος τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς τοῦ». Πρόσεχε τὴν ταυτότητα τῆς δόξης. Δὲν εἶπεν κτὲρ δεβλημένος δόξαν ὁμοίαν πρὸς τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ εἶπεν κτὲρ περιβεβλημένος τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς καὶ θὰ συνάξῃ δούλους τοὺς λαούς. Εἶναι φοβερόν αὐτὸ τὸ κριτήριον, ἀλλὰ φοβερόν διὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ τοὺς ὑπολόγους. Διότι, δι' ὅσους ἔχουν σινε δῆσον τοῦ ἐναρέτου βίου των, τὸ κριτήριον αὐτὸ εἶναι τοθετόν καὶ ἐπιπροσέγγον. Καὶ θὰ τοποθετήσῃ τὰ πρόβατα εἰς τὰ δεξιά καὶ τὰ ἐρίφια εἰς τὰ ἀριστερά. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ εἶναι ἀνθρώποι. Ἀλλὰ οἱ ἐκείνοι εἶναι, πρόβατα καὶ αὐτοὶ ἐρίφια.

Τοῦτο δὲ διὰ τὰ μάθησις τὴν διαφοράν τῆς φύσεως, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς τὴν διαφοράν τῆς ψυχικῆς διαθέσεως. Καὶ θὰ εἶπαι αὐτοὶ ποὺ δὲν δίδουν ἐλεημοσύνην ἀποκαλοῦνται, ἐρίφια. Διότι, τὸ ζῶον αὐτὸ εἶναι ἀκαρπὸν καὶ δὲν παρέχει εἰς τὸν κτήνην τοῦ οὐτο γάλα, οὐτε μικρά, οὐτε ἔριον. Εἶναι, δι' ἀνίκων δι' οὐαυητῆς προσφορὰν αὐτοῦ τοῦ εἶδους, λόγῳ τῆς μικρᾶς τοῦ ἡλικίας. Διὰ τοῦτο ἐκεῖνους ποὺ δὲν ἀποφέρουν κανέναν καρπὸν ἐλεημοσύνης τοὺς ὠνόμασε ἐρίφια, ἐνὼ τοὺς καθημένους εἰς τὰ δεξιά τοὺς ὠνόμασε πρόβατα. Διότι αὐτὰ ἀποφέρουν σημαντικὸν εἰσόδημα, ἀπὸ τὸ ἔριον, ἀπὸ τὰ μικρά των, ἀπὸ τὸ γάλα. Τι λέγει, λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς. Μὲ εἶδατε νὰ πεινῶ καὶ μὲ ἐθρέψατε. Μὲ εἶδατε γυμνὸν καὶ μὲ ἐνεδύσατε. Εἶ ξένον καὶ μὲ ἐπερμασίψατε. Εἰς τοὺς ἄλλους πάλιν, λέγει τὰ ἀντίθετα. Καὶ ὅπως τάσους ἐκείνοι ὅσον καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἀνθρώποι.

Μ 1 πελ Ματθ 25. 14. 30.

Β Ματθ 16. 27.

Γ Ματθ 25. 33.

Δ 1 πελ Ματθ 25. 35.

6. 1 πελ 4 7 πελ κα Σαρ 2 πελ 21 1

7 Ματθ 25. 24.

ποι, οι οποίοι έλαβαν τὰς ἰδίας ἐπαγγελίας, καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέ, εἶχαν ὁρισθῆ δι' ἀμφοτέρους τὰ ἴδια ἐπαθλα τῆς ἀρετῆς, ὁ Ἰδοὺς ἐπῆγε καὶ πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς ἐκείνους, ἐνεφανίσθη μὲ τὴν ἰδίαν γυμνότητα καὶ πρὸς τοὺς μὲν καὶ πρὸς τοὺς δέ, μὲ τὴν ἰδίαν πειναν, καὶ ξένος ὁμοίως "Ὅλα ἦσαν ἴσα καὶ δι' ἐκείνους καὶ διὰ τοὺτους. Ἀλλὰ διὰ τὸ τέλος δὲν ὑπῆρχε παρόμοιον, διότι δὲν ἀφῆγε ἡ ψυχικὴ διάθεσις. 27) Ἀ Αὐτὴ μόνη ἐπροκάλεσε τὴν διαίρεσιν διὰ τοῦτο ἐκεῖνο μὲν ἀπέρχονται εἰς τὴν γένεσιν, ἐνῶ αὐτοὶ μεταβαίνουν εἰς τὴν βασιλείαν. Ἐάν ἦσαν ὁ διάβολος οἱ τῆς τῶν ἁμαρτημάτων τῶν, δὲν ἐπρόκειτο νὰ τιμωρηθοῦν αὐτοὶ, ἀφοῦ ἄλλος ἡμάρτησε καὶ τοὺς ἐξώθησε εἰς τὴν ἀμαρτίαν. Εἶδες ἐδῶ καὶ ὅσους ἡμάρτησαν καὶ τοὺς ἄλλους ποὺ ἐζησαν εἰς τὴν ἀρετὴν. Εἶδες πῶς ἀπεσταμώθησαν, δταν εἶδαν τοὺς συνδούλους των.

"Ἀς φέρωμεν τὸν λόγον καὶ εἰς ἕνα ἄλλο παράδειγμα. Ἦσαν, λέγει, δέκα παρθένοι." Καὶ εἰς τὸ προκείμενον παράδειγμα ἡ θελήσις εἶναι αὐτῇ, ἡ ὁποία εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν μὲν ἐνήργησε ὀρθῶς, ἐνῶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν δέ ἐσφαλε, ὥστε δυνατοὶ νὰ ἴδῃς ἐκ παραλλήλου καὶ τὰ ἀμαρτήματα τούτων καὶ τὰ καλὰ ἔργα ἐκείνων. Διότ' ἡ συγγραφεὶς τὰ καθιστᾷ σαφέστερα. Β. Καὶ αὐταὶ παρθένοι καὶ ἐκεῖναι, παρθένοι, καὶ οἱ πρῶται πέντε καὶ οἱ δευτέραι πέντε. Ἐκράτουν λαμπάδας καὶ αὐταὶ καὶ ἐκεῖναι, καὶ ἐτερόμεναν ὅλα, τὸν νυμφῶνα. Πῶς ὁμοίως αὖ μὲν εἰσῆλθαν εἰς τὸν γάμον, αὖ δὲ δὲν εἰσῆλθαν. Διότι αὐταὶ ἦσαν ἀνθρώποι, ἐνῶ ἐκεῖναι ἦσαν ἡμεροὶ καὶ φάνθρωποι. Βλέπετε λοιπὸν πάλιν, ὅτι αἵτια τοῦ τέλους εἶναι ἡ θελήσις καὶ ὅχι ὁ διάβολος. Εἶδες ὅτι ἡ κρίσις διεξάγεται ἐκ παραλλήλου καὶ ἡ ἀπόφασις συνάγεται ἐκ τῶν ὁμοίων, Σύνδουλο, θὰ κρίνουν συνδούλους.

Θέλεις τώρα νὰ σοὺ δείξω συγκρίσιν, ἡ ὁποία γίνεται ἐξ ἀνομοίων. Διότι γίνεται καὶ ἐξ ἀνομοίων, ὥστε ἡ κατάκρισις νὰ καθίσταται σαφέστερα. "Ἄνδρες Νινευίται", λέγει, «ἂν σηκωθοῦν καὶ θὰ καταδικάσων αὐτὴν τὴν γενεάν», δὲν εἶναι πλέον ὁμοιοὶ οἱ κρίνοντες διότι οἱ μὲν εἶναι, θάρβαροι, ἐνῶ οἱ ἄλλοι εἶναι Ἰουδαῖοι. Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἤκουσαν τὴν διδασκαλίαν τῶν προφητῶν ἐνῶ οἱ Νινευίται οὐδέποτε ἔλαβον μέρος εἰς θεῖαν ἀκρόασιν. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτῇ ἡ διαφορὰ, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον ἐκεῖ μὲν μετέβη

δοῦλος, ἐνῶ ἐδῶ, εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὁ Κύριος. Καὶ ἐκεῖνος, ὅταν ἐφῆσσε, ἐκήρυττε καταστροφήν, ἐνῶ ὁ Κύριος εὐχὴν γελίξεται τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ποῖοι λοιπὸν ἦσαν φυσικὸν νὰ πιστεύσουν περισσότερο, οἱ θάρβαροι, καὶ ἀμόρφωτοι, οἱ ὁποῖοι ποτὲ δὲν μετέσχον εἰς θεῖαν διδασκαλίαν ἢ ἐκεῖνοι ποὺ ἀπὸ μικρὰν ηλικίαν ἐμεγάλωσαν μὲ τὰ προφητικὰ διδῶλια. Εἶναι φανερόν, ὅτι μᾶλλον οἱ Ἰουδαῖοι συνέβη ὅπως τὸ ἀντιθετὸν. Καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Κύριον διὰ τοῦ ἐκήρυττε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐνῶ οἱ Νινευίται, ἐπίστευσαν εἰς τὸν συνδούλον, ὁ ὁποῖος ἤπειλε καταστροφήν, θὰ νὰ φανῇ σαφέστερον καὶ ἐκείνων ἡ δικαιοσύνη καὶ τούτων ἡ πονηρία. Μήπως παρεμβάνει, κανένας δαίμων, μήπως ὁ διάβολος, μήπως ἡ τύχη. Μήπως ἡ ἐλπιμένη, δὲν εἶναι κανένας ὑπευθυνὸς διὰ τὴν κακίαν τοῦ ἢ τὴν ἀρετὴν τοῦ, διότι, ἐάν δὲν ἐπρόκειτο νὰ φέρουν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν εὐθύνην τῶν πράξεων των, δὲν θὰ ἔλεγεν, ὅτι «θὰ καταδικάσων τὴν γενεάν αὐτῶν». Οὕτε θὰ ἔλεγεν, ὅτι ἡ βασιλίσσα τοῦ ἡσίου ἐπρόκειτο νὰ καταδικάσῃ τοὺς Ἰουδαίους. Διότι τότε δὲν θὰ καταδικάσων μόνον λαοὶ λαούς, ἀλλὰ καὶ ἕνας ἄνθρωπος θὰ συμβῇ πολλάκις νὰ καταδικάσῃ ὁλοκληρὸν λαόν, ὅταν αὐτοὶ ποὺ ἦσαν μᾶλλον ἐνδεχόμενοι νὰ ἀπατηθοῦν, φαίνεται, ὅτι δὲν ἐξηπατήθησαν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, ποὺ ὤφελαν μὲ κάθε τρόπον νὰ νικήσουν, ἐν τούτοις ἠττήθησαν.

Διὰ τοῦτο ἐκάμαμε μίαν τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ Ἰωβ. Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα ἐκεῖνο, ὥστε νὰ ἐξαντλήσωμεν καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ θεματός. Τὸν Ἀδὰμ τοῦ ἐπέταξε μόνον μὲ λόγους ἀλλὰ τὸν Ἰωβ μὲ ἔργα. Καὶ τὸν Ἰωβ τὸν ἐγυνώκουν ἀπὸ ὅλων τὸν πλοῦτον τοῦ καὶ τὸν ἀπειτέρησεν ἀπὸ τὰ τέκνα τοῦ. Ἐνῶ ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ δὲν ἀφῆρσεν οὔτε μικρὸν οὔτε μεγάλο ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του. Ἀς ἐξετάσωμεν λοιπὸν καλυτέρα τὰ λόγια ποὺ ἐχρησιμοποίησε 272. Α. καὶ γενικὰ τὸν τρόπον τῆς ἀπάτης. «Προσῆλθεν», λέγει, «ὁ ὄφις καὶ εἶπεν εἰς τὴν γυναῖκα. Διὰ τί οὕτως εἶπεν ὁ θεὸς νὰ μὴ φάγητε ἀπὸ ὅλα τὰ δένδρα ποὺ ὑπάρχουν εἰς τὸν Παράδεισον.» Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Ἐδῆς ὁ φῶς, εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἰωβ ἡ σιγή. Ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῶν συμβού-

12. Πρὸς Ματθ 26, 1-15

13. Ματθ. 12-21

14. Πρὸς Ματθ 12-22

15. Περὶ αὐτῶν ἔκκειν λόγον εἰς τὴν βίβλιν τοῦ «Διὰ» δὲν ἀφῆρται ὁ διάβολος. τὴν ὁποῖαν θὰ ἐν τῷ 280 τῆς παραβολῆς τοῦ 280.

16. Γεν. 3-1

λων Διότι ἐκεῖνος ἦταν βούλος, ἐνῷ αὐτὴ ἦταν κοινῶς τοῦ θείου του. Αὐτὴ ἦταν θεοῦ του, ὁ ἄλλος ἦταν ὑποτακτικός. Εἶδες, ὅτι δὲν ὑπάρχει περιθωρίον συγγνώμης. Διότι ἐκεῖνη τὴν ἡμέραν οὐκ ὑποτακτικός καὶ δούλος, ἐνῷ ἐκεῖνος δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν ὑποσκελίσῃ οὔτε ἡ οὐλὴ καὶ θεοῦ καὶ θεοῦ τὸν εἰς τὴν ζωὴν ἡ ἀλλὰ ὡς ἰδωμεν καὶ. ἢ λέγει. «Διὰ τί εἶπεν ὁ Θεὸς νὰ μὴ φάγητε ἀπὸ ὅλα τὰ δένδρα.» Καὶ, ὡς ὁ Θεὸς δὲν εἶπεν αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο. Πρόσχευε λοιπὸν νὰ ἴδῃς τὴν πανουργίαν τοῦ διαβόλου. Β. Εἶπε αὐτὸ που δὲν ἐλέγχῃ, διὰ νὰ μάθῃ αὐτὸ που ἐλέγχῃ. Τί ἔκανε λοιπὸν ἡ γυναῖκα. Ἐνῷ ἔπρεπε νὰ τὸν ἀποστομώσῃ, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ μὴ τοῦ ἀνακρινώσῃ τὸν λόγον, ἀπὸ ἀπερίσκεψαν, ἐκοινολόγησε τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο τοῦ προσέφερε ἰσχυρὸν στήριγμα.

Καίταξε λοιπὸν πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι, νὰ παραδίδῃς ἀπερίσκεπτος τὸν ἑαυτὸν σου εἰς τοὺς δούλους ἐχθρούς. Διὰ τοῦτο ἔλεγε ὁ Χριστὸς «Μὴ δίδετε τὰ ἅγια εἰς τοὺς κύνες, οὔτε νὰ ρίψετε τοὺς μαργαρίτας σας μπροστὰ εἰς τοὺς χοίρους, διὰ νὰ μὴ στραφούν ἐναντίον σας καὶ αὖς καταγεσθίσουν.»¹⁷ Τοῦτο συνέβη εἰς τὴν περιπτῶσιν τῆς Εὐας. Ἐδῶσε τὰ ἅγια εἰς τὸν κύνα, εἰς τὸν χοῖρον. Κατεπάτησεν ἐκεῖνος τοὺς λόγους C καὶ ἐστράφη καὶ ἐξέσχε τὴν γυναῖκα. Καὶ πρόσχε νὰ ἴδῃς μὲ πᾶσαν πανουργίαν ὁμολογεῖ. «Δὲν θὰ ἀποθάνετε με θάνατον»,¹⁸ τοὺς λέγει. Προσέχετε, σὰς παρακαλῶ, εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, διότι ἡ γυναῖκα ἠδυνάτο νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀπάτην. Διότι ἐκτῆρτεν εὐθέως τὴν ἐχθρὰν καὶ τὸν πόλεμον πρὸς τὸν Θεόν, καὶ αὐτὴ τοῦ ἀπῆντησεν ὁμολογίας. Ἐστῶ, προηγουμένως ὁμολογήσῃ εἰς αὐτὸν, διότι ἤθελε νὰ μάθῃ τὴν γνώμην τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα ὡς ὅταν ἐκεῖνος εἶπε τὰ ἀντίθετα, διὰ τὸν ἡκολούθησεν. Ὁ Θεὸς εἶπεν «Θὰ ἀποθάνετε με θάνατον». Ἐκεῖνος αὐτεῖτε με τοὺς ἐξῆς λόγους. «Δὲν θὰ ἀποθάνετε με θάνατον». Τ. σαφέστερον ἀπὸ αὐτὸν τὸν πόλεμον. Ἀπὸ τοῦ ἄλλου ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ B. ἦτον ἐχθρὸς καὶ πολέμιος παρὰ ἀπὸ τὸ γεγονὸς τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ εἶπεν ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι εἶπεν ὁ Θεός. D. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ἀποφυγῇ ὁμολογίας τὸ δόλωμα, ἔπρεπε νὰ υπερτηθῇ τὴν παγίδα. «Δὲν θὰ ἀποθάνετε», εἶπεν, «κάθε ἄλλο, σὰς ἀπηγόρευσεν ὁ Θεὸς νὰ φάγητε ἀπὸ τὸ δένδρον αὐτό, ὅ,τ ἐγνώριζεν ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ φά-

17. Ματθ. 7, 6.

18. Γεν. 3, 4.

γετε, θὰ ἀνοιχθοῦν τὰ μάτια σας καὶ θὰ εἰσθε καὶ σὲς σὺν θεῷ». ¹⁹ Μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς μεγαλυτέρας ὑποσχέσεως, ἔχασε καὶ τὰ ἀγαθὰ που εἶχεν ἤδη εἰς τὰς χεῖρας. Ὑποσχέθη ὅτι θὰ τοὺς κάμῃ θεοὺς καὶ τοὺς ἐρρῶεν εἰς τὴν τυραννίαν τοῦ θανάτου. Πόθεν ὠρμήθη, λοιπὸν, γυναῖκα καὶ ἐπιστευσε εἰς τὸν διάβολον. Ποῖον ἀγαθὸν διέκρινε. Δὲν ἦταν ἀρετὴ ἡ ἀξιοπιστία τοῦ νομοθετοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι καὶ ποιητὴς καὶ δημιουργός, ἐνῷ ὁ διάβολος εἶναι καὶ ἐχθρός. Καὶ ὡς μὴ τὸν εἶπωμεν, ἔστω, ἀκόμη διάβολον. Ἄς δεχθώμεν, ὅτι τὸν ἐνόμισε ἀπλοῦν ὄφιν. E. Ἐπρεπε λοιπὸν, πῆς μου, νὰ θεωρήσῃ τὸν ὄφιν ἄξιον νὰ ὁμιλήσῃ μὲ τὸσον κύρος, ὥστε νὰ ἐξαγγεῖ λη εἰς αὐτὸν καὶ δεσποτικὴν γνώμην. Βλέπετε ὅτι ἦταν δυνατόν νὰ δ ἀκρίνη τὴν ἀπάτην, ἀλλ' αὐτὴ δὲν ἠθέλησεν.

Καὶ ὡς, ὁ Θεὸς ἰδῶσεν ἀρετὰς ἀποδείξεις τῆς ἰσχύος τοῦ εὐεργεσίας καὶ ἀπέδειξε μὲ ἔργα τὴν πρόνοιάν του. Διότι ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος δὲν ὑπῆρχε πρὶν, καὶ τοῦ ἐνέπνευσε ψυχὴν καὶ τὸν ἔπλασε κατ' εἰκόνα του, τὸν κατέστησε ἀρχοντα ὅλων τῶν ἐπιγείων καὶ τοῦ ἐχάρσε καὶ βοηθὸν καὶ ἐφύτευσε τὸν Παράδεισον καὶ ἀφ' οὗ τοῦ ἐπέτρεψε τὴν χρῆσιν ὅλων τῶν λοιπῶν δένδρων, ²⁰ A. τοῦ ἀπηγόρευσε νὰ ἐγγίσῃ ἓνα μόνον. Καὶ ἡ ἁπαγομένη αὐτὴ ἐτέθη πρὸς ὠφέλειάν του. Ἐνῷ ὁ διάβολος δὲν ἐπέδειξε ἐμπρόκτως κανένα ἀγαθόν, οὔτε μικρὸν ἢ μεγάλο ἀλλὰ μὲ ὁπλὰς μόνον λέξεις ἐφουσκῶσε τὸ μυαλὸ τῆς γυναίκας, τῆς ἐνεφύσησε ματαιὰς ἐλπίδας καὶ ἔτσι τὴν ἐξηπάτησεν. Κι ἔκανη ἐθεώρησε τὸν διάβολον ἀξιοπιστότερον ἀπὸ τὸν Θεόν, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Θεὸς τῆς ἐπέδειξε τὴν ἀγάπην του μὲ ἔργα. H. γυναῖκα ἐπίστευσε τὸν διάβολον, ὁ ὁποῖος τῆς προσέφερεν ἀπλοῦς λόγους μόνον, καὶ τίποτε ἄλλο. Βλέπετε, ὅτι ἡ ἀπάτη ἐγίνε ἀπὸ ἀφροσύνης καὶ ἀδ ἀφορίαν μόνον καὶ οὐκ ἀπὸ τὴν ἀσκήσιν θείας. Καί, δὲ νὰ κατανοήσῃς σαφέστερον τὸ πρᾶγμα, B. καὶ πῶς κατηγορεῖ τὴν γυναῖκα καὶ ἡ γραφὴ. B. Δὲν εἶπε, ὅτι ἡ γυναῖκα ἐξηπάτηθη, ἀλλὰ «παρετήρησε προσεκτικώτερον τὸ ἀπηγορευμένον διῶδρον, εἶδε τὸν καρπὸν τοῦ ὠραίου εἰς τὴν ὄψιν καὶ ἐσκέφθη ὅτι θὰ ἦτο εὐχάριστον νὰ τὸν δοκιμάσῃ»²¹. Ὡστε τὸ ἐγκλημα ἐκεῖνο ἐπῆγε ἀπὸ τὴν ὁπληστον ἐξάν αὐτῆς καὶ οὐκ μόνον ἀπὸ τὴν ἀπάτην τοῦ διαβόλου. Δὲν ἠττήθη ἀπὸ τὴν ἰσχύον

19. Γεν. 3, 4 & 5.

20. Γεν. 3, 6.

της ἐπιθυμίας καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν κακίαν τοῦ δαίμονος. Ἀ δὲ τοῦτο καὶ δὲν τῆς ἐδόθη συγχώρησις, ἀλλὰ μόλις εἶπε ὁμὲ ἐξηπάτησεν ὁ δαίμων,²¹ ἐτίμωρήθη ἁμέσως μὲ τὴν ἐσχάτην τῶν τοινῶν. Διότι ἦταν εἰς τὸ χερὶ τῆς νύ μὴ πέρη.²² Καὶ διὰ τὴν κατανοήσεως σαφέστερον τὸ πρᾶγμα, ὡς φέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὸν Ἰωβ, ἀπὸ τοῦς ἡττηθεύσας εἰς τὸν νικῆσαντα ἀπὸ τοῦς νικημένους εἰς τὸν νικητήν. Καὶ πρῶτον, αὐτὸς θὰ μᾶς δώσῃ περισσότεραν προθυμίαν, ὥστε νὰ ἀντισταθῶμεν εἰς τὸν διάβολον. Εἰς τὴν περιπτῶσιν τῆς Εὐδᾶς αὐτὸς ποὺ ἡπάτησεν ἦταν θεός, καὶ ἐνίκησε. Ἐδῶ ἦταν γυναῖκα καὶ δὲν ἐνίκησεν. Καὶ ἐν τούτοις ἦταν πόλυ περισσότερον πειστὴ ἀπὸ ἐκείνον. Ὁ καὶ ὁ περὶ σμός ἐκ νῆθι κατὰ τοῦ Ἰωβ μετὰ τὴν ἀπωλείαν τῶν χρημάτων του, μετὰ τὸν χαμὸν τῶν τέκνων του καὶ τὴν ἀπογυνωσκῶν του ὅπου ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του. Ἐνῷ μὲ τὴν Εὐδαν δὲν συνέβαινε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ. Δὲν ἔχασε παῖδα, δὲν ἔχασε χρήματα ὁ Ἰωβ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν χρημάτων, ἀλλὰ ἐκατοικοῦσε εἰς τὴν παρόδουσαν τῆς χαρᾶς καὶ ἄπει λαμβάνει τοὺς καρπούς τῶν δένδρων, τῶν εἰδῶν, καὶ πηγᾶς καὶ ποταμούς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ. Πουθενά μολγῆτος, πουθενά πόνος, οὔτε ἀβύμια καὶ φροντίδες, οὔτε ἀνεί διαμὸς καὶ ὕβρις, οὔτε τὰ ἀνορήσιμα κακὰ ποὺ ἐπέπεσαν εἰς τὸν Ἰωβ. Ὁμῶς, ὅτι καὶ κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ δεῖ νὰ δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸν Ἰωβ. Ἐν τούτοις αὐτὸς κατέπεσε καὶ ὑπεκατέστη. Ὁ δὲν εἶναι ὁλοφάνερον, ὅτι τὸ ἔπαθεν ἀπὸ ἀδυστοχίας. Ὅπως ἐπίσης τὸ γεγονός ἐστὶν ἐκεῖνος ἀντεστάθῃ γενναίως εἰς τὰς ἐπιθέσεις καὶ τὰ πλήγματα δαῶν αὐτῶν τῶν πειρασμῶν καὶ δὲν κατέπεσε, δὲν εἶναι ὁλοφάνερὸν ὅτι ὅφελετα, εἰς τὴν νηφαλιότητα τῆς ψυχῆς του. Καὶ ἀπὸ τὰς δυο λοιπῶν περιπτώσεων, ἀναπητὴ μου, φρόντισε νὰ ἀποκομίσῃς μέγιστον κέρδος καὶ νὰ ἀποφύγῃς νὰ μνηστῇς τὸν Ἀδὰμ, τώρα ποὺ γνωρίζεις πόσα κακὰ τηγάζουν ἀπὸ τὴν ἀδυστοχίαν. Νὰ μνηστῇς τὴν εὐλαδεῖαν τοῦ Ἰωβ ὡς ἐμᾶς πῶσα καλὰ θλαστάνουν ἀπὸ τὴν ἀγρυπνίαν προθυμίας. Αὐτὸν τὸν στεφανωμένον νικητὴν νὰ σκέπτεσαι πάντοτε καὶ θὰ ἔχῃς μεγάλην παραμυθίαν εἰς κάθε σου πόνον καὶ συμφορὰν. Διότι ἐκεῖνος ὁ μακάριος καὶ γενναῖος ὡσὺν νὰ ἱσταται εἰς τὸ κοινὸν θέατρον δόξης τῆς οἰκουμένης, ὅς ἀπευθύνεται εἰς ὅλους καί, μὲ τὰς συμφορὰς ποὺ ὑπέμεινε, τοὺς παροτρύνει νὰ ὑποφέρουσιν μὲ γενναϊότη

21 Ἀδ. 3. 13.
22 Πρλ. 1. 6. 16.

τητα ὅσα τοὺς συμβαίνουν καὶ νὰ μὴν ὑποχωροῦν ἐμπρός εἰς κανένα ἀπὸ τὰ δεινὰ ποὺ ἐπέρχονται. Πραγματικὰ δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει καμμία ἀνθρωπίνη δοκιμασία, ποὺ νὰ μὴ δύναται νὰ λάβῃ παρηγορίαν ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Διότι ὅλοι αἱ συμφοραὶ, ποὺ εἶναι διςσπαρμέναι εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην, συνηκώθησαν ὅλοι μαζὶ καὶ ἐνεσκηψαν εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνου. Διότι ποῦ συγγνώμη εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ εἰς αὐτὸν ποὺ δὲν δύναται νὰ ὑπομείνῃ ἀγonyώπως ἕνας μέρος ἀπὸ τὰ δεινὰ ποὺ ἐπλήρουν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον ἕνα μέρος,²³ ἀλλὰ ὅλας τὰς συμφορὰς τῶν ἀνθρώπων ὑπέμεινε. Καὶ διὰ τὴν μὴ μὲ κατακρίνῃς ὅτι λέγων ὑπερβολὰς, ἐμπρός ὡς ἐξετάσωμεν προχείρως ἕνα πρὸς ἕνα τὰ δεινὰ ποὺ ἐπῆλθαν κατεπάνω του καὶ δις κατασπῆσωμεν πιστευτὰ τὰ λεγόμενα. Καὶ, ὅν θέλῃς, ὡς φέρωμεν εἰς τὴν μέσσην αὐτοῦ ποὺ θεωρεῖται τὸ περισσότερον ἀφόρητον, ἐννοῶ τὴν πενίαν καὶ τὴν ἐδύνην ποὺ προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν. Διότι παντὸς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι παραινούντες καὶ θρηνηλογοῦν ἐξ αἰτίας τῆς. Ποῖος λοιπὸν ὑπῆρξε πτωχότερος ἀπὸ τὸν Ἰωβ, ὁ ὁποῖος ἦταν πτωχότερος καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εὐρίσκουν καταφύγῳ καὶ στέγην εἰς τὰ δημόσια λουτρά, καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ κοιμῶνται εἰς τὴν τέφραν, καὶ γενικῶς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους: Ἀ ὅτι οὗτοι ἔχουν πούλαχιστον κάποιο ρούχον, ἔστω καὶ σχισμένον, ἐνῷ ἐκεῖνος ἐκάθητο γυμνός καὶ. Β τὸ μοναδικὸν ἱμάτιον, ποὺ εἶχε ἀπὸ τὴν φύσιν, δηλαδὴ τὸ δέρμα τοῦ σώματος, καὶ αὐτὸ ὁ διάβολος τὸ κατέστρεψε πανταχόθεν μὲ φοβερὰς πληγὰς. Αὐτοὶ οἱ πτωχοὶ ἐξ ἄλλου αἰσγάζονται ἢ κάτω ἀπὸ τὴν στέγην τῶν προφυλαίων τῶν δημοσίων λουτρῶν ἢ ἔστω κάτω ἀπὸ μίαν καλυδην. Ἐνῷ ἐκεῖνος ὅλον τὸν καιρὸν ἐνεγκτέρευε εἰς τὸ ὑπὸ θρον, χωρὶς νὰ ἔχῃ καὶ τὴν παρηγορίαν ποὺ προσφέρει ἡ ἀπλή στέγη. Καὶ τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὅτι ἐκεῖνος εἶχαν τὴν συνειδήσιν δεδωρυμένην μὲ πολλὰ κακὰ, ἐνῷ ἐκεῖνος δὲν εἶχε κανένα τέτοιο ὄφρος. Καὶ ἐκεῖνο ποὺ ὁ κάθε μίαν συμφορὰν του ἐπροξέγει μεγαλότερον ψυχικὸν πόνον καὶ τὸν ἔφερε εἰς μεγαλότερον ἀδελφῶν εἶναι τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἄγνωριζε τὴν αἰτίαν δαῶν αὐτῶν τῶν συμφορῶν του. Οἱ ἄλλοι δηλαδὴ ὅπως εἶπα, θὰ ἔχουν νὰ κατηγοροῦν τὸν ἑαυτὸν τῶν διὰ πολλὰ, ὅ καὶ δὲν ἀποτελεῖ μικρὰν παρηγορίαν τῆς συμφορᾶς τοῦτο, τὸ νὰ ἔχῃς τὴν συνειδήσιν ὅτι τιμωρεῖσαι δικαίως. Ἐνῷ ἐκεῖνος ὁστερεῖτο καὶ αὐτῆς τῆς παρηγορίας καὶ, ἐνῷ ἐπέδεξε δὲν γεμάτον ἀρετὴν, ὑπέμεινε τὴν τιμωρίαν ἢ ὅποια ἤρμοζεν εἰς ἐκείνους ποὺ ἀπετόλμησαν τὰ μεγαλύτερα ἐγ-

κλήματα. Και αυτοί οι πτωχοί μας σήμερα, καθώς τους συνώδευε ἐξ ἀρχῆς ἡ πενία τους, προσηρμόσθησαν εἰς τὴν κατάστασιν των. Ἐκεῖνος ὁμως ὑπέμεινε πενίαν, διὰ τὴν ὅποιαν δὲν ἦταν προητοιμασμένος, διότι ἡ μεταβολὴ ἀπὸ τὸν πλούτον εἰς τὴν πενίαν ἔγινεν ἀποτόμως. Ὅπως λοιπὸν τὸ νὰ γνωρίζῃς τὴν αἰτίαν τῶν δεινῶν σου ἀποτελεῖ μὲν στήν παρηγορίαν, ἔτι, καὶ ἡ ἀσκήσις εἰς τὴν ἐν πενίᾳ διαδύωσιν δὲν ἀποτελεῖ μικρότεραν παρηγορίαν. Ἀλλὰ ὁ δίκαιος ἐκεῖνος εἶχε στερηθῇ καὶ τὰ δύο αὐτὰ καὶ πάλιν δὲν ἐκλονίζετο. Τὸν εἶδες ποῦ περιῆλθεν εἰς ἐσχάτην πενίαν, χειρότεραν τῆς ὅποιας εἶναι ἀδύνατον νὰ εὕρῃς. Διότι ποῖος δύναται νὰ εἴναι πτωχότερος ἀπὸ τὸν γυμνὸν καὶ ἀστεγόν. Μᾶλλον δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα οὕτε ὀλίγον ἔσχατος νὰ χαρῇ, διότι δὲν ἐκάθητο ἐπ' αὐτὴν εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ ἐπ' αὐτὴν εἰς τὴν κοιλίαν. Ὅταν λοιπὸν σοῦ συμβῇ νὰ περὶ πείνης εἰς πενίαν, σκέψου τὴν συμφορὰν τοῦ θεοῦ αὐτοῦ καὶ ἀμέσως θὰ ἀναρθῶθῃς καὶ θὰ ἀποκραύσῃς κάθε σκέψιν ἀθυμίας.

Καὶ αὐτὴ ἡ μία συμφορὰ, δηλαδὴ ἡ πενία, θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς τὴν πηλὴν τῶν ὅλων δεινῶν. Δευτέρα δὲ μετὰ ἀπὸ ἐκείνην, ἡ μᾶλλον μεγαλυτέρα καὶ ἀπὸ ἐκείνην, ἦταν ἡ πληγὴ τοῦ σώματος. Ἐποῖος λοιπὸν ὑπέφερε ἀπὸ τοιαύτην ἀσθένειαν. Ποῖος ἐδέχθη τοιαύτην πληγὴν ἢ εἶδεν ἄλλον νὰ ἐδέχῃ; Κανείς ἀπολύτως. Τὸ σῶμα του ἐφθείρετο βαθμιαίως καὶ παντοῦ ἀπὸ τὰς σφραγίδας τοῦ ἐδγαιναν, ὡς ἀπὸ πηγῆς, σκαυλῆς α, καὶ ἡ ροὴ ἐκείνη ἦταν διαρκής, καὶ ἡ δυσωδία μεγάλη πανταχόθεν, καὶ τὸ σῶμα καθὼς ἐφθείρετο ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἔλεικνε εἰς αὐτὴν τὴν οἴκῳ, ἡσθάνετο ἀηδίαν πρὸς τὰς τροφάς καὶ ὑπέφερεν ἀπὸ μίαν ἀσυνήθιστον καὶ ἀπίστευτον πείναν. Διότι δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὴν τροφὴν καὶ ὅταν τοῦ προσεφέρετο αὕτη ἔλεγεν. «Ὡς δρώμην μὲ τὴν ἀποῖον τρέπονται τὰ ζῶα καὶ οἱ ἀνθρώποι, ἐλέπτω τὰς τροφάς μου».²⁷⁸ Α. Ὅταν ἀνθρώπῳ μου περ πείρης εἰς ἀσθένειαν, ἐνθυμήσου τὸ σῶμα ἐκεῖνου καὶ τὴν σάρκα του τὴν ἀγίαν. Διότι ἦταν καὶ ἁγία καὶ καθάρη, ἃν καὶ εἶχεν ὅλας αὐτὰς τὰς πληγὰς. Καὶ ἃν κανεὶς εὐρίσκειται εἰς ἐκστρατεῖαν, καὶ ἐκεῖ ἀδικῶς καὶ χωρὶς εὐλογον αἰτίαν κρεμασθῇ ἐπ' αὐτὸν εἰς βόλον καὶ θάλην τὰ πλεῖρα του νὰ ξεσχίζωνται, οὕτε νὰ θεωρῇ τὸ πρᾶγμα ἐντροπὴν, οὔτε νὰ ἐνδίδῃ εἰς τὸν πόνον, σκεπτόμενος αὐτὸν τὸν ἅγιον ἀνθρώπον.

Ἀλλὰ, θὰ εἴπῃς, ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς ἤντα ἡ ἐγγλήν

παρηγορίαν ἀπὸ τὰ γεγονότα, δι. ἐγνωρίζῃς δι. ὁ Θεὸς κατηύθυνεν ἐναντίον του ὅλα αὐτὰ τὰ δεινὰ. Μὰ ἐκεῖνο ποῦ τὸν ἐτάρασε καὶ τὸν ἐθάρυξε, περισσότερο ἦταν τὸ δι. ἐνόμιζεν, δι. ὁ δίκαιος Θεός, τὸν ὅποιος ὁ ἴδιος ἐλάτρευσε μὲ κάθε τρόπον, ὅ πολεμεί ἐναντίον του. Καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ μίαν λογικὴν ἐξήγησιν τῶν γινόμενων. Διότι, ὅταν ὁσποῦν ἐμαθε τὴν αἰτίαν, πρόσθε νὰ ἔβῃ πόσῃν ἀλάθειαν ἐπέδειξε. Ὅταν ἐηλασθὲν τοῦ εἶπεν ὁ Θεός. «Νομίζεις δι. δι' ἄλλον λόγον ἐνηργήσῃς ἐγὼ διὰ σέ, εἰμὶ μόνον διὰ νὰ ἀναδειχθῇς δίκαιος».²⁷⁹ Καὶ ἐκεῖνος κατὰπληκτος ἀπήντησε. «Θὰ βάλῃ τὸ χεῖρ μου εἰς τὸ στόμα μου διὰ νὰ τὸ κλείσω καὶ νὰ σιωπήσω πλέον. Μὴν φορᾶν ὀμίλησα κατὰ τρόπον ἀνόητον, δὲν τρέπε, νὰ ὀμιλήσω κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ δευτέραν φορὰν».²⁸⁰ Καὶ τάλιν. «Μέχρι τώρα μὲ τὰ αἰτία μου μόνον ἤκουον διὰ σέ καὶ τὸ μεγαλεῖόν σου. Τώρα ὁμως σὲ εἶδα μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια. Διὰ τοῦτο ἐλείπον λόγους καὶ ἐξουθένωσα τὸν ἑαυτὸν μου, ἔλειψα ἀπὸ ψυχικὴν συντριβὴν, αἰσθάνομαι δι. εἰμὶ πράγματι ἀπὸ χῶμα καὶ στάκτην».²⁸¹

Εἰ νὰ νομίζῃς, δι. αὐτὸ ἀρκεῖ πρὸς παρηγορίαν, θὰ δυσνήθῃς καὶ σὺ ὁ ἴδιος νὰ ἔχῃς αὐτὴν τὴν παρηγορίαν. Καὶ ἂν πάθῃς κατ' ἐξ αἰτίας τοῦ Θεοῦ ἄλλα ἐξ αἰτίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ εὐχαριστήσῃς καὶ δὲν ὁλοσφύμῃς αὐτὸν ποῦ ἠδύνατο νὰ τὸ ἐμποδίσῃ, ἀλλὰ τὸ ἔφησε διὰ νὰ σὲ δοκιμάσῃ, τότε ὅπως στεφανώνονται αὐτοὶ ποῦ ὑπέστησαν δεινὰ διὰ τὸν Θεόν, ἔτσι καὶ σὺ θὰ ἐπιτύχῃς τὴν ἴδιαν ἀνταμίσθην, διότι ὑπέμεινες μὲ γενναῖότητα τὰς συμφοράς, αἱ ὅποιαι κατηυθύνθησαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐναντίον σου, καὶ διότι εὐχαριστήσας ἐκεῖνον ποῦ ἠδύνατο νὰ τὰς ἐμποδίσῃ, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ τὰ τρέξῃ. Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ πενία καὶ ἡ νόσος, εἰς τὴν πλέον ἀκραίαν ἐκφυσίν των, ἐπέπεσαν εἰς τὸν δίκαιον Ἰωβ. Θέλεις τώρα νὰ σοῦ δεῖξω καὶ τὸν πόλεμον τῆς φύσεως, δι. ὁ ὅποιος μὲ τόσῃν οφροδρόμῃ ἐξεδηλώθη ἐναντίον τοῦ γενναίου ἐκείνου;

Δέκα τέκνα ἔχασε, καὶ τὰ δέκα μαζί τουτοχρόνως, καὶ τὰ δέκα εἰς τὸ ἄθος τῆς ἡλικίας των, καὶ τὰ δέκα μὲ ἀρετὴν, πρᾶγμα ποῦ τὸ εἶχαν ἀποδείξει, καὶ τὰ ἔχασε ὅχι συμφύως πρὸς τὸν κοινὸν νόμον τῆς φύσεως, ἀλλὰ μὲ θείαν καὶ ἀξιοδράστητον θάνατον. Ποῖος δύναται νὰ ἀ-

278. 168 α, 6.

279. Αἰ. 40, 4-5.

280. Αἰ. 42, 5-6.

ναφέρη παρομοίαν συμφορῶν. Οὐδὲς ὅταν λοιπὸν χά-
σης υἱὸν καὶ θυγατέρα μαζί, κάμει μίαν ἀναδρομὴν πρὸς
τὸν δικαίον ἐκείνον, καὶ ὁπωσδήποτε θὰ εὖρης ἐκεῖ μεγά-
λην παρηγορίαν ὅ ἂν τὴν συμφορὰν σου. Ἀρὰ γὰρ μόνον αὐτὰ
τὰ θεινὰ συνέβησαν εἰς αὐτόν, ἡ ἐγκατάλειψις τῶν φίλων
καὶ ἡ προδοσία, τὰ πειράγματα καὶ αἱ ὕβρεις. Ἐὖ ὁ χλευα-
σμός καὶ ὁ γέλως καὶ ὁ δ' αὐριγμός ἀπὸ δούλων ἦσαν κάτι
τὸ ἀφόρητον διότι συνήθως πληγύνουν τὴν ψυχὴν μας
ὅχι τὸσον ἢ φύσις τῶν συμφορῶν, ὅσον ἐκείνοι ποὺ μᾶς
ὄνε δίδουν διὰ τὰς συμφορὰς μας. Ὅχι μόνον δὲν ὑπῆρ-
χεν εἷς πού να τὸν παρηγορή, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τοῦ ἐπε-
τίθεντο ἀπὸ δόλας τὰς πλευρὰς καὶ τὸν ἐξύβριζον. Καὶ
τὸν βλέπεις νὰ παραπονῆται δι' αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ νὰ
λέγῃ. Ἐφορμᾶτε κατ' ἐμοῦ μὲ τοὺς ὀνειδισμούς σας.²⁷
Καὶ τοὺς ἀποκαλεῖ ἀσπλάγχχνους καὶ λέγει. Μὲ ἀπηνή-
θησαν οἱ συγγενεῖς μου καὶ οἱ δοῦλοι μου κατεφέροντο ἐ-
ναντὶ μου καὶ ἐπροσκαλοῦσαν τοὺς υἱοὺς τῶν παλλακί-
δων μου καὶ αὐτοὶ ἐφειγόν μακράν.²⁸ Ἄλλο, λέγει μὲ
ἐπύον καὶ ἐγίνα ὁ ἐμπαιγμός δούλων καὶ ἡ ἰδία ἡ στολή
μου μὲ ἔχει. οὐ χαθῇ, Ὅλα αὐτὰ δὲν ὑπομένεις νὰ τὰ ἀκού-
γῃς, πολὺ περισσότερον νὰ τὰ ὑποστής εἰς τὴν πράξιν.²⁹
Ἄ. Ἐσχάτη πένια, καὶ νόσος ἀφόρητος καὶ πρωτοφα-
νέρωτη καὶ παράδοξη, ἀπώλεια τῶσων καὶ τέτοιων τέκνων
καὶ μὲ τέτοιον τρόπον. Ὀνειδισμοὶ καὶ ἐμπαγμοὶ καὶ ὀ-
δρεῖς ἀπὸ μέρους τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλοι τὸν ἐχλεύαζαν
ἄλλοι τὸν ὀνειδίζαν, ἄλλοι τὸν κατεφρόνουν, ὅχι μόνον
οἱ ἐχθροὶ ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι. Καὶ ὅχι μόνον οἱ φίλοι, ἀλλὰ
καὶ οἱ δοῦλοι. Καὶ δὲν τὸν ἐχλεύαζαν ἀπλῶς, ὅτε τὸν ὀ-
δρίζαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐσχαίνοντο, καὶ δὲν αὐτὰ ὀ-
χι ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς καὶ δέκα ἡμέρας, ἀλλὰ ἐπὶ πολλοὺς
μῆνας. Καί, πράγμα πού συνέβη εἰς αὐτὸν μόνον, δὲν εὐ-
ρισκεν ὅτε τὴν νύκτα παρηγορίαν, ἀλλὰ μετὰ τὰ θεινὰ
τῆς ἡμέρας προσετίθεντο μεγαλύτερα ἢ ἐμφάνει τῶν νυ-
κτερινῶν φόδων. Β. Ὅτι ὑπέφερε φοβερώτερα ἀκόμη κα-
τὰ τὸν ὕπνον τοῦ λέγει ὁ ἴδιος ὡς ἑξῆς. Ἐὰν κοιμηθῶ ὀ-
λίγον, «ἴσται μὲ φοβίζεις μὲ προμακτικὰ ἐνόντια καὶ μὲ
συντρίβεις μὲ φοβεροὺς ἐφιάλτες.»³⁰ Ποῖος οὐδερένιος ἀν-
θρώπος, ποῖος ἀδάμις θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπομείνῃ τόσα θει-
νὰ. Διότι δὲν καθ' εἷνα ἀπὸ αὐτὰ καὶ μόνον τοῦ εἶναι ἀφό-
ρητον, σκέψου πόσον φόδον προκαλοῦν δὲν μαζί. Ἄλλ'

27. Πρβλ. Ἰωβ, 19, 4-5.
28. Πρβλ. Αὐτ. 19, 16, 16, 17.
29. Αὐτ. 7, 14.

ὅμως ἐκεῖνος τὰ ὑπέμενεν ὅλα αὐτὰ καὶ δὲν ἠμάρτησε δι'
ὅλα ὅσα τοῦ συνέβησαν καὶ εἰς τὰ χεῖλη τοῦ δὲν ὑπῆρξε
δόλος.

Ἄς γίνουν λοιπὸν τὰ παθήματα ἐκείνου φάρμακα διὰ
τὰς ἰδικὰς μας συμφορὰς καὶ ἡ φοβερά τραυματία τοῦ ἁ-
γίου λιμὴν τῶν ἰδικῶν μας συμφορῶν καὶ δι' ἑκάστον ἀπὸ
τὰ δυσάρεστα τοῦ μᾶς συμβαίνου, ἁς ἀναλογιζώμεθα
τὸν ἅγιον αὐτόν. C. Καὶ ὅταν βλέπωμεν, ὅτι ἕνα σῶμα ἐ-
ζητήλησεν ὅλα τὰ θεινὰ τῆς οἰκουμένης, τότε καὶ ἡμεῖς
μὲ γενναϊότητα θὰ ὑπομεινόμεν τὰ μερικώτερα κακὰ. Καὶ
εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὴν β.δ.δ.ον.
οὐ πρὸς φλόστοργον μητέρα, ἢ ὅποια ἀπὸ παντοῦ ἀ-
πλώνει τὰς χεῖρας καὶ δέχεται τὰ φοβόμενα παιδιὰ καὶ
τὰ ἐνδυναμῶναι. Καὶ ἂν ἐπέλθουν ἐναντίον μας τὰ ἀθλι-
ώτερα κακὰ, θὰ λάβωμεν πάντοτε ἀκατέστη παρηγορίαν
ἀπὸ αὐτῆς καὶ μετὰ θὰ ἀπέλθωμεν. Ἐάν, πάλιν εἴη, ὅτι
ἐκεῖνος ἦταν ἰώθ. καὶ διὰ τοῦτο ὑπέμενε καὶ ἐγὼ δὲν εἴ-
μαι σὺν ἐκείνῳ, νομίζω ὅτι κατηγορεῖς περισσότερον τὸν
ἑαυτοῦ σου καὶ ἐπαίνεις πάλιν τὸν δικαίον ἐκείνον. D. Διό-
τι εἶναι φυσικὸν νὰ ὑπομείνης περισσότερον σὺ παρά ἐκεῖ-
νος. Διὰ αὐτό. Διότι ἐκεῖνος τὰ ὑπέμενε ὅλα προτοῦ
νὰ δοθῇ ἡ βεβαία χάρις καὶ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, τότε πού δὲν
ὑπῆρχε μεγάλη αὐστηρότης εἰς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς τό-
τε πού δὲν ἦταν τόσον μεγάλη ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος, τότε πού ἡ ἁμαρτία ἦταν δυσκαταμάχητος, τότε
πού ἐπικράτει ἡ κατάρρα, τότε πού ὁ θάνατος ἦταν φοβε-
ρός. Τώρα ὅμως ἡ πάλιν ἔγινε εὐκολωτέρα, διότι μὲ τὴν
παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμπόδια ἀντετράπη-
σαν. Ὅστε δὲν ὑπάρχει πλέον δι' ἡμᾶς καμμία δικαιολο-
γία ὥστε νὰ μὴ δυνηθῶμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ ἴδιον μέ-
τρον μὲ ἐκεῖνον, ὅσοτε ἀπὸ τόσον χρόνον καὶ τόσον ἐ-
πίστατον καὶ τόσας δωρεὰς πού μᾶς ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θε-
όν. Ἐχόντες λοιπὸν κατὰ νοῦν ὅλα αὐτὰ, ὅτι ἐληλθὲν τὰ
θεινὰ πού ὑπέστη ἐκεῖνος ἦσαν μεγαλύτερα καὶ ἐπεδόθη
εἰς ἀγῶνα μὲ αὐτὰ, τότε πού ὁ ἀγὼν ἦταν δυσκολώτερος,
ἔ. ἁς ὑπομεινόμεν μὲ γενναϊότητα καὶ μεγάλῃν εὐχαριστί-
αν ὅλας τὰς συμφορὰς πού μᾶς πλήττουν, διὰ τὴν δυνη-
θῶμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τοὺς ἰδίους μὲ ἐκεῖνον στεφάνους,
μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλευσπλαχίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἡ-
σοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τὸν Πα-
τέρα μαζί καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΕΤΡΗΜΕΡΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ

646 Α Πρὸ ἀλλήλων, ἀγαπητοί μου, ὅταν ἐπλέκαμε πρὸς χάριν οὖς τὸν κολλησθῇ στέφανον τῆς ἀνοξίως καὶ ἐδί-
δαμε τὰ χαρακτηριστικά τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τοῦ ἔτους με-
τὰ τοὺς λόγους ὡσάν νὰ ἐσχεδιάζαμε ἕνα ζωγραφικὸν τίνα-
κα, δὲν εἰδείξαμε μόνον θαλερὰ ἄλσπ καὶ ἀνθηρὰ λιβάδια
καὶ αὖρας ζωογόνους, ἀλλὰ διευτύναμε τὴν γυνμην ὅτι
καὶ ἡ ἰδικὴ μας φύσις κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔχει πλα-
σθῇ, ὥστε νὰ ἐκτετατῇ τὰ σύμβολα τῆς ἀναστάσεως. Καὶ,
καθὼς ἀνεξήτουμέν μίαν εὐκαιρίαν κατὰλληλῶν εἰς τὴν
περίστασιν, ἐλάσαμε ὡς τοιαύτην τοῦ Λάζαρου, ὁ ὁποῖος
ἀνεστήθη. Ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν ἡδυνήθημεν νὰ ἐκπληρωσώ-
μεν τὴν ὑπόσχεσίν μας, ἐτερωμάσαμε τὸν λόγον εἰς τὴν
ἀρχὴν τῆς προσπάθειάς μας. Καὶ κυρίως ἀνερευνώμεν
διὰ ποιὸν λόγον, Β ἐνῷ ὑπὸ τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἀ-
ποσιωπῶνται, ἡ διήγησις περὶ τοῦ Λαζάρου, ἀναφέρεται μόν-
ον ἀπὸ τῶν ὁσίων, ἐλέγαμεν ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, διὰ
νὰ ἀποτρέψῃ ἐκ τῶν προτέρων κάδε ὑποψίαν ὅτι πρόκει-
ται περὶ πλαστῆς ἱστορίας, ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς εὐαγγελί-
στὰς νὰ ἀναγράψουν τὰ θαύματα τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὸν
σύμφωνον μεταξὺ τῶν. Ταυτοχρόνως ὅμως ἐφρόντι-
σεν ὥστε νὰ παραλείψουν ὁ εἰς τὸ ἕνα καὶ ὁ ἄλλος τὸ
ἄλλο, προσφέρον δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου μίαν παραστατι-
κὴν ἀπόδειξιν, ὅτι τὰ Εὐαγγέλια δὲν ἐγράφησαν δολῶς,
οὔτε ἐξ ἐπινοήσεως, οὔτε κατόπιν κοινῆς συμφωνίας, οὔ-
τε ἀπλῶς πρὸς χάριν τῶν, καὶ ἀκόμη, ὅταν κάποιος εἰπεί-
ναι κάποιον, ὅλα μαζί νὰ ἀποκαλύπτουν ζωηρὰ καὶ ἀδι-
αμφισβήτητον τὴν ἀλήθειαν. 647 Α Ἀφοῦ λοιπὸν ὅλα αὐ-
τὰ τότε νὰ ἀνετιτύξαμεν ἀρκετὰ, ἂς ἐξετάσωμεν τώρα
ποία ἀνάγκη τῆς στιγμῆς ἐπέβαλε τὸ θεῖον αὐτὸ τῆς ἀ-
ναστάσεως τοῦ Λαζάρου διὰ τοὺς μαθητάς.

Ὁ Σωτὴς πολλάκις διὰ τῶν πρὸς τοὺς μαθητὰς διὰ
τὸ πάθος τοῦ τοῦς ἐβλεπε νὰ καταλαμβάνοντα ἀπὸ νόσ-
την καὶ νὰ αἰσθάνονται ὀλίγην φρικὴν ἀκούοντες αὐτὰ
καὶ νὰ θεωροῦν τὸ προαγγελνόμενον πάθος τοῦ ὡς ἔρ-
γον ἀδυναμίας μᾶλλον παρὰ θείας οικονομίας, καὶ νὰ συν-
ταράσσονται, ἀκόμη ἀπὸ ἀνθρωπίνους λογισμοὺς καὶ νὰ
τρέμουν. Διὰ τοῦτο καθὼς ἤδη ἐπλησίαζε τὸ πάθος καὶ
ἐπρόκειτο νὰ στηθῇ ὁ σταυρός, ἀνασταίνε, τὸν Λάζαρον,

ποῦ εἶχεν ἀποθάνει, διὰ νὰ διδάξῃ ἐμπρόκτως τοὺς μαθη-
τάς, ὅτι ὁ σταυρός καὶ ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἔργον ἀδυνα-
μίας, ὅ κα νὰ πείσῃ τοὺς παρόντας, ὅτι ἐξουσιάζει, τὸν
θάνατον καὶ ἀνακαλεῖ τὴν ψυχὴν, ἡ ὁποία εἶχεν ἤδη λυ-
θῇ ἀπὸ τὰ γήινα δεσμά. Ὑψίσταται δὲ τὸν ἐκούσαν θά-
νατον διὰ κάποιον σκοπὸν καὶ ἰσως προδιέγραφεν εἰς τὴν
ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου τὴν ἰδικὴν του τρίτημερον ἀνάστα-
σιν, καὶ μετὰ τὴν σύντομον προθεσμίαν τῆς παρουσίης εἰς
τὸν τάφον ἤθελε νὰ παρηγορήσῃ τοὺς μικροψύχους καὶ
ἤθελε νὰ διαλύσῃ τὸν ἀναπότρεπτον φόβον τῶν μαθητῶν
εἰς τὰς παραμονάς τῆς σταυρώσεως. Προσέτι ἤθελε νὰ
δείξῃ ὅτι αὐτὸ ποῦ ὁ ἴδιος ἐχάρσεν εἰς ἄλλον ἢ τὸ ἔχη
καὶ αὐτὸς εὐκόλως ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του. Δι' αὐτῶν λοιπὸν
τῶν ἔργων νοουθετεῖ ὅσους ἀμφιβάλλουν κἀμυν μετὰ αὐτὸν
τὸν τρόπον τὴν πραγματικότητα νὰ κραυγάζῃ καὶ ἦτο
ὡσάν μετὰ τὰ ἔργα του αὐτὰ νὰ εἴλεγε. Ὁ τὴν προσληθεῖ-
σαν ἀνθρωπίνην φύσιν εἰς οὐδεμίαν περιπτώσιν δὲν τὴν
θῆρα ἀμ γῇ ἀπὸ τὴν θεῖαν ἐνέργειαν, ἀλλὰ ἄλλοτε μὲν
ὡς ἀνθρώπος, ἄλλοτε δὲ ὡς Θεὸς ἐγὼ ὁ ἴδιος, διὰ μὲν τῆς
ἐνανθρωπήσεως ὑποδηλῶν τὴν (ἀνθρωπίνην) φύσιν, διὰ
δὲ τῆς θείας ἐκτελέσεως δεσφῶν τὴν θεῖαν οικονομίαν. Ἐδι-
δοσκον ὅτι πρέπει νὰ ἀποδίδωμεν τὰ ταπεινότερα εἰς τὴν
ἀνθρωπίνην φύσιν, τὰ δὲ ὑψηλότερα εἰς τὴν θεότητα. Καὶ
μετὰ τὸν ἀνισὸν αὐτῶν συγκερασμὸν τῶν ἔργων ἐρμηνεύει
τὴν ἀνισὸν ἐνῶσιν τῶν δύο φύσεων καὶ μετὰ τὴν ἐξουσίαν ἐ-
πὶ τῶν παθῶν ἤθελε νὰ καταστήσῃ φανερόν τὸ ἐκούσιον
τῶν παθῶν μου. Ὡς Θεὸς ἐχάρινα, νὰ γῇ τὴν (ἀνθρωπίνην)
φύσιν μετὰ τὴν παράστασιν τῆς ἀσπίδος ἐπὶ τεσσαράκον-
τα ἡμέρας, ἔπειτα ἐπείνασεν καὶ ἐκουράσθη ὡς ἀνθρώ-
πος. Ἀλλὰ ὡς Θεὸς ἐκείνησιν καὶ θάλασσαν, ἡ ὁποία ἐ-
λύσσα. Ὁ Ὡς ἀνθρώπος ἐδοκιμάσθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου,
ἀλλὰ ὡς Θεὸς μετὰ τὴν προστάγην μου ἐξεδίωξεν αὐτὸν.
Ὡς ἀνθρώπος πρόκειται, νὰ ὑποφέρῃ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων.
Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἐκλάβῃ τὰ γεγονότα ὡς ἔργον ἀδυναμίας,
προσέτι νὰ ἐπέλθῃ ὁ θάνατος ἀνακαλῶ εἰς τὴν ζωὴν
τὸν δέσμον τοῦ θανάτου, καὶ ἀφοῦ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου
προσηγγεῖται τὴν ἐνέργειαν τῆς θείας μου φύσεως, τότε
καταβάλλει τὴν ἀρχαίαν ἀφελὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως
καὶ, ἀφοῦ διέλυσα τὰ δεσμά, τότε θύνομαι ὁ ἴδιος
μετὰ τὰ δεσμά τοῦ θανάτου, καὶ μετὰ τὰς πράξεις αὐτὰς ἀ-
παδεκνύω, ὅτι ἔχω ἐξουσίαν νὰ παραδύσω τὴν ζω-
ὴν μου εἰς θάνατον καὶ ἔχω ἐξουσίαν πάλιν νὰ τὴν λά-

ὡς ἂν εἶναι ἡ ἐμπρακτος διδασκαλία τοῦ Σωτῆρος. Ἐάν δὲν συνέβαινεν αὐτό, δὲν θὰ ὑπῆρχε κανὲς λόγος νὰ διασώσῃ (ὁ Εὐαγγελιστὴς) καὶ τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου, ἢ πολὺ περισσότερου τοῦ εἶχεν ἀναγγελεθῇ εἰς αὐτόν, ὅταν εὐρίσκετο καθ' ὁδόν, ἡ ἀσθένεια τοῦ Λαζάρου. «Ἀπέστειλαν», λέγει καὶ ἀδελφαὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν Κύριον ἀνθρώπους καὶ τοῦ εἰπὸν, ὅτι ὁ ἀγαπητὸς σου φίλος ἀσθενεῖ».² Ἀκούων λοιπὸν μίαν τοιαύτην εἰδησίην δὲν θὰ ἀνέβαλλεν ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ θὰ ἐνῆργει ὅπως ἐνῆργησε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἑκατοντάρχου καὶ τῆς Συροφονικίσσης καὶ δίδωσεν ἐν τῇ ἀπουσίᾳ ἐκείνου τὸν υἱὸν του, ἐν τῇ ἀπουσίᾳ δὲ τῆς ἄλλης τὴν θυγατέρα της.³ Ἀ κατὰ τοῦ ἰδίου τρόπου θὰ ἐνῆργε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Μάρθας, ὅταν τοῦ ἀνήγγελεν, ὅτι ὁ ἀδελφὸς τῆς ἀσθενεῖ. Ἀλλὰ τῶρα ἀναμένει ἐπιτηδὲς τὸν θάνατον, παρατίθει τὴν βραδυτητα καὶ ἀνασθάλει τὴν παρουσίαν του ἐκ προνοίας, διὰ νὰ δείξῃ τὴν νίκην του ἐπὶ τοῦ θανάτου ἀντὶ τῆς πάλης πρὸς τὸν θάνατον. Καὶ ἀναβάλλει ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, διὰ νὰ δεδαιωθῇ ἀπολύτως ὁ θάνατος. Καὶ ἐνώπιον τῶν ἰουδαίων ἀνοίγει τὸν τάφον, διὰ νὰ καταστήσῃ μάρτυρας τοῦ θαύματος αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι τὸν κατεδικάζον. Καὶ διὰ πρᾶσευχῆς καὶ ἐπικλήσεως τοῦ Πατρὸς σηκώνει τὸν Λάζαρον, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι ἀντάσσεται εἰς τοὺς νόμους τοῦ δημιουργοῦ. Καὶ πρόσθε, σὲ παρακαλῶ, τὸ παράδοξον δὲν εἶπε: «Λάζαρε ἐπάνελθε εἰς τὴν ζωὴν», ἀλλὰ τι εἶπε, «Λάζαρε, δεῦρο ἔξω», διὰ νὰ διδάξῃ τοὺς παρόντας, ὅτι αὐτὸς καλεῖ «τὸ μὴ ὄντα ὡς ὄντα», διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς παρόντας ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς τῶν ζώντων καὶ οὐκ τῶν νεκρῶν, διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὸ θεῖον πρῶταγμα δὲν δύναται ποτὲ νὰ ἐμποδισθῇ ἀπὸ κανέναν καὶ νὰ φέρῃ εἰς τὴν μνήμην τῶν παρισταμένων ἐκείνου, ὁ ὅποιος λέγει: «Ἄς γίνῃ τὸ σπέρμα, ἃς συναχθῶν τὰ ὅσα εἰς ἓνα μέρος, ἃς ἐλασθήσῃ χόρτον ἡ γῆ ἃς ἐξαγάγουν τὰ ὅσα ζωντανὰ ἐρπετὰ».⁴ Λάζαρε, δεῦρο ἔξω. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ εἶναι ἀσφαλετέρα ἡ πίστις αὐτῶν, πού συνεκεντρώθησαν, ὥστε ἡ νεκρὴ σταλὴ καὶ τὰ δεσμά νὰ δεδαιώσων τὸν θάνατον, καὶ ἡ ἀνυπέρβητος ὑπακοὴ καὶ ὁ ἀνεμπόδιστος φόβος νὰ διατρανώσων τὴν δεσποτικὴν ἐξουσίαν Λαζάρου, δεῦρο ἔξω. Καὶ ὁ διαλελυμένος ἐσθκύνετο ὀρθίος, καὶ αὐτὸς πού εἶχε σπῆσει ἡσθά-

2 Πρὸς Ἰωάν. 10, 18.
3 Ἰωάν. 11, 3.
4 Ἰωάν. 11, 48.
5 Ἰωάν. 1, 6, 9, 11, 30.

νετο, ὁ νεκρὸς ὑπήκουε καὶ ὁ δεσμώτης ἔπρεξε καὶ ὁ ἐρηνοῦμενος ἐκείστα. Ὁ Διὰ δὲ εἰς τὴν παρούσαν περίστασιν ὁ Σωτὴρ ἐκρησμοποίησε τὴν δυνατὴν φωνήν. Διότι ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει: «Ἀφοῦ εἶπε αὐτά, ἐφώνησε μετὰ γάλην φωνῆν Λάζαρε δεῦρο ἔξω».⁵ Ὡς διὰ τῆς φωνῆς προετύπωνε τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν «Διότι θὰ σαλπίσῃ», λέγει, «καὶ θὰ ἀναστήθωσιν οἱ νεκροί».

Ἐνῷ δύναιτο νὰ εἴπω πολλὰ ἀκόμη διὰ τὸ παρὸν θέμα, περιορίζομαι, καὶ ἀναγκάζομαι νὰ ἔλθω ἀπὸ τῶνον πρὸς τάφον. Εἶναι δὲ ἐπικαίρον νὰ συγκριθῇ ὁ τάφος τοῦ Λαζάρου μετὰ ἄλλους τάφους. Καὶ δὲν εἶναι ἄκαιρον, καθὼς φαίνεται καὶ ὁ θάνατος τῶν γυναικῶν, πού ἐσπάρταται, εἰς αὐτὸν τὸν τάφον.⁶ Τάφος ἐκεῖ, καὶ ἐδῶ τάφος. Ὁ ἄλλος ὁ μὲν τάφος τοῦ Λαζάρου ἀνοίγεται, καὶ φανεροῦναι τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ τάφος τῶν γυναικῶν καὶ κλειστός ἐνεργεῖ καὶ διακηρύττει τὴν χάριν τοῦ Σωτῆρος. Ἐκεῖ ὁ νεκρὸς ἐξέρχεται ἀπὸ τὸν τάφον παρὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ τρέχει, ἐδῶ αἱ γυναῖκες ἀντιθετὰ πρὸς τὴν φύσιν προστρέχουν εἰς τοὺς τάφους. Ἐκεῖ (ὑπάρχει) σημειοῦν θείας δυνάμεως, ἐδῶ ὑπάρχει ἀπόδειξις γενναϊότητος. Ἐκεῖ ὁ Λάζαρος (ἐξέρχεται) ἀπὸ τὰς πύλας τοῦ θανάτου, ἐδῶ αἱ γυναῖκες μετὰ γενναϊότητα προσέρχονται εἰς τὰς πύλας τοῦ θανάτου. Ἐκεῖ ὑπῆρξε μετὰ θάνατον ἀνάστασις, ἐδῶ ὑπάρχει ζωὴ. Ἐκεῖ ὁ θάνατος ἐξαρπάζεται διὰ τῆς θείας, ἐδῶ ὁ θάνατος ἐμφανῶς καταπατεῖται. Ἐκείνους (δηλαδὴ τὸν Λάζαρον) ὁ θάνατος ὀφειλὸν τὸν ἀδανείων εἰς τὴν ζωὴν, τὸν ἔλαβε ταχέως ὅπως.⁷ Ἡ καλύτερον λέγει: «Ἐλαβον γυναῖκας τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἐξ ἀναστάσεως» καὶ τοῦτο μετὰ προσαγνὴν τοῦ Θεοῦ. Ἐνῷ αὐταί, μήτηρ καὶ θυγατέρες, χάριν τῶν ὁποίων συνῆθροισθημεν σήμερον μετεπήδησαν ἀπὸ τὴν πρόσκαιρον εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν. Μήτηρ εὐσεβὴς, ἡ ὅποια ὑπέμεινε τὰς ὥδινάς τοῦ τοκετοῦ, θυγατέρες πού δὲν ἐδοκίμασαν τὰς ὥδινάς.⁸ Ἡ μήτηρ, ἡ ὅποια ἔλυσε τὴν παρθενίαν διὰ νὰ γεννήσῃ παρθένους, μήτηρ ἡ ὅποια ἐγέννησε τὰς ἀγνάς (θυγατέρας) μήτηρ ἡ ὅποια κατὰ φυσικὸν νόμον ἐγέννησε παρθένους. Ὁ τύραννος, ὁ ὅποιος παντοῦ ἐκστρατεύει ἐναντίον τῶν εὐσεβῶν, ὁ ὅποιος στρέφει τὸ θαρραλὸν ξίφος εἰς ἐμφυλίους

6 Ἰωάν. 11, 43.
7 Ἀ' Κορινθ. 15, 52.
8 Πράξεις, ἐπὶ τῶν τάφον τῶν ἐσπάρτατων γυναικῶν Βερνίκης, ἀσπέντης καὶ Περυβόνης. Ὁ τὸν ὅτιον περιλαμβάνεται διὰ τὴν τὴν ἡμετέραν ἐξ τῶν ἐκείνων Νάμαρος.
9 Ἰωάν. 11, 38.

σφαγὰς, ὁ τύραννος πού καταδύσκει τὸν Χριστὸν χωρὶς
ἀν τὸν λαόν, ὁ ὅποιος καταστρέφει τὸ ποινικὸν νομίσαι
δτι ἀφανίσαι τὸν ποινικόν, ὁ τύραννος ποὺ ἐπιχειρεῖ· ἀν τῷ
θεῷ εἰς τὸν οὐρανόν, ὁ τύραννος ποὺ θῶναι τὴν βασι-
λείαν αὐτοῦ Χριστοῦ, καθὼς ἐκείνη ἐπεκτείνεται, αὐτὸς ὁ
τύραννος καὶ ἀνὰ συζύγιον ἦτο ὁ ἀνθρώπος ποὺ τὰς κα-
τεδύκει καὶ ἀνὰ ἥσαν αὐτὸν θυγατέρας ποὺ συνηνώνουντο.
Χρήματα διηρτάζοντο, παρὶς ἐγκατελείποντο. Ὁ Ἀσέβης
στρατιώτης, ἔσταν τὰς παρθένους, αἱ ὁποῖαι ἠγάπησαν
τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν κοσμ. ὄψιν, πανούργοι οἱ ὅποιοι
τὰς ἐξηγάγον καὶ ἀποσκηνώσαν τὴν εἰκόνα τοῦ νοη-
τοῦ θεοῦ καθυποχονομοῦσαν. Ὁ Ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ ἐπέτυχον ἡ κά-
μος τῆς βασιλείας, διὰ τὴν τῶν ἀδελφῶν μαρτυρίαν,
ἦτο δτι διεύχθη τὰ δέσματα τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς καὶ
ἀφῆκε τὰς ψυχὰς ἐλευθέρως ἀν πατάσῃ εἰς τὸν οὐρανόν.
Τὴν ἀρχὴν δὲ τοῦ κακοῦ ἔκαμεν ἐκεῖνος ὁ ὄφις, ποὺ κατε-
δίωξε τὴν Ἐδῶν εἰς τὸν παράδεισον, μετὰ τὴν δολίαν
ἀπολοῦ καὶ ἀδωδὺς τρέψας. Αὐτὸς, ὅταν εἶδε τὸν ποτα-
μὸν ἀν μετὰδύλατα, ἐς καλὴν διήρταν διὰ τὴν καθάρσιν
τῶν ὁσίων τοῦ αἵματος, ἀν ἀναμύνηται τὸ ὄψωρ μὲ δει-
ον Πνεῦμα, ἐνὸ κατεδύκει τὰς μακαρίας ἐκεῖνας, μέχρι τοῦ
ποταμοῦ, ἀπωθεῖτο ἀπὸ τὰ ὄψατα τὰ ὅποια ἔχον ἐν ἑαυτῇ
μὲ πνευματικὸν πῦρ, καὶ ἐπανασυνάγαν τὴν κορυφωτικὴν
αὐτοῦ. Ὁ ἔσταν, τὴν εὐαγγέλιον τῆς παλαιᾶς ἐπινοήσεως καὶ
τὰς γυναικας, τὰς ὁποῖας πρὶν ἐθεωρεῖτο εὐαλότους εἰς τὴν
ἐξάγαγαν καὶ τὸν ὄψον, τὰς ἐβλεπε τώρα ἀν ἀνυλ-
ζωνται, γενναίως ἐναντίον τοῦ θανάτου καὶ ἡ πᾶρνα τὴν
ὄψιν ἤθελε ἀν ὑποσκελισθῇ, τὴν ἐβλεπε ἀν πηδᾷ ἀπὸ τὴν
γῆν εἰς τὸν οὐρανόν

Ἄλλα, ἀφοῦ ἐπαρκῶς ἐπλέξαμε τὸ πανηγυρικὸν ἀγκυριὸν εἰς τὰς τρεῖς σφῆρας γυναικας καὶ ἀντὶ τούτου καὶ ἀφελῆμα δ-δ'αγαπᾶ ἀπὸ καθέ πλευρὰν τῆς ὑποθέσεως καὶ ἐκκομίσματα παλαιῶν τῶρον μὲ πρῶτον καὶ καὶ συνε-
 ζήσαντες Ἀρυσσαστὴν ἀνάστασις μὲ καστορικὸν θάνατον
 καὶ ἐπρωδᾶσαι ἐπὶ ὑπὸ-θῆκα ἀρετῆς καλεσθεῖσαι. Δ καὶ
 διὰ τοῦ ἀνδρα καὶ διὰ τῶν γυναικας καὶ ἀφοῦ ἐπείδει-
 αμεν ἐνδοξον θάνατον καὶ ποθητὴν ἀνάστασις, ἃς εὐχαρι-
 στήσαμεν τὸν Χριστὸν, ὁ ὁποῖος ἔχει, ἐξουσίαν ζωῆς καὶ
 θανάτου. Εἰς τὸν ὁποῖον ἀντὶ καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις μα-
 ζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ὄνιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα. εἰς
 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν

10. Find the value of x in the following

17 Δπν 3.

12 Πρόκειται διὰ τοῦτο, ἵνα ἡμεῖς ἐν τῇ καρδίᾳ

Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

94 A ENI THN ANAGNORISEIN HEPHOKHTE O ZAKARZ EPHO-
LOPHETI KA ENHN APELANH KAI FONOON OAOI HEPHOKHTEYN QTI
E OMILIA SA EKQONHGEI EIS THN APEHN TOY E KEFALAIOY TEN
HPABERN, SIOTI E KATHEIS TOY HAPAZO ENAI APOQWETE THE
ANATASEZ.

Ἄρα γε εἶνα αὐτὰ ὑποφερτά, Ἄρα γε εἶναι αὐτὰ ἀνεκτά. Κάθε ἄνθρωπος ἡ συνείδησις μας ὅλο καὶ ληγοῦστέι. Καὶ ἐνῷ ἡ πόλις εἶναι γεμάτη ἀνθρώπους, ἡ ἐκκλησία εἶναι ἄδεια. Γεμάτη εἶναι ἡ ἀγορά, τὰ θέατρα, ὁ περιπατεῖ ἐνῷ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ ἔρημος. Ὡ καὶ δὲ ἐπιτῶμε τὴν ἀλγέειαν, ἡ πόλις εἶναι ἐρημωμένη ἀπὸ ἀνθρώπων καὶ ἡ ἐκκλησία γεμάτη, εἴποθ' ἐνδὲν πρέπει νὰ νομοσχεύει κατὰ ἀνθρώπους, δούλους συναγόνους εἰς τὴν ἀγοράν, ἀλλὰ μόνον ἑσῆς πού ἐρχεσθε εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ὁχ' ἐκείνους πού ἀφαιρούμεν, ἀλλὰ σὺ πού δραστηριοποιεῖσθε. Ὁχ' ἐκείνους πού δοχελοῦνται (χάσκουν) μὲ τὰ κοσμικὰ πρόβληματα, ἀλλὰ σὺ πού προτιμᾷτε τὰ πνευματικὰ πρόβληματα ἀντὶ τῶν κοσμικῶν. Δὲν εἶναι ἀνθρώπος αὐτός πού ἀπλῶς ἔχει σῶμα καὶ φανήναι ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ἔχει Ὁ ψυχὴν καὶ διάθεσι ν' ἀνθρώπου. Τοιοῦτο τράπητος οὐδὲν (ἄλλο) εἶναι ἀπὸς ἐξ ὑπάρξεως ἀνθρωπίνης ψυχῆς εἰμὴ ἡ ἀνάγκη τῶν θείων λόγων. Ὅπως ἀκριβὺς οὐδὲν (ἄλλο) εἶναι ἀπὸς ἐξ ἐκείνου καὶ σημείον υπαρχεως ζωῶντος καὶ παρὰλόγου ψυχῆς ἀπὸ τῶν νὰ περιρροῦν τὴν τὰ θεία λόγια. Θέλες νὰ μάθῃς τί δούσι περιρροῦν τὴν ἀκρόασιν τῶν θείων ἔχουσιν ἀπὸ τῆς ὑπερφανείας τῶν αὐτῶν καὶ τῆν ἰδιότητα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐξέστησαν ἀπὸ τὴν ἐγγενείαν τῶν, Δὲν βα ἐπικαλεσθῶ ἰδὲ καὶ πού λογία, ἀλλὰ εἶνα προσποτικὸν λόγον πού ἐκπικρυνει: τὴν γνώμην μου διὰ νὰ ἴδῃτε διπ' αὐτὸν δὲν ἀγαπᾷτε τὰ πνευματικὰ λόγια δὲν ἡμωρεῖτε νὰ εἰσθε ἀνθρώπου καὶ δὲ νὰ ἴδῃτε ἐστὶς διπ' ὅτι ἡ πόλις μας εἶναι ἔρημος ἀπὸ ἀνθρώπων. Δ' Ὁ μὲνα λοκαλῶντατος ἡστιάς, αὐτός πού ἔδλετε τὰ παρὰ ἐμένα ὁ-

ράματα, αὐτοὺς ποὺ ἤλωθ ὡματικῶς νὰ ἴδῃ τὰ Σεραφεῖμ καὶ ν' ἀκούσῃ τὴν μυστικὴν μελωδίαν τῶν, αὐτοὺς ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολυάνθρωπον μητρόπολιν τῶν Ἰουδαίων, τὰ ἱεροσόλυμα, καὶ ἀφοῦ ἐστάθῃ εἰς τὰ μέσον τῆς ἀγορᾶς περιεκυκλώθη ἀπὸ ὅλων τὸν λαόν, ἐπίθυμῶν ν' ἀποδείξῃ ὅτι, ὁ μὴ ἀκούων τοὺς λόγους τῶν προφητῶν, δὲν εἶναι ἄνθρωπος ἐδραστοφώνου. «Ἦλθα καὶ δὲν εὗρηκα ἄνθρωπον, προσεκάλεσα καὶ δὲν ὑπήρξε (κανεῖς) νὰ ὑπακούσῃ». Ἐ καὶ ὅχι, διὰ τὴν ἀπουσίαν ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ἀκραστῶν, εἶπεν ἀσφαλῶς αὐτὸ «Ἦλθα καὶ δὲν εὗρηκα ἄνθρωπον, καὶ συνέχισε. «Ἐκάλεσα καὶ δὲν ὑπήρξε (κανεῖς) νὰ ὑπακούσῃ». Ἐπομένως ἦσαν παρόντες, ἀλλὰ θεωροῦντο ὡς ἀπόντες, ἀφοῦ δὲν ἤκουαν τὸν προφήτην. Δι' αὐτὸ ἐπειδὴ ἤλθε καὶ δὲν ὑπῆρχε ἄνθρωπος, καὶ προσεκάλεσα καὶ δὲν ὑπῆρχε (κανεῖς) νὰ ὑπακούσῃ, στράφη. τὸν λόγον πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ λέγει. «Ἀκούετε, οὐρανέ, καὶ πρόσεξε καὶ σὺ, γῆ». Διότι, ἐγὼ μὲν ἀπεστάλην πρὸς ἄνθρώπους, πρὸς ἄνθρώπους λογικοὺς. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἔχουν οὐτε λογικὸν οὐτε ἀσθήσιν διὰ τοῦτο συνελθὼ μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ποὺ ἔχουν αἰσθήσιν, ⁹⁹ Διὰ νὰ κατηγορήσω ὁσους ἔχουν τιμὴν μὲ αἰσθήσεις καὶ δὲν χρησιμοποιοῦν τὴν τιμὴν αὐτὴν καὶ ἄλλος προσφίτης, ὁ Ἰερεμίας, λέγει τὰ ἐξῆς, ἰσχυρῶς ἐν μέσῳ τοῦ πληθοῦς τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν ὡς νὰ μὴ ἦτο κανεῖς παρών. Τοιοῦτοτρόπως ὡμίλει δυνατὰ. «Πρὸς ποῖον νὰ ὀμνῶ καὶ νὰ διακηρύξω». Μὰ τὴ λέγεις, βλέπετε τὸσον πληθὺς καὶ ἐρωτᾷς πρὸς ποῖον θὰ ὀμνήσῃς. Ναι, λέγει Πληθὺς ὡμάτων ὑπάρχει, ἀλλ' ὅχι πληθὺς ἀνθρώπων. Πληθὺς ὡμάτων ποὺ δὲν ἔχουν ἀκοήν. Δι' αὐτὸ εἶπε περαιτέρω ὅτι τὰ αὐτιά των ἦσαν σφραγισμένα καὶ δὲν ἤμποροῦσαν ν' ἀκούσουν. Βλέπετε ὅτι ὅλοι αὐτοὶ ἐπειδὴ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἀκούσουν δὲν ἦσαν ἄνθρωποι. Ἐκεῖνος εἶπε. «Ἦλθα καὶ δὲν ὑπῆρχε ἄνθρωπος, ¹⁰⁰ προσεκάλεσα καὶ οὐδεὶς ὑπήκουσε. Αὐτοὺς λέγει. «Πρὸς ποῖον νὰ ὀμνήσω καὶ νὰ διακηρύξω. Τὰ αὐτιά των εἶναι σφραγισμένα καὶ δὲν ἀκούουν». ¹ Ἀν. λο. πόν. διὰ τοὺς παρόντας, ἔπε δὲ δὲν ἐπρόσβλεπεν μὲ προθυμίαν εἰς τὰ λεγόμενα, οἱ προφῆται εἶπον ὅτι δὲν εἶναι ἄνθρωπος, τί θὰ εἴπωμεν ἡμεῖς δι' αὐτοὺς ποὺ ὅχι μόνον δὲν ἀκούουν, ἀλλὰ δὲν ἀνέχονται οὐτε νὰ εἰδῶν εἰς τὰ ἱε-

¹ Ἐσ. 60, 9.

² Ἐσ. 1, 2.

³ Ἐσ. 6, 10.

ρά ταῦτα κατωφλίσματα, αὐτοὶ ποὺ περιφέροντα. Ἐξω ἀπὸ τὴν ἱερὰν αὐτὴν συναξιν, ποὺ εὐρίσκοντα, μακρὰν ἀπὸ τὴν αἰκίαν ταύτην τῆς μητρὸς ἐκκλησίας, εἰς τὰ σταυροδρόμια καὶ τοὺς στενοὺς δρόμους, ὅπως τὰ ἀτακτα καὶ ἀδιάφορα παιδιὰ, ποὺ ἀφήνουν τὴν πατρικὴν τῶν οἰκ. αν. καὶ περιφέροντα, ἔξω καὶ περνοῦν τὴν ἡμέραν τῶν μὲ παιδικὰ παιγνίδια. ¹⁰¹ Διὰ τοῦτο τὰ παιδιὰ αὐτὰ πολλὰς φορὰς ἔχασαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἀφοῦ ἔπεσαν εἰς τὰ χεῖρα ἀπαγωγέων ἢ λωποδυτῶν καὶ ἐπλήρωσαν μὲ θάνατον τὴν ἀδιαφορίαν τῶν. Αὐτοὶ ἀφοῦ τὰ συλλαμβάνουν καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀφαιρῶσιν τὰ χρυσὰ τοὺς κοσμήματα, ἢ τὰ πνίγουν εἰς τὰ ρεύματα τῶν ποταμῶν ἢ, ὅταν σκεφθῶν κάπως πρὸ φλάνθρωπα, τὰ ἀπαγάγουν εἰς ξένην χώραν καὶ τὰ ἀφήνουν ἐλευθέρως. Τὸ ἴδιον, λο. πόν., ὑποφέρουν καὶ αὐτοὶ. Εὐθὺς ὡς ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν πατρικὴν οἰκίαν καὶ τὴν ἐδῶ διαμονὴν τῶν, περιπίπτουν εἰς τὴν ὁ. β. διασκαλ. αὐτῶν αἰρετικῶν καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας. Κατόπιν αὐτοί, ὡς ἀπαγωγεῖς, τοὺς παίρνουν καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀφαιρῶσιν τὸν χρυσὸν στολισμὸν τῆς πίστεως, τοὺς πνίγουν ἀμέσως, βυθίζοντάς τοὺς οὐχὶ εἰς τὰ ποτάμια ἀλλὰ καταποντίζοντες αὐτοὺς εἰς τὰς σκοτεινὰς καὶ θρῆνερὰς διδασκαλίας τῶν

¹ Δικόν σας ἔργον εἶναι νὰ προνοήσετε διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν καὶ νὰ τοὺς ἐπαναφέρετε ἐκ τῆς πλάνης, ἀκόμη καὶ ἂν ἀνθίστανται, ἂν ἔχουν ἀντιρρήσεις, ἢ διαμαρτύρονται ἢ θρηνοῦν. Ἡ διαμάχη αὐτὴ καὶ ἡ ἀδιαφορία εἶναι γνώρισμα παδικῆς σκέψεως. Ἐ. Ζεῖς ὅμως φροντίσατε νὰ διορθώσετε τὴν ἔχουσιν ἀτελείαν ψυχὴν τῶν. Εἴναι ἔργον ἰδ. κόν. σας νὰ τοὺς πείσετε νὰ γίνων ἄνθρωποι. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνον ποὺ ἀποστρέφεται τὴν τροφὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ τρώγῃ χορτὰ καὶ ὀγκώσια μαζί μὲ τὰ κοπάδια δὲν θὰ τὸν ὀνομάσωμεν ἄνθρωπον, ἔσθ. καὶ ἐκεῖνον ποὺ μιστῇ τὴν πραγματικὴν καὶ ἀρμόζουσαν τροφὴν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, τὴν προερχομένην ἀπὸ τὰ θεῖα λόγια, καὶ συγχάζει εἰς τὰς συγκεντρώσεις καὶ εἰς τὰ συνέδρια ποὺ εἶναι πάντοτε γεμῆτα αἰσχροτήτα καὶ λαμβάνει τροφὴν τὰ ἀσέβη λογία, δὲν θὰ τὸν ὀνομάσωμεν διαβόως ἄνθρωπον. ¹⁰² Ὁ «Ἀνθρώπος δι' ἡμᾶς, δὲν εἶναι αὐτός. ¹⁰³ Α. ποὺ θὰ ἐτρέφετο μόνον μὲ ἄρτον ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος γεύεται πρὸ τῆς τροφῆς αὐτῆς τὰ θεῖα καὶ πνευματικὰ λόγια. Καὶ ὅτι τοῦτο σημαίνει ἄνθρωπος, ἀκούσέ το ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος λέγει. «Ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ εἴσῃ μόνον μὲ ἄρτον, ἀλλὰ μὲ κάθε λόγον ὁ ὁποῖος ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ

στόμα τοῦ Θεοῦ.⁴ Ὡστε ἡ τροφή τῆς ζωῆς μας εἶναι ὡς πλῆ, ἡ μὲν μικρότερα, ἡ δὲ καλυτέρα. Καὶ μάλιστα πρέπει κανεὶς αὐτὴν νὰ οἰκετοποιῇται ὥστε νὰ διατρέφῃ καὶ τὴν ψυχὴν του καὶ νὰ μὴ τὴν ἀντιρροῇ νὰ λυκύνῃ ἀπὸ τὴν πείνῃ. Εἶναι εἰς τὸ χερὶ μας λοιπὸν νὰ γεμίσωμεν τὴν πόλιν μας ἀπὸ ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μεγάλη αὐτὴ καὶ πολυάνθρωπος πόλις εἶναι ἐρημὴ ἀπὸ ἀνθρώπων, θὰ εἰσθε δικαίως νὰ προσφέρετε τὴν εἰσφορὰν αὐτὴν εἰς τὴν πατριδα σας καὶ ὁποσπᾶσατε τοὺς ἀδελφούς σας. Ὡς δὲ τοὺς προσκομίσετε ἐκεῖ ὅσα ὑπάρχουν ἐδῶ, καὶ διὰ τὸ τότε πείθωμεν κάποιον νὰ ἀπολαύσῃ ἕνα τραπέζι, ὅχι ὅταν ἀπλῶς ἐπιθυμῶμεν τὸ τραπέζι, ἀλλ' ὅταν ἀπὸ τὰ φαγητὰ του ἔχωμεν κατὰ νὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς ἄποικους. Αὐτὸ νὰ κόμειτε καὶ οἱ σῆς τώρα καὶ θὰ συμβῇ ἀσφαλῶς ἕνα ἐκ τῶν δύο, ἢ θὰ τοὺς πείσατε νὰ ἐπανέλθουν πλησίον μας, ἢ ἀφοῦ παραμείνουν εἰς τὴν ἰδίαν διαμάχην θὰ τραποῦν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν σας διδασκαλίαν καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἐπανέλθουν. Διότι δὲν θὰ προτιμῶσιν νὰ τρέφονται χαριστικῶς ἐν μέρῃ, ἀπὸ τὸ νὰ ἀπολαμβάνουν, ὁμοῦ μετὰ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς τῆς τραπέζης. Ὁ ὅτι τὸ κόμειτε αὐτὸ ἢ τὸ ἐκάμειτε ἢ θὰ τὸ κόμειτε τὸ ἐλπίζω καὶ τὸ πιστεύω πολλοί. Ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν ἔπαυσα ποτὲ νὰ σᾶς προτρέπω ἐπ' αὐτοῦ. Καὶ ἐσὶς εἰσθε πλήρεις ἀπὸ πᾶσαν γνώσιν καὶ ἡμπορεῖτε νὰ νοουθήσετε καὶ ἄλλους. Εἶναι, ὦρα, λοιπὸν νὰ σᾶς παραθέσω τὸ τραπέζι μου, τὸ λιτὸν καὶ πτωχὸν, γεμάτον ἀπὸ πτωχείαν πολλήν, ἀλλὰ ποῦ ἔχει θαυμάσιον φαγητόν, σύμφωνον μὲ τὴν ἰδικὴν σας ἐπιθυμίαν τοῦ μέλου. Τὸ καλὸν τραπέζι, δὲν τὸ χαρακτηρίζει μόνον ἡ ἀκούε. Τὸ καλὸν φαγητὸν, ἀλλὰ τὸ κόμει καὶ ἡ ὁρεξις τῶν συνδυσταζομένων. Ἐπειδὴ ἕνα λαμπρὸν τραπέζι θὰ φαῖν ἐνθὺν ὅταν δὲν ἐπιπτώσιν οἱ παρόντες πεινασμένοι. Ἀντιθετῶς καὶ τὸ λιτὸν τραπέζι φαίνεται ὡς πολυτελέας ὅταν δεχθῇ πεινασμένους τοὺς συνδυσταζομένους. Ἐπειδὴ ὁ καθένας καταλαβαίνει ὅτι ὅχι ἡ φύσις τῶν φαγητῶν, ἀλλὰ ἡ διάθεσις τῶν συνεστιάσομένων προσδιορίζει τὴν πολυτέλειαν τῶν τραπέζων. Νὰ τὴν λέγῃ ἡ Γραφή. «Ὁ ὑπερχορτασμένος μὲ τροφὴν ἀπαξιοῖ τὴν κηρήθραν, ἐνῶ εἰς τὸν πεινῶντα, φαίνοντα, καὶ τὰ πικρὰ γλυκά», ὅχι διότι ἀλλάζει ἡ φύσις τῶν παρατιθεμένων, ἀλλὰ διότι ἡ διάθεσις τῶν συνεστιάσομένων ὁποκλέπτει τὴν ἀπόλαυσιν. Ἄν τὰ πικρὰ φαίνοντα γλυκὰ λόγῃ τῆς ἐπιθυμίας τῶν προσκεκλημέ-

4. Ματθ. 4, 4.
5. Παροιμ. 27, 7.

νων, πολλὴν περισσότερον τὰ εὐθὴνα φαίνονται πολυτελέα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τοῦ συζόμεν μετὰ τὴν μεγάλην πτωχείαν, μιμούμεθα τοὺς φιλοτίμους ἀπὸ τοὺς ἐστιάτορας. Ἐ καὶ σᾶς προσκαλοῦμεν εἰς κάθε συναξιν εἰς τὸ τραπέζι μας. Αὐτὸ τὸ κόμωμεν ὅχι, διότι ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν πλοῦτόν μας, ἀλλὰ ἐλπίζοντες ὅτι θὰ μᾶς ἀκούσετε.

Ἐφ' ὅσον εἴπαμεν τὰ ἀναγκαῖα περὶ τῆς ἐπιγραφῆς, ἐννοῶ τῆς ἐπιγραφῆς τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων. Εἶναι ἐπόμενον λοιπὸν νὰ ἀσχοληθῶμεν μετὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου καὶ νὰ εἴπωμεν ποῖα εἶναι αὐτὴ. «Εἰς τὸ πρῶτον διδόν, Θεοφίλε, ὡμίλησα δι' ἐλπίδα, ὅσα ὁ Ἰησοῦς ἔρχετο νὰ πράττῃ καὶ νὰ διδάσκῃ».⁶ 101 Α Ὁ Παῦλος ὅμως δὲν μετὰφύκει ν' ἀκολουθήσῃ αὐτὴν τὴν τάξιν, καλὴν πρὸς τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὸ κατωρθώματά του τὴν διδασκαλίαν μας. Ἐπιθυμῶ νὰ τὸν ἰδῶ νὰ τὸν φέρουν εἰς τὴν Δαμασκὸν δεμένον οὐχὶ μὲ ἀλυσίδα σιδερένια, ἀλλὰ μετὰ τὴν φωνὴν τοῦ Δεσπότη. Θέλω νὰ ἰδῇτε αὐτὸ τὸ μεγάλο ψῆμα τοῦ ἀναταράσσει, καθὼς ἠλίουθι, ὅλην τὴν θάλασσαν καὶ ἐξήγειρε ἀναρίθμητα κυματα ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπιθυμῶ νὰ τὸν ἰδῇτε, ἀφοῦ ἠλεύθη οὐχὶ μετὰ ἀγκιστρῶν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ λόγον τοῦ Κυρίου. Ὅπως ἕνας ψαράς, ποῦ κάθεται εἰς ἕνα ὕψηλόν θράχον καὶ σηκώνει τὸ ἀγκιστρι τοῦ ρίπτων αὐτὸ εἰς τὴν θάλασσαν, ἔτσι καὶ ὁ Κύριός μας, ποῦ μᾶς εἰδείξε ὡς τὸν τρόπον τοῦ πνεύματος καὶ ψαρέματος, καθήμενος ἐπὶ ὕψηλῳ θράχῳ τῶν οὐρανῶν, ἀφίγει ὥσαν ἀγκιστρὴν τὴν φωνὴν του ἀπὸ ὕψηλά καὶ λέγει «Σαῦλε, Σαῦλε, διατί με καταδιώκεις;» καὶ ἔτσι ἠλίσσετο τὸ ψάρι αὐτοῦ τὸ μεγάλο. Κατὰ παρόμοιον ἔγινε καὶ διὰ τὸ ψάρι τοῦ ἠλίσσειν ὁ Πέτρος κατὰ τὴν προσομένην τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ ψάρι αὐτοῦ εὐρέθη νὰ ἔχη εἰς τὸ στόμα του νόμισμα, ἀλλὰ νόμισμα νόθη, διότι εἶχε μὲν ζήλον, ἀλλ' ὅχι κατὰ ἐπίγνωσιν. Διὰ τοῦτο ὁ Θεός, ἀφοῦ τοῦ ἐχάρσε τὴν ἐπίγνωσιν, τὸν μετέβαλε εἰς νόμισμα γνήσιον. Καὶ ὅπως γίνεται εἰς τὰ ἀλλωόμενα ψάρια, ἔτσι ἔγινε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν του. Ὁ ὅπως ἐκεῖνα ὅταν ἐξέλθουν ἀπὸ τὸ πέλαγος τυφλώνονται, ἔτσι καὶ αὐτός, ἀφοῦ ἐδέχθη τὸ ἀγκιστρὸν, καὶ ἀπεσπάρθη, ἐτυφλώθη ἁμέσως. Ἡ τυφλωσις ὅμως ἐκείνη ἔκαμμε ὅλην τὴν οἰκουμένην νὰ ἀναβλέψῃ. Ὅλα αὐτὰ ἐπιθυμῶ νὰ τὰ ἰδῇτε. Καὶ διότι ἐάν ἐπεκράτησε πόλεμος διαδοχῶς

6. Πράξ. 1, 1.
7. Πράξ. 9, 4.

κός και οί αντίπαλοι κατά την αντιπαράταξιν, μὰς ἐπρόκεινται ἀναριθμήτους ἐναγλήσεις καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ στρατηγὸς τῶν θαρρόρων, προσόντων ἀναριθμήτα μηχανήματα, προεκάλει σύγχυσιν εἰς ὅλα τὰ ἰδικά μας καὶ ἐδημιούργει πολὺν θόρυβον καὶ παραχρὴν καὶ ἀπειλοῦσε νὰ κατασκάψῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ τὴν παραδώσῃ εἰς τὴν φωτίαν καὶ νὰ μὰς ἐπιναφῇ εἰς τὴν δουλείαν καὶ ξαφνικὰ ἀφ' οὗ ἐδένετο ὑπὸ τοῦ ἰδικοῦ μας βασιλέως θὰ ὠδηγεῖτο αἰχμάλωτος εἰς τὴν πόλιν. Δὲν, μὲ τίς γυναῖκες καὶ τὰ παῖδά θὰ ἐτρέχονεν νὰ τὸν ἴδωμεν. Ἐπειδὴ καὶ τώρα γίνεται πόλεμος καὶ οἱ αὐδαῖοι, προσεκοῦν θόρυβον εἰς ὅλα καὶ δημιουργοῦν παραχρὴν καὶ πολλὰ ἐκείνου τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἐκκλησίας μηχανήματα ἀντιπαράτασσαν, ὁ πρῶτος τῶν ἀντιπάλων εἶναι ὁ Παῦλος αὐτὸς λοιπὸν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ὁ βασιλεὺς ὁ ἰδικός μας, αὐτὸν τὸν ἀνατροπῆα τῶν πάντων καὶ τὸν ἔφερον αἰχμάλωτον. Δὲν ἐξήλθομεν λοιπὸν ὅσοι πάντες νὰ τὸν ἴδωμεν νὰ ὠδηγῆται αἰχμάλωτος. Ἄ κόμη καὶ οἱ ἄγγελοι, τοῦ οὐρανοῦ, ὁλέτοντες τὸν δεμένον, ἔκαστος εἰσαγόμενον εἰς τὴν πόλιν ἔχαρον, οὐκ ἔπειδ' αὐτὸν εἶδον δεμένον μόνον, ἀλλ' ἔπειδ' ἀντελαμβάνοντο ὅτι ἐπρόκειτο πολλοὺς ἀνθρώπους ν' ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῶν. Ὅχι λοιπὸν δὲ τὸν ἐθελον νὰ μεταφέρωμεν, ἀλλὰ ἔπειδ' ἐσκέπταντο πόσους ἀνθρώπους ἐκείνος ἐπρόκειτο νὰ χειρουργῇ ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐχαίρον λοιπὸν οὐκ ὥστε τὸν εἶδον ἀνέστησαν, ἀλλὰ ἔπειδ' ἐγνώριζον πόσους ἀνθρώπους ἐμελλε νὰ ἐξαγῇ ἀπὸ τοῦ σκότους. Πήγαινε λοιπὸν εἰς τὰ ἔθνη (τοῦ εἶπεν ὁ Θεός) καὶ ἀφ' οὗ τὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τοῦ σκότους, νὰ τὰ ὠδηγήσῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ.¹⁰² Ἀ. Διὰ τοῦτο παρατρέχων τὸ προσέμεινον, μεταφέρωμαι εἰς τὸ μέσον. Ὁ Παῦλος καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Παῦλον μὰς ἠνάγκασε νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὸ ὅλον τοῦτο. Ὁ Παῦλος καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Παύλου. Συγχωροῦσάτε με, ἢ μᾶλλον μὴ με συγχωρήτε, ἀλλὰ ἐπιδεικνύετε ζῆλον εἰς τὸν ἔρωτα τούτου. Ὅποιος ἔχει ἕνα παράνομον ἔρωτα, ζητεῖ βεβαίως συγγνώμην. Ὅποιος ἔχει, τέτοιο ἔρωτα, ἀς στολιζέται μὲ τὸν πόθον καὶ ἀς καθίστῃ πολλοὺς μετόχους τῆς ἐπιθυμίας καὶ ἀς δημιουργῇ ἀναριθμήτους συνεραστάς. Διότι ἐὰν ὑπῆρχε (τρόπος) νὰ δοθῇ διὰ τῆς κοινοικῆς ὁδοῦ καὶ νὰ πασχωρήσω με τὰς, κα. νὰ εἴπω τὰ προηγουμένα καὶ νὰ φθάσω εἰς τὸ μέσον χωρὶς ν' ἀφήσωμεν τὴν ἀρχήν, θὰ ἐφθάνομεν διὰ τὴν εἰς τὸ μέσον. Ἐπειδὴ διὸς ὁ νόμος τῶν πατέρων δια-

τάσσε, μετὰ τὴν Πεντηκοστήν νὰ μὴ ἀναγινώσκῃται τὸ διδόν B καὶ μὲ τὸ τέλος τῆς ἐπορτῆς αὐτῆς νὰ τελειώσῃ καὶ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ διδίου αὐτοῦ, ἐφοδότην μήπως καθ' ἣν σιγὴν ἡμεῖς ἡσυχολομεθα καὶ κατατριβόμεθα μὲ τὰ προσέμεινα, φθάσῃ πρὶν ἀπὸ ἡμῶν τὸ τέλος τῆς διηγήσεως. Διὰ τοῦτο ἐπὶ τροχάδην διεξήλθον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν διηγήσιν καὶ ἔχων ὥσαν ἀρχὴν διπλοῦν τὸ προσέμεινον τῆς ἱστορίας, σὰς προέτρεψα νὰ με νετε ἐκεῖ καὶ νὰ σταθῇτε εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ. Καὶ ἀφ' οὗ ὁμιλήσω ἀκροθιγῶς περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς διηγήσεως προχώρησα θαρραλέα εἰς ἅπαντα τὰ λοιπὰ, ἃν καὶ ἔχη παρέλθῃ ἡ ἐπορτή. Οὐδεὶς θὰ μὰς κατηγορήσῃ διὰ τὸ ἀκαιρον. C ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἡ ἀνάγκη τῆς συνεχίσεως μὰς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ σφάλματα τοῦ ἀκαιροῦ (τῆς ὁμιλίας). Διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ προσέμεινον ἐπροχώρησα εἰς τὰ μέσον. Τὸ ὅτι διὸς ὑπῆρχε (τρόπος) διαδίζων διὰ τῆς κανονικῆς ὁδοῦ νὰ φθάσω εἰς τὸν Παῦλον ὅλην (ἡ ἀνάγνωσις) τοῦ διδίου θὰ προσχωρεῖ τῆς διδουρικῆς μας καὶ θὰ μὰς ἐκλεγε τὰς θύρας, θὰ τὸ ἀποδείξω ἀπὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ προσέμεινον, ἃν καὶ ἤδη ἔγινε τοῦτο φανερόν.

Διότι ἐὰν ἀναγινώσκοντες καὶ ἐξηγοῦντες εἰς σὰς μόνον τὴν ἐπιγραφὴν, καταναλωσάμεν τὸ ἡμ. σι τῆς ἐπορτῆς, ἃν θεσπῶμεν μὲ τὸ πέλαγος αὐτοῦ τοῦ διδίου ἐπιχειροῦσάμεν νὰ ἀσχοληθώμεν, ἀφ' οὗ ἀρχίζομε ἀπὸ τὸ προσέμεινον. Δὲ πόσον χρόνον θὰ καταναλωσάμεν ὥστε νὰ φθάσωμεν εἰς τὰς διηγήσεις περὶ Παύλου. Λοιπὸν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ προσέμεινου θὰ ἐπιχειρήσω νὰ σὰς τὸ καταστήσω φανερόν. «Εἰς τὸ πρῶτον διδόν, θεόφρα, ὁμιλήσω δι' ὅλα».¹⁰³ Πόσα ζητήματα νομίζετε ὅτι δημιουργοῦνται ἐξ οὗ. Πρῶτον διὰ τοῦτον λόγον τοῦ ὑπενθυμίζει τὸ προηγουμένον διδόν. Δεύτερον διὰ τὸ ὀνομάζει λόγον καὶ ἄχ. εὐαγγέλιον, ἃν καὶ ὁ Παῦλος τὸ ὀνομάζει εὐαγγέλιον θαν τονίζει: «Ὁ ὁποῖος ἐπαινεῖται ἀπὸ ὅλης τῆς ἐκκλησίας διὰ τὸ ἔργον τοῦ ὅπου τοῦ εὐαγγελίου».¹⁰⁴ ὁμιλῶν περὶ Λουκῆ. Τρίτον διὰ τοῦτον λόγον λέγει «περὶ πάντων ὅσον ἔκαμε ὁ Ἰησοῦς». Ἐ. Ἐὰν δ' ὡάννης, ὁ ἀγαπητὸς τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς ποῦ εἶχε τὸν θάνατον αὐτοῦ κατηγεώθη νὰ γείρῃ εἰς τὸ στήθος ἐκείνου τὸ ἅγιον, αὐτὸς ποῦ ἠντήλησε ἀπὸ ἐκεῖ τὰς πηγὰς τοῦ Πνεύματος, αὐτὸς δὲν ἐτόλμησε νὰ τὸ εἴπῃ. ἀλλὰ μὲ

102. Πρὸς 1.1.
103. B. Κορ. 8.18.

τόσην ασφάλειαν εἶπεν· ὅτι ἂν ἐγράφετο καθένα ἀπὸ ὅλα δσα ἔκαμε ὁ Χριστός, νομίζω ὅτι οὕτε αὐτός ἡ κόσμος δὲν θὰ ἔχωρει τὰ διδλία τὰ ὅποια θὰ ἐγράφοντο.¹⁰ Πῶς λοιπὸν αὐτὸς ἐτόλμησε νὰ εἰπῇ ὅτι εἰς τὸ πρῶτον διδλίον ὠμίλησα δι' ὅλα, Θεόφιλε, δσα ἐπράξεν ὁ Ἰησοῦς; Μήπως σὰς φαίνεται μικρὸν τὸ ζήτημα τοῦτο; ¹⁰³ Α Καὶ ἐκεί μὲν σημειώνεται μὲ ἐγκώμια τὸ ὄνομα «εὐετατατε Θεόφιλε»,¹¹ πράγματα ποῦ δὲν ἔλεγχθη οὔτε διὰ τοὺς ἀγίους. Μήπως καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἀπεβείξαμεν μερικῶς, ὅτι δηλαδὴ οὔτε ἓνα ἴδιον, οὔτε μίαν κираία δὲν ἐπέθη τυχαίως εἰς τὰς Γραφάς. Ἐάν λοιποὶ δημιουργοῦνται τόσα ζητήματα εἰς τὸ Προοίμιον τῶν Πράξεων, πόσον χρόνον τάχα δὲν θὰ ἐξοδευώμεν ἐξετάζοντες ὅλα τὰ ἀκολουθοῦντα; Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθημ νὰ παραλείψω τὰ ἐνδιάμεσα καὶ νὰ ἔλθω εἰς τὸν Παῦλον. Διὰ ποῖον λόγον ἐνῶ ἐθέσαμεν τὰ ζητήματα δὲν ἐπροχωρήσαμεν εἰς τὴν λύσιν των; Διὰ νὰ σὰς συνηθίσωμεν νὰ μὴ δέχεσθε πάντοτε μασημένην τὴν τροφήν, ἀλλὰ εἰς πολλὰ μέρη καὶ μόνοι σας νὰ διδτε λύσιν εἰς τὰς ἐννοίας, ὅπως κάνουν τὰ περιστέρια. Β Ἐκεῖνα δσον τὰ μικρά τους μένουν εἰς τὴν φωλεάν, τὰ τρέφουν μὲ τὸ στόμα των. Ὅταν διμῶς ἡμπορέσουν νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν φωλεάν καὶ ἰδοῦν νὰ εἶναι σταθεροποιημένα τὰ πτερά, δὲν κάνουν πλέον τὸ ἴδιον, ἀλλὰ τοὺς φέρουν τὸν κόκκον εἰς τὸ στόμα καὶ τοὺς τὸν ἐπιδεικνύουν. Καὶ ὅταν τὰ μικρά ποῦ περιμένουν πληροῖσθουν, αἱ μητέρες, ἀφοῦ ἀφήσουν τὴν τροφήν εἰς τὸ ἔδαφος, τὰ προτρέπουν νὰ τὴν πάρουν διὰ τὸν ἑαυτὸν των. Ἔτσι ἐκάμαμε καὶ ἡμεῖς, λαμβάνοντας πνευματικὴν τροφήν εἰς τὸ στόμα μας σὰς ἐκαλέσαμεν νὰ εὑρετε μόνοι σας τὴν λύσιν. Καὶ ἐπειδὴ προσήλθατε καὶ ἀναμένετε νὰ δεχθῆτε, Ἦ σὰς ἀφήσαμεν μόνοι, μὲ τὰς ἰδικὰς σας δυνάμεις νὰ κατανοήσετε τὰς ἐννοίας. Διὰ τοῦτο, ἀφήνοντας τὸ Προοίμιον, ἐπείδουμεν νὰ ἔλθωμεν εἰς τὸν Παῦλον. Καὶ θὰ εἰπώμεν ὅχι μόνον δσα ὠφέλησε τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ πόσον τὴν ἔδωψε, διότι εἶναι ἀναγκαῖα αὐτὴ ἡ συζήτησις. Θὰ εἰπώμεν πῶς ἐπολέμησε τὸ κήρυγμα, πῶς ἐπολέμησε τὸν Χριστόν, πῶς κατεδίωξε τοὺς ἀποστόλους, τί ἐσκέπτετο περὶ τῶν Ἰδωῶν τῶν ἐχθρῶν, πῶς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἠνώχλει τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀλλὰ αὐδαὶς ὅς μὴ ἐντρέπεται ἀκούων

10. Ἰωάν. 21, 25.
11. Ἀποκ. 1, 3.

περὶ τοῦ Παύλου τέτοιαις κατηγορίαις. Διότι δὲν εἶναι κατηγορία ἀλλὰ ἐγκώμια. Ὁ δὲν εἶναι κατηγορία δι' αὐτὸν τὸ γεγονός ὅτι ἐνῶ προηγουμένως ἦτο πονηρὸς, ἔγινε κατὰ πιν ἀγαθός, ἀλλὰ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς προηγουμένως σπουδαῖος καὶ ὕστερα νὰ στρέφεται πρὸς τὸ πονηρόν. Ἀπὸ τὸ τέλος τοὺς κρίνονται πάντα τὰ πράγματα. Οἱ κυβερνήται τῶν πλοίων, καὶ ἂν ἀκόμη ὑποστοῦν ἀναρίθμητα ναυάγια, ὅταν πρόκειται νὰ ρίξουν ἀγκυραν εἰς τὸ λιμάνι, ἂν φέρουν τὸ καράδι των γεμάτων φορτία, δὲν θὰ εἰπώμεν ὅτι ἐνήργησαν κακῶς, διότι τὰ τέλος ἐκόλυψε τὸ παρελθόν. Καὶ οἱ ἀθληταὶ ἐπίσης καὶ ἂν νικηθῶν προηγουμένως πολλὰς φορές, νικήσουν διμῶς εἰς τοὺς τελικοὺς ἀγῶνας διὰ τὸν στέφανον, δὲν θὰ τοὺς στερήσωμεν τὰ ἐγκώμια διὰ τὴν νίκην ἕνεκα τῶν προηγουμένων. Ε Ἔτσι θὰ κάμωμεν καὶ διὰ τὸν Παῦλον. Καὶ αὐτὸς ὅπεστι ἀναρίθμητα ναυάγια, ἀλλὰ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ πλεύσῃ εἰς λιμένα, ἔφερε τὸ πλοῖον του γεμάτων φορτίον. Ὁ Ἰούδας δὲν ὠφελήθηκε εἰς τίποτε ποῦ ὑπῆρξε μαθητὴς ἀρχικῶς, ἀφοῦ κατόπιν ἔγινε προδότης. Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος δὲν ἔπαθε τίποτε ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἀρχικῶς ἦτο διώκτης καὶ κατόπιν ἔγινε κήρυξ τοῦ θεοῦ λόγου. Αὐτὰ εἶναι ἐγκώμια διὰ τὸν Παῦλον ὅχι διότι ἐγκρέμισε τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ διμῶς διότι αὐτὸς πάλιν τὴν ὠκοδόμησε. Ὅχι διότι κατεδίωξε τὸν θεοῦ λόγον, ἀλλὰ διότι, ἀφοῦ τὸν κατεδίωξε, αὐτὸς πάλιν τὸν ἠύξησε. ¹⁰⁴ Α Ὅχι ἐπειδὴ ἐπολέμησε τοὺς ἀποστόλους ὅχι διότι κατεσπάραξε τὸ παίμνιον, ἀλλ' ἐπειδὴ, ἀφοῦ τὸ κατεσπάραξε, αὐτὸς πάλιν ὁ ἴδιος τὸ ἀνασυνεκράτησε. Τί πλέον παρὰδοξον ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ αὐτοῦ; Ὁ Λώκος ἔγινε ποιμὴν, αὐτὸς ποῦ ἔπινε τὸ αἷμα τῶν προδότην, δὲν παρέλειψε νὰ χύσῃ τὸ ἰδικόν του αἷμα διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν προδότην. Θέλεις νὰ μάθῃς πῶς ἔπινε τὸ αἷμα τῶν προδότην; Πῶς ἡ γλώσσά του ἦτο αιματωμένη; Ὡς Σκύλος ἐξηκολούθει νὰ πνέῃ ἀπειλήν καὶ φόνον ἐναντίον τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου.¹⁵ Ἀλλ' αὐτὸς ποῦ ἔπινε ἀπειλήν καὶ φόνον καὶ ἔχυνε τὸ αἷμα τῶν ἁγίων, ἀκούσε πῶς ἔχυνε τὸ ἰδικόν του αἷμα ὑπὲρ τῶν ἁγίων; Β Ἐάν κατὰ ἀνθρώπον, λέγει, ἐπολέμησα μὲ τὰ θηρία εἰς τὴν Ἐφεσον.¹⁶ Καὶ παρακάτω: «Καθημερινῶς ἀποθνήσκω». Καὶ περαιτέρω: Ἐθεωρήθημεν ὡς πρόβατα προσιζόμενα διὰ

19. Πράξ. 9, 1.

18. Α' Κορινθ. 15, 32.

14. Α' Κορινθ. 15, 31.

σφαγήν.¹⁵ Καί αὐτά τὰ ἔλεγεν ὁ Παῦλος πού ἦτο πορὼν ὅταν ἐχύνετο τὸ αἷμα τοῦ Στεφάνου καὶ συνεφάνει μὲ τὴν θανάτωσίν του. Βλέπεις πῶς ὁ Λύκος μετεβλήθη εἰς ποιμένα; Ἀρὰ γε δὲν ἐντρέπεσθε ἀκούοντας ὅτι κατὰ τὸ παρελθόν ἦτο δίκτης καὶ δολοφόνος καὶ ὀδριστής; Εἶδате πόσον ἔκαμε μεγαλύτερον τὸ ἐγκώμιόν του ἢ προηγουμένη κατηγορία; Δὲν σὰς ἔλεγα κατὰ τὴν προηγουμένην μας συναξιν ὅτι ἀπὸ τὰ πρό τῆς σταυρώσεως θαύματα, τὰ μεταγενέστερα ὑπῆρξαν μεγαλύτερα; Εἰ δὲν σὰς ἀπέδειξα (αὐτό) καὶ ἀπὸ τὰ θαύματα καὶ τὴν ἀγάπην τῶν μαθητῶν, καὶ πῶς πρὸ τοῦ γεγονότος τῆς σταυρώσεως ὁ Χριστὸς διέτασσε τοὺς νεκροὺς νὰ ἐγερθεῖν, ἐνῶ κατόπιν τὸ ἔκαμαν αὐτοὶ αἱ σκιαί τῶν δούλων του; Καὶ πῶς τότε αὐτὰς ἐθαυματοῦργει διατάσσων, ἐνῶ ἀργότερον αἱ δαῦλοι του, χρησιμοποιούντες τὸ ὄνομά του, ἔκαμαν μεγαλύτερα; Δὲν σὰς εἶπα πῶς ἐκλόνησε τὴν συνείδησιν τῶν ἐχθρῶν; Πῶς τὰ θαύματα, μετὰ τὴν σταύρωσιν, ἦσαν μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα πρὸ τῆς σταυρώσεως; Ἡ σημερινὴ ἐμίλια εἶναι συγγενὴς μὲ ἐκείνην. Ὡς τί μεγαλύτερον θαῦμα ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ τοῦ Παύλου; Ὁ Πέτρος ἀπηρνήθη ζῶντα τὸν Χριστόν, ἐνῶ ὁ Παῦλος τὸν παρέδεχθη νεκρόν. Μεγαλύτερον θαῦμα ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ τοῦ Παύλου; Μεγαλύτερον θαῦμα ἀπὸ τοῦ νὰ ἐγείρῃ τοὺς νεκροὺς διὰ τῶν σκαιῶν, εἶναι τὸ νὰ ἀγκιστρώσῃ καὶ νὰ ἀποσπᾷ καὶ αἰχμαλωτίσῃ τὴν γνώμην τοῦ Παύλου. Εἰς τὴν πρῶτην περίπτωσιν ἡ φύσις συνεμορφώτο καὶ δὲν ἔφερεν ἀντιρροήσεις εἰς τὸν διατάσσοντα, ἐνῶ ἔδω εἶναι ἡ διάθεσις μεταξὺ τοῦ νὰ ὑπακούσῃ ἢ νὰ μὴ ὑπακούσῃ. Ἐπομένως ἀναδεικνύεται ἡ μεγάλῃ δύναμις ἐκείνου πού ἐπείσει. Ἀπὸ τὸ νὰ διορθώσῃ τὴν φύσιν εἶναι πολὺ μεγαλύτερον νὰ μεταβάλλῃ τὴν διάθεσιν κάποιου. Ἐπομένως τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα τὰ θαύματα εἶναι τὸ νὰ προσέλθῃ ὁ Παῦλος εἰς τὸν Χριστόν μετὰ τὴν σταύρωσιν καὶ τὴν ταφὴν. Διὰ τοῦτο τὸν ἀφῆκεν ὁ Χριστὸς νὰ ἐπιδείξῃ ὅλην τὴν ἐχθρότητά του καὶ τότε τὸν ἐκάλεσε διὰ νὰ τοῦ καταστήσῃ ἀνυπόπτον τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ λόγου. Ὁ Πέτρος, λέγων περὶ αὐτοῦ ἰσως καθίστατο ὑποπτος. Κάποιος ὑδιάντροπος εἶχεν ἰσως κάτι νὰ τοῦ καταμαυρίσῃ. Εἶπα δὲ ἀδιάντροπος, διότι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν του εἶναι φανερά ἡ ἀπόδειξις. Ἐκεῖνος δε-

δαίως τὸν εἶχε ἀρνήσῃ κατὰ τὸ παρελθόν καὶ μάλιστα ἐνέγκως, ἀλλὰ κατόπιν τὸν παρέδεχθη καὶ ἐθυσίωσε μάλιστα καὶ τὴν ψυχὴν του ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ. ¹⁶ Α. Ἄν ὅμως δὲν ἀνίστατο, δὲν θὰ ὑπέμενεν ἀναριθμήτους θανάτους αὐτός πού τὸν ἀρνήθηκε ζῶντα, ὥστε νὰ μὴ τὸν ἀρνήσῃ ὅταν ἀπέθανε. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Πέτρου εἶναι φανερά ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεως. Ἰσότησον αὐτὸ θὰ εἶχον νὰ εἰποῦν οἱ ἀδιάντροποι, ὅτι δηλαδὴ ἐπειδὴ ἦτο μαθητὴς του, ἐπειδὴ συνέφαγε εἰς τὸ τραπέζι του καὶ συνέζησε μαζί του τρία ἔτη, ἐπειδὴ ἀπήλυσεν τὴν διδασκαλίαν του, ἐπειδὴ ἐκολακεύθη καὶ ἐξηπατήθη ὑπὲρ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο κηρύττει τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ. Ὅταν ὅμως ἰδῇς τὸν Παῦλον, αὐτὸν πού δὲν ἐγκάρισε τὸν Ἰησοῦν, πού δὲν τὸν ἤκουσε, πού δὲν μετέσχε τῆς διδασκαλίας του, πού τὸν καταπολεμοῦσε καὶ μετὰ τὴν σταύρωσίν του, ὅ πού ἐφόνευεν θύους ἐπίστευον εἰς αὐτόν, πού προεκάλει συγχυσιν καὶ ἐτάρασσε τὰ πάντα, ὅταν ἰδῇς λοιπὸν αὐτόν νὰ μεταβάλλεται ἔξαφνα καὶ νὰ ἐπωμίζεται ὅλους τοὺς κόπους ἐκείνων πού εἶχον ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ποῖαν θὰ ἔχῃς, εἰπέ μου, δικαιολογίαν ἐντροπῆς, ἀπιστῶν εἰς τὸ γεγονός τῆς ἀναστάσεως; Ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν ἀνέστη, ποῖος θὰ προσήλκυε τὸν τόσον ἐξαγριωμένον δίκτην του, τὸν ὄγριον καὶ ἀπάνθρωπον, τὸν ἀσυμείδιστον ἀντίπαλον, καὶ θὰ τὸν προσεταιρίζετο; Εἰπέ μου, Ἰουδαῖε, ποῖος ἐπείσει τὸν Παῦλον νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν Χριστόν; Ὁ Πέτρος; Ὁ Ἰάκωβος; Ὁ Ἰωάννης; Ἀλλ' αὐτοὶ ὅλοι τὸν ἐφοβοῦντο καὶ τὸν ἔτρεμαν Εἰ καὶ ὅχι μόνον προηγουμένως, ἀλλὰ καὶ ὅτε ἐγένετο ἕνας ἐκ τῶν φίλων των, ὅτε ὁ Βαρνάβας, ὁδηγῶν αὐτόν ἀπὸ τὸ χεῖρ, τὸν ἐπανέφερεν εἰς τὰ ἱεροσόλυμα καὶ τότε ἀκόμη ἐφοβοῦντο νὰ τὸν πλησιάσουν. Καὶ ἡ μὲν πολεμικὴ ἐσταμάτησεν, ἀλλ' ἡ ἐχθρότης παρέμεινεν εἰς τοὺς ἀποστόλους. Ἀφοῦ τὸν ἐφοβοῦντο ὅταν εἶχε συμφιλιωθῇ (μὲ αὐτούς) πῶς θὰ ἐτόλμων νὰ τὸν πείσουν ὅταν ἀκόμη ἦτο ἐχθρὸς καὶ πολεμικός; Καὶ ὅταν προσήλθεν (εἰς τὸν Χριστόν) ὀριστικῶς νομίζεις ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ τοῦ φέρουσαν ἀντίστασιν, ἢ νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των ἢ νὰ φανερωθεῖν ἐναντίον του; Τίποτε, τίποτε ἀπὸ αὐτά. Δὲν ἦτο (ἀποτέλεσμα) τῆς ἀνθρωπίνης προσπάθειας αὐτὸ πού συνέβη, ἀλλὰ (ἔργον) τῆς θείας χάριτος. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι τώρα νεκρὸς ὁ Χριστός, ὅπως λέγετε, καὶ οἱ μαθηταὶ του ἦλθον καὶ τὸν ἐκείψαν, Ὡς πῶς τὰ θαύματα ἔγιναν μεγαλύτερα μετὰ τὴν σταύρωσιν; Ὅχι μόνον μετστρέφε τὸν ἐχθρόν του καὶ ἀρχηγόν τῆς διαμάχης σας, καίτοι δὲν

καὶ τοῦτο μόνον δι' ἡμᾶς, εἶναι ἔργον μεγάλης δυνάμεως τὸ νὰ συλλάβῃ αἰχμάλωτον τὸν ἐχθρὸν καὶ πόλεμον. Τώρα δὲ μόνον τοῦτο ἐπέτυχεν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοῦ πολὺ μεγαλύτερον: Ὅχι μόνον τὸν μετέστρεψεν, ἀλλὰ τὸν κατέστησε τόσο γινωστὸν, τόσο τὸν ἔφερε πλησίον εἰς τὰς ἱεράς του ἀντιλήψεις, ὥστε νὰ τοῦ ἐμπιστευθῇ ὅλα τὰ ζητήματα τῆς Ἐκκλησίας. «Αὐτὸς εἶναι τὸ ὄργανον τῆς ἐκλογῆς μου, λέγει ὁ Θεός, διὰ νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα μου ἐνάντιον ἐθνῶν καὶ βασιλείων»¹⁶ καὶ νὰ πείσῃ περισσότερα (ἐθνη) ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους νὰ κοπιάσουν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς πολεμουμένης ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὸ παρελθόν.

Θέλεις νὰ μάθῃς πῶς τὸν μετέστρεψε; Πῶς τὸν ἔκανε ἰδικόν του; Πῶς τὸν ἀπέσπασε; Πῶς τὸν κατέταξεν εἰς τοὺς πρώτους τῶν φίλων του; Σὲ κανένα ἄνθρωπον δὲν ἔλαβε τὸ θάρρος νὰ εἴπῃ μυστικὰ ὅσα εἰς τὸν Παῦλον. Ἀπὸ ποῦ καθίσταται αὐτὸ φανερόν; «Ἦκουσα, λέγει λόγια ἀνέκφραστα, τὰ ὅποια δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπαναλάβῃ ἄνθρωπος».¹⁷ Εἶδες ὁ ἐχθρὸς, ὁ ἀντίπαλος, πόσῃ ἀγάπῃ ἐπέδειξε; ¹⁸ Ἀ διὰ τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον ν' ἀναφερθῶμεν εἰς τὸν προηγούμενον βίον του, διότι δεκνύει τὴν δύναμιν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Φιλανθρωπία διότι ἠθέλησε νὰ σώσῃ αὐτὸν ποῦ ἔκαμε τόσα κακά καὶ νὰ τὸν προσελκύσῃ πρὸς αὐτόν, δύναμιν δὲ διότι ἐπέτυχε, δι' ἠθέλησε. Τοῦτο δεκνύει ἐπίσης καὶ τὴν ψυχροσύνην τοῦ Παύλου, ὁ ὁποῖος δὲν ἔκαμε τίποτε διὰ νὰ φιλονικίῃ, οὔτε ἀπὸ προκατάληψιν γνώμης, καθὼς ἔκαμαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ φλεγόμενος ἀπὸ ζήλον, δι' ὁδοῦς ὁρθῶν, ὥστος ὁ δὲν ἔλαβε τὸ ἐβρουτοφάνει καὶ μόνος του ὅταν ἔλεγε: «Διὰ τοῦτο ἐλέγηθα, διότι ἀπὸ ἀγνοίας ἐνεργούσα μέσα εἰς τὴν ἀπιστίαν».¹⁹ Καὶ θαυμάζων τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ἔλεγε: Ὁ «διὰ τὸ δεῖξαι ὁ Χριστὸς τὴν ὅλην μακροθυμίαν του, πρῶτον εἰς ἐμὲ καὶ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι μελλοντικῶς θὰ πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν αἰώνιον ζωὴν».²⁰ Καὶ ἄλλοις πάλιν ἔλεγεν: «Τὴν εὐσυνειδήτητα τῆς δυνάμεως του τὴν ἐπέδειξεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντες».²¹ Εἶδες πῶς καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὸ ἀδεδείκτον τῆς γνώμης του ἀπέδειξεν ὁ

16. Πράξ. 9, 15.
17. Β' Κορινθ. 12, 4.
18. Α' Τιμόθ. 1, 15.
19. Α' Τιμόθ. 1, 15.
20. Ἑβρ. 1, 10.

προηγούμενος βίος τοῦ Παύλου; Αὐτὸ τὸ ἔφερεν ὡς ἀπόδειξιν γράφων εἰς τοὺς Γαλάτας, τὸ ὅτι δηλοῦν δὲν ἤλλαξε χάρις εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ἐνεργείας γνώμην, ἀλλὰ διὰ τῆς θείας δυνάμεως. «Ἄν ἤρεσκα, λέγει, εἰς τοὺς ἀνθρώπους δὲν θὰ ἦμην δούλος τοῦ Χριστοῦ».²² Ὁ καὶ ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερόν ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἤρεσε εἰς τοὺς ἀνθρώπους μετεστράφη εἰς τοὺς ἀποστόλους; «Ἦκούσατε, λέγει, τὴν ἄλλοτε διαγωγὴν μου εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν, δι' ὑπερβολικὰ κατεβάρκα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐπολεμοῦσα».²³ Δὲν δὲ μετετίθετο εἰς τὴν πίστιν ἂν ἤθελε ν' ἀρέσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διὰ τὴν πίστιν ἂν ἤθελε ν' ἀρέσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους πολλῆς ἀσφαλείας (ζωῆς) καὶ ἡξιοῦτο τῆς προεδρίας. Λοιπὸν δὲν θὰ προσεχώρει εἰς τὸν ἐπικίνδυνον βίον τῶν ἀποστόλων, τὸν γεμῆτον κακῆς φήμης, τὸν γεμῆτον συμφορᾶς. Ὅστις ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἀλλαγὴ του καὶ ἡ προσέλευσις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ ἀπολέμου βίου καὶ τῶν τιμῶν παρὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ τους μετὰ τὴν ζωὴν τῶν ἀποστόλων, ποῦ περιέκλειε ἀναριθμήτους θανάτους, εἶναι ἡ μεγίστη ἀπόδειξις δι' ἡν ὁ Παῦλος δὲν προσήλθεν ἀπὸ καποῖαν δικαιολογίαν ἀνθρωπίνην. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἠθελήσαμεν νὰ ἀσχοληθῶμεν μετὰ τὸν προηγούμενον βίον του καὶ νὰ ἀποδείξωμεν τὸν φλογερὸν ζήλον του ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας, προκειμένου ὅταν ἴδῃς τὴν πολλὴν προθυμίαν του ὑπὲρ αὐτῆς, νὰ θαυμάσῃς τὸν πρωτεργάτην τῶν πάντων καὶ μεταστρέφοντα Θεόν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μαθητὴς τοῦ Παύλου μᾶς διηγῆται λεπτομερῶς τὸ παρελθόν καὶ μετὰ πολλῆς ἐμφράσεως εἰπὼν τὰ ἑξῆς: Εἰς Ἀκόμην δὲ ὁ Σαῦλος ἐξηκολούθει νὰ πνέῃ ἀπειλὴν καὶ φόνον ἐναντίον τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου».²⁴ Ἦθελε καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ν' ἀρχίσω σήμερον ἀπὸ τὰ προσώμιον ἠθελον νὰ ἀσχοληθῶ μετὰ τὴν διήγησιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ μόνον ἀπὸ τὸ ὄνομα ἀντιμετωπίζω πέλαγος ἐννοιῶν. Κατάλαβε λοιπὸν πόσον ὁμιεῖς μᾶς διημουργεῖ πρόβλημα τὸ ὄνομα Σαῦλος. Ἀλλὰ εἰς τὰς ἐπιστολάς βλέπω ἕνα ἄλλο ὄνομα: «Παῦλος δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ καλεσμένος ἀπόστολος».²⁵ «Παῦλος καὶ Σωσθένης».²⁶ «Παῦλος κλητὸς ἀπόστολος».²⁷ «Ἰδὲ ἐγὼ ὁ Παῦλος

21. Γαλ. 1, 10.
22. Γαλ. 1, 10.
23. Πράξ. 9, 1.
24. Ρωμ. 1, 1.
25. Α' Κορινθ. 1, 1.
26. Α' Κορινθ. 1, 1.

σας λέγω»³⁷ 107 Α Τώρα πλέον Παῦλος καὶ παντοῦ Παῦλος ἀνομάζεται καὶ ὄχι Σαῦλος. Διὰ ποῖον λόγον, λατὸν, πρῶτα Σαῦλος καὶ μετὰ ταῦτα Παῦλος ἀνομάσθη; Δὲν εἶναι ἀσήμενον τὸ ζήτημα. Ἀμέσως πηγαίνει ὁ νοῦς μας εἰς τὸν Πέτρον. Καὶ αὐτὸς πρὶν ἀνομάζετο Σίμων καὶ ἀργότερ. Κηφᾶς. Καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης, ἀνομάσθησαν υἱοὶ θραντῆς. Καὶ ὄχι εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Παλαιάν εὐρίσκωμεν τὸν Ἀβραάμ νὰ λέγεται ἀρχικῶς Ἀβράμ καὶ ἀργότερα Ἀβραάμ. Καὶ τὸν λεγόμενον σήμερον Ἰακώβ, ἀλλὰ κατὰ τὸ παρελθόν Ἰσραήλ. Καὶ τὴν Σάρραν νὰ λέγεται ἀρχικῶς Σάρα καὶ κατόπιν Σάρρα. Β Ἡ ἀλλαγὴ τῶν ἀνομάτων μᾶς παρέχει πολλὴν ἐρευνᾶν καὶ φοβεῖμαι μήπως ἀφῆκων τὸν ἑαυτὸν μου εἰς τὰ ρεύματα τῶν ποταμῶν, πνίξω τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας. Ὅπως εἰς ἕνα τόπον ὅπου ὑπάρχει νερό, ὅν σκάφη κανεῖς, ἀναδύζουσι πηγαὶ παντοῦ, ἴσαι καὶ εἰς τοῦ χώρου τῶν ἁγίων Γραφῶν, ὅπου κι' ὅν κάμης διανοίξῃς, θά ἴδῃς νὰ ρέουν πολλοὶ ποταμοὶ καὶ οὗτους ἀφῆσῃς νὰ κυλίσουν ὅλοι μαζί σήμερον δημιουργεῖται μέγα θεός. Δι' αὐτὸ ἀπέφραξα τὸν μικρὸν μας ποταμὸν καὶ θὰ παραπέμψω τὴν ἀγάπην σας πρὸς τὴν ἱερὰν πηγὴν τῶν διδασκαλῶν καὶ προϊσταμένου τῆς πίστεως, Ὁ τὴν καθαρὰν καὶ πόσιμον αὐτὴν πηγὴν, τὴν γλυκυτάτην, ποῦ τὸ νῆμα τῆς ἀναδύζει ἀπὸ τὴν πνευματικὴν πέτραν. Ὡς προπαρασκευάσωμεν τὴν διάνοιάν μας πρὸς ὁδοσκήν τῆς διδασκαλίας, καὶ ὡς ἀντλήσωμεν τὰ πνευματικὰ νόματα, διὰ νὰ κατασταθῇ μέσα μας πηγὴ ζῶντος ὕδατος εἰς ζωὴν αἰώνιον. Εἴθε νὰ τὴν κερδίσκτετε ὅλοι σας, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου δοξάζεται καὶ τιμᾶται ὁ Πατήρ καὶ ἡ δύναμις τοῦ, μαζί μὲ τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

37. Γαλ. 5, 2.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ ΤΟΜΟΣ 32

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ
Ο ΠΕΤΡΟΣ ΕΙΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΝ
ΟΤΙ ΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΔΕΝ ΔΙΟΙΚΟΥΝ
ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ
ΟΤΙ ΕΚ ΡΑΘΥΜΙΑΣ Η ΚΑΚΙΑ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΕΤΡΑΗΜΕΡΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ
Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Κείμενον: B. de Montfaucon.

Sancti J. Chrysostomi opera omnia,
II, Parisiis 1834, σελ. 290-306, 314-328, 771-775,
937-944· III, Parisiis 1835, σελ. 118-129, 481-481
(PG 49, 241-276· PG 50, 641-644, 78-785·
PG 51, 115-124, 372-388).